

Co-funded by
the European Union

MPATS

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUȚIA PUBLICĂ "COLEGIUL DE ECOLOGIE DIN CHIȘINĂU"
Catedra: "Turism și științe socio-umanistice"

SUPORT DIDACTIC ***Patrimoniul turistic național***

Specialitatea: "Ghid turism" / "Turism"

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin exclusiv autorului (autorilor) și nu le reflectă neapărat pe cele ale Uniunii Europene sau ale EACEA. Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi trase la răspundere pentru acestea.

Chișinău, 2025

Suportul didactic: Patrimoniul turistic național, este elaborat în corespundere cu Planul de Învățământ la specialitatea **Turism**.

Examinat și aprobat:

La Ședința Catedrei ”Turism și științe socio-umane”
din ” ” 2025
Fedco Valeriu, șef catedră _____

La Ședința Consiliului metodic-științific
din ” ” 2025
Iurieva Tatiana, directoarea Colegiului _____

Autori: 1. Gotnog Veaceslav, magistrul în geografie, profesor de geografie și discipline de specialitate, grad didactic unu, Colegiul de Ecologie din Chișinău.
2. Fedco Valeriu, profesor de geografie, grad didactic doi, șef de catedră ”Turism și științe socio-umane”, Colegiul de Ecologie din Chișinău.

Recenzenți:

1. Suvac Silvia, doctor conferențiar Universitatea Pedagogică de Stat ”Ion Creangă” Chișinău.
2. Serotinschii Anatol, Director SRL ”Adis-Tur” Chișinău.

Disclaimer

Acest material a fost elaborat în cadrul unui proiect ERASMUS+ de consolidare a capacității Invatamantului Profesional Tehnic, finanțat de Comisia Europeană, ”Calea Moldovei spre competențe turistice avansate (MPATS)” prin intermediul consorțiului BK Plus – Cipru, Centrul de Inovare și Politici din Moldova, Școala Profesională 2, Chișinău, Colegiul de Ecologie Chișinău, iED – Grecia, APRO Formazione – Italia, 2025 – 2027.

Acest material a fost elaborat în cadrul unui proiect ERASMUS+ de consolidare a capacității Invatamantului Profesional Tehnic, finanțat de Comisia Europeană. Reprezintă o compilare și o sinteză a informațiilor provenite din multiple surse externe, toate facând referință corespunzătoare la Bibliografie. Autorii nu revendică calitatea de autori originali pentru niciun conținut preluat din publicații externe și recunosc și respectă pe deplin drepturile de proprietate intelectuală ale autorilor, editorilor și instituțiilor originale, așa cum sunt citați în Bibliografie. Comisia Europeană nu este responsabilă pentru orice utilizare care ar putea fi făcută a informațiilor conținute aici.

CUPRINS	Pagina
---------	--------

	ARGUMENT	3
I.	STRUCTURA SUPORTULUI DIDACTIC	8
II.	CONȚINUTUL SUPORTULUI DIDACTIC: 2.1. Conținuturi teoretice: Subiectul 1: Conceptul de resurse, potențial și patrimoniu turistic. Subiectul 2: Clasificarea resurselor turistice. Subiectul 3: Potențialul turistic natural și antropic - principalele componente Subiectul 4: Resursele turistice naturale caracterizarea generală. Subiectul 5: Resursele turistice geologice. Subiectul 6: Resursele turistice ale reliefului. Subiectul 7: Resursele turistice climatice. Subiectul 8: Resursele turistice hidrografice. Subiectul 9: Resursele turistice floristice și faunistice. Subiectul 10: Resursele turistice antropice caracterizarea generală. Subiectul 11: Resursele turistice istorico- arheologice. Subiectul 12: Resursele turistice religioase. Subiectul 13: Resursele turistice culturale. Subiectul 14: Resursele turistice sportive. Subiectul 15: Resursele turistice tehnico – economice. Subiectul 16: Resursele și activități cu funcție turistică. Subiectul 17: Resursele etnografice caracterizarea generală. Subiectul 18: Elementele etnografice distincte - satul, gospodăria și casa țăranului. Ocupațiile tradiționale și îndeletnicirile țăranilor. Subiectul 19: Portul popular moldovenesc. Subiectul 20: Sărbători și obiceiuri calendaristice și religioase în Republica Moldova. Subiectul 21: Specificul gastronomiei tradiționale. Subiectul 22: Gradul de conservare al fondului turistic din Republicii Moldova. Subiectul 23: Măsuri de păstrare, renovare și reconstituire a monumentelor. Subiectul 24: Impactul turismului asupra mediului înconjurător, acțiuni de protejare și conservare a mediului geografic și a potențialului turistic. 2.2. Conținuturi practice: Lucrarea nr.1: Elaborarea schemei clasificării potențialului turistic. Lucrarea nr.2: Descrierea principalelor caracteristici a componentelor potențialului turistic natural. Identificarea celor mai importante elemente a componentelor potențialului natural. Lucrarea nr.3: Reprezentarea pe harta contur a Republicii Moldova cele mai reprezentative elemente a potențialului natural. Lucrarea nr.4: Identificarea principalelor elemente a fiecărei componente a potențialului antropic. Lucrarea nr.5: Reprezentarea schematică a resurselor turistice antropice-edificii și instituții cu atracție turistică și activități și evenimente cu atracție turistică. Lucrarea nr.6: Realizarea unui tabel cu principalele activități și evenimente cu atracție turistică din Republica Moldova. Lucrarea nr.7: Reprezentarea pe harta contur a Republicii Moldova cele mai reprezentative elemente a potențialului antropic. Lucrarea nr.8: Elaborarea schemei clasificării ocupațiilor tradiționale ale țăranilor. Identificarea specificului portului popular în zona de nord, centru și sud a Republicii Moldova. Lucrarea nr.9: Realizarea unui tabel cu principalele sărbători calendaristice și religioase în Republica Moldova. Lucrarea nr.10: Studiarea stării fondului turistic al Republicii Moldova. Identificarea celor mai eficiente căi de îmbunătățire a stării fondului de monumente existente.	9-14 15-18 19-27 28-31 32-50 51-59 60-68 69-80 80-86 87-101 102-106 107-114 115-119 120-125 126-131 132-134 135- 144 145-149 150-155 156-160 161-175 176-180 181-185 75-76 186 187-188 189-191 192-193 194 195-196 197 198-199 200 201-203

III. SUGESTII METODOLOGICE ȘI DE EVALUARE.	204
IV. CONCLUZIE.	205
V. ANEXE.	206-225
VI. BIBLIOGRAFIE.	226

ARGUMENT

Suportul didactic "Patrimoniul turistic național", aduce în atenția elevilor de la specialitatea "Turism" și "Ghid de turism", dar și în atenția cadrelor didactice interesate, problemele legate de formarea unei viziuni integrate asupra valorilor naturale, culturale și socio-economice ale țării, considerate resurse fundamentale pentru dezvoltarea turismului și consolidarea identității naționale.

Patrimoniul turistic reprezintă totalitatea elementelor atractive ale unui teritoriu, indiferent de originea lor și de relațiile dintre ele. Este una dintre categoriile importante ale turismului, stând la baza apariției și dezvoltării fenomenului turistic, a cărui "materie primă" se constituie. Potențialul turistic constituie o componentă esențială a ofertei turistice și o condiție indispensabilă a dezvoltării turismului, iar prin dimensiunile și diversitatea elementelor sale, prin valoarea și originalitatea acestora, el reprezintă motivația principală a circulației turistice.

Studierea acestei discipline este necesară pentru că:

- permite **înțelegerea diversității resurselor naturale și culturale** ale Republicii Moldova și a modului în care acestea pot fi valorificate turistic;
- contribuie la **formarea conștiinței identitare și patriotice**, prin promovarea cunoașterii patrimoniului propriu;
- dezvoltă **competențe practice de analiză și evaluare** a potențialului turistic, utilizând metode geografice, istorice și economice;
- oferă **instrumente moderne de interpretare** (GIS, hărți turistice, analize comparative), utile pentru profesioniștii din domeniul turismului, geografiei și economiei;
- sprijină **educația pentru dezvoltare durabilă**, prin evidențierea necesității de protejare și conservare a patrimoniului natural și cultural;
- pregătește viitorii specialiști pentru **integrarea în industria turistică**, atât la nivel național, cât și internațional, prin valorificarea patrimoniului ca resursă strategică.

Studierea patrimoniului turistic național este necesară pentru ghidul turistic:

Studierea patrimoniului turistic național reprezintă o condiție fundamentală pentru formarea și activitatea unui ghid turistic profesionist. Acest fapt se explică prin mai multe rațiuni:

1. Cunoașterea resurselor turistice

- Ghidul trebuie să fie un bun cunoscător al obiectivelor de patrimoniu (cultural, natural, imaterial), pentru a le putea prezenta corect și atractiv.
- Patrimoniul constituie „materia primă” a turismului, iar ghidul este principalul interpret al acestuia.

2. Interpretarea și transmiterea valorilor culturale

- Ghidul nu oferă doar informații, ci și povești, explicații și interpretări care dau sens obiectivelor vizitate.

- Fără o pregătire temeinică asupra patrimoniului, ghidajul riscă să fie superficial sau pur descriptiv.

3. Consolidarea identității naționale și promovarea imaginii țării

- Ghidul turistic este un „ambasador cultural” al țării sale.
- Studiind patrimoniul național, el devine capabil să transmită vizitatorilor o imagine autentică și atractivă a identității culturale și istorice.

4. Educație și responsabilitate culturală

- Ghidul are și un rol educativ, orientând turiștii spre respectarea și protejarea patrimoniului.
- Cunoașterea aprofundată a patrimoniului îl ajută să promoveze turismul durabil și responsabil.

5. Valoare profesională și competitivitate

- Un ghid bine pregătit în domeniul patrimoniului turistic este mai apreciat pe piața muncii.
- Competențele dobândite îi oferă flexibilitate și posibilitatea de a conduce tururi tematice, circuite culturale și activități de interpretare turistică.

Aprofundarea cunoștințelor teoretice și practice se va axa pe cunoașterea:

- **valorilor naturale** – forme de relief, peisaje, resurse hidrografice, rezervații naturale, arii protejate, elemente ale biodiversității;
- **patrimoniului cultural material** – monumente istorice, arhitectură tradițională și religioasă, muzee, cetăți, sate cu valoare etnografică;
- **patrimoniului cultural imaterial** – tradiții, obiceiuri, meșteșuguri populare, gastronomie, festivaluri și manifestări artistice;
- **resurselor turistice antropice moderne** – stațiuni balneare, complexe de agrement, infrastructura turistică și de ospitalitate;
- **principiilor de protejare și conservare** a patrimoniului, în conformitate cu standardele naționale și internaționale;
- **metodelor de evaluare și promovare** a patrimoniului turistic prin strategii de marketing, digitalizare și turism durabil;
- **rolului patrimoniului turistic** în dezvoltarea economică și socială a țării și în consolidarea identității naționale;
- **particularităților regionale** ale patrimoniului, prin analiza zonelor turistice reprezentative ale Republicii Moldova.

În studierea disciplinei, exista o corelație strânsă cu disciplinele:

1. Geografie generală și regională

oferă baza privind cunoașterea cadrului natural (relief, climă, hidrografie, resurse naturale), esențial pentru identificarea patrimoniului natural turistic.

2. Istorie și arheologie

contribuie la înțelegerea evoluției patrimoniului cultural, a monumentelor istorice, siturilor arheologice și a tradițiilor naționale.

3. Etnografie și folclor

asigură cunoașterea patrimoniului imaterial: obiceiuri, meșteșuguri, muzică, dansuri, gastronomie tradițională, care constituie resurse turistice identitare.

4. Management turistic și marketing

oferă metodele de valorificare, promovare și integrare a patrimoniului turistic în circuite naționale și internaționale.

5. Economie și dezvoltare regională

evidențiază impactul patrimoniului turistic asupra dezvoltării durabile, investițiilor, locurilor de muncă și competitivității economice.

6. Protecția mediului și ecoturism

se corelează cu aspectele de conservare și valorificare durabilă a patrimoniului natural și cultural.

7. Drept și legislație în turism

aduce cunoștințe privind reglementările juridice naționale și internaționale în domeniul patrimoniului și turismului.

8. Cartografie, GIS și tehnologii digitale

sprijină identificarea, inventarierea și reprezentarea spațială a obiectivelor de patrimoniu prin hărți turistice și platforme interactive.

9. Comunicare și relații publice

contribuie la promovarea patrimoniului turistic național prin interpretare culturală, ghidaj și promovare media

Pentru analiza celor propuse s-au utilizat o vastă literatură de specialitate din țară și străinătate, material grafic bogat și variat, care să permită elevilor înțelegerea cât mai bună a acestei discipline.

Motivația, utilitatea cursului pentru formarea și dezvoltarea profesională.

Cursul „**Patrimoniul turistic național**” oferă un cadru fundamental pentru înțelegerea proceselor, dezvoltarea capacității de analiză a fenomenelor turistice și formarea unei viziuni științifice asupra valorilor naționale, naturale, patrimoniului cultural, resurselor turistice antropice și naturale.

Pentru formarea profesională, acest curs contribuie la:

1. Formarea unei identități profesionale solide

- Cunoașterea patrimoniului turistic național dezvoltă sentimentul de apartenență și responsabilitate față de valorile culturale și naturale ale țării, esențial pentru orice specialist în turism și ghidaj turistic.

2. Dezvoltarea competențelor de evaluare și interpretare

- Elevii învață să identifice, să clasifice și să valorifice obiectivele turistice de patrimoniu, formându-și abilități aplicabile în ghidaj turistic, planificare și management.

3. Utilitate practică în domeniul turismului și economiei

- Cursul oferă baza pentru elaborarea de proiecte turistice, circuite și produse culturale, contribuind la dezvoltarea economiei locale și naționale prin turism durabil.

4. Integrarea pe piața muncii

- Absolvenții dobândesc cunoștințe utile pentru activitatea în agenții de turism, muzee, instituții de patrimoniu, organizații culturale sau administrații publice.

5. Valorizarea interdisciplinară

- Cursul face legătura între geografie, istorie, economie, management, legislație și cultură, formând specialiști capabili să abordeze turismul într-o manieră complexă și integrată.
- 6. Dezvoltarea competențelor de comunicare și promovare**
 - Elevii dobândesc abilități de prezentare și promovare a patrimoniului turistic în mediul național și internațional, folosind tehnici moderne de interpretare culturală și digitalizare.
- 7. Promovarea valorilor și a imaginii naționale**
 - Cunoașterea și promovarea patrimoniului turistic contribuie la consolidarea imaginii țării pe plan internațional și la atragerea turiștilor străini.

Rolul patrimoniului turistic în ghidajul turistic:

- Patrimoniul cultural și natural constituie **resursa principală** în activitatea de ghidaj.
- Ghidul turistic are misiunea de a **interpreta, explica și valorifica** patrimoniul pentru vizitatori.
- Legătura dintre obiectivul turistic și experiența vizitatorului depinde de **modul în care ghidul transmite informația**.

Tipuri de patrimoniu în ghidaj

- **Patrimoniu cultural material:** monumente, situri arheologice, castele, mănăstiri, muzee.
- **Patrimoniu cultural imaterial:** tradiții, folclor, gastronomie, meșteșuguri.
- **Patrimoniu natural:** parcuri naționale, rezervații, peisaje, ecosisteme.
- **Patrimoniu mixt:** zone în care valorile naturale și culturale se îmbină (ex. Delta Dunării, Orheiul Vechi).

Competențe ale ghidului turistic legate de patrimoniu

- Capacitatea de a **documenta și selecta informația** esențială despre obiective.
- Abilitatea de a **povesti atractiv** și de a adapta discursul la nivelul grupului (elevi, turiști străini, specialiști).
- Cunoașterea **contextului istoric, cultural și geografic** al patrimoniului.
- Integrarea elementelor de **interpretare turistică** (legende, povești locale, experiențe interactive).
- Promovarea **valorilor identitare și a turismului responsabil**.

Utilizarea patrimoniului în trasee și circuite

- Ghidul selectează obiectivele în funcție de **atractivitate și relevanță culturală**.
- Patrimoniul devine **punct central** al circuitelor turistice interne și internaționale.
- Exemple:
 - Circuit al mănăstirilor din Moldova;
 - Trasee culturale UNESCO;
 - Tururi tematice (gastronomice, folclorice, istorice).

Valoarea educativă și culturală

- Ghidajul turistic nu doar informează, ci și **educă publicul** despre importanța păstrării patrimoniului.
- Contribuie la **consolidarea identității culturale** și la **sensibilizarea turiștilor** privind protejarea patrimoniului.

Integrarea patrimoniului turistic național în ghidarea turistică transformă o simplă vizită într-o **experiență culturală și emoțională autentică**. Ghidul turistic devine **mediator între patrimoniu și vizitator**, contribuind la promovarea imaginii naționale și la dezvoltarea turismului durabil.

Studierea patrimoniului turistic național nu este doar o cerință academică, ci o **necesitate practică** pentru orice ghid turistic. Ea asigură **calitatea actului de ghidaj**, crește satisfacția turiștilor și contribuie la **păstrarea și promovarea valorilor culturale și naturale ale țării**.

Administrarea disciplinei

Semestrul	Numărul de ore				Forma de evaluare	Numărul de credite
	Total ore	Contact direct		Studiul individual		
		Teorie	Practică/ laborator			
2	60	15	15	30	Examen	2

Conținutul cursului

Nr. crt.	Unități de învățare	Numărul de ore			
		Total ore	Contact direct		Studiul individual
			Teorie	Practică/ laborator	
1.	Patrimoniul turistic-concept și clasificare	8	2	2	4
2.	Potențialul turistic natural	12	3	3	6
3.	Potențialului turistic antropic	18	5	5	8
4.	Potențialul turistic etnografic	14	3	3	8
5.	Conservarea fondului turistic al Republicii Moldova	8	2	2	4
Total		60	15	15	30

Rezultatele învățării specifice disciplinei „Patrimoniul turistic național”

La finalizarea disciplinei, elevii vor fi capabili să:

- RÎ 1. Clasifice elementele structurale ale potențialului turistic conform criteriilor de clasificare;
 RÎ 2. Explice principalele caracteristici ale resurselor turistice, în funcție de tipul resursei;
 RÎ 3. Identifice rolul potențialului turistic în conturarea atractivității turistice ale unei regiuni;
 RÎ 4. Determine modul de valorificare a diferitor resurse turistice conform criteriilor de valorificare;
 RÎ 5. Evalueze starea de conservare a obiectivelor turistice prin aplicarea criteriilor specifice, identificând măsuri de protejare și valorificare durabilă a acestora.

I. STRUCTURA SUPORTULUI DIDACTIC

1. 24 conținuturi teoretice/tematice
2. 10 lucrări practice
3. Sugestii metodologice și de evaluare

Conținuturi:

Conținuturi tematice	Forma de activitate
Conceptul de resurse, potențial și patrimoniu turistic.	Teorie
Clasificarea resurselor turistice.	Teorie
Potențialul turistic natural și antropic - principalele componente	Teorie
Resursele turistice naturale caracterizarea generală.	Teorie
Resursele turistice geologice.	Teorie
Resursele turistice ale reliefului.	Teorie
Resursele turistice climatice.	Teorie
Resursele turistice hidrografice.	Teorie
Resursele turistice floristice și faunistice.	Teorie
Resursele turistice antropice caracterizarea generală.	Teorie
Resursele turistice istorico- arheologice.	Teorie
Resursele turistice religioase.	Teorie
Resursele turistice culturale.	Teorie
Resursele turistice sportive.	Teorie
Resursele turistice tehnico – economice.	Teorie
Resursele și activități cu funcție turistică.	Teorie
Resursele etnografice caracterizarea generală.	Teorie
Elementele etnografice distincte - satul, gospodăria și casa țăranului. Ocupațiile tradiționale și îndeletnicirile țăranilor.	Teorie
Portul popular moldovenesc.	Teorie
Sărbători și obiceiuri calendaristice și religioase în Republica Moldova.	Teorie
Specificul gastronomiei tradiționale.	Teorie
Gradul de conservare al fondului turistic din Republicii Moldova.	Teorie
Măsuri de păstrare, renovare și reconstituire a monumentelor.	Teorie
Impactul turismului asupra mediului înconjurător, acțiuni de protejare și conservare a mediului geografic și a potențialului turistic	Teorie
Elaborarea schemei clasificării potențialului turistic.	Practică
Descrierea principalelor caracteristici a componentelor potențialului turistic natural. Identificarea celor mai importante elemente a componentelor potențialului natural.	Practică
Reprezentarea pe harta contur a Republicii Moldova cele mai reprezentative elemente a potențialului natural.	Practică
Identificarea principalelor elemente a fiecărei componente a potențialului antropic.	Practică

Reprezentarea schematică a resurselor turistice antropice-edificii și instituții cu atracție turistică și activități și evenimente cu atracție turistică.	Practică
Realizarea unui tabel cu principalele activități și evenimente cu atracție turistică din Republica Moldova.	Practică
Reprezentarea pe harta contur a Republicii Moldova cele mai reprezentative elemente a potențialului antropic.	Practică
Elaborarea schemei clasificării ocupațiilor tradiționale ale țăranilor. Identificarea specificului portului popular în zona de nord, centru și sud a Republicii Moldova.	Practică
Realizarea unui tabel cu principalele sărbători calendaristice și religioase în Republica Moldova.	Practică
Studierea stării fondului turistic al Republicii Moldova. Identificarea celor mai eficiente căi de îmbunătățire a stării fondului de monumente existente.	Practică

II. CONȚINUTUL SUPORTULUI DIDACTIC

2.1. Conținutul teoretic

Subiectul 1: Conceptul de resurse, potențial și patrimoniu turistic.

Resurse turistice: reprezintă **totalitatea elementelor naturale, culturale, istorice și socio-economice** care pot fi valorificate în activități turistice.

Conceptul de resurse turistice: nu sunt resurse turistice în sine ci doar resurse exploatabile și utilizabile în condiții tehnologice și economice date.

Resursele se clasifică în:

- a) *Resurse naturale:* climat favorabil unui anumit tip de turism, topografia care crează peisajul montan, coline, lacuri sau plaje, floră, faună.
- b) *Resurse socio-culturale:* manifestări artistice, festivaluri de muzică, concerte internaționale, expoziții, reuniuni literare și culturale internaționale, manifestări sportive, tehnice și științifice, orașe moderne, locuri arheologice și istorice.
- c) *Resurse cu caracter economic:* uzine, centre tehnice, dar și condiții economice favorabile achiziționării de bunuri și servicii la prețuri joase, fie pentru că prețul vieții este scăzut fie din cauza condițiilor de schimb favorabile. Utilizarea acestor resurse comportă punerea în evidență a caracteristicilor lor. O resursă nu are interes decât în funcție de atracția pe care o poate executa asupra turistului. Atracția este mai întâi socială cu este cazul marilor orașe, iar ea poate decurge din raritatea și originalitatea resursei sau datorită permanenței resursei.

Patrimoniul turistic (oferta turistică) a unui teritoriu geografic (județ, stațiune) este compus din:

- Potențialul turistic (natural și antropic);
- Infrastructură (generală și turistică);
- Structuri turistice (baza tehnico-materială a turismului).

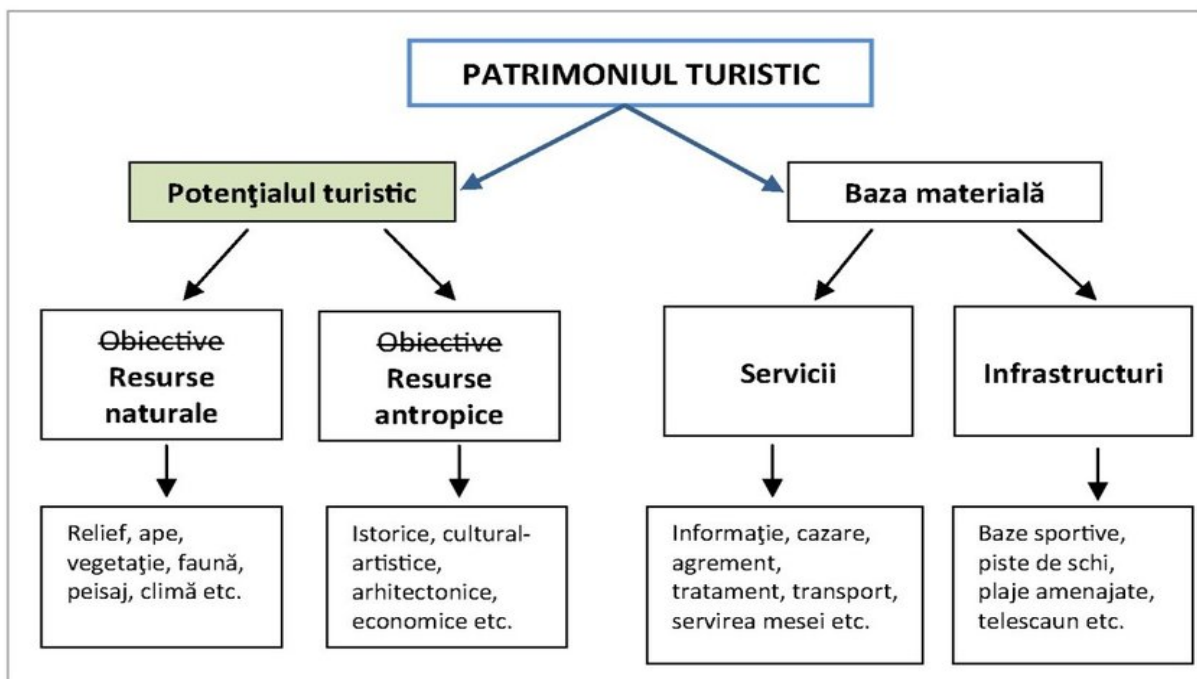

Fig.1.Sursa: Componentele patrimoniului turistic (după Ielenicz, M., Comănescu, L. 2006)

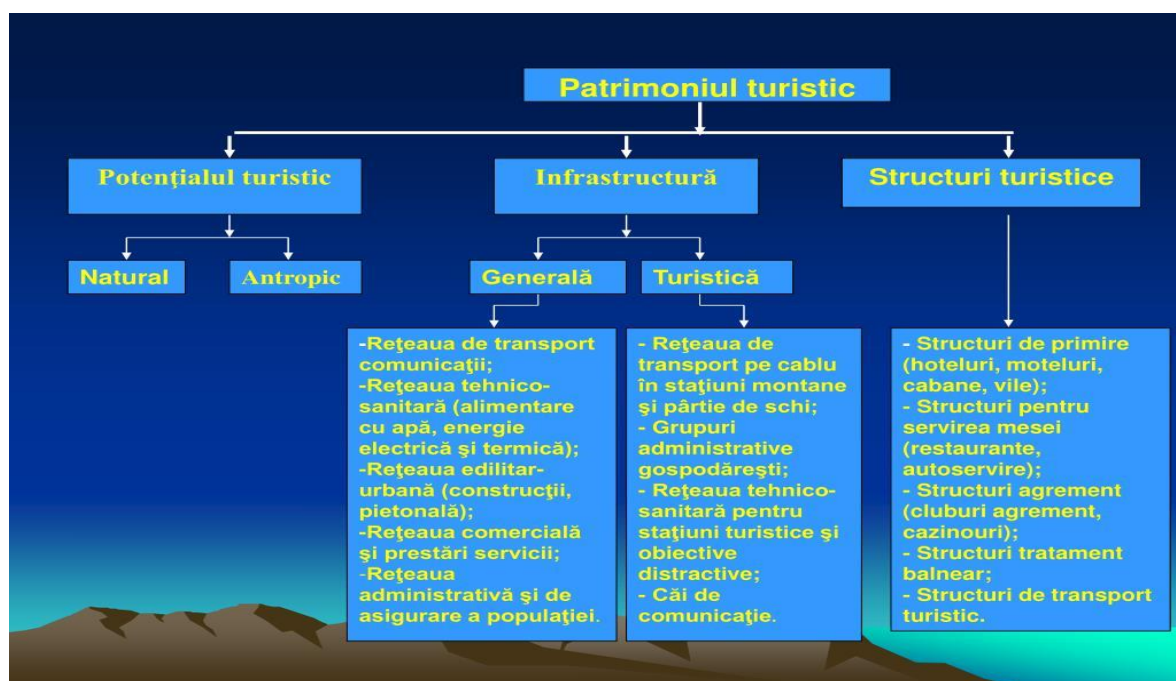

Fig.2.Sursa: Wikipedia. Patrimoniul turistic.

Elementele naturale sau antropice- resurse sau atracții turistice- reprezintă materia primă pentru activitățile turistice.

Potențialul turistic natural- reprezintă totalitatea resurselor turistice pe care le oferă cadrul natural prin componentele sale fizico-geografice (relief, climă, hidrografie, faună, floră) inclusiv caracteristici modificate sau amenajări ale acestora. (Fig.3).

Fig.3.Sursa: Wikipedia. Potențialul turistic natural.

Potențialul antropic- reprezintă totalitatea resurselor turistice rezultate ale creației umane din punct de vedere cultural - istoric și tehnico -economic din cadrul unui teritoriu sau al unei așezări umane considerate ca având valoare turistică sau constituind bază de existență pentru turism. (Fig.4).

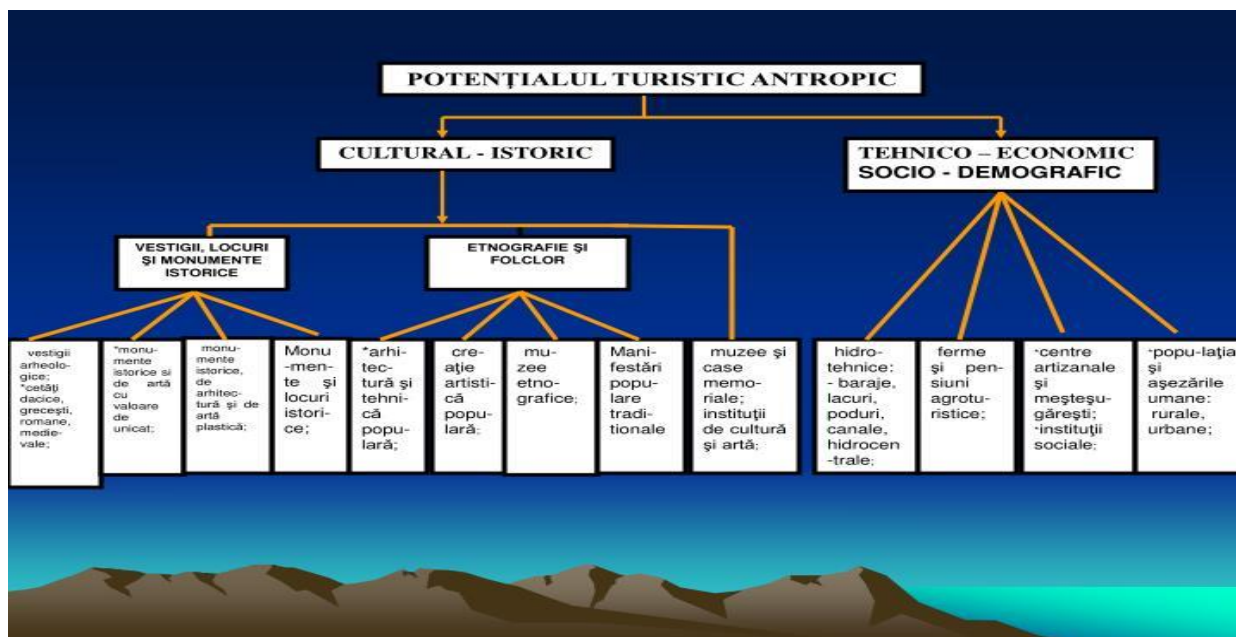

Fig.4.Sursa: Wikipedia. Potențialul turistic antropic.

1. "Potențialul turistic al Republicii Moldova"			
1. Potențialul turistic natural		2. Potențialul turistic antropice	
1.A. Natura ocrotită. *Parcuri naționale, *Monumente, *Rezervații naturale. Parcul Taul, r. Donduseni	1.D. Hidrografia. *Ape freatice și minerale, *Delta Dunării, *Râuri, locuri naturale și antropice Râul Nistru, estul R.M.	2.A. Edificii și activități cu funcție turistică. *ISTORICE ^Așezăminte, cetăți, castele, valuri. Cetatea Tighina (Bender), r. Tighina	2.B. Activități și evenimente cu atribute atractive. *ACTIVITĂȚILE UMANE cu f. turistică ^Târguri, expoziții, hramuri etc. Zua vinului, or. Chișinău
1.B. Fauna. *Fond cinegetic, *Fond piscicol, *Specii faunistice ocrotite, *Rezervații științifice. "Pleul Fagului", r. Ungheni	1.E. Clima. *Temperatura apei și a aerului, *Precipitații lichide, *Stratul de zăpadă, *Durata de strălucire a Soarelui. Clima	*RELIGIOASE ^Cimitire (Cimitirul evreiesc or. Chișinău), ^Catedrale (Nașterea Domnului or. Chișinău), ^Mănăstiri (M. Saharna r. Rezina), ^Biserici (B. Sfântul Dumitru r. Orhei). Mănăstirea Hîncu, r. Nisporeni	*Resurse turist. ETNOGRAFICE. ^Obiceiuri, ^Ocupații și meșteșuguri, ^Portul etc. Jocul și portul național
1.C. Vegetația. *Tipuri de păduri, floră specifică, plante ierboase etc. R.s. "Bosșeni", r. Briceni	1.F. Relief și geologie. *Trepte și forme de relief, monumente naturale, structuri geologice. Peștera Emil Racoviță, r. Briceni	*CULTURALE ^Teatre, muzee, conace, case memoriale biblioteci, clădirile operelor. Conacul Manuc Bey, r. Hîncești	*ECONOMICE CU F. TURISTICĂ. ^Baraje. *MONUMENTE, STATUI, PLĂCI etc. Mon. lui Ștefan cel Mare or. Chișinău

Fig.5.Sursa: Wikipedia. Componentele potențialului turistic al Republicii Moldova

Infrastructura

Aceasta caracterizează gradul de dezvoltare și este menită să asigure funcționarea normală a unor sectoare importante ale societății moderne, fiind indispensabilă pentru industria hotelieră și turistică. Ea este de două feluri:

1. infrastructura generală;
2. infrastructura turistică.

1. Infrastructura generală:

- Rețeaua de transport comunicații;
- Rețeaua tehnico-sanitară (alimentare cu apă, energie electrică și termică);
- Rețeaua edilitar-urbană (construcții, pietonală);
- Rețeaua comercială și prestări servicii;
- Rețeaua administrativă și de asigurare a populației.

2. Infrastructura turistică:

- Rețeaua de transport pe cablu în stațiuni montane și pârtie de schi;
- Grupuri administrative gospodărești;
- Rețeaua tehnico-sanitară pentru stațiuni turistice și obiective distractive;
- Căi de comunicație.

Structurile turistice

Sunt totalitatea mijloacelor materiale de care se folosește turismul pentru realizarea funcțiilor și obiectivelor sale economico-sociale. Cuprind:

1. Structuri de primire (hoteluri, moteluri, cabane, vile);
2. Structuri pentru servirea mesei (restaurante, autoservire);
3. Structuri agrement (cluburi agrement, cazinouri);
4. Structuri tratament balnear;
5. Structuri de transport turistic

Diferențiere esențială:

- **Resurse turistice** → existența obiectivă a elementelor naturale și culturale.
- **Potențial turistic** → resursele cu șanse reale de valorificare în turism.
- **Patrimoniul turistic** → parte a potențialului turistic, recunoscută, protejată și exploatată în mod durabil.

Resursele sunt „materia primă”.

Potențialul este „șansa de valorificare”.

Patrimoniul este „valoarea confirmată și protejată”.

Tabel comparativ: Resurse – Potențial – Patrimoniul turistic.(Tab.1)

Tabelul 1.

Aspect	Resurse turistice	Potențial turistic	Patrimoniul turistic
Definiție	Elemente naturale, culturale, istorice sau socio-economice existente în teritoriu.	Ansamblul resurselor turistice identificate și evaluate, care pot fi valorificate pentru turism.	Totalitatea valorilor naturale și culturale protejate și integrate în circuitul turistic.
Existență	Există în mod obiectiv, indiferent dacă sunt valorificate sau nu.	Devine relevant doar prin accesibilitate, infrastructură și cerere turistică.	Are statut oficial, fiind recunoscut și protejat prin legislație națională sau internațională.
Exemple	Munți, ape minerale, peșteri, tradiții, monumente istorice.	Stațiuni montane, zone cu potențial balnear, trasee ecoturistice.	Delta Dunării, Mănăstirile din Bucovina (UNESCO), Sarmizegetusa Regia.
Nivel de valorificare	Nu sunt neapărat exploatate turistic.	Sunt în curs de valorificare sau au condiții pentru dezvoltare turistică.	Sunt deja valorificate și protejate, având o importanță majoră pentru imaginea turistică.
Rol în turism	Baza inițială pentru dezvoltarea turismului.	Fundamentul proiectelor și investițiilor turistice.	Element central al identității și atractivității turistice naționale.
Relație	Punct de pornire.	Transformă resursele în oportunități.	Reprezintă resurse și potențial valorificate și protejate durabil.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

1. Itemi cu alegere multiplă (grilă)

1.1. Care dintre următoarele reprezintă o resursă turistică naturală din Moldova?

- a) Orheiul Vechi
- b) Nistru și lacul Beleu
- c) Festivalul „Codrii Moldovei”
- d) Muzeul Național de Etnografie și Istorie

(Răspuns corect: b)

1.2. Patrimoniul turistic include:

- a) doar resursele naturale
- b) doar infrastructura turistică
- c) totalitatea resurselor naturale și antropice valorificate turistic
- d) doar resursele protejate UNESCO

(Răspuns corect: c)

1.3. Care dintre următoarele obiective din Moldova face parte din patrimoniul cultural material?

- a) Mănăstirea Căpriană
- b) Vinurile de la Cricova
- c) Obiceiul „Sărbătoarea Vinului”
- d) Rezervația naturală „Plaiul Fagului”

(Răspuns corect: a)

2. Itemi de completare

2.1. Resursa turistică este orice element natural sau creat de om din Moldova care poate fi _____ în scop turistic.

(răspuns: valorificat)

2.2. Potențialul turistic al unei regiuni depinde atât de bogăția resurselor, cât și de _____ acestora.

(răspuns: accesibilitate / gradul de valorificare)

3. Itemi de răspuns scurt

3.1. Explicați diferența dintre resursă turistică și potențial turistic, dând exemplu din Moldova.

3.2. Dați un exemplu de resursă naturală și unul de resursă antropică din zona în care locuiți sau ați vizitat-o.

4. Itemi de asociere

Asociați fiecare categorie de patrimoniu turistic din Moldova cu exemplul corespunzător:

- a) Patrimoniu natural – 1. Rezervația „Codrii”
- b) Patrimoniu cultural material – 2. Mănăstirea Hîncu
- c) Patrimoniu cultural imaterial – 3. Festivalul „Cântecul Popular” din Orhei

(Răspuns corect: a-1, b-2, c-3)

5. Itemi de tip eseu scurt

5.1. Argumentați în 8–10 rânduri importanța conservării patrimoniului turistic din Moldova pentru dezvoltarea durabilă a regiunii.

Subiectul 2: Clasificarea resurselor turistice.

Resursele turistice se clasifică, în general, în *resurse naturale* și *resurse antropice* (culturale). Resursele naturale includ elemente precum relieful (munți, peșteri), apele (râuri, lacuri), vegetația și clima, în timp ce resursele antropice sunt create sau influențate de om, precum monumentele istorice, așezările urbane, centrele culturale sau evenimentele festive.

Resursele turistice sunt elementele naturale și antropice care pot fi valorificate în scop turistic. Ele pot fi clasificate în mai multe moduri, în funcție de **origine, natură, mod de valorificare și atractivitate**.

1. După origine

- **Resurse naturale** – elemente create de natură, care atrag turiștii.
Exemple: Poșul Codrilor, Nistru, Lacul Belev, rezervațiile „Codrii” și „Orheiul Vechi”.
- **Resurse antropice (culturale)** – elemente create de om, cu valoare istorică, artistică sau culturală.
Exemple: Mănăstirea Căpriană, Orheiul Vechi, Cricova (vinării), Cetatea Soroca.

Podișul Codrilor

Podișul Nistrului

Lacul Belev

Rezervația "Orheiul Vechi"

Fig.6. Sursa: Wikipedia. Resurse naturale

Mănăstirea Căpřiana

Cetatea Soroca

Vinăria Cricova

Vinăria Mileștii Mici

Fig.7. Sursa: Google.com. Resurse antropice

După natură

- **Resurse materiale** – obiective vizibile și tangibile, care pot fi văzute și atinse.
Exemple: clădiri istorice, mănăstiri, muzee, parcuri naturale.
- **Resurse imateriale** – elemente intangibile, cum ar fi tradiții, obiceiuri, evenimente.
Exemple: Festivalul Vinului de la Cricova, Sărbătorile de Paști sau Crăciun, muzica populară.

După mod de valorificare

- **Resurse exploatabile direct** – pot fi vizitate și utilizate imediat.
Exemple: rezervațiile naturale, muzee, podgorii.
- **Resurse potențiale** – necesită investiții pentru a fi valorificate turistic.
Exemple: izvoare minerale neamenajate, situri arheologice necunoscute publicului.

După atractivitate turistică

- **Resurse de interes major (național sau internațional)** – atrag turiști din întreaga țară sau din străinătate.
Exemple: Orheiul Vechi, Cricova, Cetatea Soroca.

- **Resurse de interes local** – vizitate mai ales de turiști locali sau regiune.
Exemple: micile muzee etnografice, traseele tematice din Codrii.

După durabilitate

- **Resurse regenerabile** – natură vie sau elemente care se refac în timp (păduri, fauna).
- **Resurse neregenerabile** – patrimoniu istoric, situri arheologice, obiective monumentale.

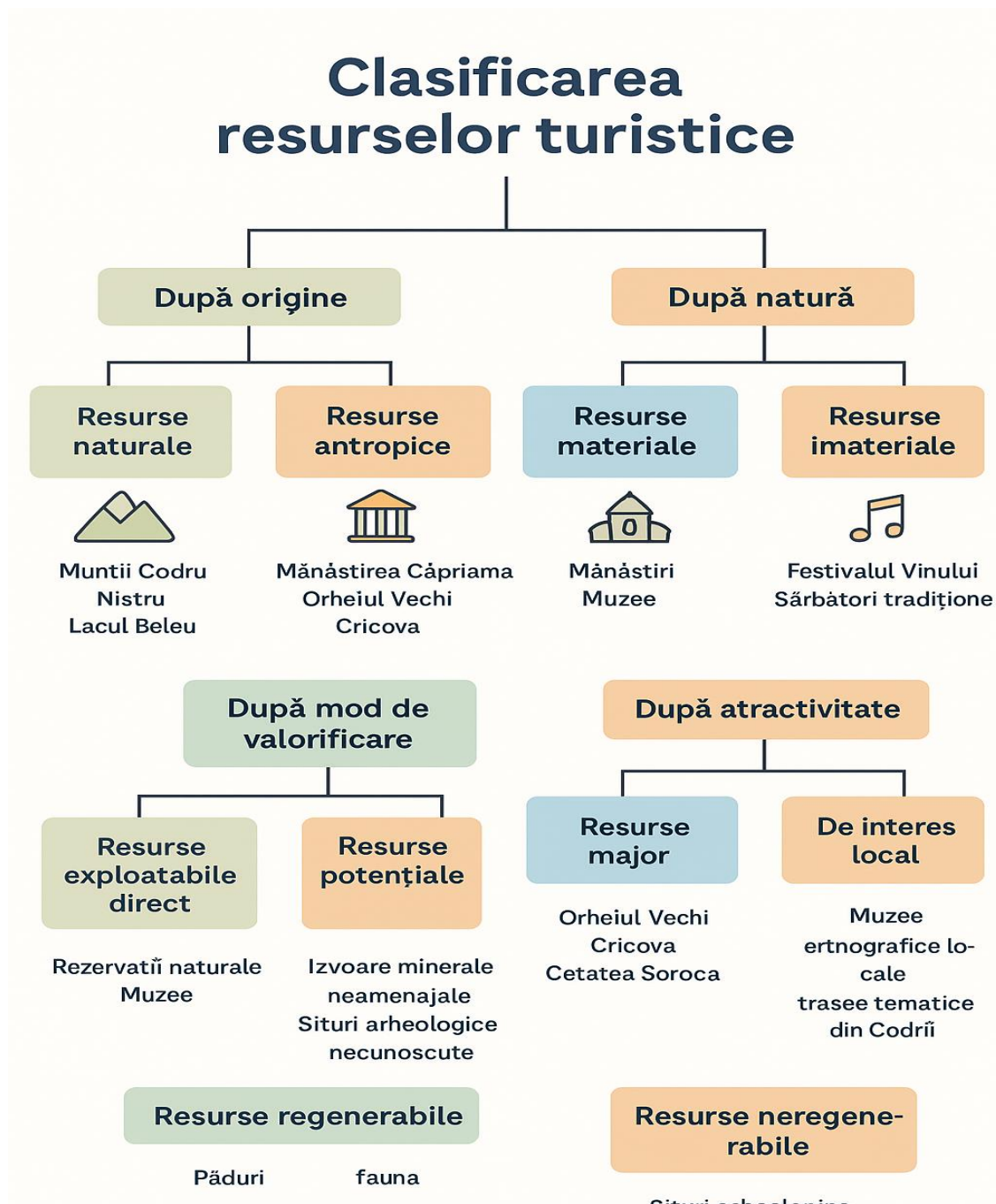

Fig.8. Sursa: Google.com. Clasificarea resurselor turistice

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Alegere multiplă

1. Care dintre următoarele reprezintă **resurse naturale turistice**?
 - a) Monumente istorice
 - b) Lacuri și râuri
 - c) Muzee
 - d) Festivaluri tradiționale
2. Resursele turistice antropice includ:
 - a) Peșteri și cascade
 - b) Orașe vechi și catedrale
 - c) Pajiști și păduri
 - d) Clima favorabilă plajelor
3. Potențialul turistic al unei regiuni se determină prin:
 - a) Numărul de locuitori
 - b) Calitatea și diversitatea resurselor turistice
 - c) Suprafețele agricole
 - d) Numărul de școli

II. Adevărat/Fals

1. Resursele turistice pot fi naturale, antropice și mixt.
2. Toate resursele turistice au aceeași valoare economică și socială.
3. Resursele turistice antropice sunt create de om, dar pot fi influențate de mediul natural.
4. Patrimoniul 18ouristic include numai monumentele istorice.

III. Completare

1. Resursele turistice ____ sunt cele oferite de natură, cum ar fi munții, râurile sau clima favorabilă.
2. Resursele turistice ____ sunt create de om, cum ar fi muzee, castele și parcuri tematice.
3. Resursele turistice ____ combină elemente naturale și antropice, cum ar fi grădinile istorice sau zonele ecoturistice.

IV. Asociere

Asociați coloana A cu coloana B:

Coloana A – Tip de resurse

1. Lacuri și râuri
2. Cetăți medievale
3. Parcuri naționale cu trasee turistice
4. Festivaluri tradiționale

Coloana B -Categoria

- a) resurse antropice
- b) resurse naturale
- c) resurse mixte
- d) resurse culturale

V. Întrebări deschise

1. Explicați ce este un **patrimoniul turistic** și dați două exemple din Republica Moldova.
2. De ce este importantă clasificarea resurselor turistice pentru planificarea turistică a unei regiuni?

3. Enumerați trei criterii după care se pot clasifica resursele turistice.

Subiectul 3: Potențialul turistic natural și antropic - principalele componente

Potențial turistic natural

Acesta se bazează pe elementele oferite de natură și include următoarele componente principale:

Tabelul 2

Componente	Exemple
Relief	Dealuri, platouri, văi.
Climă	Temperatură, precipitații, insolație favorabilă turismului estival sau de iarnă.
Hidrografie	Râuri, lacuri, cascade, zone umede.
Vegetație și faună	Păduri, flori, rezervații naturale, animale sălbatice.
Peisaje și ecosisteme	Peisaje pitorești, rezervații naturale, parcuri naționale, biodiversitate

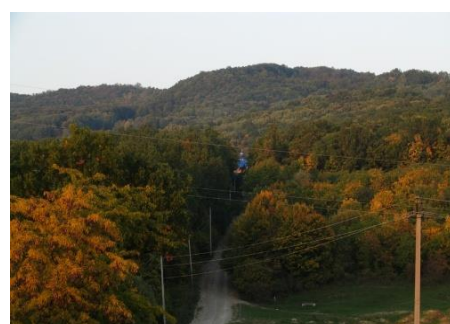
Exemple de forme de relief:

D. Bălănești din Pod. Codrilor

D. Măgura. Satul Tâghira/Ungheni

D. Veverița. Comuna Hîrcești/Ungheni

Valea r. Răut. Orheiul Vechi

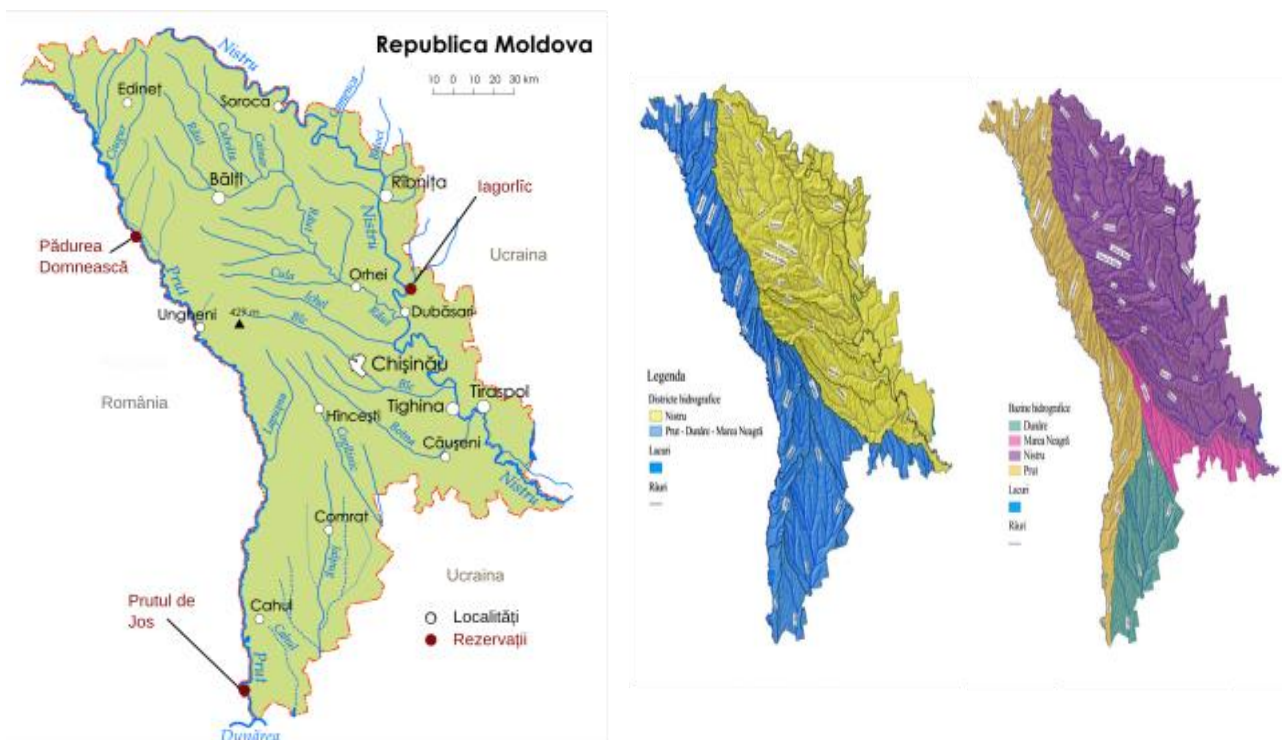
Valea r. Ciorna. Parcani/Șoldănești

Valea r. Nistru. Vadul lui Vodă

Fig.9. Sursa: Wikipedia. Forme de relief.

Hidrografie: Râuri.

Principalele cursuri de apă din Moldova

Districte și bazine hidrografice ale R.Moldova

Fig.10. Sursa: Wikipedia. Hidrografie/Râuri.

Hidrografie: Lacuri.

În Republica Moldova sînt 57 de lacuri naturale cu suprafața totală de 62,2 km², în afară de acestea există circa 1,6 mii de iazuri și lacuri de acumulare, care au volumul total de circa 1,8 km³ și suprafața de aproximativ 160 km².

Cele mai mari lacuri din Moldova se întind de-a lungul Prutului, în partea lui de jos – Beleu – 6,26, Dracele – 2,65, Rotunda – 2,08, Manta – 2,1, Fontan – 1,16 km². Pe valea râului Nistrului s-au păstrat lacurile Bîc – 3,72, Crasnoe — 1,6 km² ș.a.

L.Beleu.Cahul

L.Congaz.Comrat

L.Rotunda.Cahul

Fig.11. Sursa: Wikipedia. Hidrografie/Lacuri.

Hidrografie: Cascade.

Cascadele Țîpova

Cascada Saharna. Rezina

Fig.12. Sursa: Wikipedia. Hidrografie/Cascade.

Rezervații naturale:

Prutul de Jos

Iagorlâc

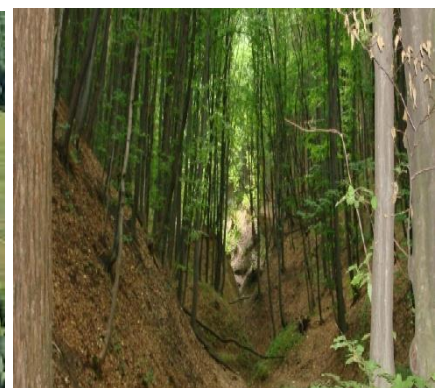
Pădurea Domnească

Grădina Turcească

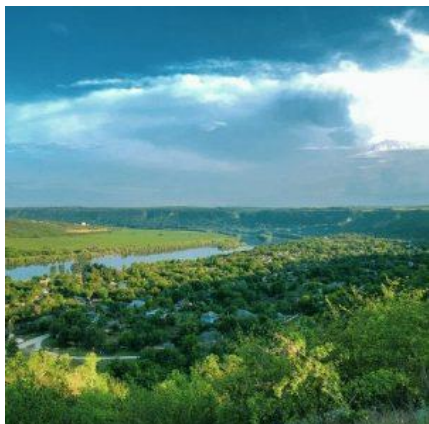
Plaiul Fagului

Codrii

Fig.12. Sursa: Wikipedia. Rezervații naturale.

Peisaje pitorești:

Vadul Rașcov. R. Șoldănești

Rezervația peisajistică Saharna

Rezervația Trebujeni. R. Orhei

Fig.13. Sursa: Wikipedia. Peisaje pitorești.

Parcuri naționale:

Parcul Orhei

Nistrul de Jos

Fig.14. Sursa: Wikipedia. Parcuri naționale.

Potențial turistic antropic

Acesta se bazează pe realizările și creațiile omului, și include:

Tabelul 3

Componente	Exemple
Patrimoniul cultural	Monumente istorice, cetăți, biserici, mănăstiri
Urban și arhitectural	Orașe vechi, clădiri emblematice, piețe centrale
Infrastructură turistică	Hoteluri, pensiuni, centre de agrement, trasee turistice amenajate
Evenimente și activități culturale	Festivaluri, târguri, evenimente tradiționale, manifestări artistice
Patrimoniu tehnic și industrial	Morile, podurile vechi, mine, muzee industriale

Componente

Exemple

Patrimoniul cultural:

Monumentul domnitorului Ștefan Cel Mare

Monumentul Vasile Alecsandri

Monumentul Eliberarea

Monumentul lui Ion și Doina Aldea-Teodorovici

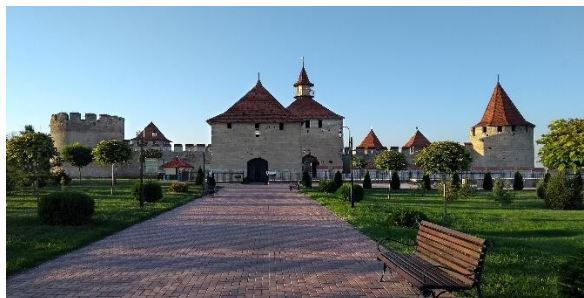
Statuia lui Mihai Eminescu

Lupoaica alăptându-i pe Romulus și Remus

Fig.15. Sursa: Wikipedia. Monumente istorice.

Cetăți:

Cetatea Tighina

Cetatea Soroca

Fig.16. Sursa: Wikipedia. Cetăți.

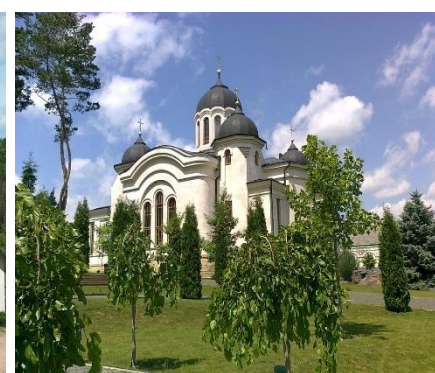
Mănăstiri:

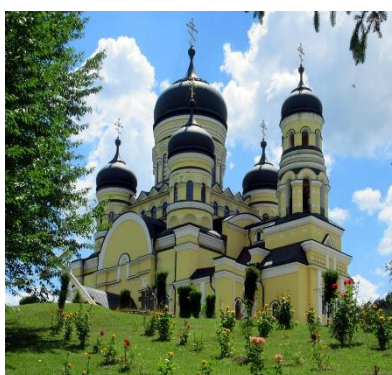
Căpřiana

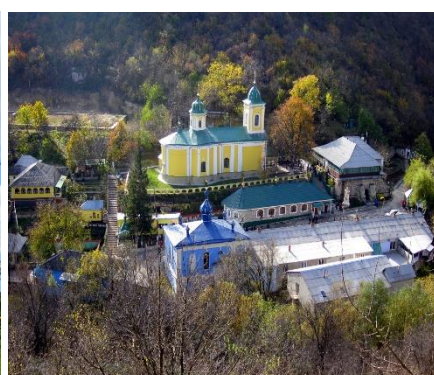
Curchi

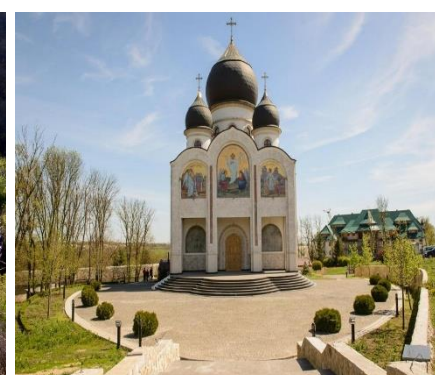
Hâncu

Rudi

Saharna

Hagimus

Fig.17. Sursa: Wikipedia. Mănăstiri.

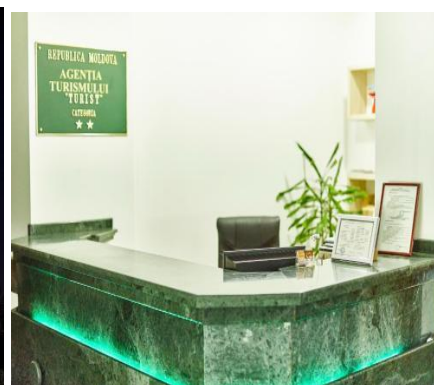
**Infrastructura turistică.
Hoteluri:**

Hotel Chișinău

Hotel Ambassador

Hotel Turist

Fig.18. Sursa: Wikipedia. Hoteluri.

Pensiuni:

Fig.19. Sursa: Wikipedia. Pensiunea "La Iepurași" s.Lunga.r-l.Florești

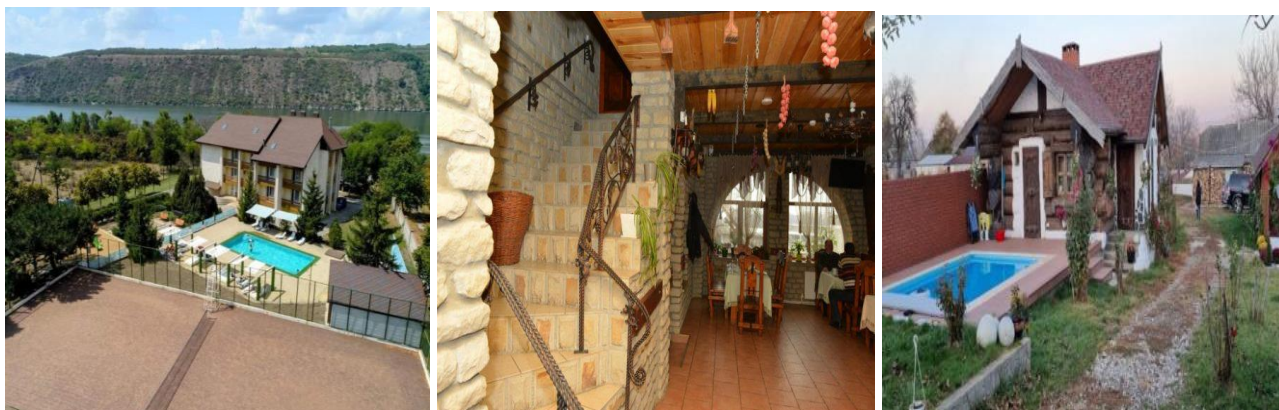

Fig.20. Sursa: Wikipedia. Pensiuni**Centre de agrement:****Hanul lui Hanganul. Lalova****Hanul lui Vasile. Tohatin****Fig.21. Sursa: Wikipedia. Pensiuni. Centre de agrement****Evenimente și activități culturale.****Festivaluri:**

Ziua Vinului. Anual, în primul weekend din luna octombrie. Locul de organizare - pe întreg teritoriul Moldovei, evenimentele principale au loc în centrul Chișinăului. Festivalul prezintă o posibilitate excelentă de a gusta cele mai bune vinuri moldovenești și specialități din bucătăria națională, a vedea artiști locali și străini, a face cunoștință cu lucrări de artizanat sau pentru a merge în excursie la vinării.

Mărțișor. „Mărțișor” este festivalul tradițional desfășurat pe întreg teritoriul Moldovei, care începe la 1 martie și continuă 10 zile (a fost lansat în 1967). Mărțișorul (rom. Mărțișor, din rom. martie, lună a anului) este o sărbătoare tradițională de întâmpinare a primăverii în Moldova și România. Este marcată la 1 martie. În această zi, oamenii își dăruiesc mici butoniere în formă de flori din fire de culoare albă și roșie.

Invită Maria Bieșu. Festivalul Internațional al vedetelor de Opera și Balet are loc în fiecare an, în septembrie, la Palatul Național, Teatrul de Operă și Balet și alte săli de concerte din Chișinău începând cu 1990. Acest festival a fost instituit de faimoasa cântăreață de opera Maria Bieșu.

Ethno-jazz. Acest festival are loc anual, în a doua jumătate a lunii septembrie, la Teatrul Național «Mihai Eminescu» și reunește stele ale jazz-ului din întreaga lume.

Gustar. Festivalul de muzică etno are loc anual, la sfârșitul lunii august, într-un complex fantastic istoric și cultural «Orheiul Vechi» (între satele Trebujeni și Butuceni, raionul Orhei).

Must Fest. Festivalul celebrează anotimpul de glorie al viței de vie. Vizitatorii evenimentului au parte de excursii prin renumitele crame subterane, paradisul vinurilor roșii, albe, seci ori spumante, unde aproape fiecare soi are propria stradă. Plimbările pe strada pietonală subterană – Legenda Plaiului, sunt acompaniate de tulburel, muzică live, reprezentări artistice, și proiecții de film. Școala vinului este o altă atracție a evenimentului, ce întâmpină oaspeții cu vinuri alese și lecții despre arta servirii de la cei mai de vază specialiști.

Beleu Bio Fest. Festivalul este organizat pe malul lacului Beleu, care face parte din rezervația biosferei „Prutul de Jos”, inclusă în Rețeaua Mondială UNESCO a Rezervațiilor Biosferei, și se

concentreaza pe promovarea patrimoniului natural, cultural și gastronomic din regiunea Slobozia Mare și Lunca Prutului de Jos, cu accent pe lacul Belev. Vizitatorii vor avea parte de activități de Bird Watching, plimbări cu barca și ATV-ul, drumeții în natură, precum și de muzică și dansuri populare.

Târguri:

Fig.22. Sursa: Google.com. Târguri cu produse autohtone.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Întrebări cu alegere multiplă

1. Care dintre următoarele elemente fac parte din potențialul turistic natural?
 - a) Munții și relieful variat
 - b) Cetăți medievale
 - c) Festivaluri tradiționale
 - d) Clima favorabilă pentru turism estival
2. Potențialul turistic antropic include:
 - a) Râuri și lacuri
 - b) Mănăstiri și monumente istorice
 - c) Păduri și rezervații naturale
 - d) Evenimente culturale și artistice

II. Adevărat / Fals

1. Potențialul turistic natural este reprezentat de elemente create de om. (___)
2. Clima și relieful fac parte din potențialul turistic natural. (___)
3. Infrastructura turistică este o componentă a potențialului turistic antropic. (___)
4. Festivalurile și tradițiile populare sunt elemente ale potențialului natural. (___)

III. Completare

1. _____ reprezintă totalitatea elementelor oferite de natură și care pot fi valorificate în scop turistic.
2. _____ include monumentele istorice, patrimoniul cultural și infrastructura turistică.
3. Exemple de potențial turistic natural: _____, _____, _____.
4. Exemple de potențial turistic antropic: _____, _____, _____.

IV. Asociere

Asociați elementele din coloana A cu categoria corectă din coloana B:

Coloana A

1. Rezervația „Codrii”
2. Cetatea Soroca
3. Festivalul „Mărțișor”
4. Râul Nistru

Coloana B

- a) Potențial natural
- b) Potențial antropic – cultural
- c) Potențial antropic – evenimente
- d) Potențial natural – hidrografic

V. Întrebări deschise

1. Care sunt principalele componente ale potențialului turistic natural din Republica Moldova?

2. De ce este important potențialul turistic antropic în dezvoltarea turismului rural și urban?
3. Oferă exemple de resurse turistice mixte care combină elemente naturale și antropice.

Subiectul 4: Resursele turistice naturale caracterizarea generală.

Resursele turistice naturale reprezintă **ansamblul elementelor oferite de natură** care pot fi utilizate și valorificate în scopuri turistice, fără a necesita intervenții majore ale omului. Ele constituie baza fundamentală pentru dezvoltarea turismului, mai ales a formelor de turism legate de recreere, agrement și cunoaștere.

Caracterizare generală

1. Origine

- Sunt elemente **naturale**, create de procesele geografice, climatice și biologice.
- Nu depind direct de acțiunea omului, dar pot fi valorificate și protejate de acesta.

2. Tipologie

Principalele categorii de resurse naturale turistice sunt:

- **Relieful:** dealuri, câmpii, peșteri.
- **Clima:** factori climatici favorabili turismului estival (soare, temperaturi) sau sporturilor de iarnă (zăpadă, frig).
- **Hidrografia:** râuri, lacuri, cascade, izvoare minerale.
- **Vegetația și fauna:** păduri, plante rare, animale sălbatice, rezervații biosferice.
- **Peisajul:** frumusețea vizuală și armonia naturală (zone pitorești, panorame).

3. Valoare turistică

- Au **atractivitate estetică** (frumusețe, spectaculozitate).
- Pot avea **valoare terapeutică** (izvoare minerale, aer curat, climat de stațiune).
- Susțin **activități de agrement și sport** (drumeții, alpinism, schi, sporturi nautice).
- Asigură cadrul pentru forme de turism moderne: **ecoturism, turism de aventură, turism montan, turism balnear**.

4. Durabilitate și protecție

- Fiind resurse **neregenerabile sau greu regenerabile**, necesită protecție prin rezervații, parcuri naturale și politici de conservare.
- Degradarea mediului (poluare, defrișări, urbanizare excesivă) poate reduce atractivitatea și valoarea lor.

Resursele turistice naturale sunt de origine geologică, geomorfologică, climatică, hidrologică, floristică și faunistică. Regiunea Nistrului Inferior dispune de valoroase monumente geologice și paleontologice. Din raionul Căușeni fac parte: râpa Sălcuța (la sud-est de satul cu aceeași denumire), aflorimentul Fârlădeni (lângă satul cu aceeași denumire), cariera de lângă satul Zaim. În raionul Ștefan Vodă se află: Râpa de piatră (în partea de nord a satului Tudora), Râpa lui Albu (mai sus de satul Cioburciu), Râpa din Purcari (la nord de satul cu aceeași denumire). În proximitatea capitalei pot fi vizitate aflorimentul Goian (în apropierea intersecției autostrăzilor Leușeni și Chișinău-Criuleni, raionul Criuleni), solurile fosile pe terasele nistrene la nord-vest de satul Mălăiești, ocolul silvic Vadul lui Vodă, iar în apropiere de municipiul Bender – amplasamentele de faună fosilă de lângă satul Calfa (Anenii Noi). De asemenea, menționăm morfosituri, foarte utile pentru turism: în Păulești, Vălcineț, Sipoteni (Călărași); Criuleni; Văsieni, Costești, Ialoveni (Ialoveni); Pocșești (Orhei); Vorniceni (Strășeni). În partea stângă a Nistrului, unul dintre monumentele cu semnificație globală rămâne complexul geologic-paleontologic „Vâlcea Colcot” (concentrare unică a fosilelor din pleistocen) în apropierea localității Blijnii Hutor, partea de nord a orașului Tiraspol.

În partea nord-vestică a regiunii de studiu, relieful este predominant deluros, puternic fragmentat de rețeaua hidrografică, cu văi adânci și hârtoape, chei și defileuri. Aici sunt situate dealurile cele mai înalte din țară, inclusiv Bălănești din raionul Nisporeni (429 m), Veverița din raionul Ungheni (407 m), Căușenilor (210 m), Movila lui Suvorov, situată la intrarea în orașul Bender dinspre orașul Căușeni, Movila cea Mare (197 m) din Popeasca raionul Ștefan Vodă ș.a. O semnificație balneară și recreativă majoră are Valea fluviului Nistru, în special în perimetrul și în proximitatea municipiilor Chișinău (stațiunea Vadul lui Vodă), Bender și Tiraspol.

Interes turistic prezintă și peisajele de luncă, unde s-au mai păstrat sectoare de zăvoaie –păduri de luncă din salcie, plop alb, stejar și alte specii de luncă. Atractivitatea acestui tip de peisaj este dată de îmbinarea arealelor silvice ale luncilor cu meandrele spectaculoase ale râurilor, lacurile de luncă. Numărul mare de zile însorite, clima blândă, aerul ozonat sunt favorabile sănătății umane și au determinat construirea unor stațiuni balneo-climaterice, inclusiv la Hârjauca (Călărași), Vadul lui Vodă și Cocieri (Dubăsari). Prezența celei mai mari artere de apă a Republicii Moldova, microclimatul favorabil, apele minerale valoroase și peisajele riverane autentice oferă cadrul natural pentru manifestarea diverselor activități de odihnă și balneare, înalt apreciate nu doar de localnici și vizitatori din diverse colțuri ale Republicii Moldova, dar și de turiștii străini.

Un component valoros al resurselor turistice hidrologice și cu semnificație turistică majoră sunt apele minerale. Cele mai multe izvoare cu ape minerale valoroase au fost descoperite în valea fluviului Nistru, inclusiv la Varnița, Cocieri și Purcari, precum și la Cornești (Ungheni), Onițcani (Călărași), Micăuți (Strășeni) și în orașul Chișinău. De asemenea, se remarcă izvoarele minerale de la Hârjauca (Călărași), „Izvorul lui Ștefan cel Mare” din Vâlcineț (Călărași), „Izvorul lui Suvorov” din Hagimus (Căușeni).

O bună parte din lacurile în stare bună sunt atribuite în scopuri de agrement. Cele mai multe se află în raionul Călărași, iar 13 lacuri se află nemijlocit în orașul Călărași. De asemenea, în raionul Criuleni se află multe lacuri destinate exclusiv agrementului. Cele mai mari lacuri utilizate pentru agrement în zona urbană sunt amplasate în municipii și în orașul Anenii Noi (12 ha). Celelalte lacuri sunt de dimensiuni mai mici.

În scopuri de agrement, de regulă neorganizat, sunt utilizate majoritatea lacurilor primăriilor atribuite pentru folosință generală, în special, din intravilanul sau proximitatea localităților, iar accesul populației locale și vizitatorilor din afară este mult mai lejer în comparație cu iazurile transmise în arendă și folosite în scopuri piscicole. Funcții de agrement prestează și alte bazine cu utilizare mixtă, precum și o parte din lacurile cu destinație piscicolă.

Deosebit de importante pentru desfășurarea activităților recreativ-turistice sunt ecosistemele forestiere. Ele sunt reprezentate de păduri de foioase de tipul central-european. În afară de funcțiile de protecție a solurilor și resurselor de apă, pădurea are funcții sanitare, estetice și recreative. Cele mai numeroase, mai extinse și mai valoroase arii naturale protejate se află în fondul silvic de stat. Dintre resursele faunistice din bazin prezintă importanță, îndeosebi cele pretabile turismului cinegetic. Pe teritoriul regiunii pot fi vâdate în jur de 28 specii de păsări acvatice și 13 specii de mamifere. Principalele mamifere cinegetice sunt mistrețul, iepurele, căpriorul, cerbul pătat, bursucul, vulpea. Areele de viață ale acestor specii sunt, preponderent, masivele împădurite și, în primul rând ariile naturale protejate de stat (rezervațiile științifice „Codrii”, „Plaiul Fagului”, rezervațiile naturale etc). Dintre mamiferele cu blană prețioasă se întâlnesc vidra, nurca, jderul de pădure, pisica sălbatică, hermelina, dihorul de stepă.

Aproape jumătate (47%) din ariile naturale protejate de stat fac parte din fondul forestier și sunt gestionate de Agenția „Moldsilva” prin intermediul întreprinderilor silvice și silvo-cinegetice din subordine. Sub protecția statului se află 18,8% din suprafața totală a ecosistemelor forestiere, 0,4% din ecosistemele de stepă și luncă și 2,1% din ecosistemele acvatice și palustre. Parcul Național „Nistrul de Jos”, 1/3 din Parcul Național „Orhei”; rezervațiile științifice „Codru” și „Plaiul Fagului”;

31 monumente naturale, inclusiv 20 geologico-paleontologice, 7 hidrologice, 4 botanice cu vegetație silvică, pe suprafața totală de 26,3 ha și 291 arbori seculari; 17 rezervații naturale, inclusiv 16 silvice și o rezervație mixtă; 11 rezervații peisajere cu suprafața de 8227 ha; 2 rezervații de resurse edafice, cu suprafața de 202 ha, 3 arii cu management multifuncțional, inclusiv un sector reprezentativ cu vegetație de stepă, 2 sectoare reprezentative cu vegetație de luncă, 7 monumente de arhitectură peisajeră, pe 146,6 ha, Grădina Zoologică și două grădini dendrologice (Chișinău și Tiraspol) din țară, zonă umedă de importanță internațională cu suprafața de 600 km².

Parcul Național „Nistrul de Jos” are suprafața totală de 62 mii ha și a fost creat recent (în anul 2022) pe teritoriul a 24 de localități riverane fluviului Nistru, care fac parte din 3 raioane, Căușeni și Ștefan Vodă – din partea dreaptă și raionul Slobozia – din partea stângă a Nistrului. Situat în imediata apropiere de Tiraspol și Bender, la 70 km de Chișinău și doar la 50 km de Odessa, Parcul Național „Nistrul de Jos” cuprinde un spațiu extins de habitate antropice și native, aliate prin râu și fâșia de ocrotire de-a lungul digului anti-viitură. Sectoarele agricole, în mare parte, sunt înconjurate de perdele forestiere. În Parc sunt 4 zone-nucleu de importanță națională. Unul dintre cele mai importante sectoare este „Lunca Talmază”, o zonă- nucleu, unde sunt păduri și poieni, lacuri, canale de apă pentru irigare, lunci și băltoace. Parcul Național „Orhei” (Anexa 21) a fost creat în anul 2013 în cadrul a 18 comune din raioanele Orhei, Strășeni, Călărași și Criuleni. Suprafața totală este de 33,8 mii ha, din care 10,9 mii ha (32%) din 5 localități se află pe teritoriul BCIFN. Este situat la doar 40 km de Chișinău, fiind ușor accesibil de pe mai multe artere auto. Recent, datorită suportului din partea Suediei, pe teritoriul celor două parcuri naționale din regiune, a fost realizată activitatea de marcare a zonelor de protecție integrală A (sau grupa T0 în limbaj silvic). Aceste zone A, care sunt cu statut de protecție integrală, sunt răspândite pe mai multe porțiuni în diferite locuri. O asemenea zonă este și în Rezervația peisajeră Țigănești. Această practică este necesară pentru a marca ariile, reprezentând argumentul existenței Parcului Național ca arie naturală protejată. Rezervațiile științifice dețin nu doar o varietate biologică semnificativă, dar și specialiști calificați, care pot fi activ implicați la prestarea diferitelor servicii turistice. Acestea au nu doar studii aprofundate despre componentele floristice și faunistice, ci și competențe de comunicare în limbi de circulație internațională. Tot aici se poate menționa accesibilitatea bună spre majoritatea sectoarelor rezervațiilor științifice. În același timp, legislația ecologică națională este restrictivă atât în privința accesului vizitatorilor, cât și a construcției infrastructurii de transport și cazare, ceea ce limitează semnificativ fluxurile și încasările turistice. Rezervația științifică „Codru” este amplasată în partea centrală a Podișului Codrilor și are suprafața de 5177 ha, din care majoritatea teritoriului pe teritoriul comunei Lozova din raionul Strășeni. În rezervație predomină arboretele de gorun, frasin și se întâlnesc cca 1000 de specii de plante, dintre care multe sunt specii rare. Lumea animală este, de asemenea, diversă și bogată. Speciile reprezentative sunt cerbul nobil, cerbul pătat, căpriorul, mistrețul, bursucul, jderul de pădure, pisica sălbatică, diferite specii de amfibieni, șerpi și păsări. Este larg reprezentată și clasa insectelor. O bună parte din speciile reprezentative sunt expuse în muzeul rezervației, care este unul din cele mai bogate muzee naturale din Republica Moldova.

Printre monumentele naturale se remarcă: izvoarele minerale de la Hârjauca (Călărași), Onițcani (Criuleni), „Izvorul lui Ștefan cel Mare” din Vâlcineț (Călărași), „Izvorul lui Suvorov” din Hagimus (Căușeni); arborii seculari, îndeosebi Stejarul lui Ștefan cel Mare din Căpriană (Strășeni). Legende spun că în urmă cu aproximativ 700 de ani, Ștefan cel Mare a dus o luptă grea cu tătarii în acele locuri. Potrivit obiceiului, după fiecare bătălie câștigată, Marele Domnitor înălța o biserică sau o mănăstire. Așadar, Ștefan a construit o biserică din lemn la marginea satului, lângă un stejar tânăr, sub care s-ar fi odihnit după ce și-a doborât dușmanii. Mai sunt frumoși și stejarii seculari de la Cojușna și Scoreni (s-a uscat, dar rămâne pentru vizitatori unul dintre cei mai vechi din sud-estul Europei). Arborii seculari sunt exemplare solitare sau grupuri mici izolate de arbori, impresionanți prin vârstă, dimensiuni, frumusețe, raritate sau prin faptul că au fost martorii unor evenimente istorice. După proveniență în regiune întâlnim 2 categorii de arbori seculari: 1) arbori autohtoni: fag, frasin,

gorun, paltin de câmp, păr, plop alb, plop cenușiu, scoruș, stejar pedunculat, tei, ulm; 2) arbori alohtoni: alun turcesc, arborele pagodelor, brad de Caucaz, castan porcesc, cedru de California, dud, duglas verde, glădiță, maclura pomiferă, molid, molid înțepător, molid de Canada, pin moale, pin negru, platan occidental, sâmbovină, sofora, stejar castaneifoliu.

În funcție de valoarea ecologică și turistică (de patrimoniu) se disting:

1) *Arbori longevivi*, dintre care, stejarul de la Schinoasa, municipiul Chișinău și stejarul de la marginea satului Pîrîta, raionul Dubăsari ambii cu vârsta de cca 350 ani. Din alte specii, se remarcă cei 3 duzi albi din Grădina Publică „Ștefan cel Mare” din Chișinău.

2) *Arbori de dimensiuni impresionante*, cu lungimea arcului circumferinței de peste 5 m, inclusiv stejarii din satul Pîrîta, raionul Dubăsari (675 cm și 600 cm), stejarul din apropierea satului Gura Bâcului, raionul Anenii Noi (633 cm), platanul din apropierea satului Păulești, raionul Călărași (580 cm), stejarul din Pădurea Galoci, raionul Criuleni (557 cm), stejarul din rezervația peisajeră „Grădina Turcească” (Anexa 19), raionul Ștefan Vodă (553 cm), stejarul din apropierea satului Micăuți, raionul Strășeni (510 cm).

4) *Arborii rari* sunt acei care cresc în puține locuri, iar în unele cazuri sunt incluși în Cartea Roșie a RM. În RM sunt 2 exemplare de maclură pomiferă în municipiul Chișinău, 4 cedri de California în Chișinău, un stejar castaneifoliu în Pădurea Crocmaz.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Întrebări cu alegere multiplă

1. Care dintre următoarele fac parte din resursele turistice naturale?

- a) Munți și dealuri
- b) Muzee și cetăți
- c) Râuri și lacuri
- d) Festivaluri tradiționale

2. Care categorie de resurse 31atural este valorificată prin turismul balnear?

- a) Relieful montan
- b) Izvoarele minerale și termale
- c) Monumentele istorice
- d) Festivalurile populare

II. Adevărat / Fals

1. Relieful, clima și hidrografia fac parte din resursele turistice naturale. (___)

2. Vegetația și fauna nu au nicio valoare turistică. (___)

3. Peisajele pitorești reprezintă un element de atractivitate naturală. (___)

4. Izvoarele minerale și termale sunt exemple de resurse turistice antropice. (___)

III. Completare

1. Relieful montan este valorificat turistic prin activități precum _____ și _____.

2. Factorii climatici, cum ar fi soarele și zăpada, favorizează turismul _____ și _____.

_____ și _____ sunt două exemple de resurse turistice naturale din Republica Moldova.

IV. Asociere

Asociați elementele din coloana A cu categoria corespunzătoare din coloana B:

Coloana A

Coloana B

1. Orheiul Vechi

a) Relief – peisaj carstic

2. Râul Nistru

b) Hidrografie

3. Codrii Moldovei

c) Vegetație

4. Izvoare minerale

d) Resurse balneare

V. Întrebări deschise

1. Ce elemente de relief din Republica Moldova pot fi considerate resurse turistice naturale și de ce?
2. Cum influențează clima dezvoltarea unor forme de turism?
3. De ce este necesară protejarea resurselor turistice naturale?

Subiectul 5. Resursele turistice geologice.

Resursele turistice geologice fac parte din categoria resurselor turistice naturale și includ **formațiunile geologice, rocile, peșterile și structurile carstice** care prezintă interes peisagistic, științific sau recreativ. Ele atrag turiști prin **unicitatea formelor, spectaculozitate și valoarea cultural-istorică asociată.**

Istoric:

Primele cercetări ale fondului geologic din Basarabia au fost efectuate în secolul al XIX-lea. Savați ca Pavel Svin'in (1817), Dering (1853), Alexander von Nordmann (1858), Ivan Sințov (1858, 1883), Evgheni Barbot de Marni (1869), Maria Pavlova (1894) au descoperit mai multe formațiuni geologice și reminiscențe scheletice de animale preistorice, iar până în prima jumătate a secolului al XX-lea diferite centre de știință și muzee din Chișinău, Moscova, Sankt- Petersburg, Kiev, Odesa și București au cercetat minuțios teritoriul actualei Republici Moldova, clasificând amplasamentele geologico-paleontologice după perioada de formare. Către anii 1960, erau înregistrate 260 de obiecte geologice și paleontologice.

Pentru a combate deteriorarea amplasamentelor, dar și a altor obiective naturale de importanță deosebită, în 1956 a fost creată Comisia pentru protecția naturii pe lângă Prezidiul Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS. Ca rezultat al activității acestui consiliu, în 1962 a fost aprobată Hotărârea Sovietului de Miniștri al RSS Moldovenești din 13 martie 1962 nr. 111, care a instituit regim de protecție asupra 18 obiecte geologice și paleontologice. În 1975, prin Hotărârea Sovietului de Miniștri al RSSM din 8 ianuarie 1975 nr. 5, lista a fost extinsă la 86 de obiecte. În 1998, după proclamarea independenței, lista a fost revăzută de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 1538-XIII din 25 februarie 1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat.

Clasificare:

După perioada de formare, amplasamentele geologico-paleontologice ale Republicii Moldova se clasifică în:

- **amplasamente sarmațiene:** Calfa, Bursuc, Naslavcea, recifele și toltrele din bazinul afluenților de stânga ai Prutului de mijloc etc.
- **amplasamente miocene:** Răspopeni, Taraclia, Fîrlădeni, Cimișlia, Gura Galbenei, Cioburciu
- **amplasamente pliocene:** văile râurilor Prut, Cahul și Salcia Mare (amplasamentele Văleni, Pelinei, Moscovei, Musaitu ș.a.)
- **amplasamente pleistocene:** Cîsmichioi, vâlceaua Colcot etc.

După **regionarea geomorfologică**, se deosebesc următoarele zone:

- Podișul Hotinului, situat în partea de nord a țării. Cea mai mare parte a acestui teritoriu este acoperită de sedimente badeniene și volhiniene, iar în văile Nistrului și Prutului sunt dezgolite sedimente ale cretacicului și precambrianului. Fâșiile recifale din această zonă sunt cunoscute sub termenul „toltre” — Toltrele Prutului și Toltrele Nistrului.
- Podișul Nistrului, situat la marginea estică a Podișului Moldovei de Nord. Este alcătuit în mare parte de sedimente volhiniene și basarabiene, iar în Valea Nistrului sunt expuse aflorimente ale cretacicului, vendian și proterozoicului superior.

- Câmpia Prutului Mijlociu, situat de-a lungul Prutului. Este alcătuit din sedimente badeniene, volhinien și basarabiene. Aici se află partea de sud a Toltrelor Prutului.
- Podișul Podolic, situat în stânga Nistrului, în Ucraina. Spațiul de pe teritoriul Republicii Moldova (nordul Transnistriei) este alcătuit de sedimente volhinien și basarabiene, iar în Valea Nistrului și a afluenților săi sunt expuse nivele ale cretacului și proterozoicului superior.
- Podișul Moldovei Centrale, situat în partea centrală a țării. Ariile protejate de aici sunt asociate cu fâșia recifală Camenca-Chișinău de vârstă basarabiană.
- regiuni geomorfologice din sudul țării: Câmpia colinară a Botnei, Colinele Tigheciului, Câmpia Bugeacului, Câmpia Nistrului Inferior. Sunt constituite din formațiunile terigene ale basarabianului, chersonianului, meoțianului, poțianului, kimerianului și pliocen-pleistocenului. Ariile protejate sunt reprezentate aici (cu unele excepții) de râpi, care formează aflorimente de floră și faună.

Principalele resurse geologice din Republica Moldova:

◆ **Formațiuni carstice și defile**

- **Orheiul Vechi** – ansamblu de stânci calcaroase, defilee și peșteri, cu importante vestigii istorice și culturale.
- **Defileul Țipova** – canion spectaculos pe malul Nistrului, cu mănăstire rupestră.
- **Defileul Saharna** – relief carstic, cascade și mănăstirea din zonă.
- **Defileele de pe Răut și Nistru** – stânci abrupte, meandre, peisaje pitorești.

◆ **Peșteri și grote**

- **Peștera Emil Racoviță (Cricova, Criuleni)** – una dintre cele mai lungi peșteri de ghips din lume (peste 90 km).
- **Peștera „Surprizelor” și Peștera „Femeia Balcano” (Raionul Rîșcani și Criuleni)** – atractive pentru speoturism.
- **Peștera de la Butești (Glodeni)** – cu formațiuni carstice interesante.

◆ **Faleze și abrupturi stâncoase**

- Abrupturile calcaroase de pe **vale Nistrului** (Rezina, Țipova, Saharna).
- Formațiuni stâncoase pitorești pe văile **Răutului și Cogâlnicului**.

◆ **Canioane și formațiuni geologice rare**

- Canionul „Stâncă Mare” de la Duruitoarea Veche (Rîșcani) – loc arheologic și peisaj spectaculos.
- Cheile Butești (Glodeni) – rezervație peisagistică cu formațiuni calcaroase.
- Rocile de ghips din nordul Moldovei – atractive pentru studii geologice și speoturism.

Principalele resurse turistice paleontologice:

Duruitoarea Veche (Raionul Rîșcani)

- Sit arheologic și paleontologic de mare valoare.
- Au fost descoperite resturi de mamut, bizon de stepă, rinocer lânos, cerbi și urși preistorici.
- Importanță: oferă informații despre fauna din epoca glaciară.

◆ **Butești (Raionul Glodeni)**

- Rezervație paleontologică în calcarele sarmațiene.
- Conține fosile de moluște, scoici și corali marini din perioada Miocenului.
- Este un „laborator natural” pentru studiul istoriei geologice a regiunii.

◆ **Cobani (Raionul Glodeni)**

- Sit renumit pentru fosilele marine (scoici, corali, alge calcaroase).
- Atestă existența Mării Sarmatice acum milioane de ani.

◆ **Prutul de Mijloc (Rezervația „Prutul de Jos”, Cahul)**

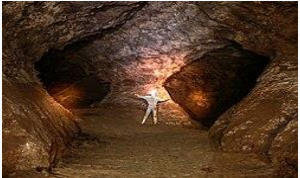
- Depozite cu resturi fosile de pești și moluște.
- Interes științific și educativ.

◆ **Valea Nistrului (Rezina – Țipova – Saharna)**

- Rocile calcaroase și defileele păstrează fosile de moluște și alge din Marea Sarmatică.
- Asociate cu peisaje
-
- și atracții turistice.

Lista monumentelor naturii de tip geologic sau paleontologic din Republica Moldova

Lista conține cele 86 de monumente ale naturii de tip geologic sau paleontologic Tabelul 4

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Amplasamentul de faună de lângă satul Calfa</u>	AN	la nord-vest de satul <u>Calfa</u> , la est de podul peste calea ferată, pe malul drept al <u>râului Bîc</u>	Cooperativa Agricolă de Producție „Vierul”	
<u>Meandrul de la Pererîta</u>	BR	la sud de satul <u>Pererîta</u> , pe malul stîng al <u>râului Prut</u>	Primăria satului Pererîta	
<u>Peștera carstică „Emil Racoviță” și zona carstică adiacentă</u>	BR	la nord-vest de localitatea <u>Criva</u> , <u>raionul Briceni</u> , pe partea dreaptă a traseului <u>Chișinău–Cernăuți</u>	Cariera de ghips din satul Criva	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Amplasamentul fosilifer de lângă satul Pelinei</u>	CH	în râpele din zona de vest a satului <u>Pelinei</u> , pe povârnișul drept al <u>râului Cahul</u> (ocolul silvic Vulcănești)	Întreprinderea pentru Silvicultură „Silva-Sud” Cahul	
<u>Amplasamentul fosilifer de lângă satul Moscovei</u>	CH	între satele <u>Moscovei</u> (raionul Cahul) și <u>Dermengi</u> (raionul <u>Taraclia</u>), pe povârnișul drept al văii <u>râului Salcia Mare</u> (ocolul silvic Moscovei)	Întreprinderea pentru Silvicultură „Silva-Sud” Cahul	
<u>Râpa Tartaul</u>	CH	la 0,5 km nord de satul <u>Tartaul de Salcie</u> , pe versantul stâng al <u>râului Salcia Mică</u>	Primăria satului Tartaul de Salcie	
<u>Stânca Japca</u>	FR	în preajma <u>mănăstirii omonime</u> , în apropierea drumului care leagă satele <u>Sănătăuca</u> , <u>Bursuc</u> și <u>Japca</u>	Primăria <u>comunei Japca</u>	
<u>Pâlnii carstice</u>	CC	la nord de satul <u>Hrușca</u>	Consiliul sătesc Hrușca	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Râpa Namălvii</u>	FR	la marginea de sud-est a satului <u>Bursuc</u>	Primăria <u>comunei Japca</u>	
<u>Aflorimentul proterozoicului superior (vendian) de lângă satul Cerlina</u>	SR	la sud-vest de satul <u>Cerlina</u> pe coasta abruptă a <u>Nistrului</u>	Primăria <u>comunei Nimereuca</u>	
<u>Cariera Cociulia</u>	CT	la 1 km nord de satul <u>Cociulia</u> , în cariera de nisip și pietriș	Primăria satului Cociulia	
<u>Râpa Taraclia</u>	CS	partea de sud-est a satului <u>Taraclia</u> , pe malul stâng al <u>râului Ceaga</u>	Primăria satului Taraclia	
<u>Cariera „Cimitirul Cailor”</u>	CL	la nord de satul <u>Păulești</u>	Societatea pe Acțiuni „Păulești”	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Râpa lui Tofan</u>	CL	la marginea vestică a satului <u>Vălcineț</u>	Întreprinderea Agricolă „Vălcineț”	
<u>Râpa „În Dos”</u>	CL	la 1 km sud de satul <u>Sipoteni</u>	Întreprinderea Agricolă „Sipoteni”	
<u>Aflorimentul Fîrlădeni</u>	CS	lângă satul <u>Fîrlădeni</u> , în râpa de pe partea dreaptă a văii râulețului Fîrlădeni, în apropiere de drumul spre <u>Căușeni</u>	Primăria <u>comunei Fîrlădeni</u>	
<u>Râpa din Sălcuța</u>	CS	la sud-est de satul <u>Sălcuța</u> , ocolul silvic Căușeni, Sălcuța	Gospodăria Silvică de Stat Bender	
<u>Aflorimentul Baurci</u>	GE	pe drumul <u>Congaz-Baurci</u> , la 2 km de podul peste <u>râul Ialpug</u> , ocolul silvic Congaz	Gospodăria Silvică de Stat Iargara	
<u>Râpele de la Ceadăr-Lunga</u>	GE	la est de municipiul <u>Ceadăr-Lunga</u> (ocolul silvic Ceadăr-Lunga, parcela 86)	Întreprinderea pentru Silvicultură „Silva-Sud” Cahul	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Râpa „Coțofana”</u>	CM	la est de satul <u>Gura Galbenei</u> ; ISS Iargara, ocolul silvic Maximeni	Întreprinderea Silvică de Stat Cimișlia	
<u>Secțiunea geologică din valea râului Ialpug</u>	GE	în orașul <u>Comrat</u> , panta stângă a văii <u>râului Ialpug</u> , ocolul silvic Comrat	Gospodăria Silvică de Stat Iargara	
<u>Soluri fosile pe terasele nistrene</u>	CR	la sud-est de satul <u>Mălăiești</u>	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Chișinău	
<u>Aflorimentul Goian</u>	CR	lângă satul <u>Goian</u> , la 0,5 km de trecerea magistralei <u>M21</u> Chișinău–Dubăsari peste <u>R4</u> Chișinău–Criuleni (ocolul silvic Vadul lui Vodă,)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Chișinău	
<u>Peștera surprizelor</u>	CR	pe malul drept al <u>Nistrului</u> într-o fâșie de pădure, la 2 km nord-est de orașul <u>Criuleni</u> (trupul de pădure Zolonceni)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Chișinău	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Movilele</u> <u>recifale de lângă</u> <u>satul Visoca</u>	DN	la sud de satul <u>Visoca</u>	Primăria satului Visoca	
<u>Râpa Zgurița</u>	DR	la nord de satul <u>Zgurița</u>	Primăria satului Zgurița	
<u>Aflorimentul</u> <u>Chetrosu</u>	DR	la vest de satul <u>Chetrosu</u> , lângă autostrada <u>Drochia–</u> <u>Soroca</u>	Primăria satului Chetrosu	
<u>Vâlcea</u> „ <u>La</u> <u>Humărie</u> ”	DB	la vest de satul <u>Ustia</u> pe panta stângă a <u>râului Răut</u> ; ocolul silvic Criuleni, Răculești, parcela 10, subparcelele 8-18	Gospodăria Silvică de Stat Chișinău	
<u>Grotele</u> <u>Brînzani</u>	ED	în <u>recifele Brînzani</u> , la 13 km sud-est de satul <u>Brînzani</u> , la marginea platoului pe partea stângă a <u>râului Racovăț</u> ; ocolul silvic Edineț	Primăria satului Brînzani și Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Edineț	
<u>Recifele</u> <u>Brînzani</u>	ED	în preajma satului <u>Brînzani</u>	Primăria satului Brînzani	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Defileul Buzdugeni</u>	ED	lângă satul <u>Buzdugeni</u> , la confluența râurilor <u>Bogda</u> și <u>Racovăț</u>	Primăria <u>comunei Burlănești</u>	
<u>Defileul Burlănești</u>	ED	la nord-vest de satul <u>Burlănești</u> , pe un segment al <u>râului Draghiște</u>	Primăria <u>comunei Burlănești</u>	
<u>Râpa Volodeni</u>	ED	între satele <u>Volodeni</u> și <u>Bleșteni</u>	Primăria <u>comunei Bleșteni</u>	
<u>Defileul Trinca</u>	ED	la sud-vest de satul <u>Trinca</u> , în valea <u>râului Draghiște</u>	Primăria <u>comunei Trinca</u>	
<u>Defileul Fetești</u>	ED	la sud-vest de satul <u>Fetești</u> , în apropiere de traseul rutier G15 <u>Lopatnic-Edineț</u>	Primăria satului Fetești	
<u>Cheile Butești</u>	GL	la sud-est de satul <u>Butești</u>	Primăria <u>comunei Camenca</u> (24,15 ha) și Primăria satului Butești (32,27 ha)	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Sînca Mare</u>	GL	la 2 km est de satul <u>Cobani</u>	Primăria satului Cobani	
<u>Râpele de la Văsieni</u>	IL	pe coasta dreaptă a văii râului Botna, la vest de spitalul din <u>Văsieni</u>	Primăria satului Văsieni	
<u>Aflorimentul Costești</u>	IL	la nord de satul <u>Costești</u> , pe coasta stângă a văii râului Botna, lângă drumul spre <u>Mileștii Mici</u>	Primăria satului Costești și Societatea pe Acțiuni „Ialoveni”	
<u>Reciful Ialoveni</u>	IL	la marginea de sud-vest a orașului <u>Ialoveni</u> , pe drum spre satul <u>Costești</u> , pe malul stâng al râului <u>Ișnovăț</u>	Primăria orașului Ialoveni	
<u>Hârtopul de lângă orașul Nisporeni</u>	NS	la 6 km sud de orașul <u>Nisporeni</u> , pe malul stâng al râului <u>Nîrnova</u>	Firma Agricolă „Nisporeni”	
<u>Fractura tectonică Seliște</u>	NS	la 1 km sud de satul <u>Seliște</u>	Întreprinderea Agricolă „Moldova”	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Rîpa Adîncă</u>	OC	la marginea nordică a satului <u>Verejeni</u>	Întreprinderea Agricolă „Nistru”	
<u>Afloriment de cremene compactă</u>	OC	la vest de satul <u>Naslavcea</u> , în valea pârâului Chisărâu (ocolul silvic Ocnița, Naslavcea)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Edineț	
<u>Aflorimentul de nisipuri tortoniene de lângă gara Naslavcea</u>	OC	la 1,5-2,2 km sud de stația de cale ferată <u>Naslavcea</u> , în zona aliniamentului căii ferate Naslavcea– <u>Bîrnova</u>	Î.S. „ <u>Calea Ferată din Moldova</u> ”	
<u>Râpa „Carpov Iar”</u>	OC	la vest de satul <u>Naslavcea</u> , pe versantul stîng al albiei râulețului Chisărâu, la aprox. 2 km de la gura de vărsare a acestuia (ocolul silvic Ocnița, Naslavcea)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Edineț	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Râpa „Rudîi Iar”</u>	OC	în satul <u>Naslavcea</u> , nu departe de „ <u>Carpov Iar</u> ” (ocolul silvic Ocnița, Naslavcea,)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Edineț	
<u>O porțiune a malului abrupt al Nistrului</u>	OC	între satele <u>Naslavcea</u> și <u>Lencăuți</u> (ocolul silvic Otaci, Lencăuți)	Primăria <u>comunei Lencăuți</u> (150 ha) și Întreprinderea pentru Silvicultură Soroca (158 ha)	
<u>Falia tectonică de lângă satul Naslavcea</u>	OC	la nord de satul <u>Naslavcea</u> (ocolul silvic Ocnița, Sîtnca,)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Edineț	
<u>Vâlceaua „Partea Cneazului”</u>	OC	la sud de satul <u>Mereșeuca</u> (ocolul silvic Ocnița, Naslavcea,)	Primăria satului Mereșeuca	
<u>Râpa „La Izvoare”</u>	OC	la sud-vest de orașul <u>Otaci</u>	Primăria orașului Otaci	
<u>Amplasament de vertebrate fosile</u>	OR	la marginea de vest a satului <u>Pocșești</u>	Primăria <u>comunei Donici</u>	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Defileul Orhei</u>	OR	la extremitatea de sud-vest a orașului <u>Orhei</u> , în valea <u>râului Răut</u>	Primăria orașului Orhei	
<u>Recif pe malul râului Răut</u>	OR	pe malul drept al <u>râului Răut</u> , la 1 km de satul <u>Pohorniceni</u> , peste râu de satul <u>Piatra</u>	Primăria satului Pohorniceni	
<u>Stânca Mîgla</u>	OR	la 0,5 km nord-vest de satul <u>Piatra</u> , pe malul stâng al <u>râului Răut</u>	Primăria satului <u>Pohorniceni</u>	
<u>Amplasamentul de floră fosilă de lângă satul Ignăței</u>	RZ	la sud de satul <u>Ignăței</u> lângă punctul trigonometric 225,5 m	Primăria satului Ignăței	
<u>Amplasament fosil de dinoteriu</u>	RZ	la sud de satul <u>Pripiceni-Răzeși</u> , coasta dreaptă a văii <u>râului Cogîlnic</u> , afluent al <u>Răutului</u> (ocolul silvic Cinișeuți)	Primăria satului Pripiceni-Răzeși și Întreprinderea Silvică Șoldănești	
<u>Cariera din Boșernița (părăsită)</u>	RZ	la vest de satul <u>Boșernița</u> , pe versantul stâng al râului Ciorna	Primăria orașului <u>Rezina</u>	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Argile etuliene pe malul Nistrului</u>	RZ	la vest de satul <u>Ciorna</u> , în partea superioară a versantului drept al văii râului Ciorna	Primăria orașului <u>Rezina</u>	
<u>Defileul Duruitoarea</u>	RS	în partea de est a satului <u>Duruitoarea</u> , pe malul stâng al râului <u>Ciuhur</u> , afluent al <u>Prutului</u>	Primăria orașului <u>Costești</u>	
<u>Defileul Văratice</u>	RS	la est de satul <u>Văratice</u> , în apropierea gurii râulețului Stâncăuți	Primăria satului Văratice	
<u>Reciful Proscureni</u>	RS	la 500 m nord de orașul <u>Costești</u> , la baza schibei Costești, la est de satul <u>Duruitoarea</u> , nu departe de <u>defileul Duruitoarea</u>	Primăria orașului Costești	
<u>Afloriment în blocul Soloneț</u>	SG	în preajma satului <u>Gura-Oituz</u> , lângă punctul trigonometric 297 m	Primăria <u>comunei Bălășești</u>	
<u>Râpa „Bechirov Iar”</u>	SR	la sud de orașul <u>Soroca</u> , ocolul silvic Soroca, Zastînca-II, parcela 24, în nemijlocita apropiere de șoseaua națională <u>Chișinău–Soroca</u> (strada Independenței)	Întreprinderea pentru Silvicultură Soroca	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Afloriment de nisipuri și gresii</u>	SR	în satul <u>Redi-Cereșnovăț</u> , pe versantul de est al carierei	Întreprinderea Agricolă „Redi”	
<u>Pragurile Nistrului</u>	SR	în preajma satului <u>Cosăuți</u> , albia <u>Nistrului</u> , în apropierea carierei de <u>granit</u>	SA Cariera de granit și pietriș din Soroca	
<u>Aflorimentul de gresii și granit de la Cosăuți</u>	SR	pe versantul de vest al carierei părăsite din satul <u>Cosăuți</u> , de-a lungul drumului care leagă cariera de granit cu cea de gresii	SA Cariera de granit și pietriș din Soroca	
<u>Colina „Casca”</u>	SR	la marginea de sud-vest a satului <u>Cremenciung</u> , în valea fluviului <u>Nistru</u>	Întreprinderea pentru Silvicultură Soroca	
<u>Cariera „Cazacu”</u>	ST	la nord de stația de cale ferată <u>Vatra</u>	<u>Primăria municipiului Chișinău</u>	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Râpa „La Chetrărie”</u>	ST	la est de satul <u>Vorniceni</u>	Primăria satului Vorniceni	
<u>Profilul geologic de lângă satul Socola</u>	SD	spre vest de satul <u>Socola</u> , în apropierea bisericii din sat	Primăria satului <u>Vadul-Raşcov</u>	
<u>Aflorimentul Răspopeni</u>	SD	la 1 km sud de satul <u>Răspopeni</u> , pe drumul spre satul <u>Ignăţei</u> (ocolul silvic Olişcani)	Primăria satului Răspopeni	
<u>Cariera părăsită de lângă staţia de cale ferată Şoldăneşti</u>	SD	pe versantul drept al văii râului Ciorna, la vest de staţia de calea ferată <u>Şoldăneşti</u> şi la nord de satul <u>Olişcani</u>	Primăria satului Olişcani	
<u>Râpa de Piatră</u>	SV	în partea de nord-vest a satului <u>Tudora</u> , pe malul drept al fluviului <u>Nistru</u> la 190 m de acesta	Primăria satului Tudora	
<u>Râpa lui Albu</u>	SV	la periferia de sud a satului <u>Cioburciu</u> , în ravena de-a lungul drumului ce duce în sat (ocolul silvic Olăneşti)	Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură „Tighina” (Bender)	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Râpa din Purcari</u>	SV	pe versantul drept al <u>Nistrului</u> la 1,9 km de acesta, la 1 km vest de satul <u>Purcari</u> (ocolul silvic Olănești)	Primăria satului Purcari și Întreprinderea pentru Silvicultură „Tighina”	
<u>Râpa Budăi</u>	TR	la marginea de vest a satului <u>Budăi</u> , pe coasta dreaptă a <u>râului Salcia</u>	Întreprinderea Silvică de Stat Cahul	
<u>Râpa Musaitu</u>	TR	în satul <u>Musaitu</u> , pe partea dreaptă a văii <u>râului Salcia Mare</u> , în râpa din zona cimitirului, deasupra părții de mijloc a satului (ocolul silvic Taraclia)	Primăria satului Musaitu	
<u>Aflorimentul de lângă orașul Taraclia</u>	TR	la sud de orașul <u>Taraclia</u> de-a lungul pantei stângi a vâlcele, ocolul silvic Taraclia, Taraclia-II	Gospodăria Silvică de Stat Cahul	
<u>Terasa levantină din zona codrilor</u>	UN	la 1,5 km sud-est de satul <u>Buciumeni</u> , pe panta stângă a vâlcele râului Gîrla-Mare, la cumpăna apelor	Întreprinderea Agricolă „Buciumeni”	
<u>Panta abruptă de lângă satul Sinești</u>	UN	la 2 km sud-vest de satul <u>Sinești</u> , pe panta stângă a vâlcele râului Pojarna, Tincău	Întreprinderea Agricolă „Sinești”	

Denumire	Raion	Amplasare	Proprietar	Imagine
<u>Afloriment de argile etuliene</u>	GE	pe panta stângă a văii râului <u>Cahul</u> , deasupra satului <u>Etulia</u> , dar și între localitățile Etulia și <u>Etulia Nouă</u>	Primăria <u>comunei Etulia</u>	
<u>Aflorimentul de lângă satul Văleni</u>	CH	la 0,5 km sud de satul <u>Văleni</u> , panta de est a văii râului <u>Prut</u> (ocolul silvic Slobozia Mare)	Întreprinderea pentru Silvicultură „Silva-Sud” Cahul	
<u>Râpa Cișmichioi</u>	GE	în partea de est a satului <u>Cișmichioi</u>	Primăria satului Cișmichioi	
<u>Vâlceaua Colcot</u>	TS	la marginea de nord a <u>municipiului Tiraspol</u> , în vecinătatea satului <u>Blijnii Hutor</u>	Primăria municipiului Tiraspol	

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Întrebări cu alegere multiplă

- Care dintre următoarele obiective geologice sunt situate pe teritoriul Republicii Moldova?
 - Orheiul Vechi
 - Duruitoarea Veche
 - Peștera Muierilor
 - Țipova
- Peștera „Emil Racoviță” este situată:
 - în raionul Soroca

- b) în raionul Criuleni
 - c) în raionul Rădăuți
 - d) în raionul Rezina
3. Canioanele de la Țipova și Saharna s-au format prin:
- a) eroziunea râurilor asupra calcarelor
 - b) mișcări tectonice recente
 - c) acumulări de aluviuni
 - d) eroziunea vântului

II. Adevărat / Fals

1. Orheiul Vechi este o formațiune geologică unică, rezultată din eroziunea râului Răut. (___)
2. Peștera „Emil Racoviță” este una dintre cele mai lungi peșteri din Europa. (___)
3. Defileul Duruitoarea Veche s-a format exclusiv prin procese vulcanice. (___)
4. Calcarele sarmatice constituie baza multor formațiuni geologice turistice din Republica Moldova. (___)

III. Completare

1. Cheile _____ sunt cunoscute pentru peisajele spectaculoase și mănăstirea rupestră.
2. În apropiere de satul _____ se află Peștera „Emil Racoviță”.
3. La _____ se găsesc stânci calcaroase abrupte, cu peșteri și grote naturale.

IV. Asociere

Potrivește obiectivul geologic cu specificul său:

Coloana A

1. Orheiul Vechi
2. Țipova
3. Saharna
4. Duruitoarea Veche
5. Peștera Emil Racoviță

Coloana B

- a) Canion în calcar, cu mănăstire rupestră
- b) Defileu în stânci calcaroase
- c) Complex rupestru pe valea Răutului
- d) Peșteră carstică de mari dimensiuni
- e) Chei spectaculoase cu cascade

V. Întrebări deschise

1. Care este importanța turistică și științifică a formațiunilor geologice din Republica Moldova?
2. Cum contribuie peisajele carstice la dezvoltarea turismului?
3. Dă exemple de trasee turistice care includ obiective geologice.

Subiectul 6. Resursele turistice ale reliefului.

Republica Moldova are un relief predominant colinar și de podiș, fără munți sau litoral maritim, dar cu **forme de relief variate** (podișuri, coline, văi adânci, defilee, ravene, canioane carstice) care oferă numeroase resurse turistice.

Relieful constituie *suportul tuturor componentelor mediului geografic*, inclusiv al societății și al activităților antropice cele mai diverse. De aceea, relieful reprezintă și suportul activităților turistice, atât prin valoarea potențialului său de atractivitate, cât și prin posibilitatea de echipare a sa cu o suprastructură care să-i permită valorificarea sa turistică.

Relieful influențează direct, dar și indirect (prin etajare, expunere și orientare a formelor majore, prin geodeclivitate sau fragmentare) distribuția tuturor celorlalte componente ale învelișului geografic (climă, apă, vegetație, faună, soluri), în acest fel nu exagerăm dacă admitem că relieful este temelia oricărui peisaj, căci pe relief se clădesc factorii complementari de atractivitate ai unui peisaj. Astfel, relieful devine principala componentă a potențialului turistic dintr-un teritoriu.

Potențialul turistic al reliefului în R. Moldova

Valorile caracteristicilor reliefului, din punct de vedere turistic, pe teritoriul R. Moldova se prezintă destul de șters și nu prezintă, în majoritatea cazurilor, obiective principale de atracție turistică. Însă împreună cu vegetația (pădurile) și apele de suprafață, el poate contribui la formarea unor importante obiective turistice. Punând în aplicație acest concept, V. Efros a evidențiat trei tipuri de peisaje pitorești în limitele republicii: toltele, înălțimilor împădurite și de câmpie. În limitele teritoriului R. Moldova toltele (recifi coraligeni fosili) sunt răspândite în bazinele afluenților de stânga al Prutului (Larga, Vilia, Lopatnic, Draghiște, Racovăț, Ciuhur, Camenca). Alte formațiuni recifale se află în cursul de mijloc al Nistrului (până la Dubăsari) și în văile râurilor Răut, Cubolta, Căinari. Toltele reprezintă formațiuni recifale unice în Europa. Peisajul ce include toltele constituie o alternanță de formațiuni recifale stâncoase cu apele curgătoare și vegetație de fâneață sau chiar păduri (nord-vestul Moldovei). Un alt tip de peisaje pitorești este cel al înălțimilor împădurite, ce cuprinde Podișul Codrilor - una din cele mai atractive regiuni ale R. Moldova. Relieful actual al podișului este predominant deluros, puternic fragmentat de rețeaua hidrografică și hârtoape. Acest tip de peisaje presupune îmbinarea masivelor împădurite în limitele podișului puternic fragmentat. Specificitatea peisajului se datorează interfluviilor înguste ce alternează cu versanții împăduși. Tipul peisajelor de câmpie cu importanță recreativă este caracteristic luncilor cursurilor inferioare ale Prutului și Nistrului. Aici doar pe alocuri s-au mai păstrat porțiuni de teren acoperite cu păduri din plop, salcie și stejar (zăvoaie). Atractivitatea acestui tip de peisaje este dată de îmbinarea complexelor împădurite ale luncilor, terenurilor arabile și livezilor cu oglinda suprafețelor acvatice. Astfel se poate de menționat, că potențialul reliefului la scara internațională este redus. Combinându-se cu potențialul peisajului în ansamblu, el poate constitui o atractivitate destul de mare chiar la nivel regional. La nivel local elementele peisajului permit utilizarea potențialului lor în scopuri recreative. O utilizare particulară îl are relieful legat de formațiunile recifale, prezentând în unele locuri (Butuceni-Trebujeni, malurile Nistrului în cursul său de mijloc) abrupturi destul de înalte, ce permit practicarea alpinismului (turismului sportiv).

1. Podișurile și colinele

- **Podișul Central Moldovenesc (Codrii)** – cu înălțimi de 300–400 m, peisaje pitorești, văi adânci și dealuri cu vii și livezi.

Atracții: Orheiul Vechi, Codrii Moldovei, Mănăstirea Căpriană.

Tipuri de turism: ecoturism, drumeții, turism cultural, turism vitivinicol.

- **Podișul Bălțurilor și Podișul Nistrului** – zone cu dealuri mai joase, câmpii fragmentate.

Atracții: rezervații peisagistice, sate tradiționale.

2. Defilee, canioane și relieful carstic

- **Defileul Răutului (Orheiul Vechi)** – complex natural și cultural, cu chei spectaculoase și mănăstiri rupestre.
- **Defileul Nistrului** – faleze calcaroase, peisaje pitorești, stânci abrupte.
- **Canionul de la Țipova** – cu mănăstirea rupestră săpată în stâncă.
- **Defileul Trebujeni, Butuceni, Saharna** – zone cu potențial turistic deosebit.
- **Peșteri carstice** – Peștera „Emil Racoviță” de la Criva (cea mai mare din Moldova, printre cele mai lungi din Europa), Peștera „Brânzani”, Peștera de la Țipova.

3. Văi și lunci

- **Valea Nistrului** – cu terase înalte, stânci abrupte, plaje și locuri de agrement.
- **Valea Prutului** – cu lunci largi, mlaștini și rezervații (ex. Prutul de Jos).
- **Valea Răutului** – cu relieful său fragmentat și peisaje pitorești.

4. Forme de relief antropizate cu valoare turistică

- **Carierile de piatră** – transformate uneori în obiective turistice sau spații culturale (ex. Cricova, Mileștii Mici – galerii subterane vitivinicole).
- **Teresele viticole** – pe pantele podișurilor, care contribuie la atracția peisajului.

Descrierea importanței formelor principale de relief pentru turism

Podișul Central Moldovenesc (Codrii):

Podișul Codrilor este situat în partea centrală a Republicii Moldova, fiind cea mai înaltă unitate de relief a țării. Reprezintă „miezul” Podișului Moldovei Centrale.

Caracteristici fizico-geografice

- **Altitudine:** cea mai mare parte se ridică între **350–400 m**, atingând maximul în Dealul Bălănești (**430 m** – cel mai înalt punct din Republica Moldova).
- **Relief:** fragmentat de văi adânci, interfluvii înguste, coline și versanți abrupti. Aspect de relief colinar și puternic împădurit.
- **Climă:** temperat-continentală, cu precipitații mai ridicate față de restul teritoriului (550–650 mm/an).
- **Hidrografie:** izvoare numeroase, cursuri mici de apă, afluenți ai Bâcului, Răutului, Cogâlnicului și Prutului.

Fig.23. Sursa: Google.com. Codrii Moldovei

1.Importanța naturală

- **Peisaje pitorești:** relieful fragmentat cu coline, văi și versanți acoperiți de păduri oferă un cadru atractiv pentru turismul de recreere și drumeții.
- **Codrii seculari:** reprezintă cea mai mare zonă împădurită a Republicii Moldova, cu un rol deosebit în menținerea biodiversității.
- **Rezervații naturale:**
 - Rezervația științifică „Codrii” – zonă protejată cu specii rare de plante și animale.
 - Rezervația naturală „Plaiul Fagului” – păduri de fag unice în Moldova.
 - Rezervația peisagistică „Căpriană-Scoreni” – cu peisaje deosebite și potențial de ecoturism.

Rezervația științifică Codrii Rezervația naturală Plaiul Fagului Rezervația peisagistică Căpriană-Scoreni
Fig.24. Sursa: Google.com. Rezervații din Codrii Moldovei

2.Importanța cultural-istorică

- **Mănăstiri renumite:**
 - Mănăstirea Căpriană – una dintre cele mai vechi și valoroase mănăstiri din țară, cu tradiții spirituale bogate.
 - Mănăstirea Hâncu – important centru de spiritualitate și pelerinaj.
- **Monumente istorice și culturale:** vestigii arheologice, biserici vechi, tradiții populare specifice zonei.

Mănăstirea Căpriană

Mănăstirea Hâncu

Fig.25. Sursa: Google.com. Mănăstiri renumite

Mazărache Chișinău

Adormirea Maicii Domnului.Căușeni

Biserica

Fig.26. Sursa: Google.com. Biserici vechi.

3. Importanța recreativă

- **Turism de weekend și agrement:** zonele împădurite și peisajele atractive fac din Codrii o destinație pentru drumeții, picnicuri, ciclism și turism rural.
- **Agroturism și turism rural:** sate pitorești (ex. Lozova, Vorniceni, Căpriană) unde se pot valorifica tradițiile, gastronomia și ospitalitatea locală.
- **Tabere și centre de agrement:** spații pentru copii și tineri, favorizate de mediul natural curat.

4. Importanța științifică și educativă

- **Studiu și cercetare:** Codrii reprezintă un laborator natural pentru biologi, geografi și ecologi.
- **Educație ecologică:** vizite ghidate în rezervații, trasee eco-turistice și programe educative pentru elevi și studenți.

5. Importanța strategică pentru turismul național

- **Este „inima verde”** a Republicii Moldova, având un rol major în dezvoltarea turismului durabil.
- **Poate deveni o zonă centrală** pentru ecoturism și turism cultural integrat în circuitele naționale și internaționale.

Podișul Nistrului:

Localizare și aspect general

- Podișul Nistrului se află în partea estică a Republicii Moldova, în lungul fluviului Nistru, între văile afluenților săi și până la hotarul cu Ucraina.
- Relieful este colinar, fragmentat de văi și râpe, cu altitudini medii de 200–250 m. Versanții abrupti ai Nistrului creează peisaje spectaculoase.

Resurse turistice naturale

- **Peisaje pitorești:** defileele și terasele Nistrului oferă panorame atractive pentru turiști.
- **Stânci și canioane naturale:** cum sunt cele de la Țîpova, Saharna, Butuceni sau Trebujeni.

Rezervații naturale:

- „Țîpova–Țaul” – renumită pentru peisaje stâncoase și biodiversitate.
- „Saharna” – arii protejate cu cascade și vegetație diversă.
- „Rudi–Arionești” – peisaj natural valoros pe malul Nistrului.

Izvoare și cascade: cascadele de la Saharna și Țîpova sunt atracții turistice de prim rang.

Resurse culturale și istorice

- **Mănăstiri rupestre:** cele de la Țîpova și Saharna sunt obiective unice, săpate în stâncă, cu tradiție monastică veche.
- **Cetăți medievale:** Cetatea Soroca (secolul XV), simbol al rezistenței medievale moldovenești, foarte vizitată de turiști.
- **Situri arheologice:** vestigii ale culturii geto-dacice și ale populațiilor medievale.
- **Tradiții populare:** în satele de pe malurile Nistrului (Rudi, Arionești, Vărăncău) se păstrează obiceiuri și meșteșuguri tradiționale.

Relieful carstic posedă o valoare turistică, științifică și ecologică deosebită. Cele mai atractive forme de relief carstic sunt peșterile, care impresionează prin originalitatea, dimensiunile și farmecul lor, prin ansamblul de compoziții carstice de pe tavanul și podeaua peșterilor, lacurile și labirinturile galeriilor subterane, mediul de trai subteran, diversitatea speciilor și a biotopurilor. Mai mult decât atât, peșterile reprezintă un mediu perfect de afirmarea personalității, de dezvoltare a rezistenței fizice și morale, de verificare a prieteniei și a responsabilității colective etc.

Pestera Surpizelor Unul dintre locurile cele mai unice din Moldova este Pestera Surpizelor. Pestera Surpizelor a doua cea mai mare peșteră după "Emil Racovita" și a treia cea mai lungă din Europa. În

clasamentul mondial, ea se află pe locul șase, ceea ce ne face deja mândri de o astfel de minune. Pestera Surpizelor este situată în apropierea satului Zoloceni, pe malul drept al Nistrului. Lungimea Pesterii Surpizelor sa depășește 1700 m. Pestera Surpizelor A fost descoperită întâmplător, de către speologi-amatori la sfârșitul secolului al XX-lea. Peștera a apărut ca urmare a proceselor exogene, datorită cutremurelor puternice și a faliilor tectonice. Vârsta acestor pietre calcaroase Pestera Surpizelor -are 130.000.000 de ani. Cea mai mare sală Pestera Surpizelor în lungime este de 25 de metri, lățimea - 6, și înălțimea - 7 metri!

Fig.27. Sursa: Google.com. Peștera Surpizelor.Satul Zoloceni

Peștera "Emil Racoviță" La extremitatea nordică a Republicii Moldova, în apropierea satului Criva, raionul Briceni, la aproximativ 150 m de granița cu Ucraina, se află intrarea în celebra peștera carstică de gips „Cenușăreasa”, care în anul 1991, conform deciziei Guvernului Republicii Moldova, a fost redenumită în peștera „Emil Racoviță” (1868-1947) în cinstea vestitului biospeleolog român.

Fig.28. Sursa: Google.com. Peștera Emil Racoviță. S.Criva

Peștera Cenușăreasa sau („Zolushka” – din rusă „Cenușăreasa)” după lungimea labirintului său ocupă în lista celor mai mari peșteri din lume locul al 26-lea și locul onorabil – 3 printre peșterile de gips. În prezent, sînt deja cercetați aproximativ 92 km ai labirintului peșterii. Volumul total al peșterii constituie aproximativ 700 de mii de metri cubi. Adîncimea maximă în peșteră – 52 m, înălțimea maximă a încăperilor sale (săli și pasaje) ajunge pe alocuri pînă la 11 m, iar înălțimea medie e de 3,24 m. Adîncimea maximă a pînzelor (fîntînilor) – 18 m.

Peștera Răpoșailor Nordul republicii adăpostește o cavernă naturală în stîncă de calcar sarmatian. Ca suprafață, peștera ajunge pînă la apele Nistrului. Descoperită acum 20 ani de localnicii satului, se consideră că - față de celelalte 2 peșteri – trecerea internă este mai ușoară pentru turiști. Distanța din or. Chișinău: aproximativ 220 km Locație: satul Rudi, raionul Dondușeni În anul 1996, la nord-vestul satului Rudi - pe malul drept al unui defileu uscat - a fost descoperită "Peștera Răpoșailor". Crăpăturile au o arhitectură mai puțin obișnuită: de la podea au o formă de semicerc, care pe parcurs se lărgeste, devenind mai spațioase. Cu o lungime de peste 70 de metri, se consideră o peșteră orizontală. Argumentul este că se îngustează după câteva zeci de metri – cel puțin pînă acum, nimeni din echipajul care s-a aventurat în a o cutreiera, nu au reușit să o vadă mai adînc.

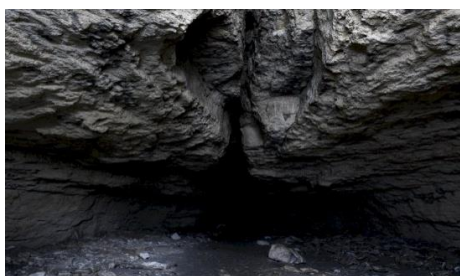

Fig.29. Sursa: Google.com. Peștera Răpoșailor. S.Rudi

Grotele Brînzeni reprezintă un monument al naturii de tip geologic sau paleontologic în raionul Edineț, Republica Moldova. Sunt amplasate în recifele Brînzeni, la 13 km sud-est de satul Brînzeni, la marginea platoului pe partea stângă a râului Racovăț; ocolul silvic Edineț. Cuprind o suprafață de 14 ha conform Legii ariilor protejate sau 13,23 ha conform unor măsurări mai recente.

În satul Brînzeni se află mai multe grote, de diferite dimensiuni, amplasate pe povârnișurile recifelor cu același nume. Ele s-au format în rezultatul acțiunii proceselor carstice, de eroziune și altele. Unele grote au adăpostit oameni preistorici în timpul erelor glaciare din pleistocenul superior, preponderent în epoca paleolitică. Obiectivul a fost luat sub protecția statului prin Hotărîrea Sovietului de Miniștri al RSSM din 13 martie 1962 nr. 111, iar statutul de protecție a fost reconfirmat prin Legea nr. 1538 din 25 februarie 1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat. Deținătorul funciar al monumentului natural la momentul publicării Legii din 1998 era Primăria satului Brînzeni, iar între timp ca proprietar a fost listată și Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Edineț. Grotele și recifele Brînzeni au valoare științifică, cognitivă, peisagistică, cultural-instructivă și ecoturistică.

Fig.30. Sursa: Google.com. Grota Brînzeni

Fig.31. Sursa: Google.com. Recifele Brînzeni

Relieful fluvial are o importanță turistică deosebită și impresionează prin varietatea și spectaculozitatea peisajelor, microclimatul prielnic, flora și fauna specifică. Cele mai atractive obiective geomorfologice fluviale sunt cheile, defileurile și canioanele, pragurile și cascadele, meandrele.

Defileurile/Canioane. Defileul este o vale de munte adâncă, cu pante abrupte inaccesibile. El se formează acolo unde râul traversează o culme sau o regiune de podiș înalt, constituită din roci mai dure. Spre deosebire de canion, defileul nu este complet ocupat de râu (cealaltă parte a fundului de multe ori este împădurită), astfel încât defileul deseori constituie o cale naturală de trecere între munți. Dintre cele mai reprezentative menționăm:

- **Defileul Trinca** Satul Trinca este un sat vechi moldovenesc, aflat la 10 km de orașul Edineț și cunoscut prin faptul că aproape de el, chiar dincolo de defileul Trinca, se află o carieră din care se extrage cel mai bun var din Moldova. Chiar la marginea localității, de-a lungul albiei râului Draghiște se întinde cel mai mare defileu din Moldova, între două recife de toltre. Lățimea lui la punctul său cel mai larg este de 250 m. Lungimea defileului este de aproximativ 1 km, înălțimea pantelor abrupte – de aproximativ 120-140 de metri. De pe pantele defileului

se deschide o vedere frumoasă a satului, iar de pe partea opusă se vede cariera de calcar și zona cu numeroase cuptoare de obținere a varului. Rîul Draghiște, deși are o lățime ce nu depășește 10 m, curgînd prin defileu, creează un vuiet destul de perceptibil, auzindu-se chiar și în partea superioară a defileului.

- **Defileul Brînzei** Defileul Brînzei, de lîngă satul omonim, se întinde de-a lungul cursului unui alt rîu – Racovăț. El e situat la o oarecare distanță de sat, este mai lung decît defileul Trinca, dar adîncimea lui este mai mică, de maximum 100 m, lățimea fiind de aproximativ 150 m. Este mai sinuos, fapt ce îi conferă un anumit caracter pitoresc. Rîul Racovăț, de asemenea, este mic și îngust, lățimea lui este mai mică de 10 m, dar este mult mai sinuos. Defileul Brînzei diferă de defileul Trinca printr-o vegetație mai puțin bogată pe vîrfuri și pante. Însă acest lucru nu-l face mai puțin frumos, el rămînid pentru multă vreme în memoria celor care l-au vizitat.
- **Defileul Buzdugeni**. La o distanță de 22 km de centrul raional Edineț se află satul Buzdugeni. Puțin mai jos de sat, spre rîul Racovăț, este situat un alt monument al naturii Moldovei – defileul Buzdugeni, pe al cărui fund curge rîul Racovăț care a săpat timp de milioane de ani defileul în masivul de toltre. Acesta este cel mai adînc defileu din Republica Moldova, adîncimea lui depășind 200 m. Are o lungime de aproximativ 1 km. Deosebit de pitoresc este versantul lui drept, pe care cresc arbuști, ierburi și flori. Toate acestea, împreună cu proeminențele stîncilor multicolore acoperite cu mușchi și licheni, creează un tablou deosebit de pitoresc. În interiorul versantului drept, la circa 10 m de la vîrf, se află faimoasa peșteră neolitică de formă rotundă, cu o adîncitură ușoară în partea sa dreaptă.
- **Defileul „Harpa eoliană”**. Trei rîpi adînci din apropierea satelor Arionești, Rudi și Tătărăuca Nouă, precum și pantele abrupte ale Nistrului creează Rezervația peisagistică „Rudi-Arionești”. Lungimea rîpilor este de la 2 pînă la 5 km, adîncimea – de 140-250 m, lățimea maximă – de 700 m. Aflorimentul rîpilor și pantelor malului drept face vizibilă întreaga stratificare geologică. Deosebit de spectaculoase sînt proeminențele sarmatice calcaroase, care încadrează treimea superioară a pantelor cu forme bizare ale eroziunii eoliene. În zilele cînd vîntul suflă într-un anume fel spre pereții aerați din defileuri, aceștia emit sunete melodioase. De aceea și sînt numiți din vremuri străvechi „Harpa eoliană”. Legende leagă existența acestei harpe cu numele cîntărețului mitologic Orfeu.

Fig.32. Sursa: Google.com. Defileuri

- **Defileul Duruitoarea**. În apropiere de orașelul Costești, la est de satul cu același nume, curge rîul Duruitoarea, un afluent al rîului Ciugur, care a săpat în toltre un defileu adînc. Pantele lui calcaroase abrupte sînt marcate de grote înfrumusețate cu stînci, avînd cele mai neobișnuite forme. Grota Duruitoarea Veche este cunoscută ca o așezare străveche din epoca de piatră. În urma săpăturilor arheologice, aici au fost descoperite pietrificatii din epoca de gheață și rămășițe ale unei civilizații străvechi, care au făcut-o cunoscută în lumea întreagă. De

menționat că natura, relieful acestor locuri și bogăția monumentelor istorice și arhitecturale merită o atenție deosebită.

- **Defileul râului Saharna.** Două râulețe nu prea mari – Saharna și Stohnaia – întretaie panta podișului, formînd împrejurul satului un amfiteatru stîncos. Rîulețele și, respectiv, rîpale lor, formează văgăuni, a căror adîncime atinge 160 m, iar în unele locuri și 175 m. De pe vîrfurile înalte, călătorului i se deschid peisaje frumoase – defileul stîncos și împădurit al râului Saharna, lung de 16 km, în care se află peste 30 de praguri și cascade. În apropierea mănăstirii și pe râul Saharna există 22 de cascade nu foarte mari. Căderea din preajma mănăstirii duce spre culmea muntelui, unde se află o platformă panoramică. De acolo se poate vedea clar tot defileul și mănăstirea, precum și întinsurile Nistrului: de pe malul moldovenesc pînă la cel transnistrean. Tot aici se află un parc arheologic important, cu rămășițe din epoca fierului (sec. X-VIII î.Hr.).
- **Defileul Țipova.** Defileul de la Țipova este unul dintre monumentele naturii din Moldova și este protejat de Stat. Acest loc este foarte cunoscut, de aici au vizitat mănăstirea din stîncă de la Țipova, raionul Rezina de pe Nistru. Printre turiști este răspîndit la fel și un alt nume al defileului — Valea celor șapte cascade. De obicei turiștii își încep traseul de la Nistru și pînă la poalele vîrfului stîncii, trecînd pe la numeroasele cascade și praguri. Trebuie să vă spunem că cantitatea cascadelor este mult mai mare, dar pînă la unele dintre ele este foarte greu de ajuns.

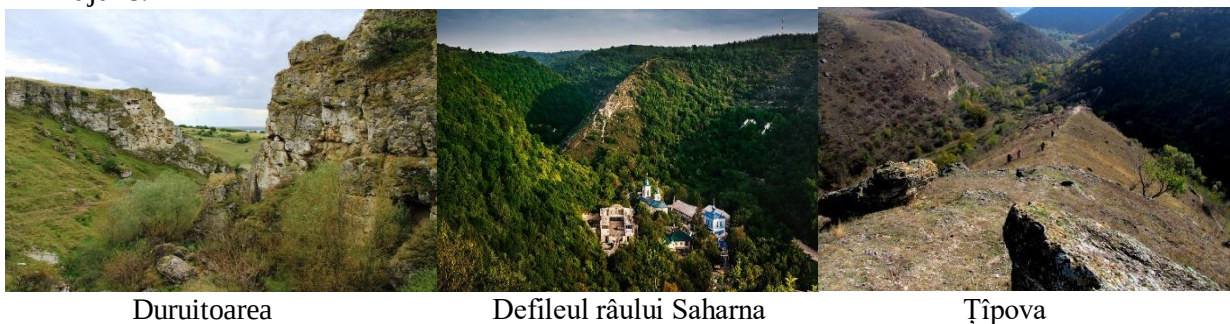

Fig.33. Sursa: Google.com. Defileuri

- **Defileul Răutului. Orhei** este săpat de râul Răut în fâșia recifelor organogene de barieră, constituite din alge calcaroase, colonii de briozoare, cochilii de foraminifere și moluște. În secțiunea geologică a defileului ies în evidență trei pachete de roci, formate în condiții sedimentologice diferite. Au fost identificate fosile caracteristice depozitelor volhinien: o specie de moluște bivalve (*Ervilia dissita*), câteva specii de moluște gasteropode (*Melanopsis impressa* etc.) și unele specii de foraminifere din familia *Peneroplidae* (*Spirolina litoralis* etc.). Pachetul mijlociu, cu grosimea de cca 20 m, este reprezentat de calcare stratificate, relativ dure, alcătuite din fragmente de cochilii de foraminifere, mai ales *Vobicularia novorosica*, și de moluște, precum *Paphia vitalina*, dar și din schelete de briozoare.^[1]

Pachetul superior are grosimea de pînă la 30 m și este alcătuit din calcare preponderent oolitice, cu foraminifere din familia *Peneroplidae*, moluște gastropode ș.a. Tot aici a fost descoperită specia *Telebralia menestrieri*. Obiectivul a fost luat sub protecția statului prin Hotărîrea Sovietului de Miniștri al RSSM din 8 ianuarie 1975 nr. 5, iar statutul de protecție a fost reconfirmat prin Legea nr. 1538 din 25 februarie 1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat. Deținătorul funciar al monumentului natural este Primăria orașului Orhei. Fiind o formațiune rară a sarmațianului în zona centrală a Moldovei, defileul a fost obiect de studiu al Sesiunii a IV-a paleontologico-litologice consacrate formațiunilor rifogene fosile din Crimeea și Moldova (1966) și al Colocviului al XII-lea European de Micropaleontologie (1971). Aria protejată are valoare instructivă, peisagistică și turistică.

Fig.34. Sursa: Google.com. Defileul Răutului. Orhei

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Întrebări cu răspuns scurt

Ce se înțelege prin „resurse turistice ale reliefului”?

Care sunt cele mai importante forme de relief cu potențial turistic din Republica Moldova?

Menționează două exemple de defilee din Republica Moldova și importanța lor turistică.

De ce relieful montan este atractiv pentru turismul internațional?

Care este legătura dintre peisaj și dezvoltarea turismului?

II. Alegere multiplă (bifează răspunsul corect)

Cel mai înalt punct al Republicii Moldova este:

- a) Dealul Răutului
- b) Dealul Bălănești
- c) Dealul Trinca
- d) Colinele Orheiului

Defileul Răutului este cunoscut pentru:

- a) Cascadele înalte
- b) Mănăstirile rupestre și siturile arheologice
- c) Lacurile glaciare
- d) Platourile vulcanice

Codrii Moldovei sunt importanți din punct de vedere turistic deoarece:

- a) Adăpostesc stațiuni balneare
- b) Reprezintă o zonă puternic industrializată
- c) Sunt cea mai mare zonă împădurită a țării
- d) Conțin dune de nisip și oaze

III. Itemi de tip pereche

Asociază forma de relief cu resursa/atracția turistică principală:

Defileul Saharna –	a) Cel mai înalt punct al țării
Dealul Bălănești –	b) Mănăstiri rupestre și peisaje carstice
Orheiul Vechi –	c) Zonă pitorească cu cascade
Nistrul –	d) Fluviu cu importanță turistică și sporturi nautice
Codrii Moldovei –	e) Păduri seculare și rezervații naturale

IV. Întrebări deschise / de argumentare

Explică de ce relieful fragmentat (colinar, deluros, cu defilee) al Republicii Moldova are o valoare turistică aparte.

Argumentează importanța Defileului Răutului pentru dezvoltarea turismului cultural și ecologic.

În ce mod pot fi valorificate economic resursele turistice ale reliefului fără a afecta mediul natural?

Compară potențialul turistic al Codrilor cu cel al Podișului Nistrului.

Subiectul 7: Resursele turistice climatice.

În alegerea locului de desfășurare a activităților de recreație, rolul primordial le revine condițiilor climatice favorabile, exprimate, în primul rând, de frecvența timpului frumos. Acestea sunt condiționate de elementele meteo-climatice, precum nebulozitatea și durata strălucirii soarelui, frecvența precipitațiilor, temperatura aerului, frecvența ceții, zăpada sau vântul. Climatul este factorul decisiv în impunerea unor activități turistice.

Datorită sezonității turismului, clima interesează doar în măsura în care perioadele de vârf pot asigura un minimum de confort climatic pentru fiecare tip de turism. Turistul venit pentru o perioadă scurtă nu este interesat de variațiile multianuale sau sezoniere. Confortul climatic în turism este diferit de cel destinat altor activități, fiind într-o strânsă interdependență cu fenomenele meteo climatice, care pot avea atât influențe benefice, cât și negative. Spre exemplu, zăpada abundentă poate bloca circulația și necesită eforturi costisitoare pentru restabilirea traficului, dar garantează, în același timp, calitatea produsului turistic în cadrul sporturilor de iarnă. Dorința de control al climei determină artificializarea infrastructurii turistice – instalații de climatizare, de producere a zăpezii, plantarea diferitelor plante exotice pentru crearea unei imagini mai atractive.

Climatul impune „starea” de desfășurare al tuturor activităților recreative. El generează „atmosfera” favorabilă sau nefavorabilă actului recreativ, catalizând sau dimpotrivă, inhibând, derularea acestuia. Majoritatea absolută a turiștilor, dar și numeroși cercetători, reduc importanța climei la „timpul frumos” a cărui frecvență și durată este definitorie pentru recreere într-o regiune dată. În definirea „timpului frumos” sunt implicate o serie de elemente climatice: nebulozitatea, frecvența precipitațiilor și starea lor de agregare, temperatura aerului, vânturile etc. Nebulozitatea este factorul ce influențează direct durata strălucirii soarelui, parametru vital pentru cura heliomarină din regiunea litorală, dar și pentru desfășurarea excursiilor montane. Nebulozitatea, atunci când nu se manifestă excesiv, respectiv când este constituită din nori subțiri (grupa Cirrus), joacă un rol pozitiv, reducând intensitatea radiației calorice în orele amiezii. De asemenea, norii în formațiuni izolate, în zonele înalte, ridică valența estetică a peisajului. Frecvența și intensitatea precipitațiilor este și ea o consecință imediată a nebulozității. Timpul ploios adaugă, pe plan psihologic, un stres în plus, determinând sedentarizarea temporară a turistului în locul de sejur. Dacă precipitațiile lichide sunt un factor nefavorabil, împiedicând, sub diverse forme derularea activităților turistice, cele sub formă de zăpadă au un efect contrar. Ele generează nu numai o stare benefică turismului, dar și un substrat aparte, utilizat cu intensitate pentru variate tipuri de agrement (schi, săniuș, patinaj etc.). Temperatura aerului intră în calcul numai în situația manifestării sale excesive. Perioadele toride de vară (peste +30°C), cu o radiație solară puternică, sunt tot atât de nefavorabile activităților de recreere, ca și intervalele geroase de iarnă, cu temperaturi sub – 15°C. Dincolo de aceste valori temperatura aerului are efecte negative asupra turismului. Vânturile, în funcție de durata și intensitatea lor, au o influență diferită.

Dintre alte fenomene climatice, legate parțial de prezenta celor sus menționate, menționăm efectele negative ale poleiului, care împiedică circulația vizitatorilor în condiții de siguranță. Parametrii meteorologici analizați acționează, de regulă, într-o strânsă interrelație, determinând anumite tipuri de climat și o ierarhie a importanței acestora pentru turism. Evaluarea condițiilor climatice favorabile pentru scopuri recreative presupune determinarea timpului și duratei perioadei confortabile. Pentru multe tipuri de activități turistice cea mai prielnică vreme este cea însorită, moderat călduroasă, semiumedă. Perioada cu condiții favorabile pentru recreere este împărțită în mai multe tipuri recreative de vreme: confortabilă, călduroasă subconfortabilă, răcoroasă subconfortabilă, caldă neconfortabilă și recen econfortabilă. Se detașează, ca urmare, pentru regiunile temperate, cele două tipuri de climă specifice anotimpurilor extreme: climatul estival (vara) și climatul hibernal (iarna).

Climatul estival se caracterizează printr-o nebulozitate mai redusă, insolație mare, temperaturi optime, vânturi puțin frecvente și reduse ca intensitate. Tipul de turism practicat este cel recreativ și

mixt (curativ-recreativ-cultural). În această perioadă se desfășoară în toată plenitudinea sa turismul din zona preorășănească, de scurtă durată. Durata maximă a timpului frumos în acest anotimp explică de altfel vârful absolut al cererii turistice. Majoritatea turiștilor alocă recreerii timpul și resursele proprii vara, adică perioadei celei mai optime pentru călătorie. În funcție de desfășurarea în latitudine și altitudine a suprafețelor, precum și influența unor factori locali, climatul estival va prezenta un larg evantai de particularități, față de care turismul se adaptează prin amplificare sau restrângere.

Climatul de vară este definit prin temperaturi scăzute, precipitații sub formă de zăpadă, nebulozitate accentuată. În acest caz, în altitudine, mersul elementelor climatice prezintă sensuri diferite: în timp ce valorile temperaturii scad, durata strălucirii soarelui crește. Se recomandă, din punct de vedere termic, două trepte altitudinale nefavorabile turismului: cea situată la peste 1200m, cu un climat aspru și cea din baza depresiunilor, cu temperaturi scăzute datorită inversiunilor termice. Fenomenele de ceață, frecvente în acest anotimp, duc la creșterea nebulozității la altitudini mici (sub 400 m).

Resursa principală a **climatului hivernal** sub aspect turistic este zăpada. Ea interesează, în primul rând, prin durata menținerii și grosimea stratului său. Grosimea stratului de zăpadă este un factor de mare importanță în practicarea sporturilor de iarnă. Menționăm că o grosime excesivă (peste 80-100cm) împiedică însă alte forme de practicare a turismului (în principal drumețiile) și buna desfășurarea a ccesului în teritoriu. Durata menținerii stratului de zăpadă variază în funcție de latitudine, altitudine și expoziția versanților. El este minim în sudul zonei temperate și maxim la latitudini polare; pe versanții sudici în raport cu cei nordici, etc. Se consideră că pentru practicarea turismului de iarnă într-un mod mai eficient, durata menținerii stratului de zăpadă trebuie să fie mai mare de 90 zile.

Climatul de deal (podîș) se caracterizează prin creșterea sezonului de vară la mai puțin de 240 zile (III-15.XI), cea a sezonului turistic de iarnă fiind de 60-80 zile (lunile cele mai favorabile sunt ianuarie și februarie). Climatul de câmpie are o durată a sezonului de vară de peste 240 zile. Sezonul de iarnă este limitat, iar importanța zăpezii (în lipsa denivelărilor morfologice) scade.

Clima ca resursă atractivă. Rolul climei nu se reduce numai la descrierea atmosferei de desfășurare a activităților turistice, ea se impune, prin anumite trăsături, ca un obiectiv de sine stătător. Astfel de trăsături sunt cele aparținând climatului de adăpost, climatului subteran și climatului litoral. Climatul de adăpost este propriu unor areale a căror configurație morfologică a condus la manifestarea, fără rigori deosebite, a elementelor meteorologice. Se are în vedere depresiunile închise, anumite culoare de vale sau sectoare de podișuri sau platouri aflate în „umbră” circulației dominante a maselor de aer. Amplitudinea redusă a oscilațiilor climatice conferă acestor arii un coeficient superior de atractivitate, îndeosebi pentru fluxurile turismului curativ.

Climatul subteran se întâlnește în peșteri sau în cavități artificiale și este definit de o constantă remarcabilă a temperaturii, umidității sau circulației aerului. Nu toate peșterile au un astfel de topoclimat, ci numai cele cu o singură intrare, fără denivelări de amplasare, etc. Măsurătorile topoclimatice îndelungate efectuate în unele peșteri, relevă faptul că, într-un ciclu anual, valorile medii ale temperaturii au o amplitudine maximă de 0,8°C, iar cele ale umidității relative de numai 3%. Pe lângă marea sa constanță, climatul subteran se impune ca factor terapeutic de prim ordin prin ionizarea puternică a aerului(aerosoli). Cantitatea de aerosoli din cavitățile subterane ale vechilor saline explică apariția sanatoriilor subterane pentru tratarea afecțiunilor respiratorii.

Potențialul turistic al climei în R. Moldova

Spre deosebire de alte elemente ale cadrului natural, sub aspect turistic(recreativ), clima a fost mai bine studiată. În primul rând se atrăgea atenția la influența condițiilor climatice asupra organismului uman. V. Efros, în lucrarea sa „**Resursele recreative din R. Moldova**” scoate în evidență câțiva factori mai importanți din acest punct de vedere. În primul rând, este necesară cunoașterea duratei de expunere la soare în sezonul estival. Această durată se exprimă în timpul necesar obținerii unei doze biologice în urma acțiunii radiației solare. O doză biologică este egală cu 24-28 calorii de căldură pe 1 cm² al suprafeței corpului. Cantitatea de radiație solară primită nu trebuie să depășească 2-3 doze

biologice pe zi. Atingerea acestei cifre trebuie însă să se efectueze treptat: începând cu 1/4 din doză în prima zi, la 1 doză se ajunge abia în ziua a 7-a. Apoi, adăugându-se câte 1/4 din doză pe zi se ajunge la cantitatea maximă admisă. E.S. Feldman a calculat timpul necesar pentru a obține o doză biologică pe teritoriul R.Moldova.

Durata iradierii solare pentru a obține o doză biologică în R. Moldova

Tabelul 6

Ora zilei	Timpul necesar pentru a obține o doză biologică, în min					
	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Septembrie
9-10	50	36	28	34	34	50
10-11	42	28	13	22	24	35
11-12	30	24	19	18	20	27
12-13	29	24	19	18	20	27
13-14	37	28	23	22	24	35
14-15	50	36	29	28	31	50
15-16	52	42	36	36	41	55
16-17	80	58	52	48	62	-

În al doilea rând, trebuie de menționat faptul că factorii climatici, între anumite limite nu influențează starea organismului, sau creând o stare de confort, de relaxare. Depășind limitele de toleranță, acești factori influențează starea generală a organismului, devenind stresanți. În acest caz se produce o tulburare a sistemelor dereglare biologică ale organismului, provocând îmbolnăviri la persoanele cu sănătate mai șubredă. De aici rezultă nevoia cunoașterii perioadelor cu starea vremii favorabilă desfășurării activităților turistice. În urma analizelor succesiunii stărilor de vreme favorabile desfășurării activităților balneo-turistice făcute de V. Efros s-a ajuns la următoarele concluzii:

- particularitățile condițiilor climatice ale R. Moldova permit aplicarea largă a helio- și a eroterapiei în unitățile locale de odihnă și tratament;
- republica dispune de condiții climatice favorabile desfășurării activităților recreative în perioada estivală.

Perioada hibernală (noiembrie – martie) nu este favorabilă din acest punct de vedere;

- numărul de zile favorabile variind între 168 în nordul țării și 183 în sud;
- frecvența maximă a zilelor cu starea favorabilă pentru desfășurarea activităților recreative se înregistrează în august și septembrie (câte 14-20 de zile pe lună);
- compararea potențialului relativ ridicat a condițiilor de vreme a țării și nivelul de dezvoltare a rețelei sale turistice scoate în evidență valorificarea incompletă a resurselor recreative. Într-adevăr, clima R. Moldova este destul de favorabilă activităților balneo-turistice și recreative, mai ales, în combinație cu alte resurse (de ape minerale, cele biologice etc.). Însă starea actuală a turismului, dar și a economiei în genere, nu permit valorificarea completă a lor.

Elementele climatice

Observațiile vizuale și măsurătorile instrumentale realizate în rețeaua meteorologică permit a se contura parametrii climatici care definesc proprietățile atmosferei la nivelul în care se desfășoară, printre multe alte activități, și turismul.

După durata de manifestare și mărimea elementelor climatice, se disting două categorii de elemente:

- *elemente permanente* ce se manifestă continuu în timp și spațiu (temperatura aerului, presiunea atmosferică, evaporația, radiația, insolația, vântul);
- *elemente intermitente sau accidentale* (precipitațiile atmosferice, ceața, fenomenele orajoase, roua, bruma, chiciura, viscoarele).

1. Temperatura aerului

Temperatura este elementul climatic cu cea mai mare influență asupra activităților turistice, a tipului de turism și, nu în ultimul rând, asupra felului de îmbrăcăminte ce trebuie purtată pentru a asigura

confortul termic al persoanei. Evoluția valorilor *temperaturii aerului* într-un an reprezintă un indicator important al condițiilor naturale locale. Temperaturile favorabile pentru petrecerea timpului liber în natură sunt cele din zona temperată, în special în lunile de primăvară, vară și toamnă. Temperaturile extreme, pozitive sau negative, sunt nefavorabile activităților turistice. Acestea pot apare vara (iulie și august), când depășesc 30°C (uneori se apropie de 38-40°C) sau iarna prin apariția gerurilor persistente (sub -20°C). Repetarea acestora mai multe zile consecutiv (ceea ce s-a constatat cu o frecvență mai mare în ultimul deceniu), creează senzații de disconfort și lipsa chefului de muncă sau de călătorie. De asemenea, schimbările brusce de temperatură, nu favorizează activitatea turistică.

Clima Republicii Moldova este temperat continentală. Verile sunt lungi și călduroase cu temperaturi medii de peste 20 °C, iernile sunt sărace în precipitații iar în ianuarie temperatura medie este în jur de -4 °C.

Iarna începe odată cu intrarea maselor de aer rece în țară : în nordul republicii temperatura medie în ianuarie este de -5°C , iar în sud de -3 °C.

Verile sunt foarte călduroase și uscate. În luna iulie temperatura medie în nord este de 20 °C , iar în sud de 22 °C. Deseori, mase de aer tropical aduc temperaturi de 30 - 38 °C.

Republica Moldova are **climă temperat-continentală**, ceea ce determină variații semnificative de temperatură între anotimpuri.

Temperaturile sunt influențate de **relief, altitudine, prezența Nistrului și Prutului**, dar și de masele de aer dinspre vest (Atlanticul) est (Siberia) nord (oceanul Arctic) sud (Africa și Pen-la Arabă).

Temperaturile medii:

Tabelul 7

Anotimp	Temperatura medie (°C)	Observații
Iarnă (dec–feb)	-3...0	Ierni reci, frecvente ninsori, perioade cu ger; mai blândă în sud.
Primăvară (mar–mai)	7...17	Creșterea treptată a temperaturii; perioade de încălzire rapidă.
Vară (iun–aug)	20...22	Vremuri calde, zile toride în sud (peste 30 °C); favorabil turismului estival.
Toamnă (sept–nov)	10...16	Răcire progresivă; precipitații moderate; bogăție cromatică a vegetației.
Anual	9...10	Media pe întreg teritoriul, cu valori mai ridicate în sud și mai scăzute în nord.

Particularități:

- **Variație anuală mare:** diferența dintre lunile cele mai calde și cele mai reci poate depăși 30 °C.
- **Temperaturi maxime absolute:** pot ajunge la 38–40 °C vara (în sud).
- **Temperaturi minime absolute:** pot coborî sub -20 °C iarna (în nord și centrele colinare).
- **Factorii care influențează temperatura:** altitudinea, densitatea vegetației, proximitatea râurilor și pădurilor.

Temperatura aerului influențează **confortul vizitatorilor**, determinând dacă aceștia pot desfășura activități în aer liber și cât de plăcută este șederea într-o anumită zonă.

Determină tipul de turism

- Turism estival și recreativ – temperaturile ridicate favorizează plaja, înotul, sporturile nautice și agroturismul.
- Turism de primăvară și toamnă – temperaturile moderate permit excursii, drumeții, cicloturism și vizite culturale.

- Turism de iarnă – temperaturile scăzute permit unele activități recreative de iarnă, chiar dacă în Moldova nu există munți înalți pentru sporturi de iarnă majore.

Influență asupra duratei sezonului turistic

- Temperaturile favorabile permit prelungirea sezonului turistic, mai ales primăvara, vara și toamna.
- Ele ajută la planificarea activităților și dezvoltarea infrastructurii turistice.

Conexiune cu alte resurse turistice

- Temperatura influențează **starea râurilor, lacurilor și vegetația**, ceea ce afectează turismul balnear și recreativ.
- Creează microclimate locale care pot fi valorificate pentru **turism de sănătate și agrement**.

Impactul temperaturii aerului asupra turismului, după anotimpuri:

Tabelul 8

Anotimp	Temperatura medie	Influență asupra turismului
Iarnă	-3...0 °C	Permite drumeții și activități recreative ușoare; limitează turismul de masă, dar favorizează excursiile în păduri sau vizitele culturale.
Primăvară	7...17 °C	Confort termic plăcut; ideal pentru excursii, drumeții, cicloturism și turism cultural .
Vară	20...30 °C	Favorabil plajelor, piscinelor, sporturilor nautice, agroturismului ; pot apărea disconfort termic în zilele toride.
Toamnă	10...16 °C	Temperaturile moderate permit drumeții, turism viticol, vizite culturale , evitând căldura verii și frigul iernii.

2.Presiunea atmosferică

Presiunea atmosferică afectează **starea vremii**, ceea ce influențează confortul turiștilor și tipul de activități turistice posibile.

Efectele presiunii atmosferice asupra activităților turistice:

Tabelul 9

Tip de presiune	Efecte meteorologice	Influență asupra turismului
Presiune ridicată (anticlon)	Cer senin, vreme stabilă, vânt slab	Favorizează drumeții, excursii culturale, sporturi în aer liber și recreere pe râuri și lacuri
Presiune scăzută (ciclone)	Ploi, furtuni, vânt puternic	Reduce confortul turiștilor, limitează activitățile în aer liber, poate determina anularea excursiilor și a sporturilor nautice
Schimbări rapide de presiune	Posibile disconforturi fizice (dureri de cap, amețeli)	Poate afecta turiștii sensibili și planificarea activităților recreative

Legătura cu alte resurse turistice

- Influențează **temperatura și vântul**, determinând condițiile climatice generale pentru turism.
- Este importantă pentru **turismul montan, drumeții și sporturile nautice**, unde starea vremii se schimbă rapid.
- Presiunea stabilă permite valorificarea **resurselor climatice pentru agrement și sănătate**.

3.Nebulozitatea

Nebulozitatea reprezintă **procentul de acoperire a cerului cu nori** și influențează **lumina, temperatura și percepția vizuală a peisajului**. Aceasta afectează confortul turiștilor și tipul de activități posibile în aer liber.

Efecte asupra activităților turistice:

Tabelul 10

Grad de nebulozitate	Efecte meteorologice	Influență asupra turismului
Cer senin sau puțin noros	Vreme însorită, radiație solară ridicată	Favorizează drumeții, excursii, sporturi în aer liber, vizite culturale și agroturism
Cer parțial noros	Temperatura moderată, lumină difuză	Permite majoritatea activităților recreative, dar poate reduce intensitatea plajei sau fotografiilor turistice
Cer acoperit complet	Luminozitate scăzută, temperaturi mai scăzute, posibilitate de precipitații	Limitează vizibilitatea pe trasee, reduce confortul și atractivitatea peisajului; poate afecta sporturile nautice și drumețiile
Nori densi cu ploi	Precipitații și vânt	Turismul în aer liber devine dificil sau imposibil; necesită planificarea activităților în interior (muzee, vizite culturale)

Legătura cu alte resurse turistice

- Nebulozitatea influențează **temperatura aerului și radiația solară**, afectând microclimatul local.
- Poate reduce atractivitatea turistică a **peisajelor naturale și monumentelor**.
- Determină alegerea **sezonului turistic și a activităților recreative**.

4. Radiația solară

Radiația solară reprezintă **energia emisă de Soare care ajunge pe Pământ**, influențând temperatura, lumina și confortul climatic. Este un **factor climatic esențial pentru turism**, deoarece afectează starea vremii și experiența vizitatorilor.

Efecte asupra turismului

Tabelul 11

Tip de activitate turistică	Influența radiației solare
Turism estival și recreativ	Radiația solară ridicată favorizează plaja, înotul, sporturile nautice, agroturismul și taberele în aer liber
Turism cultural și drumeții	Soarele oferă lumină naturală pentru vizitarea monumentelor, fotografii și trasee turistice
Turism de sănătate	Radiația solară contribuie la sinteza vitaminei D și la stimularea tonusului fizic, fiind importantă pentru turismul balnear și de wellness
Turism de iarnă sau montan	Radiația solară ajută la vizibilitate și la confort termic, chiar dacă temperaturile sunt scăzute

Legătura cu alte resurse turistice

- Influențează **temperatura aerului**, condițiile atmosferice și insolarea zonelor turistice.
- Favorizează **peisajele atractive**, sporind atractivitatea destinațiilor naturale și urbane.
- Combinată cu umiditatea și vântul, determină **microclimatul local**, valoros pentru sănătate și recreere.

Radiația solară este **esențială pentru turism**, deoarece determină:

- **Confortul vizitatorilor;**
- **Tipul și durata activităților turistice;**
- **Atractivitatea peisajului și a destinațiilor.**

În Republica Moldova, zonele sudice și centrale beneficiază de un nivel ridicat de radiație solară, ceea ce favorizează turismul estival și recreativ.

5. Umiditatea aerului

Umiditatea aerului reprezintă **cantitatea de vapori de apă din atmosferă**. Ea influențează **confortul termic, starea de sănătate a turiștilor și condițiile de desfășurare a activităților recreative**.

Efecte asupra turismului

Tabelul 12

Nivelul umidității	Efecte meteorologice	Influență asupra turismului
Scăzută (aer uscat)	Vreme clară, temperaturi percepute mai ridicate	Favorizează turismul montan și drumețiile, dar poate provoca disconfort respirator și deshidratare
Moderată	Confort termic optim, condiții plăcute	Ideal pentru majoritatea activităților turistice: drumeții, vizite culturale, sporturi în aer liber
Ridică (aer umed)	Senzație de căldură accentuată, transpirație, ceață	Reduce confortul turiștilor, poate limita drumețiile și sporturile în aer liber, favorizează apariția insectelor
Foarte ridicată cu precipitații	Pluiesc frecvent, ceață densă	Turismul de agrement și outdoor devine dificil; se recomandă activități în interior (muzee, spa, wellness)

Legătura cu alte resurse turistice

- Umiditatea influențează **temperatura percepută și microclimatul stațiunilor turistice**.
- Este importantă pentru **turismul de sănătate și balneoclimateric**.
- Determină **sezonul optim pentru turismul estival și montan**.

Umiditatea aerului este un **factor climatic esențial pentru turism**, deoarece afectează:

- **Confortul vizitatorilor;**
- **Siguranța și fezabilitatea activităților în aer liber;**
- **Experiența estetică și recreativă în funcție de sezon și localizare.**

În Republica Moldova, umiditatea este mai ridicată primăvara și toamna, ceea ce poate limita unele activități outdoor, dar favorizează turismul cultural și balnear.

6. Vântul. Vântul reprezintă **mișcarea aerului** de la zonele cu presiune ridicată către zonele cu presiune scăzută. El influențează **confortul termic, siguranța activităților turistice și percepția asupra mediului**.

Efecte asupra activităților turistice

Tabelul 13

Tip de vânt	Caracteristici	Influență asupra turismului
Vânt slab (0–10 km/h)	Mișcare ușoară a aerului	Favorizează plimbările, drumețiile, turismul montan și cultural
Vânt moderat (10–30 km/h)	Simțit clar, dar nu deranjează	Permite majoritatea activităților outdoor; sporturi ușoare, plimbări cu barca, ciclism

Tip de vânt	Caracteristici	Influență asupra turismului
Vânt puternic (>30 km/h)	Frunze și obiecte se mișcă, dificultăți la mers	Reduce confortul turiștilor; poate întrerupe excursii, sporturi nautice și activități montane
Vânt foarte puternic / furtuni	Periculos, risc de accidente	Activitățile outdoor sunt periculoase; se recomandă refugiu în interior și anularea turismului de aventură

Legătura cu alte elemente climatice

Intensitatea vântului influențează temperatura percepută (efect de „vânt rece”).

Vânturile de direcție constantă pot favoriza sporturile nautice și aeriene (ex. kitesurf, zbor cu parapanta).

Vânturile puternice pot provoca ceață, nisip sau praf, afectând vizibilitatea și confortul vizitatorilor.

Vântul este un **factor climatic important pentru turism**, deoarece afectează:

- **Siguranța activităților în aer liber;**
- **Confortul termic și percepția asupra mediului;**
- **Tipurile de turism posibile** (montan, nautic, cultural sau de aventură).

7. Precipitațiile

Precipitațiile (ploaie, ninsoare, grindină) reprezintă un **element climatic decisiv** pentru desfășurarea activităților turistice. Ele influențează **accesibilitatea, atractivitatea și siguranța** diverselor forme de turism.

Efecte asupra turismului

Tabelul 14

Tip de precipitație	Caracteristici	Influență asupra turismului
Ploaie slabă și de scurtă durată	Răcorire temporară, umezeală redusă	Poate fi suportabilă; uneori chiar apreciată vara în turismul urban sau balnear
Ploaie puternică și prelungită	Disconfort, drumuri alunecoase, inundații	Descurajează turismul cultural și montan; afectează transportul și vizibilitatea
Ninsoare moderată	Acoperire cu strat de zăpadă	Favorizează turismul de iarnă (schi, snowboarding, sporturi pe gheață)
Ninsoare abundentă / viscol	Zăpadă multă, vânt puternic, frig	Blochează accesul în stațiuni, produce disconfort și riscuri de accidente
Grindină	Precipitații solide periculoase	Poate afecta siguranța turiștilor și integritatea infrastructurii turistice
Precipitații mixte (ploi reci, lapoviță)	Umezeală, disconfort termic	Reduc atractivitatea zonelor turistice, mai ales în extrasezon

Aspecte pozitive

- Precipitațiile asigură peisaje verzi, râuri și cascade spectaculoase, ceea ce sporește atractivitatea turistică (ex. plimbări în natură).
- Ninsoarea creează condiții optime pentru sporturile de iarnă și turismul montan.
- Ploile de vară pot răcori atmosfera și îmbunătăți confortul termic.

Aspecte negative

- Precipitațiile abundente reduc accesibilitatea (drumuri închise, transport întârziat).
- Afectează activitățile outdoor (drumeții, camping, vizite la obiective turistice).
- Pot provoca hazarde naturale (inundații, alunecări de teren) ce limitează turismul.
- Precipitațiile au o influență dublă asupra turismului:
 - Pozitivă, când creează condiții pentru turismul de iarnă sau sporesc frumusețea peisajului;
 - Negativă, când generează disconfort, riscuri sau afectează infrastructura.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

1. Itemi cu alegere multiplă

Care element climatic influențează cel mai mult durata sezonului turistic estival?

- Vântul
- Temperatura aerului
- Nebulozitatea
- Presiunea atmosferică

În ce regiune a Republicii Moldova sezonul estival este cel mai lung datorită temperaturilor mai ridicate?

- Nord
- Centru
- Sud
- Est

Radiația solară are importanță turistică mai ales pentru:

- sporturile de iarnă
- turismul balnear și de agrement estival
- turismul urban
- turismul cultural

2. Itemi cu răspuns scurt

- Menționează două moduri prin care precipitațiile pot influența activitatea turistică.
- Explică de ce umiditatea ridicată a aerului poate reduce atractivitatea unei zone turistice.
- Dă un exemplu de impact pozitiv al vântului asupra turismului.

3. Itemi de completare

- Temperatura medie anuală din Republica Moldova este de aproximativ _____ °C.
- Sezonul turistic estival în Republica Moldova durează din luna _____ până în luna _____.
- Nebulozitatea redusă favorizează dezvoltarea turismului de tip _____.

4. Itemi de tip eseu/analiză

- Analizează importanța temperaturii aerului pentru turismul de agrement pe litoralul râurilor și lacurilor din Republica Moldova.
- Argumentează rolul radiației solare în dezvoltarea turismului balneoclimateric.
- Explică modul în care variațiile climatice (ploi abundente, secete, valuri de căldură) pot influența negativ activitățile turistice.

Subiectul 8: Resursele turistice hidrografice.

Alături de relief, hidrografia se instituie în principala sursă de atracție apartament touristic cadrului natural. Elementele hidrografiei posedă attribute pitorești înmagazinate în sistemul lor de organizare, particularități fizico-chimice sau dimensiune acumulărilor acvatice. Principalele formă de prezență a hidrografiei în turism sunt:

- rețele fluviale** (de suprafață și subterane);
- lacurile**;
- cascadă**;
- apele minerale**.

Cascadele sunt elemente morfo-hidrografice reprezentând mari căderi de apă peste prăgurile reliefului. Forța lor de atracție se datorează înălțimii de cădere a apei, care creează senzații acustice și optică. Se întâlnesc des în regiunile (unde râurile nu transportă aluviuni groșiere), în unități înalte de relief cu bancuri de roci dure, ce alternează cu altele mai mult decât mine. Dimensiunea, concretizată în desfășurarea pe verticală a căderii de apă, este factorul definitoriu al valorii lor atractive.

În Republica Moldova, deși relieful este mai blând și nu are altitudini mari, există câteva cascade naturale și artificiale care pot fi considerate obiective turistice interesante. Ele sunt mai mici ca debit și înălțime decât cele din zone montane, dar au valoare peisagistică și recreativă.

Caracter general

- Cascadele din Republica Moldova sunt în general **de talie mică** (2–16 m).
- Ele apar frecvent în zone calcaroase, unde râurile și pâraurile au săpat ravene și defilee.
- Au **valoare turistică și spirituală**, fiind adesea situate lângă mănăstiri rupestre sau în rezervații naturale.

Cascade natural

1. **Cascada Țîpova (raionul Rezina)**
 - Se află în apropierea Mănăstirii rupestre Țîpova.
 - Este una dintre cele mai cunoscute și spectaculoase cascade din țară.
 - Are mai multe trepte, dintre care unele ajung la 10–16 m înălțime.
2. **Cascada Saharna (raionul Rezina)**
 - Situată lângă Mănăstirea Saharna.
 - Formată pe pâraul Saharna, are o cădere de apă de aproximativ 4–6 m.
 - Este un loc de pelerinaj și turism religios.
3. **Cascada Jeleșnic (raionul Criuleni)**
 - O cădere de apă pitorească pe pâraul Jeleșnic.
 - Înălțimea cascadei este de circa 10 m.
4. **Cascadele Duruitoarea Veche (raionul Rîșcani)**
 - Situate lângă satul Duruitoarea Veche, unde se găsesc și peșteri cu urme preistorice.
 - Nu foarte înalte, dar spectaculoase prin contextul stâncos.

Cascade antropice (formate pe baraje sau izvoare amenajate)

1. **Cascada din parcul Țaul (raionul Dondușeni)** – mică, dar integrată într-un peisaj peisagistic creat de peisagistul I. Vladislavski-Podalko.
2. **Cascadele artificiale din Chișinău** – amenajate în Parcul Valea Morilor și Dendrariu.

Cascada Saharna

Localizare

- **Raionul Rezina**, în satul Saharna, pe valea râulețului Saharna (afluent al Nistrului).

- Face parte din **rezervația naturală „Saharna”**, care include și Mănăstirea „Sfânta Treime” – un important centru religios și turistic.

Caracteristici fizico-geografice

- Cascada s-a format pe cursul pârâului Saharna, care curge prin roci calcaroase.
- **Înălțimea:** cca. **4–6 metri**.
- Este o cădere de apă **în treaptă unică**, ce formează la bază un mic bazin natural („groapă” sau „ogindă de apă”).
- Debit variabil: mai mare primăvara și după ploi, redus vara secetoasă.
- Apele limpezi și căderea spectaculoasă i-au adus denumirea populară de **„Groapa Țiganului”**.

Cadru natural

- Cascada se află într-un defileu pitoresc, înconjurată de stânci calcaroase și vegetație forestieră (stejar, frasin, carpen).
- În jur există trasee turistice care duc spre alte mici cascade și spre mănăstirea rupestră Saharna.

Valoare turistică

- Este una dintre **cele mai vizitate cascade din Moldova**, fiind integrată într-un complex turistic și religios.
- Atrage turiști prin frumusețea naturală, dar și prin legendele locale și importanța spirituală a mănăstirii.
- Deseori folosită ca loc de odihnă, drumeții și pelerinaj.

Cascada Saharna este **un simbol al peisajului natural și spiritual al Nistrului Mijlociu**, reprezentând o combinație de **frumusețe naturală, biodiversitate și patrimoniu cultural-religios**.

Fig.35. Sursa: Google.com. Cascada Saharna.Rezina.

Cascada Țipova

Localizare

- Situată pe malul drept al **Nistrului**, în apropierea satului **Țipova**, raionul Rezina.
- Se află în vecinătatea **mănăstirii rupestre Țipova**, într-un cadru natural impresionant, parte

a Rezervației peisagistice Țîpova.

Caracteristici fizico-geografice

- Cascada este formată pe pârâul ce străbate defileul stâncos și se varsă în Nistru.
- **Înălțime:** cea mai mare cădere de apă are cca. **14–16 metri**, fiind considerată **cea mai înaltă cascadă naturală din Republica Moldova**.
- Structura: cascada nu este unică, ci formată din mai multe trepte succesive, pe calcare friabile.
- Debit: variabil, abundent primăvara și după ploi, redus vara secetoasă.

Cadru natural

- Amplasată într-un defileu adânc, cu pereți calcaroși și vegetație bogată (păduri de foioase, tufărișuri).
- Creează un peisaj pitoresc, combinând elemente de relief spectaculoase cu vegetația și apropierea de Nistru.

Valoare turistică și culturală

- Cascada Țîpova este un **obiectiv turistic de prim rang** din Republica Moldova.
- Împreună cu mănăstirea rupestră (considerată una dintre cele mai mari din Europa de Est), formează un complex natural-spiritual unic.
- Atrage turiști prin frumusețea naturală, drumeții, peisaje pitorești și valoare istorică.
- Zona este asociată cu legende și tradiții populare (se spune că aici s-ar fi căsătorit Ștefan cel Mare cu Maria Voichița).

Cascada Țîpova este **cea mai înaltă și spectaculoasă cascadă din Republica Moldova**, un simbol al frumuseții peisajului nistrean, unde se împletesc armonios **natura, istoria și spiritualitatea**.

Fig.36. Sursa: Google.com. Cascada Țîpova.Rezina.

Cascada Jeleșnic

1. Localizare geografică

- Se află în nordul Republicii Moldova, raionul Dondușeni, în apropierea satului Jeleșnic.
- Este amplasată pe valea pârâului Jeleșnic, un afluent mic al Nistrului.
- Zona face parte din regiunea colinară a Podișului Nistrului, caracterizată prin relief fragmentat, stânci calcaroase și defilee.

2. Caracteristici naturale

- **Înălțime:** aprox. **10–12 metri**, ceea ce o face una dintre cele mai înalte și impunătoare cascade naturale din Republica Moldova.
- **Lățime:** câțiva metri, variabilă în funcție de debit.
- **Structură geologică:** formată pe calcare, cu pereți verticali și stâncoși.
- **Debitul apei:** variază sezonier:

- primăvara (aprilie–mai) și după ploi torențiale – aspect spectaculos, cu volum mare de apă;
- vara secetoasă – debit redus, dar cascada rămâne atractivă vizual.
- **Peisaj înconjurător:** abrupturi calcaroase, defileu îngust, vegetație de silvostepă și zone cu pășuni.

3. Valori naturale și peisagistice

- Este un **monument natural rar**, deoarece cascadele de asemenea dimensiuni sunt puține în Republica Moldova.
- Creează un **microclimat local**, cu aer răcoros și umed, unde se dezvoltă o vegetație diversă.
- Este un loc apreciat pentru frumusețea sa naturală, adesea comparată cu cascadele Saharna și Țipova, dar mai puțin cunoscută și mai „sălbatică”.

4. Valori culturale și turistice

- Cascada Jeleșnic nu este doar un fenomen natural, ci și o **atracție turistică emergentă** a regiunii Dondușeni.
- Poate fi inclusă în trasee tematice precum „**Drumul cascadelor**” sau circuitele ecoturistice din nordul Moldovei.
- Potențial pentru:
 - **Ecoturism și drumeții:** explorarea defileului și a zonei carstice.
 - **Turism rural:** satele din apropiere (Jeleșnic, Climăuți, Dondușeni) pot oferi experiențe autentice, gastronomice și tradiționale.
 - **Turism educativ:** studierea reliefului carstic, a proceselor de eroziune și a biodiversității locale.
 - **Fotografie și agrement:** loc pitoresc pentru fotografii și excursii de weekend.

5. Importanță regională

- Contribuie la diversificarea potențialului turistic al **nordului Moldovei**, o zonă mai puțin valorificată turistic comparativ cu centrul și sudul.
- Are un rol important în promovarea **turismului durabil și ecologic**.
- Poate deveni un **brand local** dacă este inclusă în circuite turistice promovate la nivel național.

Cascada Duruitoarea Veche

1. Localizare geografică

- Se află în nord-vestul Republicii Moldova, raionul Rîșcani, lângă satul Duruitoarea Veche.
- Este situată pe pârâul Duruitoarea, afluent al râului Ciuhur, care se varsă ulterior în Prut.
- Zona este parte a Podișului Moldovenesc de Nord, caracterizat prin relief colinar și formațiuni carstice.

2. Caracteristici naturale

- Înălțime: aprox. 5–7 metri, deci mai mică decât Jeleșnic, dar spectaculoasă prin forma sa.
- Structură geologică: cascada s-a format pe calcare recifale și gresii, care dau naștere unor stânci abrupte și grote.

Debitul apei:

- primăvara și după ploi abundente – bogat, creează o perdea spectaculoasă de apă;

- vara secetoasă – debit redus, uneori doar un firicel de apă, dar rămâne atractivă datorită cadrului stâncos.

Mediu înconjurător:

- se află într-un defileu pitoresc;
- în apropiere se găsesc peșteri și grote naturale (folosite din epoca preistorică), ceea ce sporește valoarea turistică.

3. Valori naturale și peisagistice

- Cascada creează un **tablou pitoresc**, mai ales primăvara, când debitul este mare.
- Este integrată într-un **complex carstic** cu grote, pereți de calcar și formațiuni stâncoase spectaculoase.
- Este un loc preferat de fotografi și turiști care caută peisaje naturale autentice.

4. Valori culturale și istorice

- Zona Duruitoarea Veche este renumită pentru **situri arheologice preistorice**. Grotele din apropiere au fost locuite încă din paleolitic, fiind descoperite unelte și urme de așezări umane vechi de zeci de mii de ani.
- Prin urmare, cascada și stâncile nu au doar valoare naturală, ci și **valoare istorică și culturală deosebită**.

5. Importanță turistică

- **Ecoturism:** drumeții, explorarea cascadei și a defileului.
- **Speoturism:** vizitarea grotelor carstice.
- **Turism cultural și educativ:** studierea vestigiilor arheologice.
- **Agroturism:** apropierea de satele pitorești din raionul Rîșcani.
- **Fotografie și relaxare:** peisajul este ideal pentru excursii de weekend.

Observații comparative a Cascadelor principale din Republica Moldova Tabelul 15

Cascade	Localizare	Înălțime	Structură geologică	Peisaj și vegetație	Valoare turistică	Valoare culturală / istorică
Saharna	Raionul Rezina, valea râului Saharna	7–9 m (22 cascade mici în total)	Calcar	Stânci calcaroase, vegetație de silvostepă, cascade în trepte	Ecoturism, drumeții, pelerinaj, fotografie	Mănăstirea Saharna, loc de pelerinaj
Țipova	Raionul Rezina, malul Nistrului	8–10 m	Calcar	Pereți stâncoși abrupti, vegetație de silvostepă și păduri	Ecoturism, drumeții, turism religios	Mănăstirea rupestră Țipova, tradiții monahale
Jeleșnic	Raionul Dondușeni,	10–12 m	Calcar	Defileu stâncos,	Ecoturism, drumeții,	Potențial pentru turism

Cascade	Localizare	Înălțime	Structură geologică	Peisaj și vegetație	Valoare turistică	Valoare culturală / istorică
	pârâul Jeleşnic			vegetație de silvostepă	fotografie, agroturism	rural; mai puțin promovat
Duruitoarea Veche	Raionul Rîșcani, pârâul Duruitoarea	5–7 m	Calcar și gresie	Defileu cu stânci, grote, vegetație mixtă	Ecoturism, speoturism, drumeții, fotografie	Situri arheologice preistorice, grote locuite în paleolitic

Observații comparative:

- **Înălțimea:** Jeleşnic are cea mai mare înălțime naturală, urmată de Țipova și Saharna.
- **Structura geologică:** Toate se află în zone calcaroase, ceea ce creează defilee și peșteri unice.
- **Peisaj:** Duruitoarea Veche se remarcă prin integrarea cu grote arheologice; Saharna prin cascadele multiple; Țipova prin mănăstirea rupestră; Jeleşnic prin defileul sălbatic.
- **Valoare turistică:** Saharna și Țipova sunt mai cunoscute; Jeleşnic și Duruitoarea Veche au un potențial mare, dar sunt mai puțin vizitate.
- **Valoare culturală:** Țipova și Saharna au mănăstiri; Duruitoarea Veche are vestigii preistorice; Jeleşnic are potențial cultural pentru turism rural.

În R. Moldova, din punct de vedere al importanței pentru turism și recreere, se evidențiază două forme în care apar apele: apele minerale subterane și lacurile de acumulare; râurile, în mare parte, fiind mici, se folosesc în proporție foarte mică pentru turism (doar râul Nistru).

De *lacurile de acumulare* sunt legate mai multe tipuri de activități recreative, cu utilizare directă (scăldatul, plimbările cu barca, pescuitul, sporturile nautice etc.) sau indirectă, ca element al peisajului (picnic pe malul lacului, băile de soare). Practicarea acestora este dependentă de durata perioadei favorabile. În cazul utilizării directe, perioada cuprinde lunile mai -septembrie, iar activităților indirecte – aprilie-octombrie. Bazinele artificiale sunt inegal repartizate pe teritoriul Republicii, în raioanele nordice ele sunt mai multe, decât în cele sudice și sud-estice. În R. Moldova se enumără peste 2000 de izvoare cu apă potabilă, din care aproximativ 75% se află în raioanele nordice și centrale și numai 25% - în cele sudice. Un volum de peste 1 mln m³ au 24 de bazine artificiale. Suprafața totală a oglinzii apelor lor este de 27,3 mii ha. Malurile acestor bazine au devenit cele mai vizitate (după râul Nistru) pentru odihna de scurtă durată. O importanță tot mai mare au căpătat lacurile Ghidighici, Dubăsari și Cuciurgan, care la sfârșitul anilor '80 au atras cei mai mulți turiști. Pe malurile lor s-au construit unități de cazare ce măreau atractivitatea lor. De altfel numai aceste lacuri au fost amenajate parțial pentru turism. Lacurile naturale sunt puține la număr (Manta, Beleu, Fontan, Dracele), cele mai mari fiind legate de lunca inundabilă a Prutului. Acestea se folosesc, în primul rând, în scopul conservării mediului înconjurător. Printre modalitățile de utilizare a acestora de către turiști se remarcă pescuitul și vânarea păsărilor acvatice, alte activități fiind mai puțin recomandate. Râurile fiind mici și insalubre (poluate), pot fi utilizate doar în proporție foarte restrânsă, lacurile de acumulare acoperind practic toate posibilitățile de valorificare a lor. Se remarcă din acest punct de vedere doar r. Nistru, pe care poate fi practicat turismul acvatic. La ora actuală R. Moldova dispune de importante resurse acvatice de suprafață, care pot fi folosite în scopuri recreative și turistice. Valorificarea lor necesită însă salubritatea apelor și amenajarea teritoriilor riverane. Un alt component al resurselor turistice acvatice îl constituie apele minerale. Din punct de vedere al gradului de mineralizare și compoziției

chimice se disting două moduri de folosință a apelor minerale: terapeutic și potabil. Apele minerale terapeutice au un grad de mineralizare foarte ridicat (ajungând până la 250g/l), conținând și unele elemente specifice (brom, iod, fluor, radon etc.) și pot fi folosite în alimentație numai după o demineralizare parțială. Ele au o importanță foarte mare pentru turismul curativ. Cele mai importante (ca importanță și volum) sunt apele sulfuroase. Cele mai bogate rezerve ale acestor ape le deține raionul Ungheni, unde funcționa și o unitate de tratament cu ape sulfuroase extrase din sonda de foraj. Rezerve mari de ape sulfuroase puternic mineralizate au fost evidențiate în sudul țării, în apropiere de or. Cahul. În această zonă se mai întâlnesc ape iodurate (54mg/l) și bromurate (300 mg/l).

Apele minerale și termale alcătuiesc o categorie aparte de resurse, atât din punct de vedere genetic, cât, mai ales, a funcției turistice. Importanța lor atractivă constă în conținutul de minerale, răsfrânsă pozitiv în contextul utilizării lor în cura internă (cea mai frecventă) sau externă. Gama afecțiunilor tratate este extrem de largă, începând de la cele ale aparatului locomotor (reumatism degenerativ sau inflamator), cardiovascular, digestiv, neurologic, respirator, boli metabolice etc. Repartiția apelor minerale relevă concentrări ale resurselor în anumite țări și lipsa lor pe suprafețe vaste. În funcție de principiul lor terapeutic, apele minerale se clasifică astfel: ape oligominerale; ape carbogazoase; ape alcaline și alcalino-feroase; ape feruginoase; ape iodurate; ape sulfuroase; ape sulfatate; ape radioactive; ape clorurato-sodice. Spre deosebire de apele de suprafață (râuri, lacuri, mări, oceane) a căror exploatare se poate intensifica datorită prezenței lor continue și, practic, inepuizabilă, valorificarea apelor minerale are o limită critică, a cărei depășire poate duce la epuizarea zăcămintului sau la deprecierea calitativă a acestuia.

Apele minerale potabile au un grad de mineralizare scăzut (2-10 mg/l). Ele pot fi folosite în scopuri terapeutice și alimentare, în funcție de compoziția chimică, pe teritoriul R. Moldova au fost identificate 7 tipuri de ape minerale:

- *Apele hidrocarbonatate sodice* sunt răspândite în zonele central-vestice și nord-vestice ale țării. Gradul de mineralizare a lor variază între 2,1-3,8 g/l iar debitul lor este până la 11,9 l/sec. După compoziția lor chimică apele identificate în or. Hîncești și or. Cornești se aseamănă cu apele stațiunii balneare Borjomi.
- *Apele hidrocarbonatate clorosodice și cloro-hidrocarbonatate sodice* au fost identificate în s. Șamalia (com. Vișniovca, raionul Cantemir), or. Camenca (sanatoriul „Dnestr”), s. Copanca, raionul Căușeni etc. Mineralizarea lor variază între 1,2 - 5,0 g/l.
- *Apele clorosodice* au fost descoperite în sonda de foraj din s. Moscovei (raionul Cahul), având mineralizarea de 11,8 g/l, în satele Cureșnița și Golosnița (raionul Cahul).
- *Apele hidrocarbonate sulfatat-sodice și sulfatat-hidrocarbonatate sodice* sunt răspândite, în mare parte, în lungul văii Prutului. După compoziția ele se aseamănă cu cele de la stațiunea balneară Karlovy Vary (Cehia).
- *Apele sulfatat-hidrocarbonat-sodico-potasico-magneziene* au fost identificate în mai multe foraje, având debitul până la 280 l/sec și mineralizare variată. Cu un debit maxim se caracterizează sursa din s. Criva (raionul Briceni), apa provenind din depozite carstice.
- *Apele sulfatate sodico-magneziene puțin mineralizate* au fost descoperite în forajele din apropierea satelor Prodănești (raionul Florești) și Brătușeni (raionul Edineț).
- *Apele sulfatate clorosodice* au fost identificate în raionul Căușeni (s. Varnița, s. Chișcăești, mun. Tighina). Multe din aceste ape, prin asemănarea compoziției chimice cu apele unor stațiuni renumite pot fi folosite în scopuri balneo-terapeutice și în alimentație. La ora actuală, din păcate, numai un număr restrâns din aceste ape este folosit în alimentație - „Varnița”, „Dnestreanca” etc. În cadrul cercetărilor apelor subterane și a forajelor pentru petrol și gaze au fost identificate ape cu caracter termal, temperaturile ajungând, în unele cazuri, valori de până la +46° C. Aceste ape pot fi folosite cu succes în scopuri balneare. Cea mai mare concentrare a apelor subterane cu caracter termal este semnalată în lungul faliei Baimaclia din sudul țării. Din toate cele prezentate mai sus rezultă, că în

republică nu s-au făcut cercetări sistematice pentru evidențierea apelor minerale folosite în scopuri balneare. Aceste surse pentru a fi folosite și a fi rentabile de exploatat, necesită pe de o parte amenajări cu investiții pe termen lung, iar pe de altă parte – o clientelă destul de bogată, ceea ce este foarte complicat pentru țara noastră.

Râurile din Republica Moldova

Principalele râuri din Republica Moldova sunt Nistrul (cu o lungime de 657 km pe teritoriul țării) și Prutul (695 km pe teritoriul țării), care formează hotarul vestic, iar la sud țara este traversată de fluviul Dunăre pe o distanță de 0,6 km.

Alte râuri importante includ Răut, Cogîlnic, Bîc, Botna, Ialpug, Căinar, Ichel și Cubolta.

Râuri principale

- Nistru: Cel mai lung râu din Moldova, cu 657 km pe teritoriul țării.
- Prut: Cel de-al doilea râu ca importanță, care formează hotarul cu România.
- Dunărea: Micul sector de la sud a țării este mărginit de fluviul Dunăre, conform Wikipedia.

Alte râuri importante

- Răut: Un alt râu important, cu o lungime de 286 km.
- Cogîlnic: Are o lungime de 243 km pe teritoriul țării.
- Bîc: Râu cu lungimea de 155 km.
- Botna: Râu cu lungimea de 152 km.

Ialpug, Căinar, Ichel, Cubolta: Acestea sunt, de asemenea, dintre cele 10 cursuri de apă cu o lungime de peste 100 km

Rețelele fluviale, indiferent de mărimea și importanța lor devin o sursă turistică de primăvară ordin, prin: geneza efectului de margine, posibilitati oferite agrementului prin înot sau pescuit, diversificarea valențelor peisagistice etc. Malurile apelor, prin microclimatul și peisajul specific zonei de fâșie vizită de turism sfârșitului de săptămână. Configurația și morfologia detaliului a malurilor sunt un rol major în orientarea preferințelor pentru unul sau altul al acestora. De exemplu, tronsonul meandrat al unor râuri se impun prin spectaculozitatea lui, iar malurile joase prin coeficientul ridicat de accesibilitate. Un alt criteriu ce influențează opțiunile cererii este adâncimea și Viteza Apei. Ca urmare, vor fi preferate sectoarele cu un curs domol și cu adâncimi de până la 2 m, creșterea adâncimii apei fiind un factor restrictiv în practicarea înotului. Pentru turismul sportiv axat pe pește sau canotaj se i-au în vedere râurile sau fluviile bogate în pește sau care oferă condiții optime desfășurării regatelor nautice. Un loc aparte revine rețelelor hidrografice ce străbat teritoriul țării ca Nistru, Răut și Prut, intens amenajate și atât pentru navigație și acord, cât și pentru transportul turiștilor dintr-o parte în alta a aglomerațiilor urbane. De altfel rolul turistic al hidrografiei nu se rezumă numai la atracția în sine, ci și la aportul său ca element indispensabil funcționării infrastructurii, inclusiv a transporturilor. Spre deosebire de apele curgătoare, acumulările lacustre se individualizează mai bine. În consecință, zestrea lor turistică este mai bogată și constă într-o serie de atribute legate de pește, canotaj, înot sau peisaj. Valoarea turistică a majorității lacurilor este strâns dependentă de geneza lor. Lacurile carstice prin ineditul alimentării hidrologice;

Importanța turistică a râurilor

1. Valoare peisagistică și estetică

- Râurile creează peisaje atractive: văi, defilee, canioane, cascade, lunci.
- Oferă priveliști spectaculoase care atrag turiștii pentru vizitare, fotografie și relaxare.
- Exemple: defileul Răutului la Orheiul Vechi, malurile pitorești ale Nistrului.

2. Activități de agrement și sport

- Pe malurile râurilor se practică: **camping, picnic, pescuit sportiv, înot**.
- Râurile mai mari permit plimbări cu barca, caiacul, tururi cu vaporețul.
- Oferă posibilități pentru turism activ și aventură.

3. Turism cultural și istoric

- De-a lungul râurilor s-au dezvoltat așezări, cetăți, mănăstiri și monumente istorice.
- Acestea constituie obiective turistice de mare valoare.
- Exemple: Mănăstirea Țîpova și complexul rupestriu Orheiul Vechi (Răut).

4. Turism balnear și wellness

- Râurile alimentează lacuri de acumulare și izvoare minerale utilizate în tratamente balneare.
- Luncile sunt zone propice pentru amenajarea stațiunilor de odihnă și recreere.

5. Ecoturism și biodiversitate

- Zonele riverane sunt bogate în specii de plante și animale, atrăgând iubitorii de natură.
- Luncile Nistrului și Prutului pot fi valorificate prin trasee ecoturistice și observații ornitologice.

6. Tradiții și identitate culturală

- Râurile au un rol în folclor și tradițiile locale (sărbători, cântece, legende).
- Devin simboluri identitare și puncte de atracție pentru turiști.

Lacurile din Republica Moldova

Republica Moldova dispune de o rețea variată de lacuri, formate atât pe cale naturală, cât și artificială, care constituie importante **resurse turistice și recreative**. Ele se remarcă prin frumusețea peisajului, valoarea ecologică și posibilitățile de agrement pe care le oferă.

1. Lacuri naturale

Cele mai reprezentative sunt lacurile de luncă și cele formate în albiile vechi ale râurilor.

- *Lacul Beleu* – situat în Rezervația „Prutul de Jos”, este cel mai mare lac natural din țară și are o deosebită valoare ecologică. Este loc de popas pentru sute de specii de păsări migratoare, ceea ce îl transformă într-un punct de atracție pentru iubitorii de natură și ecoturism.
- *Lacurile de la Manta (Cahul)* și alte bălți din lunca Prutului și Nistrului sunt apreciate pentru pescuit și observarea faunei.

2. Lacuri de acumulare

Majoritatea lacurilor Moldovei sunt de acumulare, amenajate pe cursul râurilor pentru alimentare cu apă, irigații sau producere de energie. Ele au devenit, în timp, locuri frecventate pentru odihnă și turism.

- *Lacul de acumulare Dubăsari pe Nistru* este unul dintre cele mai mari și spectaculoase. Aici se practică sporturi nautice, plimbări cu barca și pescuit. Malurile sale pitorești sunt potrivite pentru turismul de weekend.
- *Lacul Costești–Stânca pe Prut*, amenajat împreună cu România, are un peisaj deosebit și potențial pentru turism transfrontalier.

3. Lacuri de agrement și stațiuni

Numeroase lacuri au fost amenajate pentru recreere, devenind adevărate centre de atracție în sezonul estival.

- *Lacul Ghidighici (cunoscut și ca „Marea Moldovei”)*, situat în apropiere de Chișinău, este cel mai vizitat lac de agrement. Aici se desfășoară activități precum scăldatul, plajele, pescuitul, plimbările cu barca și sporturile nautice.
- *Lacul Valea Morilor din Chișinău* este un spațiu urban de recreere, foarte popular printre locuitori și turiști.

Alte lacuri de agrement se află în zonele rurale (Comrat, Ivancea, Dănceni, Bardar), fiind valorificate pentru turismul local și festivități.

4. Valoare ecologică și culturală

Lacurile Moldovei au un rol important în menținerea echilibrului natural și oferă oportunități pentru ecoturism și turism educațional. În același timp, ele sunt asociate cu tradițiile locale, obiceiurile pescărești și gastronomia specifică, bazată pe pește.

Lacurile din Republica Moldova constituie un potențial turistic de mare valoare, prin diversitatea lor – de la lacuri naturale cu peisaje sălbatice, la lacuri de acumulare și agrement, amenajate pentru odihnă și sporturi nautice. Ele atrag turiștii prin frumusețea peisajului, oportunitățile de recreere și bogăția naturală, devenind puncte importante pe harta turismului național.

L.Belevu

L.Manta

Fig.37.Sursa:Wikipedia. Lacuri naturale.

L.Dubăsari

L.Costești-Stânca

Fig.38.Sursa:Wikipedia. Lacuri de acumulare.

L.Ggidighici

L.Valea Morilor

Fig.39.Sursa:Wikipedia. Lacuri de agrement.

Importanța lacurilor pentru turism:

Lacurile reprezintă **resurse turistice și recreative deosebit de valoroase**, oferind oportunități pentru agrement, relaxare, sport și ecoturism. Ele îmbină frumusețea peisajului cu posibilitățile de valorificare economică și culturală.

1. Valoare recreativă și de agrement

- Lacurile sunt spații ideale pentru **scăldat, plajă și odihnă activă**.
- Oferă condiții pentru **sporturi nautice** (înot, caiac, bărci cu vâsle, hidrobiciclete, windsurfing).
- Reprezintă locuri preferate pentru **pescuit sportiv** și competiții de agrement.

2. Valoare peisagistică și estetică

- Lacurile dau un **farmec aparte peisajului**, atrăgând turiștii prin liniște, apă și vegetație.
- Sunt frecvent asociate cu **fotografia turistică** și cu activitățile de relaxare în natură.

3. Valoare ecologică și educațională

- Multe lacuri constituie **habitate pentru păsări și pești**, fiind puncte importante pentru **ecoturism și turism științific**.
- Exemple: Lacul Belev din Rezervația „Prutul de Jos”, loc de oprire pentru păsările migratoare.
- Pot fi utilizate pentru **educația ecologică** și excursii tematice.

4. Valoare culturală și socială

- Lacurile sunt locuri de organizare a **festivalurilor, picnicurilor și sărbătorilor populare**.
- Ele fac parte din **tradițiile locale** (pescuit, gastronomie pe bază de pește).
- Lacurile urbane (ex: Ghidighici, Valea Morilor) sunt adevărate centre sociale și culturale.

5. Valoare economică și turistică

- Contribuie la dezvoltarea **turismului rural și de weekend**, fiind puncte de atracție pentru localnici și vizitatori.
- Stimulează **serviciile turistice**: pensiuni, restaurante, baze de agrement.
- Pot deveni componente ale **circuitelor turistice interne și internaționale** (ex. Costești–Stânca, Dubăsari).

Lacurile sunt esențiale pentru dezvoltarea turismului deoarece îmbină **odihna activă și pasivă, frumusețea peisajului și valoarea ecologică și culturală**. În Republica Moldova, lacuri precum **Belev, Ghidighici, Dubăsari sau Costești–Stânca** sunt adevărate centre turistice, cu un rol deosebit în promovarea turismului de agrement, ecoturismului și turismului rural.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Itemi cu alegere multiplă

1. Care este cel mai lung râu ce traversează Republica Moldova?
 - a) Răut
 - b) Prut
 - c) Nistru
 - d) Ichel
2. Lacul Belev este situat în:
 - a) Rezervația Codrii
 - b) Rezervația „Prutul de Jos”
 - c) Parcul Național Orhei
 - d) Complexul Saharna
3. Care dintre lacurile de acumulare are rol turistic și energetic?
 - a) Ghidighici
 - b) Valea Morilor
 - c) Dubăsari
 - d) Belev

II. Itemi cu răspuns scurt

4. Precizează două activități turistice care pot fi practicate pe râurile din Republica Moldova.
5. Numește două lacuri cu importanță recreativă pentru municipiul Chișinău.
6. Menționează o deosebire între un râu și un lac din punct de vedere al resurselor turistice.

III. Itemi de completare

7. Cel mai mare lac natural din Republica Moldova este _____.
8. Râul care formează frontiera de vest a Republicii Moldova este _____.
9. Stațiunea balneară situată pe malul Nistrului este _____.

IV. Itemi de asociere

Asociază corect râul/lacul cu utilizarea sa turistică:

1. Nistru – a) pescuit sportiv
2. Prut – b) turism ecologic (Lacul Belevu)
3. Ghidighici – c) agrement nautic și odihnă
4. Belevu – d) circuite de croazieră, peisaj turistic

V. Itemi de dezvoltare

10. Explică, în 6–8 rânduri, **importanța râurilor pentru dezvoltarea turismului în Republica Moldova.**
11. Argumentează prin două exemple rolul lacurilor de acumulare în turismul de agrement.
12. Redactează un scurt text despre legătura dintre resursele hidrografice și ecoturism.

Subiectul 9: Resursele turistice floristice (vegetale) și faunistice (animale)

Vegetația, alături de relief și climă, joacă unul din principalele roluri în atracția turistică. Rolul turistic al vegetației este conținut în următoarele elemente: compoziția asociațiilor vegetale; prezența unor plante endemice și relict; prezența unor plante cu modificări teratologice; dimensiunile și vârsta anumitor plante; efectul de margine și efectul de insulă; vegetația ca ecotop; elemente de ordin spiritual legate de existența vegetației. a) Compoziția asociațiilor vegetale se manifestă diferit în alcătuirea zestrei turistice.

b) Vegetația devine un obiectiv turistic de prim ordin prin **plantele endemice** și **cele relict** pe care le conservă. Plantele endemice sunt specifice numai unui anumit teritoriu, de obicei restrâns. (exemplu: R. Moldova (Cartea Roșie: keleria, bujorul de pădure (românesc), albastreanu Angelescu); ș.a.) Cele relict sunt caracteristice unei perioade geologice trecute și care au supraviețuit până în prezent. (exemplu: R. Moldova (Cartea Roșie: salba-moale-pitică, bumbăcărița, șiverechia podoleană, gimnospermiu-de-Odesa); ș.a.)

c) **Fenomenele teratologice** (din grec. „teras” – monstru; teratism – malformație, monstruozitate, vicii și anomalii de structură a organismelor vii (știința care le studiază se numește teratologie)) din lumea plantelor pot genera modificări în fizionomia sau desfășurarea ciclurilor vegetale (ex. fag cu frunzele necăzătoare, molid excesiv ce ramificat etc.).

d) O altă categorie de elemente ale vegetației forestiere se impune prin vârsta și dimensiunea unor exemplare. Unele specii și exemplare atrag prin grosimea fără precedent a trunchiurilor (având și o vârstă de până la 6000 de ani). Perioada de înflorire a diverselor specii de ierburi, transformă pajiștile dealurilor în peisaje splendide.

Ca element peisagistic, pădurea atrage vizitatorii prin sentimentul ce-l induce de întoarcere în natură, de eliberare totală față de stresul cotidian, prin posibilitățile oferite de plimbările îndelungate, atmosfera de intimitate a actului recreativ, prin cura de aer ozonificat. Pădurea trebuie asociată, inclusiv pe plan turistic, unei biocenoze de mare complexitate, compusă, pe lângă esențele lemnoase și de alte specii de plante și în care își găsesc condiții optime de viață multe alte specii de animale.

Fiecare în parte, într-o proporție mai mică sau mai mare, vor participa la diversificarea atractivității de ansamblu.

g) Elemente de ordin spiritual legate de existența vegetației. Conexiunea perpetuă dintre om și vegetație se reflectă și în plan spiritual. Ca o consecință a acestei reflectări, anumite elemente primesc o încărcătură emoțională aparte, devenind o sursă de certe atracții. *Stejarul lui Ștefan*, *teiul lui Eminescu* sunt repere vii pe orice ghid turistic.

Plante sacre pentru anumite religii: exemple – budismul „Ficus religiosa” (rom. Ficus; copacul Bodhi; ficus sacru) (рус. смоковница)(The Bodhi Tree, also known as Bo (from the Sinhalese Bo), was a large and very old Sacred Fig tree located in Bodh Gaya). Lotus sau nufăr – pentru Yoga, budism ...; Cedru de Liban (în Orientul Apropiat antic)

Dacă prin cumulul de însușiri prezentate pădurea reușește să se impune direct, ca un domeniu turistic important, ea își sporește și indirect atractivitatea prin:

- influențarea topoclimatului prin creșterea umidității, scăderea temperaturilor excesive, avitezei vântului sau a fluxului de radiație solară;
- purificarea aerului datorită proceselor de fotosinteză și elaborarea de oxigen și aerosoli;
- diminuarea poluării sonore (cu circa 20%);
- armonizarea liniilor peisajului prin mascarea fragmentării de detaliu a reliefului etc.

Relația pădurii cu cererea turistică este strâns dependentă de raporturile spațiale dintre acești elemente ale infrastructurii. Astfel, asociațiile forestiere amplasate la o distanță mai mică de 50 km de marile orașe se înscriu, prin efectele de margine și insulă, într-un domeniu de recreere preferat. La distanțe mai mari numărul participanților scade, fiind căutate alte atracții. Legate de prezența vegetației se impun menționării două modalități de diversificare a ofertei recreative din marile metropole și anume parcurile și grădinile botanice. Suprafața spațiilor verzi din orașe tinde să crească, estimările specialiștilor vizând 40 km² spațiu verde pe locuitor. Concomitent, grădinile botanice concentrează, într-un spațiu limitat, vegetația și flora unor teritorii vaste, iar prin mijloace specifice (sere) prezintă vizitatorilor specii aparținând altor regiuni biogeografice. Pădurea, ca simbol al întoarcerii omului în peisajul original lipsit de traumele lumii moderne, îndeplinește în turism o funcție polivalentă, de obiectiv propriu-zis și de mediu propice unui agrement fructuos. **Potențialul turistic al vegetației în R. Moldova**

Poziția geografică a R. Moldova în cadrul continentului european a permis interferența pe teritoriul țării a 3 zone biogeografice - central-europeană, în special, în Podișul Codrilor (54% din teritoriul țării), euro-asiatică în regiunile de silvostepă și stepă (30%) și mediteraneană – fragmente de silvostepă xerofită din sudul republicii (16%). Aceste zone, împreună cu alți factori naturali și cu intervenția omului, au dat naștere la mai multe tipuri de ecosisteme care au fost grupate în trei grupe mari, în funcție de gradul de modificare antropică: *naturale* (forestiere, de stepă, de luncă, petrofite, acvatic), *semiantropizate* (grădini botanice și zoologice) și *antropizate* (agrare și urbane). Toate grupele de ecosisteme sunt importante nu numai pentru conservarea biodiversității, dar și din punct de vedere turistic.

Ecosistemele naturale se caracterizează prin intervenții reduse ale omului, în special, în domeniul compoziției specifice (introducând specii necaracteristice condițiilor climatice locale) sau a ariei de extindere (înlocuindu-le cu cele semiantropizate sau antropizate). Cele mai importante pentru desfășurarea activităților recreativ-turistice sunt ecosistemele forestiere. Ele sunt reprezentate în R. Moldova de păduri de foioase de tipul celor din Europa Centrală, în afară de funcțiile de protecție a solurilor și resurselor acvatice pădurea are funcțiile igienice, estetice și recreative.

Suprafața totală a Fondului Forestier Național ocupă 451,0 mii ha (1.01.2022). El cuprinde circa 800 corpuri de pădure cu o suprafață de la 5 la 1500 ha, repartizate neuniform pe teritoriul țării. Gradul mediu de împădurire a teritoriului este de **13,1%**.

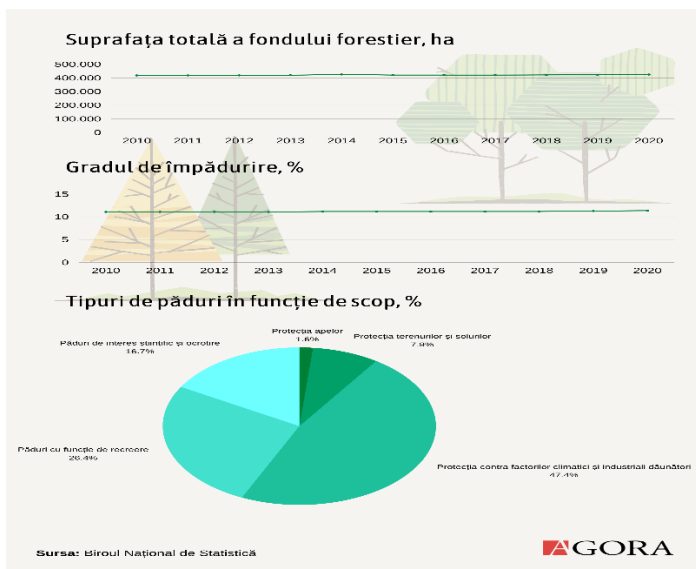

Fig.40.Sursa: Biroul Național de Statistică. Fondul Forestier Național.

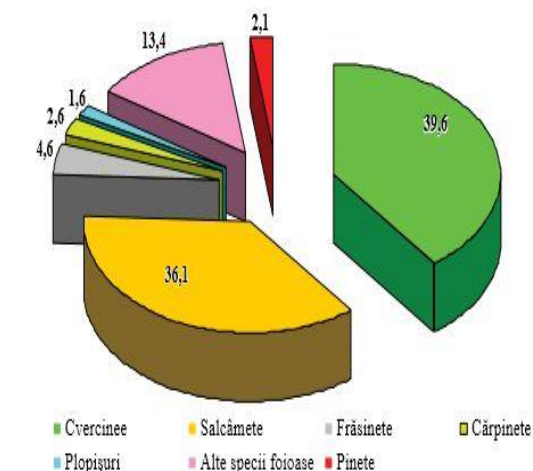

Fig. 2. Repartiția pădurilor pe principalele formațiuni forestiere, %

Dacă la sud și la nord suprafața împădurită este de circa 10%, atunci în centrul țării acesta se apropie de 15%, iar în raionul Strășeni, de exemplu, pădurile ocupă circa 30% din suprafață. În prezent, cea mai mare parte a pădurilor se află în gestiunea Agenției Moldsilva, 86,7%. Administrațiile publice locale dețin 12,8%, iar Căile Ferate, SA Drumuri, Agenția „Apele Moldovei” și altele – 0,5%. Totodată, în țară, există cinci rezervații naturale. Printre cele mai mari este Rezervația Pădurea Domnească, care ocupă peste 6 mii de hectare, și Rezervația Naturală Codrii, care are o suprafață de peste 5 mii de hectare.

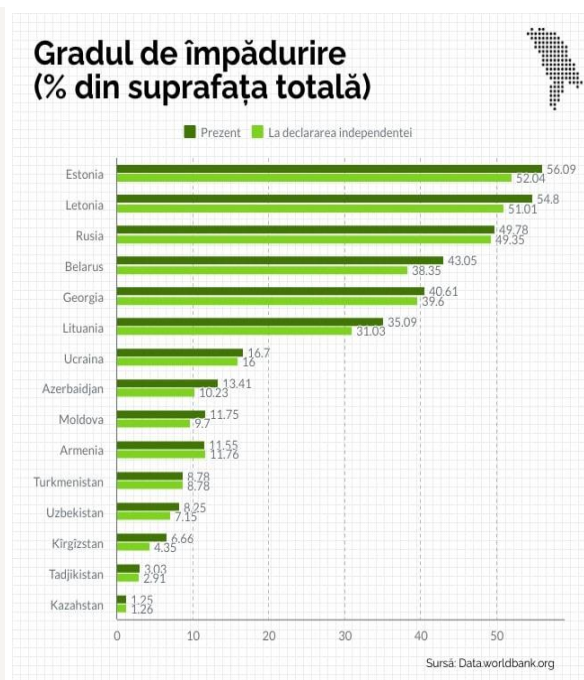
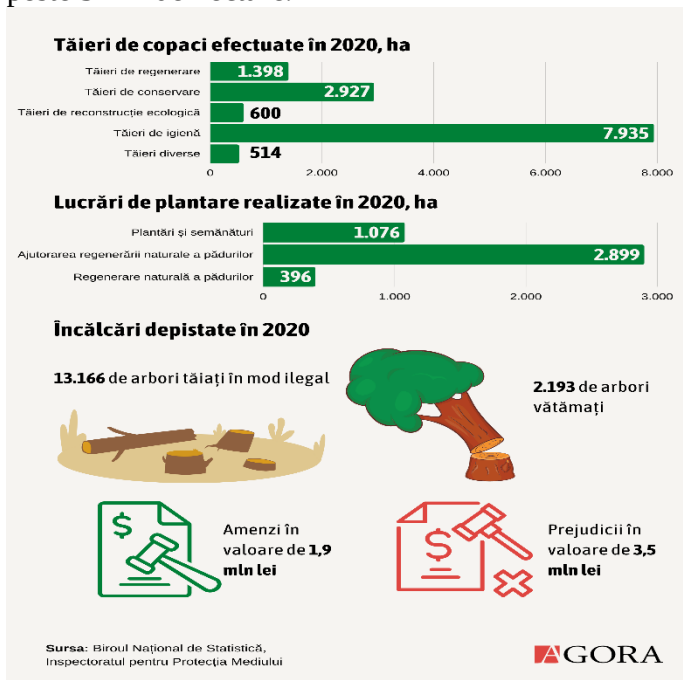

Fig.41.Sursa: Biroul Național de Statistică. Gradul de defrișare și de împădurire.

Vârsta medie a arboretului este de 40 de ani. Majoritatea pădurilor seculare, care constituie cca. 3% din totalul fondului forestier, sunt incluse în rezervații. Specii edificatoare ale pădurilor sunt stejarul (36,4% din totalul fondului forestier), fagul, carpenul, teiul, frasinul, în luncile Prutului și Nistrului se

întâlnesc sectoare cu zăvoaie (plopul, salcia, stejarul, ulmul). În structura funcțională a fondului forestier se evidențiază categoria pădurilor de recreere 94,5 mii ha (31% din totalul pădurilor), ceea ce reprezintă resurse importante având în vedere că și celelalte categorii pot fi folosite în scopuri turistice. Pădurile și alte terenuri cu vegetație forestieră acopereau în anul 2022 doar 451,7 mii ha, sau puțin peste 13% din teritoriul Republicii Moldova. Din acestea, pădurile reprezentau 370 de mii de hectare (Biroul Național de Statistică 2024). Aceste ecosisteme au un rol extrem de important în protecția bazinelor hidrografice, aducând o serie de beneficii economice și de mediu directe și indirecte pentru comunitățile rurale: lemnul de foc, produsele nelemnoase, stabilizarea râvelor etc. Pădurile Republicii Moldova sunt amplasate preponderent în zona centrală (60%), cu acoperire mai mică în zona de nord (26%) și sud a țării (14%).

Ecosistemele forestiere joacă un rol important în activitățile turistico-recreative, contribuind la îmbunătățirea stării generale de sănătate, la satisfacția simțului estetic, la relaxare. În păduri sunt amplasate, în mare parte, și terenurile de vânătoare. Ecosistemele de stepă dominau odinioară partea sud-estică, est-sud-estică și central-nordică a republicii, dar în ultimii 40 de ani și-au redus suprafața cu 70 %. Actualmente formațiunile ierboase de stepă ocupă 65 mii ha și s-au păstrat sub formă de pâlcuri în zonele de nord (stepa Bălților) și de sud (stepa Bugeacului). Ecosistemele de luncă ocupă circa 3 % din teritoriul țării, prezentând o vizual - estetică și adăpostind unele specii cinegetice de păsări. Ecosistemele petrofite ocupă suprafețe neînsemnate (0,7 %) pe văile râurilor din zona de aflorare a formațiunilor calcaroase, oferind o tentă vie stâncărilor moarte. Ecosistemele acvatice și palustre, deși s-au redus în ultimul timp, adăpostesc efective importante ale fondului piscicol. Ecosistemele semianthropizate agricole ocupă spații însemnate în cadrul republicii (75,6 %) și permit utilizarea lor în scopuri recreativ - turistice, în special, vânatul unor specii de animale (fazanul, iepurele etc.), precum și folosirea acestora la practicarea unor forme de turism (pomicol, viticol). Ecosistemele urbane sunt deosebit de importante din punct de vedere turistic, influențând, în primul rând, calitatea mediului în orașele mari. Din analiza repartției spațiilor verzi în localitățile urbane din R. Moldova (13,4%) rezultă un grad înalt de acoperire a zonei intravilane cu spații verzi, ceea ce diminuează proporția celor plecați în afara orașului în week-end. În cadrul mun. Chișinău sunt prezente arii întinse de veritabile păduri. Ele pot fi folosite pentru recreere de week-end în mod intensiv, dar unele necesită o amenajare parțială.

De reținut !

Zona cea mai favorabilă extinderii suprafeței împădurite a Republicii Moldova este Podișul Central al Codrilor alături de Podișul Nistrului și de Podișul Moldovei de Nord. În aceste zone coeficientul de stabilitate ecologică a terenurilor este peste media națională și are valori mai mari de 0,5. Peste aceste teritorii favorabile pădurilor de șleau se suprapun, în prezent, și teritorii cu un procent mai ridicat de împădurire (peste 25 -30%). Speciile forestiere ce trebuie promovate în compoziția arboretelor (șleaurilor de deal și de câmpie) sunt din categoria speciilor naturale fundamentale ale pădurilor Republicii Moldova:

- gorunul
- stejarul
- stejarul brumăriu și cel pufos, alături de stejarul pedunculat.

Să nu uităm că anumite specii alohtone pot fi utile în împădurirea unor stațiuni forestiere de productivitate inferioară, așa cum sunt speciile genului Pinus, pinul negru și cel silvestru, care sunt mai bine adaptate la un climat mai uscat și soluri scurte cu troficitate redusă.

Impactul socio-economic al schimbării climei asupra sectorului forestier

Tabelul 16

Categoria impactului	Impactul asupra sectorului forestier	Impactul socioeconomic
Temperaturi ridicate, valuri de căldură	Prelungirea sezonului de vegetație Manifestarea unor consecințe negative pentru speciile sensibile la schimbările temperaturii. Creșterea vulnerabilității la incendii forestiere.	Reducerea volumului de lemn Trecerea la alte surse de energie Costuri adiționale pentru populație
Schimbarea regimului de precipitații	Schimbarea stării fitosanitare. Schimbarea compoziției speciilor. Schimbarea tipurilor de dăunători. Creșterea numărului lor și majorarea incidenței bolilor.	Modificarea capacității habitatului forestier de menținere a diversității biologice (genetice), de protecție a mediului și asigurare a funcțiilor socioeconomice specifice
Fenomene extreme: secete, incendii, vânturi puternice și inundații	Creștere și productivitate redusă Creșterea numărului de incendii forestiere Creșterea ratei de mortalitate a semințelor	Pierderi economice în sectorul forestier. Pericol de incendii.

În perioada 2010-2039 se așteaptă că starea fitosanitară a pădurilor să se schimbe semnificativ în zona de nord a țării, unde suprafața arboretelor în curs de uscare se va extinde cu circa 15-25%. În 2040-2069, modificarea stării fitosanitare va determina și uscarea arboretelor către sud și sud -est. În perioada 2070-2099 se vor produce schimbări semnificative, în partea de nord, pădurile existente se vor usca pe scară largă (Donica și Jechiu 2019).

Una dintre cele mai vulnerabile zone din Republica Moldova este sudul țării, care are un nivel scăzut de împădurire (7,7%) și, parțial, centrul unde se află cea mai mare suprafață acoperită de păduri (209,4 mii ha). Pentru sectorul forestier al Republicii Moldova, au fost identificate următoarele riscuri:

- schimbarea ratei de regenerare;
- schimbarea sensibilității speciilor la deficitul de apă;
- schimbarea densității arboretelor;
- schimbarea condițiilor fitosanitare;
- schimbarea compoziției speciilor;
- creșterea mortalității arborilor și a manifestării fenomenului de uscare a arboretelor.

Resursele turistice faunistice

Dintre toate componentele cadrului natural, fauna este elementul cel mai mobil, fapt ce se răsfrânge asupra modului ei de integrare în grupa atracțiilor turistice și a exploatării propriu - zise. Formele prin care fauna își atrage vizitatorii sunt diferite. Astfel, ca parte integrantă a unor biocenoze terestre, la rândul lor extrem de variate de la un tip de relief la altul, de la o regiune climatică la altă regiune, ea se evidențiază prin diversitatea sa structurală. Turismul de cunoaștere, de informare, va căuta să valorifice pentru sine acest atribut. Pentru a facilita cunoașterea lumii animale din regiuni îndepărtate, inaccesibile majorității turiștilor de rând, s-a recurs la înființarea grădinilor zoologice și a acvariilor. Dacă fauna, în totalitate sa și în mediul propriu de viață nu poate deveni un obiectiv turistic (datorită și mobilității sale) prin organizarea grădinilor zoologice și a acvariilor, respectiv prin concentrarea spațială a diverselor specii și localizarea lor într-un areal bine definit acest lucru devine posibil.

Implicarea faunei în turism este mult mai pregnantă și directă în cazul anumitor forme de practicare a acestuia. Se are în vedere vânătoarea (turismul cinegetic) și pescuitul (sportiv). **Turismul cinegetic** este practicat de o anumită categorie de participanți, relativ redusă numeric, dar acest aspect nu influențează eficiența sa, ci dimpotrivă. Pentru facilitarea recreerii de tip cinegetic, prin înmulțirea și localizarea animalelor căutate, dar și pentru menținerea sub control a vânătoarei, s-au înființat fondurile de vânătoare și parcurile naturale, unde riscul decimării faunei și a dispariției unor specii valoroase este înlăturat.

R. Moldova este relativ săracă în specii de animale, mai ales, în specii de mamifere mari. Astfel, pe teritoriul țării sunt înregistrate cea. 14800 specii de animale, inclusiv 461 specii de vertebrate. Arealele de viață ale speciilor comune sunt legate de masivele împădurite, protejate sau nu de stat. Aici se întâlnesc mistrețul, cerbul pătat, vulpea, iepurele, bursucul – principalele mamife recinegetice din republică. În mare parte ele sunt răspândite în rezervațiile naturale – „Codrii”, „Pădurea Domnească”, „Plaiul Fagului”. Dintre mamiferele cu blană prețioasă la noi în țară se întâlnesc vidra, nurca, jderul de pădure, hermelina, dihorul de stepă, pisica sălbatică. Ele sunt răspândite, pe lângă arealele menționate, în rezervațiile „Prutul de Jos”, „Pădurea Domnească” și în cursul inferior al Nistrului. Sectoarele inferioare ale văilor Nistrului și Prutului dispun și de cea mai variată faună avicolă (păsări): egreta mare, lebăda de vară, barza neagră, lopătarul, dropia, vulturul pescar. Pentru turismul de masă o importanță deosebită o are fauna din grădinile zoologice (la Chișinău, spre exemplu). Comparativ cu turismul de masă, aproape indiferent față de fauna sălbatică, cel de elită (inclusiv ecoturismul și turismul cinegetic) este primul beneficiar al acesteia. Pe teritoriul R. Moldova, se vânează intens cca. 15 specii de animale terestre și 30 specii de păsări acvatice. Suprafața destinată activităților cinegetice în republică constituie 2800 mii ha. Analizând dinamica și structura fondului cinegetic de mamifere, se evidențiază scăderea (până în anul 1996) a efectivelor acestor animale (în special, cerbul, mistrețul și căpriorul), cauza fiind braconajul, fragmentarea habitatelor lor naturale și altele. În scopul prevenirii degradării fondului cinegetic al republicii în anul 1996 a fost interzis vânatul speciilor mai valoroase (cerbul, căpriorul și mistrețul).

Lotul de vânătoare al păsărilor îl constituie gâscă (3,1%), rața (20,3%), lișița (17,8%), turturica, potârnichea etc. Resursele piscicole ale R. Moldovei, din cauza crizei economice generale, au înregistrat scăderi importante. La ora actuală republica dispune de bazine acvatice (care pot fi folosite pentru pescuitul sportiv, industrial și recreativ) ce ocupă cca. 2,8 % din teritoriu. Principalele zone de pescuit sunt lacurile de acumulare sau cele naturale mai mari (Dubăsari, Costești - Stâncă, Cuciurgan, Manta) și râul Nistru. În structura principalelor specii pescuite din cursul inferior al Nistrului se evidențiază plătica (73%), babușca (12%) și carasul (11%), altele specii participând doar cu 4%. În ansamblul său, resursele faunistice nu constituie o atracție pentru turismul de masă, singurul obiectiv cu potențial de atracție (grădina zoologică din Chișinău) fiind în stare precară. Doar fondul cinegetic începe să-și contureze clientela în cadrul elitei locale. Pe de altă parte, pescuitul a căpătat în ultimul timp și o altă motivație decât cea turistică (aceea de o sursă de existență suplimentară). Din această cauză el nu poate fi inclus în întregime în activități turistico-recreative.

Condițiile climatice joacă un rol decisiv în compoziția, structura și funcționarea sistemelor naturale. Ecosistemele de limită, cele care au o bogăție mare de specii endemice cu zone de distribuție înguste, cele care conțin populații mici, cu cerințe specifice de habitat și cu capacități limitate de răspândire sunt deosebit de vulnerabile la variațiile condițiilor climatice. Clima este unul dintre principalii regulatori ai funcționării ecosistemelor, deoarece chiar și mici variații de temperatură pot avea un impact asupra distribuției și abundenței multor specii.

Uniunea Internațională de conservare a naturii (IUCN) estimează că 35% dintre păsări, 52% dintre amfibieni și 71% dintre recifele de corali vor fi afectate în special de schimbările climatice. Dacă speciile de plante se regăsesc exclusiv pe lista (specii ce pot deveni amenințate cu dispariția), în privința animalelor, șase specii din fauna Moldovei sunt indicate ca fiind specii amenințate cu dispariția, necesitând o atenție deosebită din partea autorităților naționale. Astfel, speciile de faună

cele mai vulnerabile, (specii pe cale de dispariție), de pe teritoriul Rep. Moldova sunt: *Lutra lutra*, *Pelecanus crispus*, *Haliaeetus albicilla*, *Aquila heliaca*, *Falco peregrinus*, *Vipera ursine*, iar celelalte specii fac parte din categoria specii vulnerabile.

Habitatele forestiere (păduri temperate de foioase) adăpostesc numeroase specii de animale rare și amenințate cu dispariția de pe teritoriul Republicii Moldova. Dintre speciile periclitate de mamifere au fost identificate, de exemplu, liliacul-mic-cu-potcoavă (*Rhinolophus hipposideros* Bech.), pisica sălbatică (*Felis silvestris* Schr.) și jderul-de-pădure (*Martes martes* L.).

Principalele efecte ale schimbărilor climatice asupra faunei sunt:

1. Modificări ale productivității și abundenței speciilor, deoarece comunitățile de animale și plante se află într-o stare delicată de echilibru cu variabilele climatice.
2. Modificări ale ciclului de viață (alterări fenologice) și interacțiuni între specii: Evenimentele importante din viața animalelor, cum ar fi reproducerea, depunerea ouălor, migrația și hibernarea, sunt deplasate în timp din cauza creșterii temperaturilor și apar desincronizări.
3. Schimbări în distribuția geografică, de exemplu, deplasarea lor către latitudini și/sau altitudini mai înalte în căutarea unor zone cu condiții climatice adecvate, modificând astfel distribuția lor geografică inițială.
4. Modificări ale interacțiunilor ecologice și ale funcționării ecosistemelor, de exemplu determina desincronizarea ciclurilor de viață ale populațiilor interconectate ecologic, cum ar fi speciile cu relații pradă-prădător sau parazit-gazdă. Dacă aceste specii răspund diferit la variațiile condițiilor climatice (diferite modificări fenologice), interacțiunile dintre ele s-ar putea desincroniza, modificând funcționarea întregului ecosistem.
5. Risc mai mare de invazie și/sau extindere a speciilor exotice sau invazive.
6. Impact asupra interconexiunii dintre rețelele de arii protejate. Mișcarea animalelor și plantelor către zonele din teritoriu în care condițiile sunt încă potrivite ar putea schimba zonele de distribuție în afara zonelor delimitate în prezent ca protejate, crescând astfel vulnerabilitatea acestora la diferite pericole și factori de stres.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

I. Întrebări cu răspuns scurt

1. Ce înțelegi prin resurse turistice floristice?
2. Menționează trei exemple de specii floristice cu valoare turistică în Republica Moldova.
3. Ce sunt resursele turistice faunistice?
4. Precizează două arii protejate din Republica Moldova renumite prin diversitatea faunistică.
5. Cum poate fi valorificată turistic prezența unor specii rare sau endemice?

II. Itemi de tip alegere multiplă

1. **Care dintre următoarele reprezintă resurse turistice floristice?**
 - a) Codrii Moldovei
 - b) Rezervația științifică „Prutul de Jos”
 - c) Mănăstirea Căpriana
 - d) Defileul Răutului
2. **Selectează exemple de resurse turistice faunistice:**
 - a) Pădurea Domnească – zimbrăria
 - b) Rezervația naturală „Plaiul Fagului”
 - c) Lacul Beleu – coloniile de păsări acvatice
 - d) Complexul Orheiul Vechi

III. Itemi de tip asociere

Asociază resursa turistică cu tipul ei:

1. Codrii Moldovei	a) resursă faunistică
2. Zimbrăria de la Pădurea Domnească	b) resursă floristică

3. Colonia de pelicani de la lacul Beleu

c) **resursă mixtă (floristico-faunistică)**

4. Grădina Botanică din Chișinău

IV. Întrebări de tip eseu scurt

1. Analizează importanța turistică a pădurilor de foioase pentru activitățile de recreere și ecoturism.
2. Argumentează de ce fauna acvatică din luncile Prutului și Nistrului are valoare turistică.
3. Explică modul în care resursele floristice și faunistice contribuie la dezvoltarea turismului ecologic.

V. Sarcini practice

1. Realizează o listă cu cel puțin 5 specii floristice și 5 specii faunistice reprezentative pentru turismul din Republica Moldova.
2. Marchează pe o hartă a Republicii Moldova principalele zone cu potențial turistic floristic și faunistic.
3. Elaborează un mini-ghid turistic (1 pagină) pentru vizitarea unei arii naturale protejate cu resurse floristice și faunistice.

Subiectul 10. Resursele turistice antropice caracterizarea generală.

Resursele turistice antropice reprezintă totalitatea obiectelor civilizației umane, care reflect o valoare istorică, culturală, istorică, social, etno-folclorică, economică, tehnică și de altă natură, care prezintă un interes pentru activități cognitive, turistice și recreative

Republica Moldova dispune de un potențial turistic antropic valoros, rezultat al istoriei, culturii și tradițiilor sale. Aceste resurse completează oferta turistică naturală și constituie principali poli de atracție pentru vizitatori, atât la nivel național, cât și internațional. Resursele turistice antropice din Republica Moldova sunt ansamblul obiectivelor istorice, culturale, religioase, etnografice și economice create de comunitățile umane de-a lungul timpului, care pot fi integrate în circuitul turistic. Ele reflectă diversitatea istorică a spațiului moldovenesc, influențele civilizațiilor vecine și identitatea culturală proprie.

Caracteristici generale:

- Valoare istorică și culturală ridicată – multe obiective datează din perioada medievală sau chiar anterioară (cetăți, mănăstiri, situri arheologice).
- Diversitate tipologică – cuprind monumente de arhitectură, lăcașuri de cult, muzee, festivaluri, tradiții și evenimente culturale.
- Integrare cu peisajul natural – multe monumente și mănăstiri sunt amplasate în zone pitorești (defilee, maluri de râuri).
- Funcție identitară și educativă – contribuie la conservarea patrimoniului cultural și transmiterea tradițiilor.
- Capacitate de dezvoltare turistică – prin restaurarea monumentelor, valorificarea festivalurilor și modernizarea infrastructurii.

Tipuri de resurse antropice în Republica Moldova:

1. Patrimoniul istoric și arhitectural

- **Cetăți medievale:** Cetatea Soroca, Cetatea Tighina (Bender), Cetatea Tighina.
- **Monumente de arhitectură urbană:** clădiri istorice din Chișinău, Orhei, Bălți.

2. Patrimoniul religios

- **Mănăstiri și biserici:** Mănăstirea Căpriană, Mănăstirea Hâncu, Mănăstirea Noua Neamț, Saharna, Țipova.
- **Trasee de pelerinaj** și turism religios.
- 3. **Patrimoniul cultural și muzeal**
 - Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală (Chișinău).
 - Complexul muzeal Orheiul Vechi.
 - Muzeul Satului Moldovenesc, colecții memoriale (A. Pușkin, A. Donici, C. Stamati).
- 4. **Patrimoniul arheologic**
 - Situl cultural **Orheiul Vechi** (inclus în patrimoniul UNESCO).
 - Ruinele cetăților geto-dacice și medievale.
- 5. **Patrimoniul etnografic și folcloric**
 - Meșteșuguri tradiționale (olăritul, țesutul, sculptura în lemn).
 - Festivaluri populare (Festivalul Vinului, „Mărțișor”, „Gustar”).
 - Satele tradiționale cu arhitectură specifică.
- 6. **Obiective economice și tehnice**
 - Cramele turistice: Mileștii Mici (cea mai mare colecție de vinuri din lume), Cricova, Purcari, Chateau Vartely.
 - Komplexe de agrement și turism vitivinicol.

Resursele turistice antropice din Republica Moldova includ mănăstirile (Căpriană, Orheiul Vechi), cetățile (Soroca, Tighina), muzee (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Muzeul Național de Arheologie și Istorie), crame tradiționale (Mileștii Mici, Cricova), și centre culturale locale. Aceste atracții oferă o imagine asupra istoriei, culturii și tradițiilor moldovenești, oferind vizitatorilor experiențe autentice și o perspectivă asupra moștenirii spirituale și arhitecturale a țării.

Mănăstiri și Biserici:

Republica Moldova este bogată în mănăstiri vechi, care sunt monumente de spiritualitate și arhitectură. Printre cele mai cunoscute se numără mănăstirile din Orheiul Vechi, mănăstirea Căpriană și mănăstirea Hâncu.

Cetăți și Fortificații:

- **Cetatea Soroca:** O cetate medievală renumită, care a jucat un rol strategic important în istoria țării.
- **Cetatea Tighina (Bender):** O fortăreață istorică cu o arhitectură impresionantă, situată pe malul Nistrului.

Muzee:

- **Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală:** Găzduiește colecții ce ilustrează istoria, cultura și obiceiurile locale.
- **Muzeul Național de Arheologie și Istorie:** Prezintă artefacte istorice din diferite perioade ale istoriei Moldovei.

Cramă Turistice:

Moldova este renumită pentru vinurile sale, iar cramele tradiționale precum Mileștii Mici și Cricova oferă tururi și degustări de vinuri, permițând vizitatorilor să descopere procesul de producție și să guste din vinurile locale.

Complexul Orheiul Vechi:

Un complex arheologic și etnografic spectaculos, care include vestigii ale diferitelor civilizații și biserici rupestre. Este un sit cultural important, care oferă o privire asupra vieții în regiune de-a lungul secolelor.

Centre Culturale și Sate Tradiționale:

Multe sate din Moldova își păstrează tradițiile locale, oferind vizitatorilor experiențe autentice, cum ar fi participarea la festivaluri locale, ateliere de meșteșuguri și degustări de bucate tradiționale.

Atracțiile turistice amplasate în localități (mănăstiri, biserici, complexe muzeale, parcuri) beneficiază de drumuri locale de acces, relativ întreținute pe parcursul întregului an.

În Moldova sunt activi cca **30 de ghizi profesioniști de turism**, care cunosc traseele spre atracțiile naționale și sunt angajați de cca **85 de agenții de turism** din Chișinău și de instituțiile de învățământ. Sunt cca **350 de ghizi locali** care, de regulă, sunt angajați ai muzeelor locale și practică la solicitare excursii extramuzeale spre unele atracții specifice locului. În raza de 30 km de la oricare obiect turistic din Moldova poate fi angajat un ghid local. Are loc promovarea unor activități și programe pentru conservarea și restabilirea patrimoniului material, în special cel construit și spiritual (tradiții, obiceiuri, meșteșuguri populare, arta și teatrul popular, portul tradițional, legendele locului etc.). Aceasta conduce la creșterea semnificativă a interesului cetățenilor Moldovei față de propriul patrimoniu istoric, practicarea tot mai activă a turismului la nivel național.

Circa 12% din călătorii interni apelează la o agenție pentru organizarea odihnei pe teritoriul național. ¾ din fondul de cazare în Moldova este specializat pentru odihna cetățenilor țării și a oaspeților ei. Cca 60% din locurile de cazare sunt concentrate în taberele estivale pentru copii și cca 20% - în bazele de odihnă. Numărul în creștere de consumatori în tabere, introducerea în circuitul turistic a noilor capacități creează oportunități pentru relansarea mai multor destinații turistice.

Municipiul Chișinău este bogat în obiecte de patrimoniu antropic, amplasate atât în orașul Chișinău (vatra orașului vechi, zona istorică, obiecte izolate), cât și în suburbii (situri arheologice, vetre medievale, complexe subterane, mănăstiri etc.). Astfel, cu cca o mie de obiecte de cultură și civilizație protejate, municipiul reprezintă *cea mai mare concentrație de obiecte de arhitectură* din țară. O mare parte a obiectelor de potențial istorico-cultural sunt conservate și promovate prin intermediul celor 14 muzee, cu cele 11 filiale, care sunt amplasate nu doar în mun. Chișinău, dar și în unele localități din centrul și nordul țării. În mun. Chișinău, în conformitate cu Decizia Primăriei nr. 104/6366 din 18.08.1994, la anexa nr. 4 sunt ocrotite 977 de monumente amplasate în intravilanul urban. Dintre acestea 236 de obiecte și complexe sunt protejate drept monumente de importanță națională și 741 de obiecte de patrimoniu locale. Absoluta majoritate a obiectelor de patrimoniu (857 de edificii) sunt amplasate în orașul vechi și în zona istorică și constituie în proporție de 89,8% de case de locuit și vile urbane. În perimetrul a 65 de străzi cu cca 4 mii de case construite în diferite perioade, 23,85% sunt obiecte de patrimoniu protejate de importanță națională sau locală. Însă, doar 5,8% din totalul clădirilor sunt obiecte de patrimoniu național ocrotite de stat, iar fiecare a zecea construcție din lista

de obiecte de patrimoniu național și local din Chișinău a fost distrusă. În afara zonei istorice a capitalei se găsesc 23 din monumentele de arhitectură.

Diversitatea atracțiilor turistice determină polifuncționalitatea destinației pe piața turistică:

1. or. Chișinău (1436): 18 biserici vechi – „Nașterea Maicii Domnului” (Măzărache, 1752, stil vechi moldovenesc), „Sf. Împărați Constantin și Elena” (1777, stil vechi moldovenesc), „Buna Vestire” (sec. XVIII–XIX, stil vechi moldovenesc), Catedrala „Nașterea Maicii Domnului” (1830–1836, arh. A. Melnicov, stil neoclastic), „Sf. Panteleimon” (1891, arh. A. Bernardazzi, stil neobizantin), „Sf. Teodor Tiron” (Ciuflea, sfârșitul sec. XIX), „Sf. Gheorghe” (1819), „Înălțarea Domnului” (1830), „Sf. Treime” (mijlocul sec. XIX), „Sf. Teodora de la Sihla” (sfârșitul sec. XIX, arh. A. Bernardazzi, stil neobizantin), Capela voluntarilor bulgari (1882), Biserica Armenească (sec. XIX), Biserica catolică „Sf. Providență” (1830–1841) ș.a.; centrul istoric cu cca 700 de edificii vechi, aranjate după principiul cartierelor închise, printre care Primăria municipală (fosta Dumă orășanească, 1901, proiect de M. Elladi, arhitectul de atunci al orașului. În ajutorul său a fost invitat Alexandru Bernardazzi, stil eclectic cu elemente gotice și renașcentiste), fostul Gimnaziu de Fete „Principesa Dadiani” (1900, arh. A. Bernardazzi), fostul Gimnaziu de Fete de pe str. București (colț cu str. Pușkin), fostul Gimnaziu de Științe Reale de Băieți de pe str. M. Kogălniceanu, fostul Gimnaziu privat de Fete a baronesei fon Geiking, fostul Gimnaziu Clasic nr. 3 (apoi clădirea primului Parlament al Moldovei „Sfatul Țării”, azi Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), fosta Bancă Orășanească (sfârșitul sec. XIX, proiect M. Cekeruli-Kus, azi Sala cu Orgă), fosta Casă a Nobilimii (azi „Teatrul Gastronomic”), fostul hotel „Suisse” (azi Biblioteca municipală „Bogdan P. Hașdeu”), fostul Muzeu Gubernial Zoologic (1906, arh. N. Țiganco, azi Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală), Casa V. Herța (1903, stil „barocco vienez”, azi Muzeul Național de Arte al Moldovei), fostul Gimnaziu de Băieți (sec. XIX, azi Muzeul Național de Istorie a Moldovei), Spitalul de boli infecțioase „Toma Ciorbă” (autorul proiectului arhitectul V. N. Țăganko, consultat de medicul T. Ciorbă), Gara de trenuri (arh. A. Șciusev), Castelul de Apă (sfârșitul sec. XIX, arh. A. Bernardazzi, azi Muzeul de Istorie al or. Chișinău) etc.; monumente arhitecturale: Arcul de Triumf (1840–1841, proiectat de arhitectul din Odesa Luka Zaușkevici, care a luat drept prototip construcția omonimă din Roma), monumentul lui Ștefan cel Mare (realizat în perioada 1925–1928 de sculptorul Alexandru Plămădeală), Aleea clasicilor, Complexul memorial (1975), S. Lazo, G. Cotovschi, A.S. Pușkin, „Lupoaica latină” etc.; edificii de cultură: teatre – Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Teatrul „Luceafărul”, Teatrul de operă și balet „Maria Bieșu”, Teatrul dramatic rus „A. P. Cehov”, Teatrul municipal „Satiricus”, Teatrul „E. Ionesco”, Teatrul Geneza Art etc., muzee; edificii administrative: Parlamentul, Președinția și Guvernul Republicii Moldova. Zone de odihnă și agrement cu parcuri, scuaruri, păduri, lacuri, Grădina Botanică (105 ha), Grădina dendrologică (83 ha), Grădina Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Grădina Zoologică (20 ha) ș.a;
2. or. Vatra: lacul Ghidighici (supranumit „Marea Chișinăului”), 3 sectoare de vile;
3. s. Condița (1657): rezervație naturală silvică (61 ha), zonă de odihnă și agrement, mănăstirea „Sf. Nicolae” (sec. XIX);
4. or. Cricova (31.07.1431, Vadul Pietrei): renumit prin „orașul subteran” și vinăria (≈ 100 km în subteran);
5. s. Mileștii Mici, s. Cojușna: vinării cu galerii subterane mari.

Zona turistică Chișinău este dotată la un nivel mai înalt decât restul țării cu infrastructură de deservire a turiștilor, după cum urmează: (i) structuri de cazare – zeci de hoteluri, pensiuni, vile, baze de odihnă

(Condrița, Vatra, Mileștii Mici); (ii) restaurante, structuri de agrement; (iii) 225 de agenții de turism; (iv) cca 86 de trasee locale și naționale.

C.2 Zona turistică Vadul lui Vodă este cea mai mare zonă de odihnă din Moldova și se găsește într-o pădure pitorească de pe malul Nistrului.

Atracții turistice mari:

1. or. Vadul-lui-Vodă (01.09.1466, Mihuceni): pădure în lunca Nistrului, plajă, monument natural „Solurile fosile pe terasele nistrene” (44 ha), izvor cu apă termală, parcul din Bălăbănești (5 ha), zonă de odihnă și agrement a municipiului;
2. s. Corjova (prima localitate atestată documentar din Moldova – 1362): pădure de luncă;
3. s. Dubăsarii Vechi (1.10.1704): monument natural botanic „Pădurea de plop” (0,3 ha), locul laboratorului de cercetări al astronomului N. Donici-Dobronravov de la începutul sec. XX.
4. s. Delacău (2.07.1455, Bilacău): peisaj pitoresc pe malul Nistrului – rezervația peisagistică „Valea seacă Tamașlâc” (41 ha).

Atractivitatea obiectivelor turistice antropice rezultă din anumite elemente cum ar fi: unicitate, dimensiune, vechime, formă, funcție, semnificație etc. Aceste însușiri creează o diversitate mare de obiective turistice antropice, care se grupează în următoarele categorii:

-Obiecte materiale preistorice cu funcție turistică, edificii și locuri de importanță istorică, construcții și locașe de cult, edificii culturale, edificii și amenajări pentru sport, construcții tehnice cu funcție turistică, construcții destinate divertismentului.

Potențialul turistic al Republicii Moldova include numeroase obiective antropice în toate zonele țării. Obiectivele turistice antropice de pe teritoriul țării se caracterizează prin faptul că ele reflectă anumite particularități de arhitectură, cultură și ale istoriei perioadelor în care au apărut.

După investigațiile arheologice s-a stabilit, că cele mai reprezentative obiective antropice evaluate astăzi ca valoroase monumente culturale-istorice au fost construite în perioada Evului Mediu, sec.XVI-XVIII și în perioada capitalismului, sec.XIX-începutul sec.XX. Multe monumente de arhitectură au apărut în anii 50-80 ai sec.XX. În anii de independență statală, după 1991, au fost înălțate monumente antropice noi, reconstruite și renovate mai multe obiective vechi. Printre acestea se enumeră: Complexul Monastic din Căpriană (r-l.Strășeni); Complexul Monastic Curchi (r-l Orhei); Complexul Memorial ”Eternitate” (or,Chișinău); Complexul Memorial ”Capul Pod Șerpeni (r-l Anenii Noi); Arcul de Triumf și Complexul Miliatar-Istoric din Bender; Lumânarea Recunoștinței din Soroca; Cimitirul de Onoare din Țiganca (r-l.Cantemir); Clopotnița Catedralei ”Nașterea Domnului” din Chișinău; Centrul Turistic din Purcari (r-l Ștefan Vodă); Complexul Turistic ”Satul Moldovenesc” din Hîrtopul Mare (r-l Criuleni) etc.

Pe teritoriul țării, multe monumente antropice au fost ruinate și distruse în timpul cataclismelor sociale ca războaie, răzvrățiri, dictaturi, ce s-au manifestat în toate perioadele istorice.

Din categoria obiectivelor turistice antropice în Republica Moldova se disting:

- obiective materiale preistorice cu funcție turistică;
- edificii și locuri de importanță istorică;
- construcții și locașe de cult;
- edificii culturale;
- activități sociale cu funcție turistică.

1. Obiective materiale preistorice cu funcție turistică-include așezări vechi preistorice sub formă de horodiști, cetăți, stațiuni umane, ca și gorgane, necropole preistorice, cunoscute ca **monumente arheologice**.

Monumentele arheologice reprezintă ansambluri de vestigii și construcții păstrate parțial sau integral din epoci istorice și preistorice, care oferă informații despre modul de viață, activitățile economice, sociale și culturale ale comunităților umane din trecut. Ele constituie o categorie de **resurse turistice antropice** cu funcție științifică, culturală și educativă.

1. Caracteristici generale ale monumentelor arheologice

- Sunt vestigii de mare valoare istorică și patrimonială.
- Reprezintă dovezi materiale ale etapelor de dezvoltare a civilizației.
- Pot fi **așezări** (locuințe, fortificații), **necropole** (morminte, tumuli), **obiective economice și artizanale** (ateliere, depozite).
- Se păstrează fie **in situ** (în teren), fie sunt valorificate prin **muzee și expoziții**.
- Au **dublă valoare**: științifică (pentru cercetători) și turistică (pentru vizitatori).

2. Exemple de monumente arheologice din Republica Moldova

1. **Complexul cultural-istoric Orheiul Vechi** – cel mai reprezentativ sit arheologic, cu vestigii din paleolitic, epoca bronzului, cultura geto-dacică și medievală.
2. **Cetățile geto-dacice de la Saharna și Butuceni** – fortificații cu valuri de pământ și ruine de locuințe.
3. **Așezarea de la Trinca (Edineț)** – vestigii din paleolitic și neolitic.
4. **Movile funerare (tumuli)** – numeroase pe teritoriul republicii (în special în sud și nord), atribuite sciților și sarmaților.
5. **Situl arheologic de la Hansca (Ialoveni)** – urme ale culturilor din epoca bronzului.
6. **Cetatea medievală de la Soroca** – construită pe un loc cu vestigii anterioare, având valoare istorică și turistică.
7. **Cetatea Tighina (Bender)** – monument medieval cu straturi arheologice mai vechi.

3. Importanța turistică a monumentelor arheologice

- **Patrimoniu cultural** – reflectă trecutul istoric al populației.
- **Atracții turistice** – integrate în circuite de turism cultural, istoric și educațional.
- **Rol educativ** – contribuie la cunoașterea originilor și a dezvoltării comunităților umane.
- **Valoare internațională** – unele situri sunt propuse pentru includerea în patrimoniul UNESCO.

Grota Mersîna – Brînzeni, raionul Edineț

Grota Mersîna este unul dintre cele mai importante **monumente arheologice preistorice** din Republica Moldova, având o valoare științifică și turistică deosebită.

Localizare

- Situată în apropierea satului **Brînzeni**, raionul **Edineț**, în nordul Republicii Moldova.
- Parte a unui ansamblu carstic din calcare, cu peșteri și grote.

Descoperiri arheologice

- Grota a fost cercetată de arheologi și s-au identificat urme de **locuire umană din paleoliticul superior**.
- Descoperiri: unelte din piatră cioplită, resturi faunistice (oase de mamifere mari – bizoni, reni, cai sălbatici), urme de vetre de foc.
- Situl oferă dovezi despre **viața vânătorilor preistorici** care au folosit grota ca adăpost.

Valoare științifică și culturală

- Constituie o mărturie a celor mai vechi comunități umane care au locuit actualul teritoriu al Republicii Moldova.
- Permite reconstituirea mediului natural și a ocupațiilor umane din paleolitic.
- Este considerat unul dintre cele mai valoroase situri arheologice paleolitice din spațiul carpato-nistean.

Funcție turistică

- Obiectiv cu potențial pentru **turism arheologic, cultural și educațional**.
- Poate fi inclus în circuite tematice (trasee arheologice, eco-turistice și speoturistice).
- Atrage interesul cercetătorilor, studenților și turiștilor pasionați de istorie și speologie.

Importanță în context național

- Grota Mersîna, alături de siturile de la **Trinca, Duruitoarea Veche, Brînzeni I și II**, formează un nucleu de mare importanță pentru cercetarea preistoriei Moldovei.
- Este un **monument arheologic protejat de stat**.

Grota de lângă Trinca – raionul Edineț

Grota de lângă satul **Trinca** este un monument natural și arheologic de mare importanță din nordul Republicii Moldova, situată într-o zonă pitorească, cu versanți abrupti și formațiuni carstice spectaculoase.

Localizare

- Se află în apropierea satului **Trinca**, raionul **Edineț**, în partea de nord a Republicii Moldova.
- Situată pe valea pârâului Draghiște, într-un relief carstic de calcare, cu abrupturi stâncoase.

Descriere naturală

- Grota face parte dintr-un **ansamblu carstic** dezvoltat în calcare, unde se găsesc grote, peșteri și pereți stâncoși.
- Are o deschidere spectaculoasă în stâncă și dimensiuni ce permit adăpostirea oamenilor.
- Zona este încadrată într-un peisaj pitoresc, atrăgător pentru turiști și fotografi.

Descoperiri arheologice

- Cercetările au identificat urme de **locuire din paleoliticul superior și epoca bronzului**.
- În interior și în proximitatea grotei s-au găsit:
 - unelte din piatră cioplită,
 - fragmente ceramice,
 - resturi osoase de animale vânat.
- Acestea demonstrează că grota era folosită de comunitățile umane preistorice ca **adăpost temporar** și punct de vânătoare.

Valoare științifică și culturală

- Este un sit arheologic important pentru studierea vieții oamenilor preistorici din spațiul carpato-nistean.

- Face parte din grupul de monumente arheologice și naturale din nordul Moldovei (alături de **Grota Mersîna, Duruitoarea Veche, Brînzești**).
- Reprezintă un patrimoniu cultural protejat de stat.

Funcție turistică

- **Turism arheologic și cultural** – atrage vizitatori interesați de istoria preistorică.
- **Turism speologic și de aventură** – datorită formațiunilor carstice și peisajului stâncos.
- **Turism ecologic** – zona este un loc atractiv pentru drumeții, excursii și activități educaționale.

Importanță în context național

- Grota de lângă Trinca reprezintă unul dintre cele mai valoroase monumente arheologice paleolitice din Republica Moldova.
- Este considerată un **punct de reper pentru turismul cultural-istoric și ecoturism** în raionul Edineț.

2. Edificii și locuri de importanță istorică cuprind obiective antropice și evenimente legate de perioadele istorice de dezvoltare a civilizației umane. În țara noastră se evidențiază: cetăți geto-dacice, valurile lui Traian, cetăți medievale moldovenesti, palate și edificii cu funcții politice, administrative sau rezidențiale, locuri istorice legate de lupta strămoșilor noștri pentru independență și libertate. Edificiile și locurile de importanță istorică reprezintă monumente, construcții și spații în care s-au desfășurat evenimente importante pentru istoria unei comunități sau a unui stat. Acestea sunt **resurse turistice antropice** fundamentale, având valoare culturală, educativă și identitară.

Edificii istorice:

- 1. Cetăți medievale**
 - **Cetatea Soroca** – fortăreață construită de Ștefan cel Mare, refăcută în sec. XVI, simbol al rezistenței medievale.
 - **Cetatea Tighina (Bender)** – important punct strategic pe Nistru, reconstruită de otomani în sec. XVI.
 - **Cetatea Hotinului** (astăzi în Ucraina, dar legată de istoria Moldovei).
- 2. Mănăstiri și biserici**
 - **Mănăstirea Căpriana** – ctitorie voievodală (sec. XV), una dintre cele mai vechi din Moldova.
 - **Mănăstirea Noua Neamț (Chițcani)** – important centru ortodox.
 - **Mănăstirile Saharna și Țipova** – complexe rupestre cu importanță religioasă și istorică.
- 3. Clădiri cu valoare istorică**
 - **Arcul de Triumf din Chișinău** (1841).
 - **Clădirea Liceului Regional din Bălți** (astăzi Universitatea „Alecu Russo”).
 - **Conace boieresti** – Manuc Bei (Hâncești), Pommer (Țaul).

Locuri de importanță istorică:

- 1. Orheiul Vechi** – complex cultural-istoric unic, cu vestigii din epoca dacică, medievală și perioada tătară; înscris în lista tentativă UNESCO.
- 2. Tabăra de la Răzeni (Ialoveni)** – loc legat de luptele pentru independență și unitatea națională.
- 3. Valea Prutului și Nistrului** – zone de graniță istorică, încărcate de evenimente militare și culturale.
- 4. Memorialele de război** – complexe comemorative la Chișinău, Șerpeni, Cahul, Bălți.

5. **Case memoriale** – A. Pușkin (Chișinău), A. Donici (Donici), C. Stamati (Ocnița), M. Eminescu (Ipotești, de peste Prut, dar legat de cultura Moldovei).

Cetățile geto-dacice – sunt **fortificații ridicate de comunitățile dacice** în epoca fierului (sec. IV î.Hr. – I d.Hr.), menite să apere așezările și să servească drept centre politico-militare, economice și religioase. În spațiul dintre Prut și Nistru (actuala Republică Moldova), ele constituie **monumente arheologice de mare valoare** și reprezintă mărturii ale vechimii locuirii acestui teritoriu.

Exemple de cetăți geto-dacice din Republica Moldova

1. **Cetatea geto-dacică de la Saharna (r. Rezina)**
 - Situată pe malul drept al Nistrului, pe o stâncă înaltă.
 - Urme de fortificații cu valuri de pământ și șanțuri defensive.
 - În apropiere: așezări și sanctuare de tip geto-dacic.
2. **Cetatea geto-dacică de la Butuceni (r. Orhei)**
 - Amplasată pe platoul stâncos din zona Orheiului Vechi.
 - Fortificații naturale completate cu șanțuri și valuri.
 - Descoperiri arheologice: ceramică, unelte, urme de locuințe.
3. **Cetatea geto-dacică de la Horodiște (r. Rezina)**
 - Situată pe un promontoriu stâncos.
 - Fortificații naturale consolidate cu structuri antropice.
 - Descoperiri: vestigii de locuire și ceramică dacică.
4. **Cetatea de la Trebujeni (r. Orhei)**
 - Asociată cu sistemul de fortificații de la Orheiul Vechi.
 - Construcții de apărare și urme de locuințe dacice.

Importanța lor:

- Științifică – oferă informații despre viața dacilor din spațiul carpato-nistrean.
- Culturală și identitară – fac parte din patrimoniul istoric comun al poporului român.
- Turistică – integrate în circuite arheologice și culturale (Orheiul Vechi, Saharna, Țipova).
- Educațională – servesc drept locuri de studiu pentru arheologi, elevi și studenți.

Valurile lui Traian

Sunt monumente arheologice de mari dimensiuni, reprezentând sisteme de **fortificații liniare din pământ** (valuri și șanțuri), construite în Antichitate pe teritoriul actualei Republici Moldova, dar și în sudul Ucrainei și estul României. Astăzi pe teritoriul țării sunt cunoscute două valuri – Valul lui Traian de Jos și Valul lui Traian de Sus.

Valurile lui Traian:

- Constau din **valuri de pământ** înalte de câțiva metri, însoțite de **șanțuri defensive**.
- Au fost ridicate cu scop **militar-defensiv**, delimitând și protejând teritoriile locuite.
- Denumirea tradițională „Valurile lui Traian” se leagă de împăratul roman Traian (sec. II d.Hr.), însă cercetările arheologice sugerează că ele ar putea fi construite și de alte populații (goți, bizantini, localnici).

- **Valul lui Traian de Sus**

- Situat în partea centrală și nordică a Republicii Moldova.
- Se întinde de la Prut spre Nistru, având rol de apărare împotriva invaziilor din est.

Se întinde pe o distanță de cca 120 km, de lângă orașul Leova, pe malul Prutului până în vecinătate de satul Copanca situate pe malul Nistrului și care se află în raionul Căușeni. Are o lățime între 10 și 15 m și înălțime de 3 și 4 metri.

- **Valul lui Traian de Jos**

Are o lungime de 126 km și se întinde de pe malul Prutului de lângă satul Vadul lui Isac din raionul Cahul, până la malul lacului Sasîc în apropiere de localitatea Eschipolos din raionul Tatarbunari, regiunea Odesa, Ucraina.

Funcție și scop

- Apărare militară – protecție împotriva invaziilor din est (triburi migratoare, goți, sarmați).
- Control teritorial – delimitarea spațiului locuit și monitorizarea mișcării populațiilor.
- Strategie de comunicație și observare – poziția ridicată a valului permitea supravegherea terenului și organizarea rapidă a apărării.

Importanță arheologică și culturală

- Constituie o mărturie a Antichității târzii și perioadei post-romane în spațiul dintre Prut și Nistru.
- Oferă informații despre tehnica de construcție și organizarea spațiului în epocile istorice.
- Este parte a patrimoniului cultural protejat de stat.

Importanță turistică

- Monument arheologic integrat în trasee turistice istorice și educative.
- Atrage turiști pasionați de istorie și arheologie.
- Poate fi inclus în itinerarii tematice împreună cu cetățile geto-dacice și siturile preistorice din sudul Moldovei.

3. Cetățile medievale moldovenești

Cetățile medievale moldovenești reprezintă **fortificații construite între secolele XIV–XVII** pe teritoriul actual al Republicii Moldova, pentru apărarea așezărilor, controlul drumurilor comerciale și protecția populației împotriva invaziilor externe. Aceste fortificații sunt **monumente istorice și turistice** importante, simbolizând puterea voievodală și strategia militară a Moldovei medievale.

- **Caracteristici generale**

- Construcții **defensive** situate pe dealuri, maluri de râuri sau alte poziții strategice.
- Elemente caracteristice: **turnuri, ziduri de piatră sau cărămidă, șanțuri, porți fortificate.**
- Funcții multiple: **militară (apărare), administrativă, economică (control vamal).**
- Multe cetăți sunt asociate cu **așezări urbane sau târguri medievale.**
- Unele au fost refăcute sau extinse în timpul **domniilor lui Ștefan cel Mare și ale urmașilor săi.**

- **Exemple de cetăți medievale din Republica Moldova**

1. **Cetatea Soroca**

- Situată pe malul Nistrului, orașul Soroca.

- Ridicată inițial de Ștefan cel Mare, refăcută în sec. XVI.
 - Turnuri circulare și ziduri de apărare bine conservate.
 - Funcție: apărare militară, punct de control strategic.
2. **Cetatea Tighina (Bender)**
 - Situată pe malul drept al Nistrului.
 - Reconstruită de otomani în sec. XVI, cu fortificații masive.
 - A servit drept avanpost strategic și centru militar-administrativ.
 3. **Cetatea Tighina veche (sec. XIV–XVI)**
 - Fortificație medievală cu rol defensiv.
 4. **Cetatea Orhei (Orheiul Vechi)**
 - Ruinele fortificațiilor medievale construite pe un promontoriu stâncos.
 - Asociată cu locuințe și biserici din Evul Mediu.
 5. **Cetatea Soroca veche și alte ruine de fortificații locale**
 - Amplasate pe râuri și drumuri comerciale importante, cu rol defensiv local.
- 3. Importanța turistică**
- **Culturală și istorică** – reflectă arhitectura și strategia militară a Moldovei medievale.
 - **Turism educativ** – vizitatorii pot cunoaște istoria voievodatului, viața militară și urbană.
 - **Atracție pentru turiști locali și străini** – cetățile sunt incluse în trasee culturale și circuitul turistic regional.
 - **Integrare cu peisajul natural** – multe cetăți sunt situate în zone pitorești, pe maluri de râuri sau dealuri.

4. Palate și edificii cu funcții politice, administrative sau rezidențiale

Pe teritoriul Republicii Moldova se află numeroase clădiri istorice și moderne care au servit sau servesc drept **centre politice, administrative ori rezidențiale**. Acestea reprezintă resurse turistice de tip antropic, având o valoare culturală, arhitecturală și istorică deosebită.

1. Palate și reședințe boierești / nobiliare

- **Castelul Mimi (Bulboaca, Anenii Noi)** – construit la sfârșitul sec. XIX de către Constantin Mimi, unul dintre marii vinificatori ai Basarabiei. Arhitectură de tip francez, astăzi restaurat și folosit ca complex turistic și vinicol.
- **Conacul Manuc Bei (Hîncești)** – ridicat în sec. XIX de diplomatul armean Manuc Bei; complex boieresc cu palat, biserică, turn de vânătoare și clădiri administrative.
- **Conacul Pommer (Țaul, Dondușeni)** – parte dintr-un vast parc dendrologic, ansamblu rezidențial de importanță peisagistică și arhitecturală.
- **Conacul Balioz (Comrat)** – clădire de epocă, rezidență a familiei Balioz.
- **Conacul Rîșcanu-Derojinski (Dolna, Strășeni)** – reședință boierească asociată cu vizitele lui A.S. Pușkin.

2. Edificii cu funcții politice și administrative (moderne și istorice)

- **Clădirea Parlamentului Republicii Moldova (Chișinău)** – edificiu contemporan, centru al puterii legislative.
- **Președinția Republicii Moldova (Chișinău)** – clădire cu funcție politică supremă, reprezentativă pentru arhitectura modernistă.
- **Guvernul Republicii Moldova (Chișinău)** – sediul puterii executive, simbol al centrului administrativ al capitalei.
- **Primăria municipiului Chișinău** – edificiu istoric (în stil eclectic), ridicat la începutul sec. XX, cu funcție administrativă și valoare arhitecturală.

- **Palatul Național „Nicolae Sulac” (Chișinău)** – construit în perioada sovietică, folosit pentru evenimente politice, culturale și sociale.
- 3. Alte clădiri cu funcții rezidențiale și reprezentative**
- **Palatul Culturii din Cahul** – edificiu administrativ-cultural, astăzi cu funcții turistice și sociale.
 - **Palatul de la Călărășeuca (Ocnîța)** – fostă reședință nobiliară cu rol rezidențial și arhitectural de valoare.
 - **Reședințele mitropolitane și episcopale** – clădiri cu rol atât religios, cât și politico-administrativ în istorie.
- 4. Importanța turistică**
- **Patrimoniu cultural și arhitectural** – reflectă epoci și stiluri diferite: medieval, boieresc, sovietic și contemporan.
 - **Atracții pentru turism cultural și istoric** – vizitatorii descoperă istoria politică și viața nobilimii.
 - **Funcții educative și identitare** – multe clădiri simbolizează lupta pentru afirmarea națională și modernizarea Basarabiei.
 - **Evenimente și festivaluri** – unele palate (Mimi, Manuc Bei) sunt integrate în circuite turistice, degustări, conferințe.

Edificii cu valoare turistică în Republica Moldova:

Prin edificii înțelegem construcții cu funcții publice, administrative, culturale sau sociale, care au devenit repere turistice datorită valorii lor istorice, arhitecturale și simbolice.

Edificii politice și administrative

- **Parlamentul Republicii Moldova (Chișinău)** – clădire modernă, centrul legislativ al statului.
- **Guvernul Republicii Moldova (Chișinău)** – edificiu masiv, cu valoare simbolică și politică.
- **Președinția Republicii Moldova (Chișinău)** – importantă pentru arhitectura modernistă și rolul ei politic.
- **Primăria Chișinău** – clădire istorică (stil eclectic, început de sec. XX), reper al centrului capitalei.

Edificii culturale și sociale

- **Palatul Național „Nicolae Sulac” (Chișinău)** – spațiu pentru congrese, spectacole, evenimente.
- **Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” (Chișinău)** – simbol al vieții culturale (în reconstrucție).
- **Teatrul Național „Mihai Eminescu” (Chișinău)** – unul dintre cele mai importante edificii teatrale.
- **Opera și Baletul Național „Maria Bieșu” (Chișinău)** – prestigios edificiu cultural.
- **Biblioteca Națională a Republicii Moldova (Chișinău)** – importantă prin patrimoniul de carte și arhitectura clasică.

Edificii religioase cu valoare istorică

- **Catedrala Nașterea Domnului (Chișinău)** – construită în sec. XIX, centru spiritual și arhitectural al capitalei.
- **Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni** – picturi murale de valoare unică, sec. XVII–XVIII.

- **Mănăstirea Căpriana** – edificiu medieval, una dintre cele mai vechi mănăstiri din Moldova.
- **Mănăstirea Hâncu, Curchi, Țipova, Saharna** – complexe monastice de valoare turistică și spirituală.

Edificii istorice și rezidențiale

- **Castelul Mimi (Bulboaca, Anenii Noi)** – conac boieresc transformat în complex turistic.
- **Conacul Manuc Bei (Hîncești)** – edificiu de epocă cu funcții rezidențiale și administrative.
- **Conacul Rîșcanu-Derojinski (Dolna, Strășeni)** – loc asociat cu A. Pușkin.
- **Conacul Pommer (Țaul, Dondușeni)** – în centrul celui mai mare parc dendrologic din Moldova.

Edificii memoriale

- **Memorialul „Eternitate” (Chișinău)** – monument dedicat eroilor din al Doilea Război Mondial.
- **Complexul memorial „Capul de Pod Șerpeni”** – loc de comemorare a eroilor.
- **Monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt (Chișinău)** – simbol național și reper turistic.

Edificiile din Republica Moldova sunt extrem de variate – de la palate boierești și clădiri administrative moderne, până la biserici medievale și monumente memoriale. Ele reprezintă **resurse turistice antropice** cu mare valoare istorică, culturală și identitară.

Piața Marii Adunări Naționale (PMAN) – Chișinău

Localizare: în centrul municipiului Chișinău, între Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt și Grădina Publică „Ștefan cel Mare”.

Descriere generală

- Este **principala piață publică a Republicii Moldova**, considerată „inima capitalei” și loc de desfășurare a evenimentelor politice, culturale și sociale majore.
- Piața este delimitată de clădiri reprezentative: **Guvernul Republicii Moldova** (pe latura sudică), **Catedrala Mitropolitană și Arcul de Triumf** (în apropiere), Biblioteca Națională și alte edificii.
- Suprafața sa generoasă permite adunarea a zeci de mii de persoane.

Valoare istorică și politică

- Aici au avut loc **cele mai importante manifestații ale Mișcării de Eliberare Națională** din anii 1988–1991, care au culminat cu proclamarea independenței Republicii Moldova (27 august 1991).
- Piața este locul tradițional unde se desfășoară **Ziua Independenței** (27 august) și **Ziua Limbii Române** (31 august).
- Aici se organizează mitinguri, manifestații civice și evenimente de amploare cu caracter național.

Valoare turistică și culturală

- Este un **punct de atracție turistică urbană**, vizitat de turiști pentru simbolismul său național.
- În piață și în imediata vecinătate se află **Arcul de Triumf, Catedrala Mitropolitană, Grădina Publică „Ștefan cel Mare”**, precum și monumente importante.
- Piața servește și ca spațiu pentru **concerte, parade, expoziții și evenimente culturale**.

Funcții actuale

- **Politică și civică** – loc de manifestații și proteste.
- **Culturală** – concerte, festivaluri, parade.
- **Turistică** – obiectiv de vizitat pentru simbolistica istorică și arhitecturală.

5. Construcții și locașe de cult.

Lăcașele de cult reprezintă o componentă importantă a **resurselor turistice antropice**, deoarece au o **dublă valoare**: religioasă și cultural-turistică. Ele sunt apreciate atât de credincioși, cât și de turiștii interesați de istorie, arhitectură și tradiții.

Majoritatea lăcașelor de cult din Republica Moldova sunt **ortodoxe** (mănăstiri, biserici), dată fiind tradiția religioasă a populației. Se întâlnesc și **construcții romano-catolice, protestante, sinagogi și moschei**, reflectând diversitatea culturală și confesională.

Din punct de vedere turistic, acestea sunt atractive prin:

- **valoarea arhitecturală** (stiluri medievale, baroce, bizantine, moderne),
- **valoarea istorică** (multe edificii sunt ridicate pe vechi vetre monahale),
- **valoarea spirituală** (locuri de pelerinaj).

Exemple reprezentative:

◆ Mănăstiri

- **Mănăstirea Căpriană** – una dintre cele mai vechi, atestată în sec. XV, legată de Ștefan cel Mare.
- **Mănăstirea Hâncu** – fondată în 1678, în Codrii Lăpușnei.
- **Mănăstirea Saharna** – renumită pentru peisaj și izvorul considerat făcător de minuni.
- **Mănăstirea Țipova** – complex rupestru de pe malul Nistrului.
- **Mănăstirea Curchi** – important centru spiritual și arhitectural.
- **Mănăstirea Hîrjauca** – fondată în 1740, pe malul râului Hîrjauca.
- **Mănăstirea Japca** – obiectiv un obiectiv de cult de valoare națională, istorică, arhitectonică și artistică.

◆ Biserici ortodoxe

- **Catedrala Mitropolitană „Nașterea Domnului” (Chișinău)** – principalul lăcaș al Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove.
- **Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni** – monument de artă medievală cu fresce interioare unice.
- **Biserica „Sf. Nicolae” din Orhei** – exemplu de arhitectură tradițională.
- **Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni** – este un obiectiv de cult care este înregistrat în lista monumentelor universal ale UNESCO.

◆ Alte confesiuni

- **Catedrala Romano-Catolică „Providența Divină” (Chișinău).**

- **Sinagoga Glatt din Chișinău** – una dintre puținele sinagogi funcționale.
- **Moscheea Comunității Musulmane (Chișinău)** – centru religios pentru comunitatea musulmană locală.

Valoarea turistică

- **Spirituală și religioasă** – locuri de pelerinaj și reculegere.
- **Culturală și educativă** – transmit tradițiile și istoria spiritualității moldovenești.
- **Arhitecturală și artistică** – fresce, icoane, sculpturi, arhitectură deosebită.
- **Peisagistică** – multe mănăstiri sunt amplasate în zone pitorești (Codrii, malurile Nistrului, stânci).

6. Edificii culturale.

Edificiile culturale sunt construcții destinate păstrării, promovării și valorificării patrimoniului cultural, artistic și educațional al unei comunități. Acestea reprezintă spații unde se desfășoară activități culturale, spectacole, expoziții, manifestări artistice sau educative. Din această categorie se evidențiază:

- **Teatre** (Teatrul Național „Mihai Eminescu” – Chișinău)
- **Filarmonici și săli de concerte** (Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”)
- **Case de cultură și cămine culturale** (foarte răspândite în localitățile rurale)
- **Muzee** (Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Țăranului)
- **Biblioteci** (Biblioteca Națională a Republicii Moldova)
- **Galerii de artă** (Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”)
- **Palate culturale** (Palatul Național „Nicolae Sulac”)

Aceste edificii:

- au rol **educativ și formativ**, contribuind la dezvoltarea intelectuală și artistică a publicului;
- sunt **centre de socializare și comunicare**;
- păstrează și transmit **tradițiile și valorile culturale**;
- stimulează **turismul cultural** și prestigiul localităților.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns deschis

1. Definește noțiunea de **resurse turistice antropice** și explică prin ce se deosebesc acestea de resursele naturale.
2. Precizează principalele **categorii de resurse turistice antropice** (culturale, istorice, religioase, socio-economice, tehnico-industriale etc.).
3. Explică rolul patrimoniului cultural (muzee, teatre, monumente) în dezvoltarea turismului.
4. Care este importanța **evenimentelor culturale și artistice** (festivaluri, târguri, sărbători tradiționale) în atragerea turiștilor?
5. Oferă exemple de edificii de cult care reprezintă resurse turistice importante în Republica Moldova.

Întrebări de tip grilă (alege varianta corectă)

1. Care dintre următoarele NU reprezintă resursă turistică antropică?
 - a) Cetățile medievale
 - b) Muzeele
 - c) Cascadele naturale
 - d) Mănăstirile
2. Ce tip de resursă turistică reprezintă **Palatul Național „Nicolae Sulac”** din Chișinău?
 - a) Resursă naturală
 - b) Resursă cultural-artistică
 - c) Resursă climatică
 - d) Resursă sportivă
3. Care dintre următoarele exemple reprezintă **resurse turistice tehnico-industriale**?
 - a) Stațiile hidroenergetice și podurile
 - b) Teatrele și filarmonicile
 - c) Defileele și cheile
 - d) Festivalurile folclorice

Sarcini aplicative

1. Realizează un **tabel comparativ** între resursele turistice naturale și cele antropice, indicând asemănările și deosebirile.
2. Localizează pe harta Republicii Moldova **trei obiective turistice antropice de importanță națională**.
3. Elaborează o **descriere turistică** a unui obiectiv antropic din localitatea ta (monument, biserică, muzeu etc.).
4. Propune un **traseu turistic cultural** pentru un grup de turiști străini care vizitează Republica Moldova pentru prima dată.
5. Argumentează de ce **conservarea și valorificarea patrimoniului istoric și cultural** este esențială pentru dezvoltarea turismului durabil.

Subiectul 11. Resursele turistice istorico- arheologice.

Resursele turistice istorico-arheologice reprezintă ansamblul vestigiilor, monumentelor, siturilor și construcțiilor din trecut care reflectă existența, cultura și modul de viață al comunităților umane din diferite epoci istorice. Acestea au o valoare patrimonială și turistică deosebită, fiind atractive pentru vizitatori interesați de istorie, civilizații vechi și identitatea culturală.

Categorii de resurse istorico-arheologice:

1. **Siturile arheologice** – ruine, așezări, necropole, movile funerare, locuințe vechi descoperite prin săpături (ex.: așezările de la Orheiul Vechi).
2. **Fortificații și cetăți** – construcții de apărare din diferite perioade istorice (Cetatea Soroca, Cetatea Tighina, Cetatea Hotin – Ucraina, în proximitate).
3. **Monumentele și vestigiile istorice** – ruine de biserici, mănăstiri vechi, turnuri de apărare, poduri medievale.
4. **Movilele și valurile de pământ** – Valurile lui Traian (structuri defensive din antichitate).

5. **Obiecte și artefacte arheologice** – piese expuse în muzee, descoperite în situri (ceramică, unelte, arme, podoabe).

Exemple:

- **Orheiul Vechi** – complex natural-cultural unic, cu ruine medievale și vestigii arheologice geto-dace și tătare.
- **Valurile lui Traian** – linii de apărare din perioada antică, situate în sudul și centrul Republicii Moldova.
- **Cetatea Soroca** – monument medieval de importanță turistică majoră.
- **Siturile arheologice de la Trinca (Edineț)** – grote și așezări preistorice.
- **Așezările geto-dacice din nordul și centrul republicii** – puncte de interes pentru turismul cultural-științific.

Importanța turistică

- **Atractivitate culturală și educativă** – oferă cunoaștere directă a istoriei și a civilizațiilor vechi.
- **Valoare identitară** – consolidează sentimentul de apartenență la o comunitate și la tradiția istorică.
- **Dezvoltare economică** – atragerea turiștilor interni și internaționali prin circuite culturale și istorice.
- **Conservare și protecție** – necesitatea includerii în patrimoniul UNESCO sau național pentru protejare.

1.Siturile arheologice

Siturile arheologice reprezintă spații geografice unde au fost descoperite, prin cercetări și săpături, vestigii materiale ale vieții și activității umane din diferite epoci istorice. Ele constituie o parte esențială a **resurselor turistice istorico-arheologice**, având atât valoare științifică, cât și turistică.

Tipuri de situri arheologice

1. **Așezări preistorice** – locuințe, unelte, ceramică (ex.: situl de la Trinca, Edineț).
2. **Necropole și movile funerare** – morminte colective, ritualuri de înmormântare (movilele funerare din sudul Moldovei).
3. **Fortificații antice** – valuri de pământ, ziduri defensive (Valurile lui Traian).
4. **Centre urbane vechi** – ruine de orașe, cetăți, structuri medievale (Orheiul Vechi).

Exemple din Republica Moldova

- **Orheiul Vechi** – complex arheologic cu vestigii geto-dacice, medievale și biserici rupestre.
- **Trinca (Edineț)** – sit arheologic cu grote și urme de locuire preistorică.
- **Valurile lui Traian** – construcții defensive de pământ datând din antichitate.
- **Siturile din Saharna și Duruitoarea Veche** – vestigii istorico-arheologice importante.

Importanță turistică

- **Educațională** – vizitatorii descoperă direct trecutul umanității.

- **Științifică** – surse pentru arheologi și istorici.
- **Culturală** – promovează identitatea națională și moștenirea istorică.
- **Economică** – atragerea turiștilor interni și străini, dezvoltând turismul cultural-istoric.

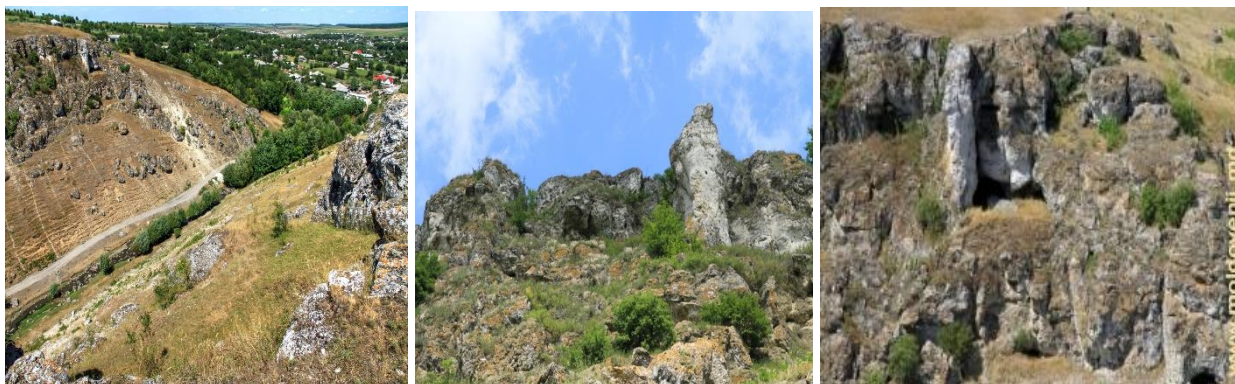

Fig.42.Sursa: Google.com. Situl de la Trinca.Edineț

Fig.43.Sursa: Google.com. Ruine vechi. Orheiul Vechi

Movile funerare

Cele mai târzii movile funerare de pe teritoriul Republicii Moldova datează din sec. XIV. Până în prezent, din câte cunoaștem, a fost cercetat doar un singur tumul în spațiul pruto-nistean datând din această perioadă, și anume la Balabanu, de pe valea Ialpugului. Movila respectivă (marcată cu nr. 22) a fost investigată prin săpături arheologice în anul 1984 de dr. hab. Eugen Sava. La momentul cercetării, tumulul avea înălțimea de 0,85 m și diametrul de aproximativ 40 m, conținând două morminte de înhumatie distruse din vechime ale turanicilor târzii. În mormântarea principală avea drept inventar în jur de 100 de obiecte diverse, fiind atribuită unui șef militar. Din acest inventar bogat se remarcă mai multe piese de armură și, mai ales, un cap de buzduhan-sceptru de fier aurit, cu inscripție arabă și cu un medalion de tip heraldic mameluc, pe baza căruia complexul tumular medieval de la Balabanu a fost datat în epoca Hoardei de Aur (sec. XIV).

Mai multe informații despre acest unic complex funerar puteți găsi în studiul Gheorghe Postică, Eugen Sava, Complexe funerare ale nomazilor medievali de lângă satul Balabani, raionul Taraclia, Republica Moldova.

Fig.44.Sursa: Agenția Națională de Arhivă. Movile funerare din sudul Moldovei.

Valurile lui Traian

Pe teritoriul Republicii Moldova se păstrează două fragmente importante: *Zidul de Jos* și *Zidul de Sus*. Primul (zidul de jos) este datat în secolul al III-lea, construcția lui fiind atribuită uneori regelui got Athanaric. Totuși cercetări recente au demonstrat că valul a fost construit de romani în timpul lui Constantin cel Mare. Valul era o continuare a valului din jurul Galațiului de astăzi, întinzându-se pe 126 km de la localitatea Vadul lui Isac de pe Prut, în raionul Cahul, către est în Buceag, oprindu-se la lacul (limanul) Sasîc la 50 km vest de Nistru. Stema ținutului Cahul, din Basarabia țaristă, prezenta Zidul lui Traian.

Zidul de Sus (sau Zidul lui Greuthungi) este atribuit goților lui Greuthungi (secolul al IV-lea), fiind construit pentru apărarea frontierei împotriva atacurilor hunilor. Se întinde pe 120 km de la Nistru, în Chițcani, lângă Thighina, până la Prut, orașul Leova, traversând actualele raioane Căușeni, Cimișlia și Leova.

Mai există pe teritoriul Republicii Moldova și al Ucrainei încă un val de pământ. El este numit *Troianul nistrean* sau "Valul Zmăului", și se întinde de-a lungul malului drept al Nistrului, de la Gura Bâcului până la Sergheevca.

Valurile lui Traian (sau "Valurile lui Traian") au fost identificate și în raionul Cimișlia, în preajma satelor Pervomaisc, Grădiște, Coștangalia și Satul Nou. Această zonă face parte din complexul de fortificații de tip vallum care se întinde pe teritoriile României, Moldovei și Ucrainei, fiind un monument arheologic de importanță internațională.

Monumentul istoric "Valul lui Traian" reprezintă o fortificație din perioada antică târzie, atestat pentru prima dată documentar la 13 martie 1489.

Fig.45.Sursa: Agenția Națională de Arhivă. Valul lui Traian.

2.Fortificații și cetăți

Fortificațiile și cetățile sunt construcții istorice cu caracter defensiv, ridicate în diverse epoci pentru protecția comunităților, a drumurilor comerciale și a centrelor administrative. Ele constituie resurse turistice istorico-arheologice de mare importanță, având atât valoare patrimonială și arhitecturală, cât și un rol esențial în dezvoltarea turismului cultural.

Caracteristici principale

- Construite din **piatră, cărămidă sau pământ** (în funcție de resursele locale și perioada istorică).
- Situate, de obicei, pe **culmi, maluri de râu sau în zone strategice** pentru apărare.
- Au o **funcție militară** (apărare, control strategic) și, uneori, una **administrativă sau comercială**.
- Reprezintă **simboluri istorice și identitare** ale popoarelor.
- În prezent, sunt **atracții turistice majore** și obiective de patrimoniu.

Tipuri de fortificații

1. **Cetăți medievale de piatră** – construite pentru apărarea frontierelor și a târgurilor.
2. **Fortificații de pământ** – valuri, șanțuri, bastioane.
3. **Turnuri și bastioane de apărare** – părți componente ale cetăților.
4. **Castre sau forturi** – construcții militare de tip roman sau ulterior.

Exemple din Republica Moldova

- **Cetatea Soroca** – ridicată de Ștefan cel Mare (sec. XV), renovată de Petru Rareș, una dintre cele mai bine păstrate fortificații medievale.
- **Cetatea Tighina (Bender)** – fortificație de origine medievală, consolidată de turci în sec. XVI.
- **Valurile lui Traian** – sistem de fortificații de pământ datând din antichitate.
- **Cetatea Orheiului Vechi** – parte a complexului arheologic, cu ruine medievale și fortificații.

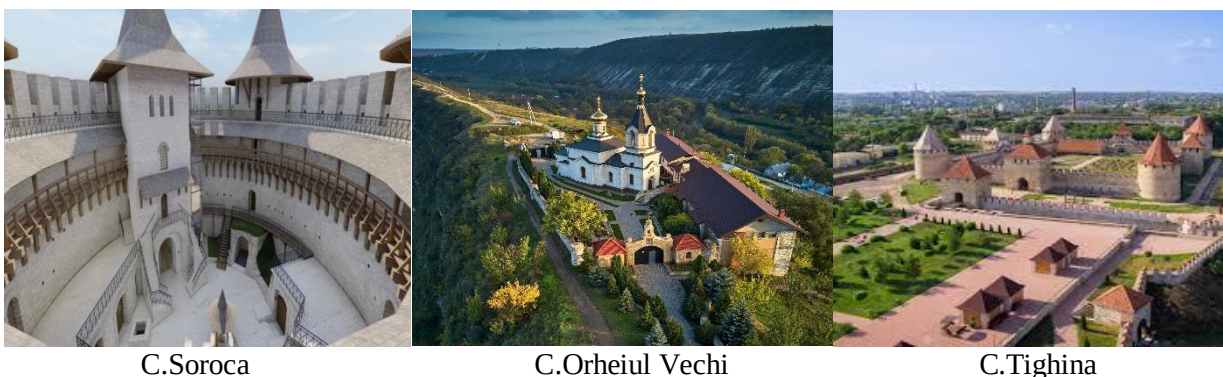

Fig.46.Sursa: Google.com. Cetăți medievale.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns deschis

1. Definește noțiunea de resurse turistice istorico-arheologice și explică ce le diferențiază de alte resurse turistice.
2. Care sunt principalele categorii de resurse istorico-arheologice? Dă exemple concrete din Republica Moldova.
3. Explică rolul cetăților și fortificațiilor în turismul cultural.
4. Cum contribuie siturile arheologice la dezvoltarea turismului educativ și științific?
5. De ce este importantă conservarea patrimoniului arheologic și istoric pentru turism?

Întrebări de tip grilă

1. **Care dintre următoarele obiective reprezintă resursă turistică istorico-arheologică?**
 - a) Cascadele Duruitoarea
 - b) Orheiul Vechi
 - c) Rezervația Codrii
 - d) Stația meteorologică Chișinău
2. **Valurile lui Traian sunt un exemplu de:**
 - a) Resursă naturală
 - b) Resursă istorică și arheologică
 - c) Resursă turistică climatică
 - d) Resursă recreativă
3. **Cetatea Soroca este:**
 - a) Un sit arheologic preistoric
 - b) O fortificație medievală
 - c) O biserică rupestră
 - d) Un muzeu de artă contemporană

Sarcini aplicative

1. Realizează un **tabel comparativ** între siturile arheologice și cetățile medievale, indicând caracteristicile și exemplele fiecărei categorii.
2. Localizează pe harta Republicii Moldova **trei obiective istorico-arheologice de importanță națională** și notează perioada lor istorică.
3. Alege un obiectiv arheologic sau istoric din Republica Moldova și realizează o **scurtă descriere turistică** (istoric, structură, atractivitate turistică).
4. Propune un **traseu turistic cultural** care să includă cel puțin două resurse istorico-arheologice și explică de ce acestea sunt atractive pentru turiști.
5. Argumentează cum poate fi **dezvoltat turismul durabil** în jurul siturilor arheologice fără a le deteriora.

Subiectul 12: Resursele turistice religioase.

Resursele turistice religioase reprezintă obiective, edificii sau spații asociate practicilor și tradițiilor religioase, care atrag turiști pentru valoarea lor spirituală, culturală și istorică. Ele fac parte din **resursele turistice antropice** și au o importanță deosebită în turismul cultural și spiritual.

Caracteristici principale

- Sunt legate de **credințe, ritualuri și tradiții religioase**.
- Pot fi **edificii sacre** (biserici, mănăstiri, moschei, sinagogi), locuri de pelerinaj sau situri sacre.
- Au **valoare culturală și istorică**, deoarece reflectă arta, arhitectura și tradițiile unei comunități.
- Creează **atracție turistică pentru vizitatorii locali și internaționali** interesați de spiritualitate și patrimoniu.
- Necesită **conservare și întreținere**, atât din punct de vedere arhitectural, cât și spiritual.

Pe teritoriul Republicii Moldova, construcțiile și locașele de cult sunt într-un număr mare, fiind reprezentate prin schituri, biserici, catedrale și complexe monastice.

Lăcașurile sfinte, ca parte importantă a patrimoniului cultural, prezintă un interes deosebit pentru vizitatori și sunt incluse în diverse oferte turistice. Actualmente pe teritoriul Moldovei funcționează peste **1200 de biserici**, 81 din ele fiind incluse în lista monumentelor ocrotite de stat și **56 de mănăstiri**, care de asemenea fac parte din patrimoniul cultural al țării. Moldova este o țară cu o tradiție religioasă profundă, iar mănăstirile sale sunt locuri de cult importante, care reflectă istoria și cultura spirituală a regiunii. Mănăstirile din Republica Moldova sunt răspândite pe tot teritoriul țării și reprezintă nu doar centre de cult, ci și atracții turistice importante, având o semnificație istorică și culturală deosebită.

Dezvoltarea turismului religios a luat amploare în ultimele decenii, când oamenii au început să valorifice importanța edificiilor religioase atât la nivel național, cât și la nivel internațional, de cele mai multe ori se optează pentru cel din urmă, pentru că pe lângă vizita religioasă propriu-zisă se mai pot face și alte vizite a regiunii unde călătoresc, descoperind alte teritorii și alte obiceiuri față de cele din țara din care provin. Un aspect important al turismului religios este acela că acesta implică din partea turiștilor un anumit nivel de instruire și de cultură pentru a putea aprecia obiectivele din punct de vedere al arhitecturii, al valorii și semnificațiilor spirituale. Pentru cei care nu au o bază minimă de cunoștințe le este foarte greu să înțeleagă, însă acest lucru nu mai reprezintă o prioritate, pentru că agențiile întotdeauna au pregătite ghizi pentru a le putea explica semnificațiile edificiilor.

Turismul religios este acel tip de turism care are ca scop vizitarea edificiilor religioase cu implicații de ordin spiritual. Noțiunea de religios s-a dezvoltat de la înțelegerea motivațiilor turiștilor. Diferența dintre această formă de turism și altele o constituie motivația religioasă a turiștilor, de aceea formele de manifestare ale turismului religios sunt diverse:

a. Vizite la lăcașurile sfinte

Aceste vizite sunt cele obișnuite, în care omul merge să viziteze și să intre în contact cu lumea religioasă, se desfășoară pe parcursul a câtorva ore sau chiar o zi, apoi pleacă în căutarea altor locuri de vizitat.

b. Pelerinaje religioase

Pelerinajul este o constantă a umanității, având motivații multiple și semnificații spirituale profunde, când este trăit intens și înțeles corect, deoarece pelerinii sunt oameni care doresc nu numai să viziteze, ci și să venereze locurile sfinte biblice, mormintele martirilor, moaștele sfinților, icoane făcătoare de minuni sau locuri unde trăiesc mari duhovnici renumiți, fiind momentul în care se regăsesc pe ei înșiși. El este un act religios, prin excelență, asemănător oricărui alt mod de exprimare a sentimentului religios. Am spune chiar că este cel mai vechi act religios din istoria omenirii. Și totuși, pelerinajul nu este o simplă expresie a credinței, ci căutare plină de sens a lui Dumnezeu care este izvorul deplin al credinței.

c. Tabere religioase pentru tineret

Taberele religioase pentru tineret se desfășoară în toată lumea în perioada de vară. Este un prilej foarte bun pentru cei tineri de a învăța semnificațiile religioase, de a se îmbogăți spiritual și de ce nu de a avea o experiență plăcută.

Se poate vorbi de două mari tendințe de călătorii:

✓ - **Călătorie unifuncțională**, care are un singur scop de natură religioasă. Un exemplu foarte bun sunt călătoriile religioase efectuate la lăcașuri cu icoane făcătoare de minuni: mănăstirea Hâncu, mănăstirea Zloți. Participantul la acest gen de călătorie este strict pelerinul.

✓ - **Călătorie plurifuncțională**, care îmbină aspectele religioase ale călătoriei cu cele strict culturale, și care permit vizitarea unui număr mai mare de obiective turistice. Participantul la această călătorie poate fi orice om.

Harta mănăstirilor din Republica Moldova se va accesa pe situl: <http://www.logos.md/harta/harta.html>.

Tipuri de resurse religioase

1. **Mănăstiri și abații** – centre monahale, locuri de pelerinaj și reflecție spirituală (ex.: Mănăstirea Căpriană).
2. **Biserici și catedrale** – edificii istorice cu valoare arhitecturală și artistică (ex.: Catedrala Nașterea Domnului din Chișinău).
3. **Monumente și obiecte religioase** – icoane, fresce, cruci, altare.
4. **Locuri de pelerinaj** – locuri cu semnificație religioasă importantă, atrag turiști pentru experiențe spirituale (ex.: Putna, Saharna).

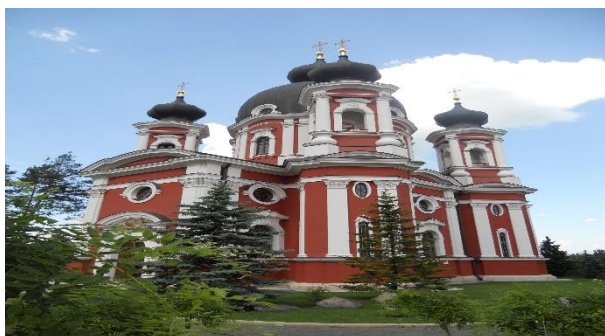
Exemple:

- **Mănăstirea Căpriană** – una dintre cele mai vechi mănăstiri din Moldova.
- **Mănăstirea Saharna** – loc de pelerinaj, cu cascade și peisaje pitorești.
- **Catedrala Nașterea Domnului, Chișinău** – centru religios și turistic urban.
- **Mănăstirea Hâncu** – exemplu de patrimoniu monahal și arhitectural.
- **Bisericile rupestre din Orheiul Vechi** – îmbină valorile istorice și religioase.

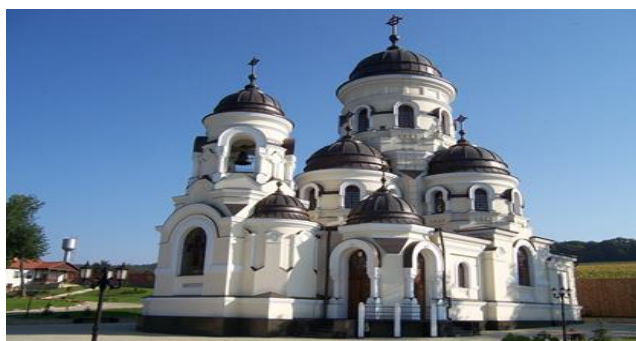
Printre monumentele arhitecturii religioase trebuie menționate și clopotnițele ce constituie și ele un punct de atracție turistică: **turnul-clopotniță a bisericii Sf. Treime din s. Cuhureștii de Sus** (raionul Florești), construită după proiectul lui Alexei Șciusev în 1914, precum și **clopotnița Mănăstirii Noul Neamț din s. Chițcani** (raionul Căușeni), care este cea mai înaltă și cea mai zveltă construcție de acest gen din țară. Printre templele altor culte religioase merită menționată **biserica romano-catolică polonă a Sf. Caetan din s. Rașcov** (la sud de or. Camenca), construită în sec. al XVII-lea, precum și sinagoga (care se află într-o stare deplorabilă) din același sat.

Monumentele de arhitectură defensivă sunt puțin prezente pe teritoriul R.Moldova. Printre acestea se numără, în primul rând **cetatea din Soroca** (singura valorificată din punct de vedere turistic). Ea este o cetate de dimensiuni mici, unicitatea ei este redată prin structura originală, reprezentând o incintă cu pereții dispuși într-un plan circular, având cinci turnuri amplasate la intervale egale. În schimb, **cetatea din Bender** este impresionantă, ea este înzestrată cu cel mai puternic sistem defensiv exterior păstrat pe teritoriul țării. Arhitectura acestei cetăți este mai puțin cunoscută, din cauza că ea este în prezent ocupată de militari. Din aceleași considerente ea nu poate fi folosită pentru excursii. Un al treilea monument de arhitectură fortificată sunt rămășițele **cetății de pământ din Tiraspol**, cetatea fiind construită din ordinul feldmareșalului Alexandru Suvorov lângă satul moldovenesc Sucleia în 1792. Printre alte monumente cu o valoare arhitectonică deosebită se evidențiază, în primul rând, coloana în stilul doric, înălțată în 1849 în apropierea or. Vulcănești pe locul de luptă a armatei conduse de feldmareșalul P.A. Rumianțev-Zadunaiskii cu armata turcă în 1770. Mai pot fi menționate porțile, gardurile și fântânile executate după schițele arhitecților. Un exemplu de asemenea obiecte pot constitui gardul de fontă din parcul Ștefan cel Mare, reconstruit după desenul lui Alexandru Bernardazzi, sau o fântână ce intră în ansamblul bisericii din s. Cuhureștii de Sus, proiectată de Alexei Șciusev. Rezultă, că potențialul turistic arhitectonic, chiar dacă nu este foarte diversificat, rămâne totuși destul de important și prezintă un interes ce poate fi valorificat, în special monumentele arhitecturii religioase și fortificațiile. Acestea pot constitui puncte de atracție de valoare internațională. Din păcate posibilitățile de valorificare a unor asemenea obiecte sunt reduse pe de o parte, iar pe de altă parte, nivelul valorii arhitectonice a mănăstirilor bucovinene, celor din nordul Moldovei (jud. Neamț, România) sau ucrainene nu este mai prejos, ceea ce constituie o concurență pe plan internațional pentru mănăstirile țării noastre.

Mănăstirea Căpriană – cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” este amplasată în satul Căpriană, la 36 km Nord-Vest de orașul Chișinău și la 16 km față de orașul Strășeni, fiind una dintre cele mai vechi așezăminte monahale din Basarabia. Prima mențiune documentară a mănăstirii este datată cu anul 1420. Având statutul de mănăstire domnească, așezământul monastic s-a bucurat de grija mai multor domnitori ai Moldovei. Mănăstirea, care a fost construită la început din lemn, a suferit de pe urma năvălirii repetate a tătarilor sau turcilor. Ștefan cel Mare este ctitorul bisericii din piatră cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1491-1496). În perioada sovietică, mănăstirea Căpriană, ca toate lăcașurile de cult din RSS Moldovenească, a avut mult de suferit, averile fiindu-i trecute în proprietatea statului, pentru ca în anul 1962 ea să fie închisă și devastată. În anul 1989, odată cu demararea acțiunilor de eliberare națională din Moldova, mănăstirea și-a redeschis porțile.

Curchi

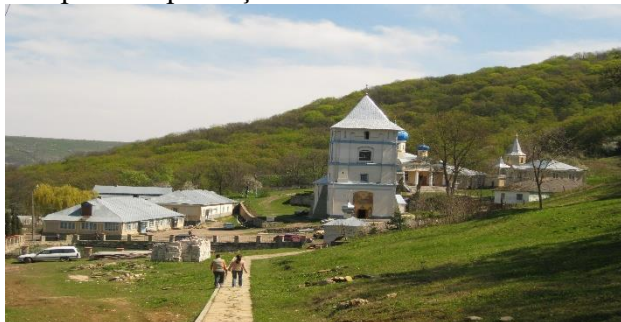

Căpriană

Fig.47.Sursa: <https://moldovainprogres> Mănăstirile: Curchi și Căpriană

Mănăstirea Curchi – cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” este amplasată în în Codrii Orheiului, satul Curchi, la o depărtare de 12 km de orașul Orhei și la 55 km de orașul Chișinău. Este o mănăstire de călugări, una din cele mai însemnate monumente ale arhitecturii basarabene. Mănăstirea are un trecut cultural și religios de două secole și jumătate. Această mănăstire se considera pe timpuri, cât și în prezent, a fi „cea mai frumoasă și mai vestită mănăstire din Basarabia”. Este compusă din cinci biserici, două clădiri cu chilii, stăreție, mai multe încăperi auxiliare, o livadă, un schit cu arhondaric aflat la 500 m de Mănăstire și un bazin de piatră. Biserica “Nașterea Maicii Domnului”, construită în 1775 de către Iordache Curchi, este un exemplu de stil neobizantin, iar biserica “Sfântul Nicolae” (1808 – 1810) este construită în stilul clasicismului cu elemente de baroc. Tot ansamblul e înconjurat de un zid înalt de piatră. În perioada sovietică mănăstirea a fost transformată în spital de psihiatrie. Potrivit unor legende, Mănăstirea Curchi, a fost întemeiată de către Ștefan cel Mare, iar ca ansamblu arhitectural s-a format mai târziu, în veacurile XVIII-XIX.

Mănăstirea Noul Neamț (Chițcani) – cu hramul „Înălțarea Domnului” este o mănăstire ortodoxă de călugări, situată pe malul râului Nistru, la circa 105 km Est de orașul Chișinău, 30 km de orașul Căușeni și la 20 km de orașul Tiraspol. Este amplasată la marginea satului Chițcani, la numai 10 kilometri înspre sud de localitatea Tighina, numită și Bender. La 13 ianuarie, anul 1864, împăratul Alexandru Nicolaevici a aprobat proiectul referitor la înființarea mănăstirii Sfintei Înălțări, Noul-Neamț de obște, pentru bărbați, în satul Chițcani. La 17 februarie 1864, cu ucazul nr. 306 a fost înștiințat de instituirea mănăstirii Noul-Neamț, Arhiepiscopul de Chișinău și Hotin, Antonie. Astfel a fost pus începutul și întemeierea mănăstirii Noul-Neamț.

Noul Neamț

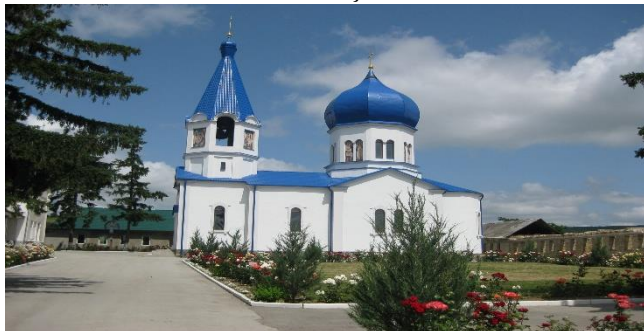
Călărășeuca

Fig.48.Sursa: <https://moldovainprogres> Mănăstirile: Noul Neamț și Călărășeuca

Mănăstirea Călărășeuca – cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” este situată pe malul drept al râului Nistru în satul Călărășeuca, r. Ocnița, în nordul Republicii Moldova, la o distanță de circa 210 km față de orașul Chișinău și la 4 km față de orașul Otaci. Străjuită de stânci și bătrânul Nistru, ea își începe istoria de prin 1648. Atunci a și fost ridicată o biserică de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Cei care ajung la mănăstire pot admira priveliștile rezervației peisagistice „Călărășeuca”, aflată în apropierea sfântului lăcaș, își pot potoli setea cu apa tămăduitoare din izvoarele mănăstirii,

pot să se închine la icoanele făcătoare de minuni. În preajma mănăstirii sunt o mulțime de peșteri și grote în care trăiesc lilieci și vulturi. Totodată, aici cresc mai multe specii de plante rare.

Mănăstirea Dobrușa – cu hramul „Sfântul Mare Ierarh Nicolae” este amplasată la 127 km, nord de orașul Chișinău și la 17 km de orașul Șoldănești. Este așezată între coline acoperite de păduri și înconjurată de livezi. După unele surse mănăstirea a fost întemeiată în anul 1772, de către un monah Ioasaf venit de la mănăstirea Probota, Suceava. Acesta, a ridicat aici o biserică de lemn, împreună cu un alt monah, Eufimie din mănăstirea Curchi. Dar, fiind rechemat în Suceava, bisericuța n-a fost finisată decât în 1785 de către Eufimie, împreună cu alți monahi din Curchi. În 1847 s-a zidit biserica de iarnă “Schimbarea la Față.

Frumoasa

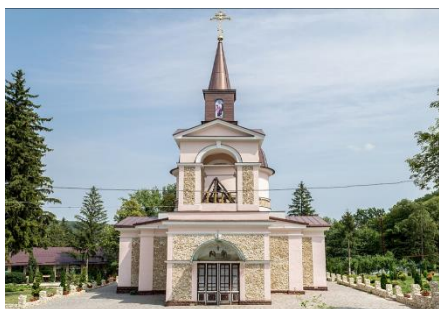

Dobrușa

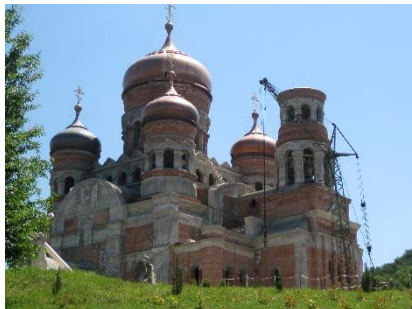
Fig.49.Sursa: <https://moldovainprogres> Mănăstirile: Frumoasa și Dobrușa

Mănăstirea Frumoasa – cu hramul „Sfânta Treime” este amplasată la 65 km Nord-Vest de orașul Chișinău și la 15 km de orașul Călărași. Este așezată pe o colină înclinată, înconjurată din toate părțile de dealuri împădurite și cu vedere deschisă spre miază-zi, de unde se văd frumoasele coaste cu dumbrăvi și grădini bogate din valea Ichelului. În toamna anului 1804 trei ieromonahi, veniți de la Mănăstirea Neamtu la schitul Răciula, au acceptat să înființeze în poiana Frumușica o mănăstire.

Mănăstirea Hâncu – cu hramul „Sfânta Cuvioasa Parascheva” este amplasată la circa 70 km Vest de orașul Chișinău și la 32 km de orașul Strășeni. În anul 1678 și-a început activitatea un nou lăcaș sfânt, purtând numele ocrotitoarei Moldovei – Preacuvioasa Parascheva. Fondatorul mănăstirii este considerat a fi boierul moldovean, serdarul Mihalcea Hâncu. Personalitatea lui Mihalcea Hâncu deschide o filă nouă în istoria creștinismului neamului nostru, fiind recunoscut mai apoi ca una dintre personalitățile remarcabile din Moldova medievală.

Hârjauca

Hâncu

Hârbovăț

Fig.50.Sursa: <https://moldovainprogres> Mănăstirile: Hârjauca, Hâncu, Hârbovăț

Mănăstirea Hârjauca – cu hramul „Înălțarea Domnului” este amplasată pe malul pâraului Hârjauca și este situată la circa 75 km Vest de orașul Chișinău și la 24 km de orașul Călărași, la poalele unei coline acoperite cu stejari seculari. Viața monahală începe a prinde contur la Hârjauca în jurul anului 1740. Se spune că schitul de călugări își alege ca așezare împrejurimile unui izvor, cu bănuite

proprietăți tămăduitoare, din inima codrilor. Prima biserică durată a fost din lemn. Chezășia îi erau cinci turle frumoase, iar hramul ales – „Adormirea Maicii Domnului”.

Mănăstirea Hârbovăț – cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” este situată pe valea râului Ichel, la circa 70 km Nord-Vest de orașul Chișinău și la 18 km de orașul Strășeni, fiind întemeiată în anul 1730 de către boierul Constantin Carpuz. După părerea unor istorici, mănăstirea a fost întemeiată în veacul al XVII-lea de către câțiva călugări fugari, veniți din mănăstirea Bersan – Polonia, iar numele ei ar proveni de la unul din cei dintâi călugări – Ioanichie. Sfânta mănăstire Hârbovăț este cunoscută mai ales prin icoana sa vestită – Maica Domnului cu Pruncul din „Hârbovăț”, datând de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Mănăstirea Japca – cu hramul „Înălțarea Domnului” este amplasată la circa 160 km Nord de orașul Chișinău, la 50 km de orașul Șoldănești și la 45 km Sud de orașul Soroca. Este singura așezare monastică din spațiul Pruto-nistrean care funcționează neîntrerupt de la înființare. Această mănăstire are o rară amplasare prin frumusețea orizontului ce se deschide privirilor turiștilor. Stâncile de deasupra mănăstirii și îndeosebi de la schitul vechi, șerpuirile Nistrului ce se pot urmări cu privirea până departe, stejarii și grădinile ce o înconjoară, constituie frumusețea deosebită a mănăstirii. Anul întemeierii se consideră anul 1770.

Japca

Răciula

Rudi

Fig.51.Sursa: <https://moldovainprogres> Mănăstirile: Japca, Răciula, Rudi

Mănăstirea Răciula – cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” este amplasată la circa 70 km Vest de orașul Chișinău și la 18 km de orașul Călărași. Mănăstirea își află așezarea în zona pitorească a Codrilor Orheiului, într-o vale dintre două șiruri de coline împădurite, numită Valea Ichelului. Arhivele ne mărturisesc că prima biserică cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” împreună cu clopotnița au fost construite de călugări pe la 1798 din nuiele lipite cu lut și acoperite cu paie, clopotnița având patru clopote. Mănăstirea Răciula este un izvor de spiritualitate, artă și cultură, a cărei existență este legată de trecutul țării și al poporului.

Mănăstirea Rudi – cu hramul „Sfânta Treime” se află în mijlocul landşaftului pitoresc Rudi – Arionești, nu departe de Nistru. Este amplasată la circa 230 km Nord de orașul Chișinău, 50 km de orașul Dondușeni și la 17 km de orașul Otaci. Biserica cu hramul „Sfânta Treime” a Mănăstirii Rudi este una deosebită, prin arhitectura ei de un caracter moldovenesc bine pronunțat, care amintește de bisericile Moldovei medievale din sec. XVI-XVII.

Complexul monastic Saharna – cu hramul „Sfânta Treime” este amplasat la circa 110 km Nord de orașul Chișinău, 8 km de orașul Rezina și la 60 km de orașul Orhei. Este situat într-unul din defileurile pitorești din apropierea satului Saharna, pe malul drept, abrupt al Nistrului. Mănăstirea Saharna, în întregul ei ansamblu, este unul din cele mai vechi așezăminte monahale din cuprinsul Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova. Ansamblul monastic este compus din două mănăstiri: una rupestră cu hramul „Bunavestire” și alta terestră cu hramul „Sfânta Treime”.

Mănăstirea Țipova – cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” este amplasată la circa 100 km Nord de orașul Chișinău, 40 km de orașul Rezina și la 45 km de orașul Orhei, fiind una dintre cele mai frumoase mănăstiri din Moldova. Este situată deasupra Nistrului și cuprinde trei complexe mănăstirești săpate în stâncă. Primul ansamblu este alcătuit din câteva chilii și o biserică cu hramul

“Înălțarea Sfintei Cruci” și datează din perioada secolelor XI-XII. Biserica cu hramul „Sfântul Nicolae” a fost centrul celui de-al doilea complex mănăstiresc, întemeiat în veacul al XIV-lea. Cea mai mare aglomerare de chilii se află în jurul bisericii cu hramul „Adormirii Maicii Domnului”, datată din secolele XVI-XVIII. Aici, pe câțiva kilometri de-a lungul malului Nistrului, sunt descoperite sute de monumente ale istoriei și culturii noastre antice. Braniștea e unică prin diversitatea bogăției arheologice: sate și orașele străvechi, cetăți, biserici, schituri și cimitire sunt săpate în malul priporos. Mănăstirea, ocrotită de această stâncă milenară, le-a servit moldovenilor secole la rând scut de apărare în lupta lor aprigă pentru libertate și independență. Mănăstirea-bastion, care a salvat atâtea și atâtea generații de băștinași de robia tătaroturcească, e o expresie vie a memoriei poporului.

Saharna

Țipova

Fig.51.Sursa: <https://moldovainprogres>. Mănăstirile: Saharna, Țipova

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

1. Întrebări cu alegere multiplă

1. *Care dintre următoarele mănăstiri este inclusă pe lista patrimoniului cultural național al Moldovei?*
 - a) Mănăstirea Căpriană
 - b) Mănăstirea Curtea de Argeș
 - c) Mănăstirea Putna
 - d) Mănăstirea Hâncu
2. *În ce secol a fost întemeiată Mănăstirea Căpriană?*
 - a) Sec. XV
 - b) Sec. XVI
 - c) Sec. XVII
 - d) Sec. XVIII
3. *Care este specificul arhitecturii majorității mănăstirilor moldovenești?*
 - a) Stil gotic
 - b) Stil bizantin

- c) Stil baroc
- d) Stil romanic

2. Întrebări deschise

- 4. Explică rolul resurselor religioase în atragerea turiștilor interni și internaționali.
- 5. Care sunt principalele evenimente religioase (pelerinaje, hramuri) cu potențial turistic în Republica Moldova?
- 6. Descrie legătura dintre tradițiile locale și resursele turistice religioase.

3. Aplicații practice

- 7. Realizează o **hartă turistică simplificată** cu cele mai importante mănăstiri din Republica Moldova (Căpriană, Hâncu, Noul Neamț, Saharna, Tipova).
- 8. Elaborează un **mini-itinerar turistic** de 3 zile, care să includă vizitarea a minimum 4 mănăstiri și obiective religioase.
- 9. Compară **potențialul turistic al Mănăstirii Căpriană și al Mănăstirii Saharna**, ținând cont de: accesibilitate, evenimente religioase, peisaj și servicii pentru turiști.

4. Reflecție și argumentare

- 10. Argumentează dacă turismul religios poate fi un factor de dezvoltare durabilă pentru Republica Moldova.
- 11. Care sunt riscurile unei dezvoltări excesive a turismului religios asupra comunităților locale și a patrimoniului spiritual?

Subiectul 13: Resursele turistice culturale.

De cele mai dese ori turiștii care doresc să cunoască o țară încep de la cultura statului vizitat. În acest caz turistul lărgeste orizontul de cunoștințe, îmbinându-l perfect cu odihna și recreere. Anume diferența culturală dintre diverse regiuni, motivează și mai mult oamenii să călătorească. Interesul turistic este mult mai intens atunci când turistul vizitează o zonă cu noi particularități și obiceiuri. Aici turistul face cunoștință cu stilul de viață, cultura, istoria și particularitățile naturii.

Multe regiuni ale Republicii Moldova sunt bogate în teritorii istorice și culturale unice, spre exemplu conace, complexe de arhitectură și religioase, clădiri istorice și monumente culturale. Anume ele necesită conservarea patrimoniului cu elemente inovatoare pentru a deveni zone dezvoltate turistic. Multe dintre destinațiile turistice autohtone nu dispun de infrastructură necesară, care nu trebuie să știrbească din aspectul cultural-istoric și din originalitate. În general cultura și patrimoniul îi determină pe oameni să dorească să viziteze, să cheltuiască mulți bani, să povestească altora despre experiențele lor și să revină, fiind un vital motor economic. În general turismul cultural are un impact economic și social pozitiv, este important pentru crearea de locuri de muncă. Vizitatorii cunosc aspectele culturii și tradițiilor, au anumite așteptări de la sejur. Turiștii ale căror așteptări sunt satisfăcute, vor cheltui mai mult în întreprinderile locale, deoarece doresc să profite de experiența locală și să-și creeze amintiri.

Turismul cultural nu numai că generează venituri, dar oferă localnicilor un motiv de mândrie față de patrimoniul unic din zonă și le oferă oportunități de a împărtăși emoțiile cu turiștii. Dacă societatea ia în considerare acest lucru, poate crea un sistem de utilizare durabilă a resurselor turistice. Turismul cultural poate lua mai multe dimensiuni, în funcție de motivație, care provoacă turiștii la o călătorie într-o anumită destinație. Patrimoniul cultural și siturile istorice, dansul, muzica și spectacole de teatru, galeriile de artă, muzee și expoziții, tradițiile religioase și etnice sunt principalele atracții pentru turiștii motivați de căutarea lucrurilor noi, de autodezvoltare și de dorința de a experimenta diverse culturi.

Remarcăm că motivațiile culturale joacă un rol important în generarea fluxurilor turistice către destinațiile culturale. O experiență turistică este rareori generată ca urmare a unei singure motivații. Actul de a alege o anumită destinație sau produs turistic este influențat de motivații multiple, nu doar culturale, ci și legate de relaxare sau de familie. Cu toate acestea, produsele turistice sunt rareori omogene. De exemplu, o singură vacanță poate să includă experiențe cu conținut cultural, precum și experiențe de petrecere a timpului liber, sport, aventură sau divertisment. Astfel, cultura nu este întotdeauna principala motivație din spatele turismului cultural și poate de fapt, să fie mai puțin centrală în decizia de a călători decât alți factori. Acest lucru este valabil în special în cazul destinațiilor care dispun de diverse bunuri culturale, dar ale căror resurse turistice naturale - cum ar fi peisajul, clima, accesul la munte sau la mare - le face, de asemenea, atractive pentru alte tipuri de turism. Dezvoltarea cu succes a turismului cultural la nivel regional necesită un set de studii de marketing privind nevoile și preferințele turiștilor.

Dezvoltarea turismului cultural nu are doar o importanță economică, ci face posibilă și dezvoltarea unei abordări cuprinzătoare în ceea ce privește conservarea potențialului istoric și cultural al regiunii și de a crea un climat social favorabil pentru comunitate. Abordarea integrată, aleasă în scopul analizei și studiului sistemic al turismului cultural, a permis determinarea elementelor constitutive ale potențialului turistic al regiunii de pe poziția studiului proprietăților acestora, sistematizarea factorilor care influențează dezvoltarea turismului cultural.

Republica Moldova dispune de o varietate de destinații turistice culturale care atrag ca un magnet turiștii internaționali. Unele dintre ele dispun de infrastructura necesară și de bogat patrimoniu cultural. La moment unul dintre cele mai populare și mai răspândite tipuri de turism, care interconectează majoritatea celorlalte forme de turism, este turismul cultural, care datorită specificului său are o perspectivă unică și un caracter cognitiv-educativ original: dialogul culturilor, interacțiunea și îmbogățirea reciprocă a culturilor naționale, regionale sau teritoriale, care se prezintă turistului. Prin urmare, nivelul și calitatea dezvoltării industriei culturale și turistice determină formarea imaginii, credibilității și atractivității țării, percepția adecvată a poporului său și a perspectivelor sale istorice.

Registrul obiectivelor naționale și locale ocrotite de Stat în Republica Moldova, în prezent conține circa 15 mii de obiecte, inclusiv 5698 de monumente protejate de stat. Patrimoniul cultural-mobil, inclusiv o importantă parte a patrimoniului istoric și arheologic se păstrează în muzee, care cuprind în colecțiile lor 673141 piese de patrimoniu și dispun de un spațiu expozițional mare.

Varietatea de monumente istorice, în stil național sau unor personalități istorice deasemenea oferă turistului internațional posibilitatea de a cunoaște istoria, tradiția și cultura spațiului rural.

Bogată este Republica Moldova și prin biserici și mănăstiri de diversă arhitectură și din diferite perioade istorice. Remarcăm faptul, că și municipiul Chișinău este bogat în cultură și tradiție, anume aici majoritatea turiștilor străini fac cunoștință cu cultura autohtonă, pentru că aici preferă să se cazeze. Anume din Chișinău pornesc spre diverse zone ale Republicii Moldova în dependență de itinerariile stabilite și de interes.

În ultima perioadă au luat amploare apariția diverselor festivaluri preferate de turiștii străini, cel mai mult în perioada vară-toamnă. Anume în cadrul acestor evenimente, turiștii fac cunoștință cu tradițiile și obiceiurile, dar și bucătăria tradițională moldovenească. La rândul său, gastronomia este unul din elementele cheie, prin care turiștii încearcă să cunoască țara, de obicei preferă preparate ale bucătăriei

naționale și locale, dar și vinurile autohtone. În unele cazuri aparte, pot participa la master-class-uri de preparare a bucatelor pentru a afla care este tehnologia, dar și la culesul și zdrobirea strugurilor pentru a prepara vin. Dintre cele mai cunoscute festivaluri, care au devenit „carte de vizită” a Republicii Moldova, remarcăm: „Gustar”, „Ia Mania”, „Festivalul vinului”. În ultima perioadă se observă o tendință de creștere a numărului de festivaluri în diverse regiuni ale țării, cu scopul de a atrage vizitatori autohtoni și turiști internaționali. Pensiunile rurale sunt importante prin promovarea culturii și tradiției printre turiștii străini. Aici pe lângă bucatele tradiționale, turiștii pot face cunoștință cu creația ansamblurilor etnofolclorice din localitate. Dacă au hotărât să se cazeze vor afla și mai multe lucruri originale proprii regiunii unde se află.

Potrivit specialiștilor din domeniu, Republica Moldova dispune de un potențial original al turismului cultural, însă gestiunea și abordarea necesită îmbunătățiri. Este imperios necesar să se utilizeze în mod eficient resursele patrimoniului cultural fără a provoca daune, deoarece autenticitatea este un motiv atât pentru turiști, cât și pentru națiune de a-l păstra. De asemenea, ar trebui să acordăm atenție calitatea serviciilor - aceasta trebuie să fie în conformitate cu standardele europene. Acest lucru necesită o calificare și o pregătire înaltă, profesioniști calificați și bine pregătiți. Se recomandă ca promovarea comună a produselor culturale și turistice să se facă nu doar la nivel național, ci și la nivel internațional. Deoarece turismul cultural este caracterizat de un consum ridicat, servicii de înaltă calitate, trebuie să fim conștienți de faptul că posibilitățile de dezvoltare sunt mai reduse doar în acest domeniu turistic concret și ar trebui să comasăm împreună cu alte atracții, de exemplu atracțiile naturale. Nu ar trebui să divizăm turismul natural și cultural, ci să le conectăm pe cele două pentru a face un singur produs turistic. Trebuie să realizăm, că motivul cel mai important al călătoriei turistice, este pentru informare, cunoaștere și pentru a experimenta esența țării. Când vom accepta acest lucru, vom avea turism cultural și satisfacție din partea potențialilor vizitatori. Pentru a atrage mai mulți turiști internaționali, obiectele de patrimoniu cultural trebuie prezentate în mod inteligent și creativ. Progresul științific și tehnologic și-a făcut treaba: produsele unei țări sunt practic imposibil de distins de cele ale unei alte țări. Situată la frontieră cu România, cu care avem tradiții identice, trebuie să scoatem în prim plan originalul. În cultură, uniformitatea este inacceptabilă. O regiune care dorește să devină o destinație turistică populară trebuie să posede complexe culturale unice pe care să le ofere pieței turistice. Pentru ca turismul cultural să fie o resursă eficientă pentru dezvoltarea economică și socio-culturală a țării, potențialul său trebuie să fie evaluat și utilizat în mod adecvat în primul rând la un nivel teritorial specific - regional. Nivelul regional-teritorial de gestionare a industriei turismului este cel care permite "conturarea" clusterului turistic corespunzător, "evidențierea" caracteristicilor sale culturale, naturale și istorice unice, oferirea de creativitate, soluții creative, oportune și eficiente la anumite problemele relevante.

O atenție deosebită trebuie să atragem la promovarea potențialului turistic cultural în țările „furnizori” de turiști. Autoritățile Republicii Moldova participă activ la expozițiile turistice internaționale unde pe lângă destinațiile turistice sunt intens promovate cultura, tradițiile, gastronomia și vinurile. Acest lucru determină multe agenții turistice să considere Republica Moldova ca o destinație turistică de succes. Turismul cultural este și pe agenda agențiilor naționale care organizează excursii prin țară cu componenta de cultură puternic evidențiată.

Exemple:

1. Monumente istorice și arhitectonice

- Cetatea Soroca – fortăreață medievală construită de Ștefan cel Mare.
- Cetatea Tighina (Bender) – monument istoric de pe malul Nistrului.
- Cetatea Orheiului Vechi – vestigii ale civilizațiilor medievale și dacice.
- Palatul Manuc Bei (Hâncești) – reședință boierească cu valoare arhitecturală.
- Castelul Mimi (Anenii Noi) – palat vinicol în stil neoclasic.

2. Lăcașuri de cult și ansambluri religioase

- Mănăstirea Căpřiana – una dintre cele mai vechi mănăstiri din Moldova (sec. XV).

- Mănăstirea Hâncu – centru spiritual și loc de pelerinaj.
- Mănăstirea Saharna – cunoscută pentru peisajul spectaculos și izvoarele cu apă curativă.
- Mănăstirea Țâpova – complex rupestru unic pe malul Nistrului.
- Catedrala Nașterea Domnului (Chișinău) – edificiu reprezentativ al capitalei.

3. Muzee și instituții culturale

- Muzeul Național de Istorie a Moldovei (Chișinău).
- Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală (Chișinău) – cel mai vechi muzeu din republică.
- Muzeul Satului (Chișinău) – valorifică arhitectura tradițională.
- Muzeul de Istorie și Etnografie din Orhei.
- Muzeul „Lumânarea Recunoștinței” (Soroca).

4. Patrimoniul etnografic și tradiții

- Festivaluri folclorice: „Mărțișor”, „Gustar”, „Festivalul Vinului”.
- Obiceiuri tradiționale: colindele, „Hora de la Prut”, sărbătoarea „Sânzienelor”.
- Portul popular moldovenesc – specific prin broderii și culori vii.
- Meșteșuguri tradiționale: olăritul (Hâncești), covoarele țesute (raioanele de sud și nord).

5. Vinăriile ca obiective culturale și turistice

- Cricova – faimoasă pentru galeriile subterane de peste 120 km.
- Mileștii Mici – cea mai mare colecție de vinuri din lume (peste 1,5 milioane de sticle).
- Purcari – vinărie istorică cu tradiții din 1827.
- Château Vartely (Orhei) – vinărie modernă cu centru turistic.

6. Evenimente și manifestări culturale

- Ziua Vinului (octombrie, Chișinău).
- Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor”.
- Zilele Europene ale Patrimoniului.
- Festivalul Medieval (Văleni, Soroca, Orheiul Vechi).

Republica Moldova dispune de un bogat patrimoniu cultural, care poate fi cu succes valorificat în turism. În total, au fost identificate *140 de monumente ale patrimoniului cultural*, care pot fi incluse în circuitul turistic. Cele mai timpurii monumente sânt așezările geto-dacice și fortificațiile romane. O diversitate de atracții pentru turiști oferă vestigiile fortificațiilor medievale, diverse complexe arheologice, în primul rând, *Orheiul Vechi, mănăstirile rupestre, conacele boierești și casele țărănești*. În capitala țării există un număr impunător de monumente, exemple reprezentative ale arhitecturii locale din secolele XIX și XX, capabile să trezească interesul turiștilor. În Republica Moldova funcționează *87 de muzee*, ele avînd bogate colecții de exponate. În plus, cele mai multe din acestea sînt amplasate în clădiri de o deosebită importanță arhitecturală. În temei, muzeele sînt destinate unui contingent special de vizitatori, însă, cel puțin 20 dintre acestea, merită atenția publicului larg. Un punct atractiv al produsului turistic național îl constituie varietatea culturilor din diverse zone ale țării. Republica Moldova prezintă un amalgam de naționalități și culturi, deci, de tradiții, limbi vorbite, folclor, bucătărie etc. În țară există circa *880 de grupuri folclorice*, o bună parte din ele reflectînd tradițiile specifice regiunii și originii lor. Merită a fi menționat și artizanatul național – atît ca valoare culturală, cît și ca produs de meșteșugărit propus spre vînzare.

Muzee:

Casele-muzeu “Alexei Mateevici”, “Aleksandr Pușkin”, “Constantin Stamati”, “Igor Vieru”, Complexul Muzeal “Orheiul Vechi”, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, Muzeul Meșteșugurilor Populare, Muzeul Național Găgăuz “Dumitru Cara-Ciobanu”.

Casa-Muzeu „Alexandr Pușkin” – un important muzeu și monument de arhitectură și istorie națională, locul în care pe durata a trei ani, aflat în Basarabia, renumitul Alexandr Sergheevici Pușkin a scris și a creat un număr mare de poezii. Localizată chiar în Chișinău, această casă-muzeu relatează despre perioada șederii regretatului poet în țara noastră, după ce a fost expulzat din Rusia. La fel aici vizitatorii pot vedea tablouri, sculpturi, gravuri și inclusiv câteva publicații ale unor lucrări scrise de Alexandr Sergheevici Pușkin, la Chișinău.

Muzeul Național de Istorie a Moldovei – una dintre cele mai importante instituții muzeale din Republica Moldova, localizată chiar în centrul capitalei. În fața muzeului este instalată o copie a statuiei Lupoaiței, dăruită de municipalitatea orașului Roma, în primii ani după unirea Basarabiei și Bucovinei cu România. Muzeul impresionează prin sălile sale de expoziție, având peste 260 de mii de exponate legate de istoria și cultura Moldovei, încă din antichitate până în prezent.

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală – primul muzeu al Republicii Moldova, fondat în 1889, după inițiativa baronului Alexandru Stuart. Aici vizitatorii pot descoperi studiul naturii și cultura Republicii Moldova, întrucât muzeul dispune de variate colecții etnografice, geologice, paleontologice, arheologice, zoologice, entomologice și numistice.

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Fig.52.Sursa: Google.com. Muzee Naționale

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

1. Întrebări cu răspuns scurt

1. Definește noțiunea de **resursă turistică culturală**.
2. Dă două exemple de **resurse turistice culturale din Republica Moldova**.
3. Care este diferența dintre **patrimoniul cultural material** și **patrimoniul cultural imaterial**?
4. Menționează două tipuri de **manifestări cultural-artistice** cu rol turistic.
5. Care sunt principalele centre culturale urbane din Republica Moldova?

2. Întrebări grilă (alege varianta corectă)

1. **Resursele turistice culturale includ:**
 - a) mănăstiri și biserici
 - b) festivaluri și tradiții populare

- c) muzee și monumente istorice
- d) toate variantele de mai sus
- 2. **Care dintre următoarele face parte din patrimoniul UNESCO al Republicii Moldova?**
 - a) Cetatea Soroca
 - b) Codrii Moldovei
 - c) Colindatul de ceată bărbătească
 - d) Complexul Orheiul Vechi
- 3. **Care capitală europeană este recunoscută pentru turism cultural majoritar?**
 - a) Chișinău
 - b) Roma
 - c) Varșovia
 - d) Viena

3. Întrebări de asociere

Asociază obiectivul cultural cu localitatea:

Cetatea Soroca – ...

Orheiul Vechi – ...

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală – ...

Hramul Chișinăului – ...

4. Întrebări de dezvoltare

1. Argumentează de ce **festivalurile și tradițiile populare** pot fi considerate resurse turistice.
2. Prezintă importanța **mănăstirilor medievale** în turismul cultural din Republica Moldova.
3. Explică rolul **muzeelor și instituțiilor culturale** în promovarea identității naționale.

5. Sarcini practice

- Realizează o **hartă mentală** cu principalele resurse turistice culturale ale Republicii Moldova.
- Alege o **localitate** (ex. Chișinău, Soroca, Orhei, Căușeni) și descrie trei resurse culturale turistice specifice acesteia.

Subiectul 14: Resursele turistice sportive

Turismul sportiv a devenit tot mai popular în ultimul timp. Și în Republica Moldova sunt organizate evenimente care îmbină sportul și turismul. Resursele turistice sportive ale Republicii Moldova îmbină cadrul natural (relieful variat, râurile și lacurile) cu infrastructura sportivă construită (stadioane, săli, trasee marcate). Ele oferă posibilitatea practicării unei game variate de sporturi – de la drumeții, ciclism și alpinism, până la sporturi nautice și competiții internaționale.

1. Resurse naturale pentru turism sportiv

Elemente ale cadrului natural care permit practicarea sporturilor și activităților turistice:

- **Relief**
 - Podișurile și dealurile (Codrii, Podișul Central Moldovenesc) → drumeții, ciclism montan, orientare sportivă.
 - Defileuri și canioane (Orheiul Vechi, Defileul Răutului, Defileul Butești) → escaladă, drumeții.

- **Ape interioare**
 - Râurile Nistru, Prut, Răut → caiac, canotaj, pescuit sportiv.
 - Lacurile (Ghidighici, Costești-Stânca, Beleu, Sălaș, Congaz) → înot, windsurfing, sporturi nautice.
- **Ariile protejate**
 - Rezervațiile naturale și pădurile (Plaiul Fagului, Codrii, Pădurea Domnească) → trasee de ecoturism sportiv.

2. Resurse antropice pentru turism sportiv

Infrastructura construită care susține practicarea sporturilor:

- **Stadioane și săli polivalente**
 - Arena Chișinău, Stadionul „Zimbru”, Stadionul din Bălți.
- **Baze sportive și complexe turistice**
 - Complexul sportiv „Dinamo” (Chișinău).
 - Complexul turistic Vadul lui Vodă (sporturi nautice și plajă).
- **Trasee turistice marcate**
 - Trasee de drumeție și ciclism în Codrii, Orheiul Vechi, Nistru.
- **Centre de agrement și distracții**
 - Complexul „La Izvor” (Chișinău) – terenuri sportive.
 - Zone de camping cu facilități sportive (Vadul lui Vodă, Saharna, Țâpova).

3. Forme de turism sportiv practicate:

- **Drumeții și excursii montane** – Codrii, Orheiul Vechi.
- **Ciclism turistic și mountain-bike** – trasee în zona centrală și nordică.
- **Escaladă și alpinism** – defileele calcaroase (Trebujeni, Butești, Duruitoarea Veche).
- **Sporturi nautice** – caiac, canotaj, windsurfing pe Nistru, Prut, lacurile Ghidighici și Beleu.
- **Sporturi de iarnă** – schi de pantă și săniuș pe pantele domoale (Chișinău – Valea Morilor, Soroca).
- **Agroturism cu activități sportive** – curse cu ATV-uri, echitație.
- **Turism cinegetic și pescuit sportiv** – Pădurea Domnească, lacurile Prutului și Nistrului.

4. Evenimente sportive cu potențial turistic

- **Chișinău Marathon** – atrage participanți internaționali.
- **Turul Ciclist al Moldovei.**
- **Competiții nautice pe Nistru și Prut.**
- **Campionate de fotbal și futsal** (Stadionul „Zimbru”, Arena Chișinău).

Arena Chișinău

Localizare: municipiul Chișinău, sectorul Rîșcani, șos. Orheiului (aprox. 6 km de centrul capitalei).

Inaugurare: octombrie 2019.

Capacitate: aprox. **5000 de locuri** (pentru competiții sportive și concerte).

Suprafață totală: peste 10 hectare (inclusiv terenul adiacent).

Arena Chișinău este un complex polivalent, conceput pentru:

- Competiții sportive: baschet, volei, handbal, futsal, tenis, arte marțiale.
- Concerte și spectacole – sală multifuncțională pentru evenimente culturale.
- Evenimente internaționale – conferințe, expoziții, târguri.
- Turism sportiv și cultural – atrage vizitatori la campionate și festivaluri.

Dotări și infrastructură

- Sală principală multifuncțională cu tribune mobile și acustică modernă.
- Terenuri sportive exterioare pentru baschet, tenis, volei.
- Piscină și spații de antrenament.
- Zone de agrement și parcare pentru peste 1000 de mașini.
- Spații pentru restaurante, cafenele și servicii conexe.

Importanță turistică și socială

- Este **cel mai modern complex sportiv din Republica Moldova**.
- Permite organizarea de evenimente sportive internaționale → crește vizibilitatea țării.
- Contribuie la **dezvoltarea turismului sportiv și cultural**.
- Asigură un cadru pentru educație fizică, competiții școlare și universitare.
- Devine un **pol de atracție** pentru locuitorii capitalei și turiști.

Fig.53.Sursa: Google.com. Arena Chișinău și Stadionul Zimbru

Stadionul Zimbru

- **Inaugurare:** 20 mai 2006.
- **Capacitate:** aprox. **10.400 locuri** pe scaune.
- **Proprietar:** Clubul de fotbal „Zimbru” Chișinău.

Stadionul este destinat în special pentru:

- **Meciuri de fotbal** – campionatul național, meciuri internaționale și partide ale **Naționalei Moldovei**.
- **Competiții internaționale** sub egida UEFA și FIFA (întrunește standardele europene).
- **Evenimente sociale și culturale** – concerte și manifestări publice.

- Teren central de fotbal cu gazon natural (105 m x 68 m).
- Sistem de iluminare nocturnă și nocturnă modernă.
- Tribună VIP și loje pentru oficiali.
- Vestiare moderne pentru sportivi și arbitri.
- Complex sportiv adiacent: terenuri de antrenament cu gazon natural și artificial.
- Parcări și spații administrative.

Importanță turistică și sportivă

- Este **cel mai modern stadion de fotbal din Republica Moldova**.
- Găzduiește meciuri internaționale → atrage turiști sportivi și suporterii străini.
- Reprezintă „**casa fotbalului moldovenesc**”, fiind stadionul principal pentru echipa națională.
- Contribuie la **dezvoltarea turismului sportiv** și la promovarea imaginii Republicii Moldova pe plan internațional.

Stadionul Zimbru din Chișinău este un reper sportiv de primă importanță al Republicii Moldova, destinat atât competițiilor interne, cât și celor internaționale. Prin dotările sale moderne și prin rolul de gazdă al echipei naționale, stadionul are o semnificație deosebită pentru **turismul sportiv și identitatea cultural-sportivă** a țării.

Informații relevante:

Tabelul 17

Indicator	Valoare / Observație	Legătura cu turismul sportiv / ce se poate deduce
Numărul de turiști și excursionsiști (2024)	~ 555,9 mii persoane (turism organizat) (Moldova Tourism)	Unii dintre acești turiști vin pentru agrement sportiv, în special în zone precum Vadul lui Vodă, complexele sportive etc. Deci potențial de piață.
Numărul persoanelor cazate în structuri turistice (2024)	474,2 mii persoane cazate; 1.557,1 mii înnoptări	O parte din cei cazați participă la activități turistice sportive, dacă infrastructura și ofertele permit (maratoane, competiții, turism activ).
Organizarea evenimentelor sportive amatoriale	ONG-ul <i>Sporter</i> a organizat peste 112 evenimente sportive (alergări, ciclism, triatlon etc.), cu participanți variind de la ~ 400 la ~ 20.000 (sporter.md)	Asta arată interes și infrastructură existentă pentru sport amator, deci baza este creată pentru dezvoltare mai mare a turismului sportiv.
Investiții în sport	Din 2021 până în 2024 investițiile guvernamentale în sport au crescut cu ~ 80 %, de la 381 mil. lei la 686 mil. lei	Acest lucru arată că statul pune accent pe îmbunătățirea infrastructurii sportive, ceea ce poate atrage mai multe activități și turiști sportivi.
Veniturile pieței “Sport Events”	Venit estimat ~ US\$ 1.34 milioane pentru anul 2024 (Statista)	E o cifră relativ mică, dar reflectă stadiul actual; există potențial de creștere, mai ales dacă se investește

Indicator	Valoare / Observație	Legătura cu turismul sportiv / ce se poate deduce
		în organizarea de evenimente mai mari, promovare etc.

Chișinău Marathon (Maratonul Internațional Chișinău)

- Din 2015 încoace, organizat anual de Sporter.md.
- Ediția din 2024 a sărbătorit 10 ani. Peste 10.000 de participanți într-o ediție.
- Participanți din ~52 de țări au venit la ediția aniversară. marathon.md
- Distanțe oferite: 42 km (maraton), 21,0975 km (semimaraton), 10 km, 5 km, plus curse pentru copii și „Fun Run” de 1,5 km.
- Ediția din 2023 a avut ~10.000 de participanți.

Complexul Sportiv din Vadul lui Vodă

Centrul de Pregătire a Selecționatelor Moldovei (CPSM), situat în Vadul lui Vodă, este un centru sportiv important în Republica Moldova. Inaugurat în 2002, CPSM include un stadion cu capacitate de 1.220 de locuri, terenuri de antrenament, hotel, săli de fitness și un centru medical de reabilitare. Recent, Federația Moldovenească de Fotbal a achiziționat un teren adiacent pentru a construi încă șapte terenuri de antrenament cu iarbă naturală și un centru medical modernizat, ceea ce va face din CPSM unul dintre cele mai moderne centre din Europa. Vadul lui Vodă este una dintre cele mai mari zone de odihnă din Moldova, situată într-o pădure pitorească de pe malul Nistrului. Zona oferă plaje, un parc natural și diverse structuri de cazare și agrement, fiind o destinație populară pentru turiștii din țară și din străinătate.

Evenimente Sportive Relevante:

- **Olimpiada republicană la educația fizică (2023):** A avut loc la un complex sportiv din Vadul lui Vodă și a reunit 174 de elevi din toată republica mec.gov.md.
- **„Cupa Solidarității” (2023):** Un turneu de minifotbal organizat la CPSM, dedicat angajaților structurilor de forță ale Republicii Moldova, cu participarea a 20 de echipe din diferite structuri.

Competiții și evenimente nautice pe Nistru

În Republica Moldova, râul Nistru reprezintă o destinație populară pentru sporturile nautice, fiind gazda unor evenimente și competiții care atrag atât amatori, cât și profesioniști. Iată câteva dintre cele mai semnificative competiții și activități nautice desfășurate pe Nistru:

- **Sea-Doo FEST** – Un festival unic dedicat ambarcațiunilor personale, desfășurat anual pe malul Nistrului, în satul Holercani, la Restaurantul „Blue River”. Evenimentul reunește pasionați de sporturi nautice pentru o zi plină de energie și distracție. website

- **Rafting pe Nistru** – Raftingul este o activitate populară pe Nistru, fiind organizate tururi și competiții pentru diferite nivele de dificultate. Zonele cele mai frecvent utilizate pentru rafting includ satele Dubăsari și Molovata Nouă. aboutmoldova.md

- **Wakeboarding și wakeskating** – În zona Nistrului, în apropierea Chișinăului, există centre de agrement care oferă facilități pentru wakeboarding și wakeskating. Aceste sporturi nautice sunt populare în rândul tinerelor și sunt susținute de comunități active de amatori.

Fig.54.Sursa: Google.com. Evenimente nautice pe r.Nistru

- **Plimbări cu catamaranul** – Operatori precum River Travel oferă excursii cu catamaranul pe Nistru, plecând din stațiunea Vadul lui Vodă. Traseele includ destinații precum Corjova, Dubăsarii Vechi și Onițcani, fiind ideale pentru o zi de relaxare în natură.
- **Tururi de rafting cu catamaranul** – Pentru cei care doresc o experiență mai aventuroasă, există opțiuni de rafting cu catamaranul, care includ tabere de corturi și facilități pentru picnic pe apă.

Statistici esențiale care te ajuta să îți faci o idee clară despre locații rafting republica moldova și impactul lor

- **MI** 83% dintre **evenimente rafting moldova** au loc pe raurile Nistru si Raut, considerate cele mai bune pentru adulti.
- **MI** 60% dintre pasionatii de **rafting in moldova** prefera locatiile cu peisaj natural, nemodificat;
- **MI** 45% dintre turistii care aleg **tururi rafting pentru adulti** aleg trasee care ofera posibilitatea de relaxare dupa efort;
- **MI** 72% dintre participantii la **competitii rafting adulti** mentioneaza ca siguranta si echipamentul sunt primele criterii in alegerea locatiilor;
- **MI** Cresterea anuala a interesului pentru **rafting republica moldova** este de 15%, ceea ce confirma o tendinta ascendenta in turismul sportiv.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

1. Întrebări cu răspuns scurt

1. Ce înseamnă noțiunea de **resursă turistică sportivă**?
2. Menționează două exemple de resurse sportive din Republica Moldova.
3. Care este diferența dintre **turismul sportiv activ** și **turismul sportiv pasiv**?

4. Dă un exemplu de competiție sportivă internațională care atrage turiști.
5. Numește două sporturi care pot fi practicate ca activități turistice în Moldova.

2. Întrebări grilă (alege varianta corectă)

1. Resursele turistice sportive includ:
 - a) stadioane și arene
 - b) muzee și monumente istorice
 - c) festivaluri folclorice
 - d) lacuri și râuri
2. Care dintre următoarele reprezintă un obiectiv sportiv modern din Republica Moldova?
 - a) Arena Chișinău
 - b) Codrii Moldovei
 - c) Muzeul Național de Artă
 - d) Cetatea Soroca
3. Un exemplu de **turism sportiv activ** este:
 - a) participarea la un meci ca spectator
 - b) practicarea schiului nautic
 - c) vizitarea unei galerii de artă
 - d) participarea la un concert

3. Întrebări de asociere

Asociază complexul sportiv cu localitatea:

Stadionul Zimbru – ...

Arena Chișinău – ...

Complexul „Dinamo” – ...

Complexul turistic Vadul lui Vodă – ...

4. Întrebări de dezvoltare

1. Argumentează rolul resurselor sportive în dezvoltarea turismului din Republica Moldova.
2. Explică diferența dintre resursele turistice sportive naturale și cele create de om.
3. Analizează importanța organizării evenimentelor sportive internaționale pentru imaginea unei țări.

5. Sarcini practice

- Realizează un **tabel** cu principalele resurse turistice sportive din Republica Moldova (complexe sportive, stadioane, bazine, zone pentru sporturi nautice).
- Descrie o **experiență de turism sportiv** (activ sau pasiv) la care ai participat sau la care ai dori să participi.

Subiectul 15: Resursele turistice tehnico – economice.

Resursele turistice **tehnico-economice** reprezintă ansamblul elementelor create de om sau administrate economic, care facilitează desfășurarea activităților turistice. Ele includ infrastructura turistică, serviciile de transport, facilitățile de cazare și alte servicii complementare necesare pentru desfășurarea turismului.

Componentă	Caracteristici	Exemple în Moldova
Infrastructură de cazare	Hoteluri, pensiuni, moteluri, hosteluri, campinguri	Hoteluri din Chișinău, pensiuni la Orheiul Vechi, tabere de copii la Vadul lui Vodă
Transport turistic	Rețele rutiere, feroviare, aeriene și fluviale care facilitează accesul turiștilor	Aeroportul Chișinău, drumurile naționale, transport fluvial pe Nistru
Centre și agenții turistice	Agenții de turism, ghizi autorizați, platforme online	Agențiile din Chișinău, aplicații de turism local
Facilități sportive și de agrement	Complexe sportive, terenuri de golf, centre de sporturi nautice, piscine	Arena Chișinău, complexul Vadul lui Vodă, stadioanele Zimbru și Dinamo
Servicii complementare	Restaurante, cafenele, centre de informare turistică, magazine de suveniruri	Restaurante tematice din Chișinău și Orhei, magazine cu produse locale

Rolul resurselor tehnico-economice în turism

- Facilitează accesul și circulația turiștilor în spațiu.
- Asigură confortul și siguranța turiștilor (cazare, transport, alimentație).
- Susțin dezvoltarea economică locală, prin crearea de locuri de muncă și venituri.
- Permit organizarea evenimentelor culturale, sportive și recreative, atrăgând turiști din alte regiuni și țări.

Exemple specifice pentru Republica Moldova

1. **Infrastructură de cazare:** Hotel Radisson Blu Leograd, Chișinău; Pensiuni rurale din zona Orheiului Vechi.
2. **Transport:** Aeroportul Internațional Chișinău, drumurile naționale care leagă Chișinău de principalele atracții turistice, navigația pe Nistru.
3. **Facilități sportive și de agrement:** Arena Chișinău, Complexul Sportiv Dinamo, Complexul turistic Vadul lui Vodă.
4. **Centre și agenții turistice:** Agenții de turism care organizează excursii la Orheiul Vechi, Cricova, Tipova și alte obiective.
5. **Servicii complementare:** Restaurante și cafenele tematice, magazine de suveniruri în zonele turistice, centre de informare turistică.

Resursele tehnico-economice sunt indispensabile pentru **funcționarea eficientă a turismului**, deoarece fără infrastructură adecvată, servicii și facilități turistice, resursele naturale sau culturale nu pot fi exploatate la potențialul lor maxim. În Moldova, dezvoltarea acestor resurse este esențială pentru creșterea atractivității turistice și pentru integrarea în circuitul turistic internațional.

Infrastructură de cazare:

1. Hoteluri și pensiuni în Republica Moldova

Hotelurile și pensiunile sunt structuri de cazare organizate care oferă turiștilor servicii de odihnă, masă și confort. Ele fac parte din resursele turistice tehnico-economice, deoarece permit turiștilor să se cazeze aproape de obiectivele turistice și să își desfășoare activitățile în siguranță și confort.

Rol turistic:

- Facilitează cazarea turiștilor în apropierea atracțiilor naturale, culturale și sportive.
- Contribuie la dezvoltarea economică locală, prin locuri de muncă și venituri din turism.
- Permite organizarea evenimentelor turistice și culturale (conferințe, nunți, team-buildinguri).

Tabelul 19

Tip de cazare	Caracteristici	Exemple în Republica Moldova
Hoteluri de lux	Camere confortabile, servicii de calitate superioară, restaurante, săli de conferințe, piscine	Radisson Blu Leogrand, Nobil Luxury Boutique Hotel, City Park Hotel
Hoteluri medii	Confort și servicii bune, mai accesibile ca preț	Bristol Central Hotel, Kosmos Hotel, Jolly Alon
Pensiuni rurale agro-turism	/ Amplasate în sate sau zone rurale, oferă cazare și masă tradițională	Pensiuni din Orheiul Vechi, Butuceni Eco Resort, Pensiunea „La Izvor”
Hosteluri și mini-hoteluri	Spații simple, prețuri accesibile, ideale pentru tineri sau grupuri	Hostel 24, Hostel City Center Chișinău
Case de vacanță campinguri	/ Confort minim, apropiere de natură, ideale pentru turism activ	Campinguri pe Nistru, Vadul lui Vodă, Lacul Beleu

Exemple de amplasare strategică

- **Chișinău:** hoteluri și hosteluri aproape de centrul orașului și aeroport.
- **Orheiul Vechi:** pensiuni rurale în apropierea siturilor arheologice și peisajelor pitorești.
- **Vadul lui Vodă:** complex turistic cu pensiuni și tabere pentru sport și agrement.
- **Nistru și lacurile naturale:** case de vacanță și campinguri pentru sporturi nautice și relaxare.

Hotelurile și pensiunile sunt **resurse tehnico-economice esențiale**, fără de care turismul nu ar putea funcționa eficient. Ele **asigură confort, siguranță și servicii turistice**, contribuind la creșterea atractivității și competitivității Moldovei ca destinație turistică.

Transport:

Transportul turistic reprezintă ansamblul mijloacelor și infrastructurii care permit deplasarea turiștilor între punctele de plecare, destinațiile turistice și atracțiile din zonă. Este o componentă esențială a resurselor tehnico-economice, deoarece asigură accesibilitatea și mobilitatea turiștilor.

Rol turistic:

- Facilitează accesul rapid și sigur la obiectivele turistice.
- Permite organizarea tururilor tematice, excursiilor și circuitelor turistice.
- Contribuie la dezvoltarea economică, prin taxe, tarife și servicii conexe.

Tabelul 20

Tip de transport	Caracteristici	Exemple în Moldova
Transport aerian	Zboruri interne și internaționale, rapid și confortabil	Aeroportul Internațional Chișinău (legături cu Europa, CSI și Orientul Mijlociu)
Transport rutier	Autobuze, microbuze, autocare pentru transport intern și turistic	Autobuze spre Orhei, Soroca, Vadul lui Vodă; servicii de excursii prin agenții turistice
Transport feroviar	Trenuri pentru distanțe lungi și medii; acces la orașe și sate	Trenuri Chișinău – Bălți, Chișinău – Ungheni, Chișinău – Soroca
Transport fluvial	Navigație pe râuri și lacuri; turism nautic și agrement	Nave și catamarane pe Nistru, plimbări și competiții nautice la Vadul lui Vodă
Transport alternativ recreativ	/ Biciclete, caiace, trotinete electrice	Piste pentru biciclete în Chișinău și zone turistice rurale; închirieri de caiace pe Nistru

Exemple specifice de utilizare

- **Turism cultural:** autobuze și microbuze care transportă turiști spre Orheiul Vechi, Cetatea Soroca sau Mănăstirea Căpriană.
- **Turism sportiv:** transportul participanților la competiții pe Nistru sau la complexe sportive din Vadul lui Vodă, Arena Chișinău și Dinamo.
- **Turism rural și agro-turism:** acces rutier la pensiunile rurale din nordul și centrul Moldovei.
- **Turism internațional:** zboruri regulate și charter spre Chișinău, aeroport principal al țării.

Transportul turistic este **infrastructura cheie** care leagă resursele naturale, culturale și sportive de turiști. Fără un transport eficient, accesibil și variat, alte resurse turistice nu pot fi exploatate la potențialul lor maxim.

Facilități sportive și de agrement în Republica Moldova:

Facilitățile sportive și de agrement reprezintă infrastructura și echipamentele create pentru desfășurarea activităților sportive, recreative și de timp liber. Ele fac parte din resursele tehnico-economice și permit dezvoltarea turismului activ și sportiv, oferind turiștilor oportunități de petrecere a timpului liber și participare la competiții.

Rol turistic:

- Susțin turismul activ și sportiv (fotbal, sporturi nautice, tenis, fitness, ciclism).
- Oferă spații pentru relaxare și recreere.
- Contribuie la dezvoltarea economică locală, prin atragerea turiștilor și organizarea de evenimente.

Tip de facilități	Caracteristici	Exemple în Moldova
Stadioane și arene sportive	Locuri pentru competiții sportive, antrenamente și evenimente	Arena Chișinău, Stadionul Zimbru, Complexul Dinamo
Complexe sportive multifuncționale	Include terenuri de sport, săli de fitness, piscine și facilități medicale	Complexul turistic Vadul lui Vodă, Complexul Sportiv Dinamo
Centre pentru sporturi nautice	Activități pe apă: caiac, canoe, rafting, wakeboarding	Stațiuni de pe Nistru, Vadul lui Vodă, Holercani
Parcuri și zone de agrement	Spații de recreere în natură, locuri pentru picnic, trasee de drumeție	Codrii, Canionul Răutului, pădurile din apropierea Vadul lui Vodă
Centre de sport pentru copii și tineret	Tabere, terenuri de joacă, activități educative și sportive	Tabere din Vadul lui Vodă, centre de juniori la Chișinău și Bălți

Exemple specifice de utilizare

- Turism sportiv: participarea la competiții sau antrenamente la Arena Chișinău, Stadionul Zimbru sau Complexul Dinamo.
- Turism nautic: rafting, caiace sau plimbări cu catamaranul pe Nistru, în Vadul lui Vodă sau Holercani.
- Turism recreativ: drumeții, ciclism sau picnicuri în Codrii sau pe malul Nistrului.
- Turism pentru tineret: tabere sportive și activități educative pentru copii și adolescenți.

Facilitățile sportive și de agrement sunt esențiale pentru **dezvoltarea turismului activ și sportiv** în Moldova. Ele permit turiștilor să combine **recreerea cu activitatea fizică**, atrag evenimente sportive și creează oportunități de afaceri și servicii turistice în zonele urbane și rurale.

Centre și agenții turistice:

Centrele și agențiile turistice sunt structuri specializate care organizează, promovează și gestionează serviciile turistice. Ele fac parte din resursele tehnico-economice deoarece facilitează planificarea, informarea și desfășurarea activităților turistice, oferind turiștilor acces la servicii de transport, cazare, ghidaj și agrement.

Rol turistic:

- Asigură planificarea turistică și ghidajul turiștilor.
- Oferă pachete turistice integrate (transport, cazare, excursii, activități).
- Contribuie la promovarea destinațiilor turistice locale și internaționale.
- Susțin turismul organizat și evenimentele speciale, precum festivaluri, tururi tematice sau competiții sportive.

Tip de agenție/centru	Caracteristici	Exemple în Moldova
Agenții de turism generaliste	Oferă pachete turistice interne și internaționale, rezervări de cazare și transport	Perfect Tour, Deltour, Nautilus Travel
Centre de informare turistică	Oferă hărți, informații despre obiective și evenimente locale	Centrul de Informare Turistică Chișinău, Orheiul Vechi – puncte de informare
Agenții specializate pe turism activ / sportiv	Organizarea de excursii, drumeții, rafting, sporturi nautice	Sporter.md, River Travel, EcoTour Moldova
Agenții de turism rural și agro-turism	Pachete de cazare și experiențe tradiționale în mediul rural	Pensiuni din Orheiul Vechi, Butuceni Eco Resort, Pensiunea „La Izvor”
Agenții pentru turism cultural și educațional	Organizarea de tururi la obiective istorice, religioase, festivaluri și evenimente	Agenții locale din Chișinău, Ghiduri autorizate la Orheiul Vechi, Soroca și Căpriana

Exemple specifice de activitate

- Organizarea tururilor tematice la Orheiul Vechi, Cricova sau Tipova.
- Organizarea de evenimente sportive și recreative, precum Maratonul Chișinău sau competiții nautice pe Nistru.
- Servicii de ghidaj și interpretare la muzee, monumente istorice și natură.
- Pachete de agro-turism și turism rural, cu cazare, mese tradiționale și activități recreative.

Centrele și agențiile turistice sunt resurse tehnico-economice esențiale, deoarece facilitează organizarea și promovarea turismului. Ele asigură accesul turiștilor la servicii integrate, sprijină turismul local și internațional și cresc atractivitatea Moldovei ca destinație turistică.

Servicii complementare în turismul din Republica Moldova:

Serviciile complementare reprezintă ansamblul de facilități și activități care sprijină experiența turistică, oferind confort, informare și accesibilitate suplimentară turiștilor. Ele fac parte din resursele tehnico-economice și completează infrastructura de bază (cazare, transport, facilități sportive).

Rol turistic:

- Asigură confortul și satisfacția turiștilor (hrană, suveniruri, informare).
- Susține turismul organizat și recreativ, prin facilități și servicii adiționale.
- Contribuie la creșterea valorii economice a turismului, prin consum suplimentar și servicii plătite.

Tabelul 23

Tip de serviciu	Caracteristici	Exemple în Moldova
Restaurante și cafenele	Oferă mese și băuturi turiștilor, adesea cu specific local sau internațional	Restaurantele din Chișinău, Cricova Wine Restaurant, Café Central Orhei

Tip de serviciu	Caracteristici	Exemple în Moldova
Magazine de suveniruri și artizanat	Comercializarea produselor locale și obiectelor tradiționale	Magazine de suveniruri la Orheiul Vechi, Butuceni, festivaluri culturale
Centre de informare turistică	Oferă hărți, broșuri, recomandări și ghidaj	Centrul de Informare Turistică Chișinău, puncte de informare Orheiul Vechi
Ghidaj și tururi organizate	Servicii de ghid autorizat pentru vizitarea obiectivelor turistice	Ghiduri la mănăstiri, cetăți și muzee din Moldova
Servicii medicale și de urgență	Asigură siguranța turiștilor în caz de accidente sau boli	Puncte medicale la complexe sportive, servicii de salvare pe Nistru
Servicii de agrement și închirieri	Închirieri echipamente sportive, biciclete, caiace, cai, bărci	Închirieri la Vadul lui Vodă, Nistru, Orheiul Vechi

Exemple specifice de utilizare

- Turism cultural: restaurante și suveniruri în Orheiul Vechi sau Cricova completează vizita obiectivelor.
- Turism sportiv: închirieri de echipamente la Vadul lui Vodă sau tabere sportive.
- Turism recreativ: centre de informare, tururi ghidate și facilități medicale în complexe turistice și pe traseele turistice.

Serviciile complementare sunt elemente esențiale ale resurselor tehnico-economice, deoarece sporesc calitatea experienței turistice, asigură confort și siguranță și stimulează economia locală. Fără aceste servicii, infrastructura de bază (cazare, transport, facilități sportive) nu ar fi suficientă pentru a atrage și menține turiștii.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

1. Definiții și concepte

1. Ce reprezintă resursele turistice tehnico-economice?
2. Care este rolul infrastructurii tehnico-economice în dezvoltarea turismului?
3. Explică diferența dintre resursele naturale, culturale și tehnico-economice în turism.

2. Hoteluri și pensiuni

4. Care sunt principalele tipuri de structuri de cazare în Moldova?
5. Oferă exemple de hoteluri și pensiuni din Chișinău și zone rurale.
6. Cum contribuie hotelurile și pensiunile la dezvoltarea turismului local?

3. Transport turistic

7. Care sunt principalele tipuri de transport utilizate pentru turism în Moldova?
8. Ce rol joacă transportul rutier, feroviar, aerian și fluvial în turismul moldovenesc?
9. De ce este transportul o resursă tehnico-economică esențială?

4. Facilități sportive și de agrement

10. Ce tipuri de facilități sportive și de agrement există în Moldova?
11. Dă exemple de centre sportive și complexe turistice pentru sport în Moldova.
12. Cum contribuie aceste facilități la dezvoltarea turismului activ și sportiv?

5. Centre și agenții turistice

13. Care este rolul centrelor și agențiilor turistice în turismul organizat?
14. Dă exemple de agenții specializate pe turism cultural, rural sau sportiv.
15. Cum ajută agențiile turistice la promovarea destinațiilor turistice?

6. Servicii complementare

16. Ce tipuri de servicii complementare pot fi întâlnite în turismul moldovenesc?
17. Cum contribuie restaurantele, magazinele de suveniruri și centrele de informare la experiența turistică?
18. De ce sunt serviciile complementare importante pentru dezvoltarea turismului?

7. Analiză generală

19. Cum se corelează resursele tehnico-economice cu resursele naturale, culturale și sportive?
20. Explică modul în care investițiile în infrastructură tehnico-economică pot crește atractivitatea turistică a unei regiuni.

Subiectul 16: Resursele și activități cu funcție turistică.

Resurse naturale

Acestea sunt elemente ale mediului natural care atrag turiști prin frumusețea și diversitatea lor.

Tabelul 24

Tip de resursă naturală	Exemple în Moldova	Activități turistice
Relief	Codrii, Canionul Răutului, Defileul Orhei	Drumeții, excursii, ciclism montan
Apă	Râul Nistru, Lacul Beleu, izvoare termale	Sporturi nautice (rafting, caiac), pescuit, plimbări cu barca
Flora și fauna	Rezervații naturale: Pădurea Domnească, Rezervația Prut	Ecoturism, observarea păsărilor și animalelor

Resurse culturale

Sunt elemente create de om sau moștenite istoric, cu valoare culturală și istorică.

Tabelul 25

Tip de resursă culturală	Exemple în Moldova	Activități turistice
Monumente istorice	Cetatea Soroca, Orheiul Vechi, Mănăstirea Căpriană	Vizitare, tururi ghidate, fotografiere
Evenimente și festivaluri	Festivalul „Mărțișor”, Ziua Vinului	Participare la evenimente, degustări, spectacol cultural
Patrimoniu arhitectural	Case boierești, palate, biserici vechi	Turism cultural, vizite ghidate

Resurse sportive

Acestea permit practicare activă a sporturilor și recreere fizică.

Tabelul 26

Tip de resursă sportivă	Exemple în Moldova	Activități turistice
Stadioane și arene sportive	Arena Chișinău, Stadionul Zimbru, Complexul Dinamo	Competiții sportive, antrenamente, turism sportiv
Centre de sporturi nautice	Vadul lui Vodă, Holercani, Nistru	Rafting, caiac, wakeboarding, plimbări cu barca
Parcuri și trasee de agrement	Codrii, Canionul Răutului	Drumeții, ciclism, picnicuri

Resurse tehnico-economice

Sunt infrastructura și serviciile care facilitează turismul.

Tabelul 27

Tip de resursă tehnico-economică	Exemple în Moldova	Activități turistice
Cazare	Hoteluri, pensiuni rurale, tabere	Cazare turiști, turism rural și agro-turism
Transport	Aeroportul Chișinău, drumuri naționale, trenuri	Excursii, tururi culturale, deplasare între atracții
Centre și agenții turistice	Perfect Tour, River Travel, Centrul de informare Chișinău	Organizare excursii, ghidaj, tururi tematice
Servicii complementare	Restaurante, cafenele, magazine de suveniruri	Alimentație, achiziții, recreere

Activități turistice comune în Moldova

- **Turism cultural:** vizite la cetăți, mănăstiri, festivaluri și muzee.
- **Turism natural/ecologic:** drumeții, observarea florei și faunei, campinguri.
- **Turism sportiv și recreativ:** fotbal, atletism, sporturi nautice, ciclism.
- **Turism rural și agro-turism:** cazare la pensiuni, activități tradiționale, degustare de produse locale.
- **Turism de eveniment:** participare la festivaluri, târguri, concerte și competiții sportive.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări generale

1. Ce înseamnă „resurse turistice cu funcție turistică”?
2. Care sunt principalele categorii de resurse turistice din Republica Moldova?
3. Explică diferența dintre resursele naturale și resursele culturale cu funcție turistică.
4. De ce sunt importante resursele tehnico-economice pentru dezvoltarea turismului?

II. Întrebări aplicative

5. Dă două exemple de resurse naturale din Moldova care sunt utilizate în scop turistic.
6. Menționează trei monumente culturale sau istorice care atrag turiști în Republica Moldova.
7. Numește două zone unde se practică turismul sportiv în Moldova.
8. Precizează un eveniment cultural și unul sportiv cu impact turistic major în țară.
9. Ce tipuri de turism se pot practica în zonele rurale din Moldova?
10. Cum contribuie Nistrul la diversificarea activităților turistice?

III. Întrebări de tip grilă (alegere multiplă)

11. Care dintre următoarele sunt **resurse turistice naturale**?
 - a) Cetatea Soroca
 - b) Codrii
 - c) Lacul Beleu
 - d) Mănăstirea Căpriană
12. Care dintre următoarele activități aparțin turismului sportiv?
 - a) Drumeții în Codrii
 - b) Participarea la Festivalul Vinului
 - c) Rafting pe Nistru
 - d) Vizitarea muzeului de istorie
13. Bifează resursele tehnico-economice:
 - a) Aeroportul Chișinău
 - b) Complexul turistic Vadul lui Vodă
 - c) Hotelurile și pensiunile rurale
 - d) Pădurea Domnească

IV. Întrebări de analiză și sinteză

14. Realizează un scurt tabel comparativ între resursele naturale și culturale din Moldova, cu exemple concrete.
15. Argumentează de ce turismul sportiv și cel cultural pot fi combinate pentru a atrage mai mulți vizitatori.
16. Explică cum pot fi valorificate resursele tehnico-economice pentru dezvoltarea turismului rural.
17. Propune trei măsuri prin care Republica Moldova ar putea promova mai eficient resursele și activitățile cu funcție turistică.

Subiectul 17-18: Resursele etnografice caracterizarea generală. Elementele etnografice distincte - satul, gospodăria și casa țăranului. Ocupațiile tradiționale și îndeletnicirile țăranilor.

Resursele turistice etnografice reprezintă totalitatea elementelor materiale și spirituale care reflectă tradițiile, obiceiurile și cultura populară a unui popor. În Republica Moldova, acestea constituie o parte esențială a patrimoniului cultural, oferind turiștilor posibilitatea de a cunoaște identitatea și specificul național. Resursele etnografice din Republica Moldova reprezintă o bogăție culturală de mare valoare, ce reflectă identitatea națională și constituie un factor de atractivitate turistică major. Valorificarea lor prin muzee, festivaluri și sate turistice contribuie la promovarea imaginii țării pe plan internațional.

Potențialul turistic etnografic ocupă un loc important în cadrul obiectivelor turistice antropice. Deoarece fiecare localitate își are tradițiile, obiceiurile, sărbătorile, portul, jocul și cântecul popular, dar și monumente arhitecturale caracteristice neamului său. Fiecare turist, fie băștinăș, plecat peste hotare, acesta va dori să își amintească de tradițiile proprii poporului său, sau chiar să cunoască ceva nou pentru sine.

Ocupațiile și meșteșugurile:

Ocupațiile și meșteșugurile au o atractivitate turistică în ceea ce ține de modul de lucru, de ustensilele folosite, metodele de prelucrare și secretul de bază a efectuării unui obiect, simplu, dar foarte prețios din punct de vedere esthetic și practic. Locuitorii Republicii Moldova practică creșterea animalelor și cultivarea plantelor, pescuitul, olăritul, albinăritul și multe alte ocupații și meșteșuguri importante economic.

Olăritul:

Olăritul este unul dintre cele mai vechi meșteșuguri tradiționale din Moldova, practicat din epoca neolitică (cultura Cucuteni-Tripolie), când au apărut primele vase din lut ars. Acesta a jucat un rol esențial în viața cotidiană a comunităților rurale, fiind legat de necesitățile gospodărești și de expresia artistică populară.

Centre tradiționale de olărit

De-a lungul timpului, în Republica Moldova s-au format mai multe centre de olărit, renumite prin stiluri proprii:

- **Horești (raionul Ialoveni)** – unul dintre cele mai vechi și cunoscute centre, unde olarii produceau străchini, oale pentru gătit, ulcioare pentru apă și vin.
- **Iurcenii (raionul Nisporeni)** – faimos pentru vasele mari de provizii (căldări de lut, chiupuri).
- **Vălenii (raionul Cahul)** – renumit pentru ceramica roșie, cu decorațiuni simple.
- **Ungheni** – zonă în care olarii produceau obiecte ceramice de uz zilnic, dar și decorative.
- **Ciorești (raionul Nisporeni)** – unde tradiția olăritului s-a păstrat până astăzi.

Tipuri de obiecte produse

- **Vase pentru gătit și păstrare:** oale, căldări de lut, chiupuri, ulcioare.

- **Vase de servire:** străchini, farfurii, căni, castroane.
- **Obiecte decorative:** fluierașe din lut, sfeșnice, căni ornamentale.
- **Obiecte rituale:** vase folosite la sărbători sau obiceiuri religioase.

Tehnici și decoruri

- Modelarea la roata olarului și uscarea naturală.
- Arderea în cuptor de lut.
- Decorarea prin **incizii, pictură cu motive geometrice și florale**, smălțuire sau lăsarea în formă naturală.
- Culori predominante: roșu, negru, brun, alb.

Valoare culturală și turistică

- Olăritul este inclus în **patrimoniul cultural imaterial** al Republicii Moldova.
 - Unele centre de olărit au fost transformate în **muzee și ateliere meșteșugărești** care atrag turiști (ex.: Horești, Iurcenii, Vălenii).
 - Festivaluri și expoziții de ceramică populară promovează acest meșteșug.
 - Meșteșugarii sunt sprijiniți prin proiecte de turism rural și artizanat.
- Tradiția olăritului s-a redus considerabil în ultimele decenii din cauza industrializării și a materialelor moderne.
- Totuși, câțiva meșteșugari păstrează arta olăritului, organizând ateliere demonstrative pentru vizitatori.
- Promovarea turistică a meșteșugurilor populare (inclusiv olăritul) devine o modalitate de revitalizare a tradițiilor.
- Olăritul în Republica Moldova reprezintă un meșteșug străvechi, cu valoare artistică și etnografică, care reflectă creativitatea poporului. Deși practicat de mai puțini meșteșugari astăzi, el rămâne un element identitar și o resursă turistică importantă.

Albinăritul:

Albinăritul în Republica Moldova reprezintă o activitate agricolă și meșteșugărească cu tradiție, având importanță economică și ecologică majoră. Totodată, el este valorificat ca resursă turistică și identitară, cu potențial de dezvoltare în contextul turismului rural și al exportului de produse bio.

Istoria albinăritului pe teritoriul Republicii Moldova

1. Perioada veche și medievală

- Din cele mai vechi timpuri, locuitorii Moldovei practicau **prisăcuitul** – creșterea albinelor în scorburi naturale sau butuci scobiți.
- Documentele medievale (sec. XIV–XV) menționează **dijmele în miere și ceară**, plătite domnitorilor și mănăstirilor.
- Mierea era principala sursă de îndulcire, iar ceara – foarte prețuită, folosită pentru lumânări bisericești și comerț.
- Există izvoare care atestă exportul de **ceară moldovenească** spre Polonia și Imperiul Otoman.

2. Secolele XVIII–XIX

- Albinăritul era o ocupație răspândită în satele din **Codrii Moldovei** și de-a lungul râurilor Prut și Nistru.
- Țăranii foloseau încă **stupi primitivi din trunchiuri de copaci**, dar încep să apară și **stupii orizontali** din lemn, mai practici.
- Mierea și ceara rămân produse de export, iar apicultura devine parte integrantă a economiei țărănești.

3. Secolul XX – perioada modernizării

- În perioada interbelică, în Basarabia, se introduc **stupii multietajați** și tehnici moderne de întreținere a albinelor.
- În perioada sovietică, apicultura era practică atât în gospodării individuale, cât și în **colhozuri și sovhozuri**.
- În anii '60-'80, Republica Sovietică Socialistă Moldovenească producea cantități importante de miere și ceară pentru consum intern și export.
- Se organizează primele **asociații ale apicultorilor** și școli profesionale de apicultură.

4. Apicultura în Republica Moldova contemporană

- După 1991, apicultura rămâne o ocupație de bază în mediul rural, mai ales în regiunile cu vegetație meliferă bogată (Codrii, valea Nistrului, valea Prutului).
- Republica Moldova are în prezent **peste 250.000 de familii de albine**, crescute în stupine moderne.
- Produsele apicole principale sunt: **mierea (polifloră, de tei, de salcâm, de floarea-soarelui)**, ceara, propolisul, lăptișorul de matcă, păstura.
- Mierea moldovenească este exportată pe piețele **Uniunii Europene, Orientului Mijlociu și Asiei**.
- Se organizează **festivaluri ale mierii** și târguri apicole, care promovează tradiția și turismul rural.

Albinăritul (apicultura) este o ramură tradițională a agriculturii din Republica Moldova, practică din vechime. El are rol dublu:

- **economic** – prin producerea mierii și a altor produse apicole;
- **ecologic** – prin contribuția la polenizarea culturilor agricole și menținerea echilibrului natural.

Moldova este recunoscută ca o țară cu tradiții apicole datorită condițiilor naturale favorabile și florei melifere bogate.

Tradiția apiculturii

- În trecut, albinele erau crescute în **stupi din scorburi sau butuci de lemn**.
- Ulterior, s-au răspândit stupii verticali și cei orizontali, modernizați.
- Apicultura a fost legată de gospodăria țărănească și de tradiții populare (mierea folosită la sărbători, la nunți, la obiceiuri religioase).

Principalele produse apicole

- **Mierea** – de tei, salcâm, floarea-soarelui, polifloră (cea mai răspândită).
- **Ceara de albine** – utilizată pentru lumânări, industrie, cosmetică.
- **Propolisul** – cu proprietăți antimicrobiene.
- **Lăptișorul de matcă și păstura** – produse cu valoare nutritivă și medicinală.
- **Veninul de albine** – folosit în apiterapie.

Zone și condiții favorabile

- **Pădurile de tei și salcâm** din centrul și nordul țării (ex. Codrii Moldovei) – surse bogate de nectar.
- **Lanurile de floarea-soarelui și rapiță** – favorizează producția de miere monofloră.
- **Valea Prutului și Nistrului** – zone cu pășuni și pajiști melifere.

Situația actuală

- Moldova are **peste 250.000 de familii de albine** (în gospodării private și asociații de apicultori).
- Țara produce anual câteva mii de tone de miere, din care o parte semnificativă este **exportată** (în UE, Orientul Mijlociu, Asia).
- Există **asociații și cooperative apicole** care sprijină apicultorii.
- În ultimii ani, apicultura se confruntă cu probleme precum: schimbările climatice, utilizarea pesticidelor în agricultură, depopularea satelor.

Valoare turistică și culturală

- Apicultura este promovată în cadrul **turismului rural și ecologic**: vizite la stupine, degustări de miere, ateliere de prezentare a vieții albinelor.
- Există **festivaluri ale mierii** organizate anual în diverse localități.
- Mierea și produsele apicole moldovenești sunt apreciate ca **brand național** și cadouri tradiționale.

Portul, jocul și cântecul popular în Republica Moldova

1. Portul popular

- **Definiție:** Ansamblu vestimentar tradițional, purtat la sărbători, nunți, hramuri sau evenimente comunitare.
- **Structură:**
 - **Cămașa (ia)** – brodată cu motive geometrice și florale, de obicei pe mâneci și la guler.
 - **Catranța / Fota / Opregul** – țesătură în dungi, purtată de femei peste cămașă.
 - **Brâul** – colorat, folosit atât la femei, cât și la bărbați.
 - **Ițarii** – pantaloni albi din pânză sau lână, purtați de bărbați.
 - **Opincile** – încălțăminte tradițională.
- **Semnificație:** Portul popular reflectă apartenența la o regiune, statutul social și creativitatea artistică a comunităților.

Perioada de formare a trăsăturilor specifice a costumului tradițional moldovenesc coincide cu secolele XIII-XIV, făcându-l deosebit de costumele etniilor vecine. Fiecare perioadă din istoria costumului moldovenesc, structura și evoluția și-a păstrat caracteristicile esențiale.

Specificul principal al costumului popular din Moldova este dat de păstrarea unui număr mare de elemente străvechi, formele arhaice de port s-au conservat aici în mare măsură. La acest aspect au contribuit izolarea geografică a zonei, puținele căi de comunicație, dar și existența unui patriotism local dezvoltat, manifestat de oamenii acestor locuri.

Elementul primar al costumului popular este cămașa, purtată atât de bărbați, cât și de femei. Este confecționată din pânză albă de bumbac, în sau borangic. Lungimile cămeșei variază, uneori până la ceva mai jos de brâu, alteori până la glezne. Partea de sus a cămășilor este bogat decorată.

Costumul femeiesc tradițional este cel mai decorativ. Pe timpuri, în executarea costumului fiecare fată își pregătea desinestătător haina, stăruindu-se să-i dea originalitate, respectând o tradiție veche, care spunea: desenul nu se copie, dar se „fură cu ochii”.

Portul popular a prezentat un sistem dezvoltat de diferite îndeletniciri în confecționarea lui – țesători, pânzari, sumănari, postăvari, abajeri, brodeze, croșeteze, căciulari, pălărieri, jocari, zăbunari, cizmari, ciubotari, croitori, cusătorese etc.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea urmează o perioadă de decădere a costumului tradițional moldovenesc particulară prin reducerea țesutului pentru piesele vestimentare și înlocuirea lor cu stoffe de producție industrială și străină, influența modei orășenești, care a adus în mijlocul secolului al XX-lea la dispariția aproape totală a costumului tradițional, rămânând să fie utilizat în principiu la sărbătorile naționale și calendaristice în ansamblurile etnofolclorice la casele de cultură, școală, grădinițe. Costumul tradițional moldovenesc este un certificat de înaltă iscusință și pricepere, este un etalon de frumusețe, care posedă un limbaj de comunicare a unor tradiții străvechi, o mărturie vie a unui proces de creație în masa.

Fig.54.Sursa: Google.com. Costume populare moldovenești

Jocul popular

- **Definiție:** Dans tradițional practicat la sărbători, hramuri, nunți, ca formă de comuniune și expresie a bucuriei colective.
- **Caracteristici:**
 - Cel mai cunoscut este **Hora**, dansată în cerc, simbol al unității.
 - Alte jocuri: **Sârba, Brâul, Bătuta, Ciobănașul**.
 - Se dansează în grup, acompaniat de muzică populară interpretată la fluier, vioară, cobză, acordeon.
- **Rol social:** Jocul popular consolidează spiritul de comunitate și transmite tradițiile din generație în generație.

Dansul popular moldovenesc se caracterizează printr-o varietate interpretativă de la o zonă a țării la alta.

Întîlinim o mare bogăție de ritmuri și de tempouri, de poziții diferite ale brațelor cu mișcări elegante și line în dansurile femeiești și virtuozitate în dansurile bărbătești. Seria de elemente tehnice bine definite determină un specific național bine pronunțat al dansurilor populare moldovenești. Cu asemenea temperament se interpretează și dansurile găgăuzești, bulgare, care influențându-se reciproc, păstrează un limbaj expresiv și caracteristic dansurilor moldovenești.

După structura metro-ritmică și după mișcare dansul poate fi sistematizat astfel:

- de „sîrbă” (măsură de 2/4, sînt executate într-o mișcare rapidă de bărbați și femei în cerc, care se țin cu mîinele de umeri),
- de „bătută-horă” (măsură de 2/4, sînt executate într-o mișcare rapidă, bătutele sînt executate, de obicei, de bărbați și includ mișcări virtuozitate),

- horele – (de bărbați și de femei, în ambele cazuri participanții formează un cerc sau semicerc și se țin de mâini),
- de „ostropăț” (țin de dansurile de ritual, măsură de 7/16 sau 3/8, se execută într-o mișcare rapidă, de obicei, individual, cu un obiect din zestre ținut în mâini),
- de „hora-mare” (măsură de 6/8 sau 3/8, se execută într-o mișcare moderată și înceată, participanții formează un cerc, ținându-se de mâini, care sînt îndoite în coate și ridicate la nivelul umerilor).

În dependență de rolul lor social dansurile populare moldovenești se clasifică: în dansuri rituale, legate de obiceiurile calendarice („Capra”, „Călușarii”) și de familie („Dansul miresei”, „Zestrea”, „Jocul mare”), în dansuri nerituale, care, la rîndul lor, pot fi divizate în dansuri cu obiect „Coasa”, „Poama”, „Îțele”, „Sfredelușul”, „Sîsîeacul”, „Tăbăcăreasca”, „Zdroboleancă”, „Coșerul”, „Jocul fierarilor” – redau procesul de muncă. „Haiduceasca”, „Voiniceasca”, „Arnăutul” – oglindesc luptă eroică a poporului. „Ilenuța”, „Catincuța”, „Parascița”, „Mititica” – redau chipul femeii. „Trandafirul”, „Busuiocul”, „Oleandra”, „Rața”, „Ghiocelul”, „Liliacul”, „Hulubul”, „Căluțul” – sînt consacrate florei și faunei. „Fulgerul”, „Vîntul” – redau fenomenele naturii. Satirice – jocul „Șolticul”.

Fig.55.Sursa: Google.com. Jocul popular moldovenesc.

Cîntecul popular

- **Definiție:** Formă de expresie orală și muzicală care reflectă viața, bucuriile și dorurile oamenilor.
- **Tipuri principale:**
 - **Doina** – cântec liric, de dor și jale, specific spațiului românesc, inclus în patrimoniul UNESCO.
 - **Cîntece de joc** – acompaniază dansurile tradiționale.
 - **Cîntece de nuntă** – legate de obiceiuri și ritualuri.
 - **Cîntece haiducești și istorice** – evocă figuri eroice și evenimente.
- **Valoare:** Cîntecul popular păstrează memoria colectivă, exprimă identitatea și sensibilitatea poporului.

Fig.56.Sursa: Google.com. Cîntecul popular moldovenesc.

Valoare culturală și turistică

- Portul, jocul și cântecul popular sunt elemente definitorii ale **identității naționale**.
- Ele sunt promovate prin:
 - **festivaluri folclorice** („Hora de la Prut”, „Mărțișor”, „Festivalul Covorului” etc.);
 - **muzee și ansambluri etnofolclorice**;
 - **turism cultural și rural**, unde vizitatorii pot descoperi tradițiile vii.

Portul, jocul și cântecul popular nu sunt doar manifestări estetice, ci și expresii vii ale istoriei, spiritualității și unității comunităților din Republica Moldova. Ele rămân resurse culturale și turistice de mare valoare, transmise din generație în generație.

Arhitectura și instalațiile populare în Republica Moldova

1. Arhitectura populară

- **Definiție:** Ansamblul construcțiilor tradiționale din mediul rural, realizate cu materiale locale (lemn, piatră, lut, stuf), care răspund nevoilor de locuire și activităților gospodărești.
- **Elemente principale:**
 - **Casa țărănească** – construită din bârne de lemn, piatră sau chirpici; acoperiș din șindrilă, paie sau stuf.
 - **Pridvorul și prispa** – elemente definitorii ale caselor moldovenești.
 - **Șura și grajdul** – anexe gospodărești pentru păstrarea furajelor și adăpostirea animalelor.
 - **Fântâna cu cumpănă** – element esențial pentru aprovizionarea cu apă.
- **Caracteristici:** simplitate, funcționalitate, armonie cu natura, decoruri geometrice sau florale la porți și ferestre.

2. Instalațiile populare

- **Definiție:** Construcții și mecanisme tradiționale folosite pentru diverse activități gospodărești, agricole sau meșteșugărești.
- **Tipuri principale:**
 - **Moara de apă și moara de vânt** – pentru măcinarea cerealelor.
 - **Teascul (pivnițele și prese de vin)** – utilizat la zdrobirea strugurilor.
 - **Pivele și vâltorile** – instalații hidraulice pentru spălarea și îndesarea țesăturilor din lână.
 - **Stânele și cuptoarele de var** – pentru prelucrarea laptelui și a materialelor de construcție.
 - **Cuptorul cu vatră** – folosit pentru coacerea pâinii și gătitul mâncărurilor tradiționale.

3. Rol și semnificație

- Arhitectura și instalațiile populare reflectă:
 - **adaptarea omului la condițiile naturale** (climă, relief, resurse);
 - **nivelul tehnic și creativitatea comunităților rurale**;
 - **identitatea culturală** transmisă din generație în generație.
- Ele constituie astăzi resurse pentru:
 - **turism rural și etnografic** (muzee în aer liber, pensiuni tradiționale);
 - **festivaluri și ateliere de meșteșuguri**;
 - **păstrarea patrimoniului cultural imaterial**.

4. Exemple din Republica Moldova

- **Muzeul Satului (Chișinău)** – prezintă case tradiționale, fântâni și instalații populare aduse din diverse regiuni.
- **Moara de vânt din satul Gaidar (UTA Găgăuzia)** – monument de arhitectură tehnică tradițională.
- **Fântânile de cumpănă și priskele** din satele de câmpie și de deal – simboluri ale vieții rurale.

Arhitectura și instalațiile populare din Republica Moldova sunt expresia relației armonioase dintre om și natură, păstrând tradiții vechi de secole. Ele reprezintă astăzi nu doar relicve ale trecutului, ci și resurse turistice și culturale de mare valoare.

Casele populare

Casa populară moldovenească este construcția tradițională din mediul rural, realizată cu materiale locale (lemn, piatră, lut, stuf) și adaptată condițiilor naturale și sociale ale comunităților. Ea reflectă modul de viață, credințele și gustul estetic al țăranului.

Locuința tradițională (eng. vernaculară) este casa de locuit caracteristică locuitorilor unei țări. Arhitectura locuinței tradiționale – planul, mărimea și aspectul – au fost influențate de condițiile fizico-geografice ale mediului natural, de particularitățile și specificul sistemului gospodăresc, condiționate istoric și social. Casa moldovenească a obținut o formă unitară ca planimetrie și volum, cu diferențe zonale constructive, prezentând afinități comune cu locuința formată la popoarele din estul Europei – români, ucraineni, bieloruși și ruși.

Materialul perisabil din care au fost construite, precum și progresul social și tehnic, n-au îngăduit să se păstreze locuințe mai vechi de două sute de ani. Cele mai vechi case cu arhitectură tradițională din Moldova datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, și aceasta datorită faptului că prezintă monumente istorice, cum ar fi casa memorială din Chișinău în care a locuit poetul rus Pușkin.

Casa de locuit tradițională este construită pentru a servi 1-2-3 generații, după care moștenitorii o înlocuiesc cu alta mai performantă, corespunzătoare timpurilor noi. În secolele precedente, când timpul curgea lent, schimbările interveneau pe nesimțite, și casele urmau modelul care l-a precedat, formînd o arhitectură care era respectată ca o lege nescrisă. În arhitectura locuinței tradiționale se îmbină gîndirea normativă, comună nivelului tehnic al societății, cu ajustarea la cerințele individuale.

Cercetată pe perioade istorice, casa este atestată din neolitic. Locuințele erau mari, colective pentru o spiță de neam, închideau o suprafață locuibilă care varia între 15-100 m.p. Casele culturii Cucuteni-Tripolie, studiate lîngă satul Vărvăreuca, raionul Florești, erau ridicate pe platforme din lut ars, cu pereții din nuiete împletite, lipite cu lut și văruite. Unele case aveau cîte două niveluri, încăperile cu destinație de locuire și depozitare, printre obiectele casnice evidențiindu-se figurine de cult. Scheletul acoperișului era construit din căpriori și leașuri din lemn, peste care se fixa materialul de învelire: paie și stuf.

Materiale de construcție

- **Lemnul** – folosit mai ales în zonele împădurite (Codrii Moldovei).
- **Chirpiciul și lutul** – răspândite în regiunile de câmpie.
- **Piatra** – utilizată în sud și în zonele cu cariere naturale.
- **Paiele și stuful** – pentru acoperișuri.

Structura și elementele casei

- **Temelia:** din piatră brută sau lemn, pentru a proteja de umezeală.
- **Pereții:** din bârne de lemn, chirpici sau piatră.
- **Acoperișul:** în patru ape, învelit cu stuf, paie, șindrilă, iar mai târziu cu țiglă.
- **Prispa:** platformă din lemn sau lut, acoperită, situată pe una sau mai multe laturi, folosită ca spațiu de socializare.
- **Pridvorul:** element arhitectural cu stâlpi sculptați și arcade, prezent mai ales în casele mai înstărite.
- **Ferestrele și ușile:** mici, încadrate cu ornamente sculptate sau pictate.

Interiorul casei tradiționale

- **Tinda** – încăperea de la intrare, de unde se intra în camerele de locuit.
- **Casa mare** – cea mai importantă încăpere, destinată oaspeților și sărbătorilor; decorată cu țesături, covoare și icoane.
- **Camera de zi / odaia** – pentru viața de zi cu zi a familiei.
- **Cuptorul cu vatră** – centru al gospodăriei, folosit la gătit, încălzit și dormit iarna.

Caracteristici estetice

- Simplitate și funcționalitate.
- Ornamentație discretă, dar semnificativă: motive geometrice și florale la stâlpii prispei, la porți și la ferestre.
- Culori predominante: alb (pereții), albastru sau verde (ferestrele, ușile, ornamentele).

Valoare culturală și turistică

- Casa populară moldovenească reflectă **identitatea națională** și creativitatea comunităților rurale.
- Astăzi, multe dintre ele sunt valorificate prin:
 - **muzee etnografice** (ex. Muzeul Satului din Chișinău);
 - **pensiuni turistice rustice** care păstrează arhitectura tradițională;
 - **festivaluri și evenimente folclorice** care promovează viața satului.

Casa populară moldovenească este mai mult decât o simplă locuință – ea este un simbol al legăturii dintre om și natură, al tradițiilor și al valorilor estetice ale satului. Astăzi, ea rămâne o resursă de identitate culturală și un obiectiv valoros pentru turismul etnografic.

Un important domeniu al preocupărilor casnice era și prelucrarea **pieilor de animale**, obținute în urma creșterii animalelor. Din piele erau confecționate cojoace, căciule, pieptare, pantaloni, opinci, cizme, etc.

Trecerea în revistă a denumirilor de meșteșuguri tradiționale are ca scop demonstrarea numărului mare de domenii meșteșugărești în mediul rural, cu accent pe acele, care au fost fixate și descrise în cadrul cercetărilor de teren., Fiecare domeniu era înzestrat cu anumite utilaje și ustensile, tehnici de producere, cu o mare diversitate de forme și expresii culturale a obiectelor confecționate.

Toate aceste valori tehnologice, diversitatea de obiecte și expresii culturale sunt un imens și durabil potențial, care poate fi renăscut și valorificat pentru deschiderea de noi locuri de muncă, de stopare a

migrației, reducerea sărăciei și ameliorarea a calității vieții. Ele sunt un izvor nesecat de experiență și modele pentru instruirea și educația generației în creștere.

Dintre toate meșteșugurile tradiționale, **prelucrarea lemnului** presupune cea mai diversificată specializare. Sunt circumscrisi acestui domeniu tâmplari, dulgheri, stoleri, dogari, rotari, cioplitori, sculptori, constructori de instrumente muzicale, împletitori de nuiile etc. Marea răspândire și marea diversitate de subcategorii se explică prin existența resursei materiale –pădurile întinse – din care se obține materia primă necesară, lemnul. Paleta de tehnici folosite este, de asemenea, largă, acestea fiind adaptate scopului urmărit: cioplire și sculptare pentru construirea caselor, bisericilor, acareturilor; creștere sau excizie și incizie pentru decorarea mobilierului și a obiectelor mărunte; încovoiere pentru realizarea coșurilor și lingurilor; perforare și traforare pentru eliminarea unei părți din masa lemnoasă; pirogravare pentru decorarea vaselor.

În urma analizei informațiilor statistice, colectate, au fost stabilite următoarele lucruri:

-Sunt meșteri cu vârsta de la 30 la 70 ani, în mare parte depășind vârsta de 55–60, dintre care 19 persoane sunt bărbați, cealaltă parte a meșterilor sunt femei

Repartizarea meșteșugurilor pe teritoriul Republicii Moldova, pe tipuri:

- Broderie, croșetărie -20 %
- Prelucrarea lemnului -17 %
- Confectionarea costumelor tradiționale -13 %
- Împletit în lozie, alte fibre vegetale-12 %
- Țesut de țoluri, covoare, cătrînțe -12 %
- Pictură -10 %
- Olăritul -3 %
- Confectionarea păpușilor tradiționale -3 %
- Împletit în andrele -3 %
- 2 % -prelucrarea cornului, fierărie.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns scurt

1. Ce se înțelege prin noțiunea de **resurse etnografice**?
2. Care sunt principalele zone etnografice ale Republicii Moldova?
3. Menționează trei exemple de **meșteșuguri populare tradiționale** din Moldova.
4. Ce rol au **portul popular** și **dansul tradițional** în păstrarea identității culturale?
5. Care sunt principalele materiale utilizate în **arhitectura tradițională moldovenească**?

Întrebări de tip completare

6. Portul popular moldovenesc se caracterizează prin ...
7. Jocurile și cântecele populare sunt transmise din generație în generație prin ...
8. Un exemplu de instalație populară utilizată în trecut în gospodărie este ...

Întrebări de tip alegere multiplă

9. Care dintre următoarele reprezintă resurse etnografice?
 - a) Cetăți medievale
 - b) Ceramică de Cucuteni
 - c) Portul popular moldovenesc
 - d) Obiceiurile și tradițiile de nuntă
 - e) Rezervațiile naturale

10. Ce elemente fac parte din patrimoniul etnografic imaterial?

- a) Cântecul popular
- b) Muzele de etnografie
- c) Colindele și obiceiurile de iarnă
- d) Casele tradiționale din lut

Întrebări de analiză și reflecție

- 11. Explică modul în care **resursele etnografice** contribuie la dezvoltarea turismului cultural în Republica Moldova.
- 12. Care sunt pericolele ce amenință păstrarea tradițiilor etnografice?
- 13. Argumentează importanța **festivalurilor folclorice** în promovarea resurselor etnografice.
- 14. Dă exemple de localități din Republica Moldova cunoscute pentru **centre meșteșugărești**.
- 15. Cum pot fi valorificate resursele etnografice în programele educaționale și de turism rural?

Subiectul 19: Portul popular moldovenesc.

Portul popular moldovenesc reflectă identitatea culturală și tradițiile locuitorilor din diferite regiuni ale Moldovei. Este caracterizat prin **simplitate, funcționalitate și bogăție ornamentală**, adaptate la condițiile de viață rurală.

- **Femeile** poartă cămăși albe, brodate cu motive geometrice sau florale, fuste lungi și șorturi colorate, brâuri împletite, și baticuri sau marame pe cap.
- **Bărbații** poartă cămăși simple sau brodate, pantaloni largi, brâu și pălărie tradițională.
- Materialele folosite sunt în general **bumbac, in, lână**, iar broderiile reflectă simboluri locale și credințe populare.
- Culorile predominante sunt **alb, roșu și negru**, cu variațiuni regionale.
- Portul popular este purtat în special la **sărbători, nunți, festivaluri folclorice** și în cadrul tradițiilor religioase sau comunitare.

Repartizarea pe regiuni etnografice:

Tabelul 28

Regiune etnografică	Femei - elemente principale	Bărbați - elemente principale	Observații / Motive specifice
Codrii (centrul Moldovei)	Cămașă albă brodată cu roșu și negru, fustă lungă, șorț brodat, brâu, batic pe cap	Cămașă albă brodată, pantaloni largi, brâu, pălărie tradițională	Broderiile cu motive geometrice și florale, simboluri ale naturii
Nordul Moldovei	Cămașă cu broderii complexe la mâneci și piept, fustă în dungi, șorț colorat, maramă	Cămașă brodată, pantaloni largi, vestă, pălărie	Motive vegetale și zoomorfe, culori mai intense
Sudul Moldovei	Cămașă albă simplă cu broderii discrete, fustă sau catrință, brâu, batic	Cămașă albă, pantaloni simpli, brâu, pălărie	Stil mai sobru, culori mai deschise, influențe balcanice

Regiune etnografică	Femei - elemente principale	Bărbați - elemente principale	Observații / Motive specifice
Zona Nistrului	Cămașă cu broderii fine, fustă lungă, șorț și batic, mărgel	Cămașă albă, pantaloni largi, vestă brodată, pălărie	Accent pe ornamente mici, culori vii, mărgel și panglici

Portul popular moldovenesc, reprezintă o componentă vitală a patrimoniului cultural al Moldovei, reflectând istoria, tradițiile și identitatea acestui popor. Costumele tradiționale moldovenești nu sunt doar simple haine; ele sunt un simbol al moștenirii culturale, fiind purtate cu mândrie la diverse evenimente, sărbători și festivaluri. Fiecare element al portului popular, de la ie și fota până la accesorii și bijuterii, spune o poveste despre valorile și credințele comunității.

Înțelegerea elementelor distinctive ale portului popular moldovenesc este esențială pentru păstrarea și promovarea tradițiilor culturale. Aceste costume nu doar că reprezintă o formă de artă textilă, dar ele păstrează și transmit valori, simboluri și tehnici meșteșugărești de-a lungul generațiilor. Fiecare motiv brodat, fiecare culoare și fiecare piesă de îmbrăcăminte au semnificații profunde și sunt martori ai evoluției culturale și istorice a Moldovei.

Păstrarea și promovarea acestor tradiții ajută la consolidarea identității culturale și la crearea unui sentiment de apartenență. Într-o lume în continuă schimbare, unde globalizarea poate duce la pierderea particularităților locale, portul popular moldovenesc oferă o ancoră în trecut, menținând vie memoria colectivă și contribuind la diversitatea culturală globală.

Elemente de bază ale portului popular moldovenesc

Ie

Ia este una dintre cele mai reprezentative piese ale portului popular moldovenesc. Confectionată din pânză de bumbac, in sau cânepă, ie este adesea decorată cu broderii complexe. Aceste broderii sunt realizate manual, folosind tehnici tradiționale transmise de la o generație la alta. Motivele brodate variază de la flori și frunze la simboluri geometrice și sunt, de obicei, de culoare roșie, neagră sau albastră.

Pânza de bumbac este cel mai frecvent utilizată, datorită durabilității și confortului său. Uneori, se folosește și pânză de in sau cânepă pentru o textură mai rustică.

Broderia pe ie se realizează prin tehnici tradiționale cum ar fi punctul de cruciuliță, punctul românesc și punctul de lanț. Fiecare tehnică contribuie la complexitatea și frumusețea designului final.

Fig.58.Sursa: Google.com. Ie.

Motivele brodate pe ie sunt adesea inspirate de natură și viața rurală, incluzând flori stilizate, frunze, spice de grâu și simboluri geometrice. Fiecare motiv are o semnificație culturală și spirituală, contribuind la povestea purtătorului.

Catrința și brâul

Catrința este o fustă tradițională purtată de femei, în timp ce brâul este o curea lată folosită pentru a fixa catrința în jurul taliei. Aceste piese sunt esențiale în portul popular moldovenesc și sunt confecționate din materiale rezistente, adesea decorate cu broderii.

Catrința este realizată din lână, bumbac sau mătase, iar brâul din același material sau piele. Broderiile de pe catrințe și brâuri sunt realizate prin tehnici tradiționale, similar cu cele folosite pentru ie, adăugând astfel un nivel suplimentar de detalii și complexitate.

Motivele brodate pe catrințe și brâuri au adesea semnificații simbolice, reprezentând fertilitatea, prosperitatea și protecția. Funcționalitatea lor este de a oferi confort și mobilitate, permițând purtătorului să se miște liber în timpul activităților zilnice sau dansurilor tradiționale.

Aceste elemente de bază ale portului popular moldovenesc nu doar că reflectă măiestria și creativitatea artizanilor locali, dar și păstrează vie o tradiție culturală bogată și diversificată.

Simbolismul și motivele folclorice

Motive geometrice

Motivele geometrice sunt omniprezente în broderiile moldovenești, având o semnificație profundă și variată. Aceste motive includ forme precum romburi, cruci, linii zig-zag și spirale, fiecare având propria sa simbolistică. Romburile, de exemplu, sunt adesea asociate cu fertilitatea și prosperitatea, reprezentând câmpuri cultivate sau grâne. Crucile pot simboliza protecția și credința religioasă, fiind integrate în desene pentru a aduce binecuvântare și apărare împotriva răului.

Geometria în broderie nu este doar o formă de artă decorativă, ci și o metodă de a transmite mesaje și tradiții de la o generație la alta. Modelele geometrice sunt adesea aranjate în moduri simetrice, simbolizând echilibrul și armonia în viață.

Motive florale

Florile sunt motive frecvente în broderiile moldovenești, fiecare floare având propriul său symbolism. Trandafirii, de exemplu, sunt adesea asociați cu iubirea și frumusețea, în timp ce lalelele simbolizează eleganța și noblețea. Alte flori comune includ margaretele, simbolizând puritatea și inocența, și macii, care pot reprezenta atât somnul etern, cât și sacrificiul.

Fig.59.Sursa: Google.com. Broderii moldovenești.

Simboluri zoomorfe

Simbolurile zoomorfe sunt prezente în multe broderii moldovenești, fiecare animal având propria sa semnificație culturală. De exemplu, păsările sunt adesea văzute ca mesageri între cer și pământ, simbolizând libertatea și speranța. Caii, pe de altă parte, sunt asociați cu puterea și viteza, iar șerpii sunt văzuți ca simboluri ale reînnoirii și vindecării datorită capacității lor de a-și schimba pielea.

Animalele brodate pe haine și alte textile nu sunt doar decorative, ci și aducătoare de noroc și protecție. Fiecare simbol zoomorf are o poveste și o semnificație care se leagă de tradițiile și credințele poporului moldovenesc.

Culorile utilizate

Paleta de culori

Portul popular moldovenesc se remarcă printr-o paletă bogată și vibrantă de culori, fiecare având o semnificație aparte. Culorile predominante sunt roșul, negrul, albul și albastrul. Roșul simbolizează vitalitatea, energia și protecția împotriva spiritelor rele. Negrul este adesea asociat cu pământul, stabilitatea și seriozitatea. Albul, pe de altă parte, reprezintă puritatea, inocența și spiritualitatea. Albastrul este legat de calm, pace și legătura cu cerul.

Pe lângă aceste culori principale, pot fi întâlnite și nuanțe de verde, galben și auriu. Verdele simbolizează natura și reînnoirea, galbenul este asociat cu bogăția și prosperitatea, iar auriul denotă regalitate și splendoare.

Influențele regionale

Utilizarea culorilor în portul popular moldovenesc variază semnificativ în funcție de regiune, reflectând tradițiile locale și influențele istorice. De exemplu, în nordul Moldovei, se observă o preferință pentru combinațiile de roșu și negru, accentuate de motive geometrice și florale. În zonele de sud, albastrul și verdele sunt mai frecvent întâlnite, alături de motive inspirate de natură și viața pastorală.

În centrul Moldovei, portul popular tinde să combine toate aceste culori, reflectând diversitatea și bogăția culturală a regiunii. Fiecare zonă geografică aduce o nuanță specifică, contribuind la un mozaic coloristic care povestește despre identitatea și tradițiile locului.

Accesorii tradiționale

Marama și baticuri

Marama și baticurile sunt accesorii esențiale în portul popular moldovenesc, aducând un plus de eleganță și autenticitate ținutelor tradiționale. Marama este adesea confecționată din materiale fine, cum ar fi borangicul sau mătasea, și poate fi brodată cu motive florale sau geometrice. Marama se poartă în special la ocazii festive și ceremonii religioase, având un rol decorativ dar și simbolic, fiind asociată cu puritatea și respectul.

Baticurile sunt mai simple în design comparativ cu marama și sunt purtate zilnic de femei, în special în mediul rural. Acestea pot fi realizate din bumbac sau lână și sunt de obicei colorate, cu imprimeuri florale sau geometrice. Baticul protejează părul de praf și soare, dar este și un simbol al feminității și modestiei.

Bijuterii și podoabe

Bijuteriile și podoabele tradiționale moldovenești adaugă un plus de rafinament și strălucire portului popular. Printre cele mai comune bijuterii se numără colierele din mărgelă sau perle, cerceii din metal prețios și brățările bogat decorate. Aceste accesorii sunt adesea realizate manual, cu mare atenție la detalii, și pot fi ornamentate cu motive tradiționale.

Fig.60.Sursa FOTO: Facebook Sofia Vicoveanca, Laura Lavric

Colierele din mărgelile colorate sunt foarte populare și sunt purtate atât la gât, cât și ca brățări înfășurate pe mâini. Acestea pot fi simple sau pot avea motive complexe, fiecare model având o semnificație culturală și simbolică.

Cerceii tradiționali, de obicei din argint sau aur, pot fi mici și delicate sau mari și impunători, în funcție de ocazie. Aceștia adaugă un element de strălucire și completează perfect ținuta tradițională.

Brățările sunt adesea purtate în seturi și pot fi din metal prețios sau din piele, decorate cu motive populare sau pietre prețioase. Acestea simbolizează puterea și protecția și sunt adesea oferite ca daruri în cadrul ceremoniilor importante.

<https://youtu.be/Q0QIlzH1DFM> Pe linkul dat este reprezentat videoul privind costumul popular moldovenesc.

<https://youtu.be/7Ekzb77IEEo> link despre Ziua Națională a Portului popular, serbată în ultima duminică din luna iunie.

Costumul de bază a femeilor constă din : cămașa tradițională, (ie) poale, catrința, fota și brâu, pieptar sau bundiță, opinci, traistă, batic înflorat și podoabe, fiecare reprezentând o clasă de obiecte. Fiecare zonă are ceva specific, care este reflectat în vestimentație. Culoarele cele mai des folosite sunt: albul – culoarea curățeniei și a nevinovăției, roșul – culoarea vieții și a bucuriei, verdele – culoarea naturii, negrul – culoarea întunericului

Costumul bărbătesc este format din piese de bază și adăugătoare : cămașa, pantalonii, brâul. Acest costum este pentru timp cald, culoarea fiind albă. Capul este acoperit cu pălărie de paie sau pălărie de pâslă. În perioada rece costumul avea nuanțe mai întunecate, pentru că era alcătuit din piese țesute din lână sau cusute din piei de animale. Bărbații din familii mai bogate, purtau chimire cu trei sau patru catarami. De chimir erau prinse briceagul, punga cu bani, punga cu tutun, cremenea și iasca. Deasupra cămeșii și a pantalonilor se îmbrăca bundița – o piesă din blană de oaie, iar în timpul iernii, în caz de necesitate, mai purtau pe deasupra și cojocul sau cojoc mare. În zilele de lucru, purtau opinci, în cele de sărbătoare încălțau papuci, bocanci, ciobote sau cizme.

https://youtu.be/FyT3xNEqMSA?si=NeaThkh8d_7rFYx9 link despre ziua portului popular (2016)

Costume la evenimente tradiționale:

Costume tradiționale la nuntă

Costume etnofolclorice

Întâmpinarea oaspeților

La sărbători naționale

La sărbători de familie

Înmânarea colacului oaspeților

Costum bărbătesc și femeiesc

Costum tradițional de mireasă și mire

Fig.61.Sursa: <https://moldovenii.md/> Costume tradiționale la evenimente

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns scurt

1. Ce reprezintă portul popular moldovenesc și ce rol are în identitatea culturală?
2. Care sunt materialele tradiționale din care se confecționa portul popular moldovenesc?
3. Menționează două culori predominante în broderiile portului popular.
4. Ce element vestimentar era nelipsit din îmbrăcămintea femeilor? Dar a bărbaților?

5. În ce contexte sociale și culturale este purtat portul popular în prezent?

Întrebări de tip completare

6. Cămașa femeiască era decorată cu ...
7. Brâul purtat de bărbați avea rolul de ...
8. Pălăria din paie sau lână simboliza ...
9. Portul popular moldovenesc era transmis ...

Întrebări de tip alegere multiplă

10. Care dintre următoarele fac parte din portul popular moldovenesc feminin?
a) Șorțul brodat
b) Marama sau baticul
c) Vestonul militar
d) Fusta lungă
11. Ce elemente caracterizează portul popular masculin?
a) Cămașa albă brodată
b) Brâul lat
c) Pantalonii largi
d) Cravata

Întrebări de analiză și reflecție

12. Explică de ce portul popular este considerat o resursă etnografică valoroasă.
13. Argumentează legătura dintre simbolurile de pe broderii și credințele populare.
14. Cum contribuie purtarea portului popular la sărbători și festivaluri la păstrarea tradițiilor?
15. Dă exemple de diferențe regionale în portul popular moldovenesc.

Subiectul 20: Sărbători și obiceiuri calendaristice și religioase în Republica Moldova.

Sărbătorile și obiceiurile moldovenești poartă însemne valorice moștenite din moși-strămoși prin care consolidează națiunea și contribuie la identificarea noastră. Marcate o singură zi sau câteva, cu dată fixă sau mobilă, dedicate divinităților calendaristice, dar și oamenilor, animalelor, păsărilor, plantelor, fenomenelor terestre și cosmice, sărbătorile și obiceiurile sînt cunoscute și respectate pînă astăzi. În acest context putem menționa faptul că moldovenii au reușit pe parcursul istoriei să-și înnobileze viața cu sărbători frumoase și obiceiuri semnificative.

Prin urmare, sistemul de sărbători și obiceiuri este unul destul de complex, în cadrul căruia s-au intercalat tradiții și ritualuri, credințe și superstiții. Din acest motiv în cercetările de specialitate, încă nu este definitivată o clasificare explicită.

Analizînd, întreg spectrul de sărbători și obiceiuri moldovenești vom face o trecere în revistă a celor mai reprezentative categorii de sărbători, începînd cu cele celebrate la nivel național și nu în ultimul rînd cu sărbătorile marcate în familie.

Prin **sărbători** sînt desemnate zilele în care se comemorează evenimente importante, acestea fiind marcate prin diferite serbări, solemnități, care de obicei sînt stabilite în mod oficial drept zile de odihnă. Sărbătorile de peste an mai sînt numite sărbători calendaristice. Aici ținem să menționăm sărbătorile recunoscute drept naționale – cele prin care se celebrează un eveniment important din istoria țării precum

- 9 mai – Ziua Victoriei asupra fascismului, 27 august – Ziua Independenței Republicii Moldova, 31 august – Limba noastră.

Spre bucuria noastră în Moldova avem multe sărbători oficiale. În categoria aceasta sînt incluse și unele sărbători cu **caracter religios**, recunoscute de biserica creștin-ortodoxă. Pentru început, le vom menționa în succesiunea desfășurării pe parcursul anului.

Prima sărbătoare este cea a Anului Nou – 1 ianuarie. În mod tradițional, festivitățile de Anul Nou, au loc în cadrul familiei sau se sărbătorește cu prietenii apropiați. Odată începute, festivitățile continuă cu sărbătorile de Crăciun, sărbătorite de către Moldova Ortodoxă pe 7-8 ianuarie. Din sărbătorile de primăvară o zi remarcabilă este 1 martie, cînd oamenii dăruiesc rudelor și prietenilor mărțișoare – simbol al vieții noi și începutului primăverii. Tot în această lună, la 8 martie, este sărbătorită Ziua Internațională a Femeii. Primăvara se serbează și sărbători religioase mari, datele cărora sînt variabile, adică se modifică de la un an la altul. Așadar, Paștele Ortodox este sărbătorit după prima lună plină care a urmat echinocțiului de primăvară. La o săptămînă după începutul sărbătorii Paștelui, ortodocșii sărbătoresc Paștele Blajinilor. În această zi sînt comemorați răposații, se întîlnesc rudele și merg împreună la mormintele celor dragi. O zi de sărbătoare este și 1 mai – Ziua internațională a oamenilor muncii.

O categorie importantă a ciclului sărbătorilor calendaristice sînt cele cu caracter religios. În primul rînd, aici sînt incluse cele dedicate Domnului Nostru Isus Hristos: Nașterea Domnului (Crăciunul) Botezul Domnului (Boboteaza), Învierea Domnului (Paștele), Înălțarea Domnului (Ispasul) etc. Religioase sînt și sărbătorile care celebrează zilele Sfinților Părinți: Sf. Vasile, Sf. Gheorghe, Sfinții Constantin și Elena etc. Aici este important de menționat și Hramului Localității – sărbătorirea patronului spiritul al bisericii. La noi în țară este cunoscută tradiția cîtorva tipuri de hram: al familiei, bisericii, mănăstirii, localității.

Cele mai apropiate de spiritul moldovenilor sînt sărbătorile de familie: Căsătoria, Sărbătoarea Noului Născut etc. Anume în această categorie de sărbători s-au păstrat cele mai spectaculoase obiceiuri și ritualuri tradiționale.

Prin obiceiuri înțelegem diverse manifestări cu caracter folcloric și pitoresc ce cuprind semnificații profunde asupra omului privind relațiile lui cu natura și lumea înconjurătoare. Cunoaștem obiceiuri străvechi, obiceiuri noi, obiceiuri de nuntă etc., acestea pot fi privite ca reguli nescrise a activității umane transmise pe cale orală, după cum este tradiția.

Obiceiuri inedite respectate și practicate de moldoveni sînt cele de ajutor reciproc: de clacă la construcția casei, de ajutor la săpatul sau curățatul fîntîinii, de pregătire a zestrei, care în tradiția noastră este numită șezătoare.

În obiceiurile moldovenești s-au păstrat pînă în prezent forme ample de desfășurare, în care vechile rituri se îmbina cu acte ceremoniale și manifestări spectaculoase. În acest sens, este important să conștientizăm că avem nevoie să păstrăm legătura cu trecutul, cu tradițiile seculare, să protejăm și să promovăm patrimoniul spiritual-imaterial.

Sărbători de Iarnă

- **Colinde:**

Cîntece cu specific religios și popular, cîntate în preajma Crăciunului pentru a vesti Nașterea Domnului și a aduce urări de bine.

- **Plugușorul:**

Un urat tradițional de Anul Nou, care aduce urări pentru recolte bogate și un an roditor.

- **Sorcova:**

Un obicei de Anul Nou, în care copiii colindă cu o vreo ramură decorată (sorcovă) pentru a transmite urări de sănătate, belșug și fericire.

- **Jocul Caprei și Jocul Ursului:**

Spectacole populare tradiționale, parte din festivitățile de Anul Nou, care implică costume și reprezentări simbolice.

- **Revelion:**

Sărbătorirea sfârșitului de an, marcată de petreceri și adunări de familie.

- **Boboteaza:**

Sărbătoare religioasă importantă, care marchează sfințirea apei la 6 ianuarie, un eveniment central în calendarul religios ortodox.

Sărbătorile de iarnă ocupă un loc special în inimile moldovenilor, fiind un prilej de bucurie, reunire cu familia și respectarea unor tradiții străvechi.

De la colindatul copiilor până la pregătirea mesei festive, fiecare moment este încărcat de semnificații și emoții.

În Republica Moldova, acest ciclu al sărbătorilor începe pe **13 decembrie**, de **Sfântul Andrei**, și se încheie pe **20 ianuarie**, de **Sfântul Ioan Botezătorul**.

Colindele: bucuria de a vesti Nașterea Domnului

Crăciunul se sărbătorește atât pe stil nou, **25 decembrie**, cât și pe stil vechi, **7 ianuarie**. Una dintre cele mai iubite tradiții ale Crăciunului este colindatul.

Crăciunul este sărbătorit cu mese îmbelșugate, unde gospodinele pregătesc bucate tradiționale precum sarmale, răcitură, pârhoale, toba și cozonac.

Aceste delicii marchează sfârșitul postului și sunt savurate alături de familie și prieteni.

Copiii, tinerii și chiar adulții formează grupuri care merg din casă în casă, cântând colinde ce vestesc Nașterea Domnului.

Gazdele îi răsplătesc cu nuci, mere, prăjituri sau bani. Colindele precum „O, ce veste minunată” sau „Steaua sus răsare” sunt cele mai populare, răsunând în toate colțurile țării.

Plugușorul: urări pentru un an roditor

În noaptea dintre ani, moldovenii păstrează cu sfințenie obiceiul Plugușorului, o tradiție plină de simbolism și voie bună.

Grupuri de urători, format din tineri sau chiar adulți, pornesc cu Plugușorul din casă în casă, urând gazdelor un an nou prosper, plin de belșug și sănătate.

Jocul Caprei și al Ursului: spectacolul Anului Nou

În noaptea dintre ani, tinerii interpretează rolurile Caprei sau Ursului, dansând și cântând pentru a aduce noroc și belșug.

Alaiurile sunt acompaniate de tobe, fluiere și alte instrumente, transformând fiecare gospodărie într-o scenă de spectacol.

Sorcova: urări de sănătate și belșug

În prima zi a anului, copiii merg cu Sorcova, o ramură decorată cu panglici colorate, și rostesc urări de sănătate și prosperitate.

Versurile precum „Sorcova, vesela” aduc zâmbetul pe buzele gazdelor și răspândesc voie bună.

Revelionul: petrecerea de sfârșit de an

Noaptea dintre ani este marcată de petreceri și mese bogate. Preparatele tradiționale și deserturile festive sunt nelipsite, iar familia și prietenii petrec împreună în așteptarea noului an.

Tradiții religioase: Boboteaza

Boboteaza, pe **19 ianuarie**, marchează Botezul Domnului. În această zi, preoții sfințesc apa, iar oamenii o aduc acasă pentru a stropi gospodăriile, obiectele și animalele.

Sfântul Ioan: încheierea sărbătorilor de iarnă

Ciclul sărbătorilor de iarnă se încheie pe **20 ianuarie**, de Sfântul Ioan. Tradiția spune că această zi aduce „botezul gerului,” semn că temperaturile vor începe să crească.

Oamenii se stropesc cu agheasmă pentru a fi protejați de boli și necazuri.

Mărțișorul

1 Martie, prima zi de primăvară, este o zi de adevărată sărbătoare. Străzile sunt inundate de măștișoare și de flori. Măștișorul este sărbătoreala tradițională românească care celebrează sosirea primăverii. Cu această ocazie se oferă doamnelor și domnișoarelor măștișoare, simbol al binelui și bunăstării. Istoria măștișorului datează încă de pe vremea geților, iar legenda spune că femeile purtau pe vremea aceea monezi sau pietricele la care exista obiceiul de a adaugă fire de lână roșie și albă.

Culoarea roșie, dată de foc, sânge și soare, era atribuită vieții, deci femeii. În schimb, culoarea albă, conferită de limpezimea apelor, de albul norilor, era specifică înțelepciunii bărbatului. De altfel, șnurul măștișorului exprimă împletirea neseparabilă a celor două principii ca o permanentă mișcare a materiei. Acesta semnifică schimbul de forțe vitale care dau naștere viului, necurmatul ciclu al naturii. Culorile alb și roșu au rămas până în zilele noastre ca simbol al sexelor, ele fiind regăsite și la bradul de nuntă și înmormântare.

Paștele

Paștele, sărbătoreala creștină a Învierii. Ultima săptămână a postului care precede sărbătoreala este Săptămâna Mare, care începe cu Duminica Floriilor și se termină cu duminica pascală. Sărbătoreala începe de fapt cu Duminica Floriilor, când se sărbătorește intrarea lui Hristos în Ierusalim. Săptămâna Mare are menirea împărțirii chinurilor lui Iisus. În această săptămână se termină postul de 40 de zile și natura renaște. Sărbătoreala Paștelui începe în după masa zilei de sâmbătă. Cel mai important moment al zilei este sfințirea apei botezătoare la biserică. Se spunea că prima persoană care urmează să fie botezată cu această apă „nouă” va avea noroc toată viața. Apa prezintă un rol important și duminică. Creștinii mergeau la biserică ducând mâncarea și vinul pregătit pentru a fi sfințite.

Postul se termină oficial prin consumarea acestor bucate. În unele regiuni această tradiție este vie și în zilele noastre. Se spunea că dacă găinile apucă să mănânce din rămășițele acestor mâncăruri vor oua mult. Se obișnuia ca oul sfințit să fie consumat în mijlocul familiei, pentru ca în cazul în care cineva ar rătăci să își amintească cu cine a mâncat și să își regăsească calea spre casă. Mâncarea tradițională este carnea de miel pregătită după mai multe rețete specifice. Mielul este simbolul lui Hristos...

Sfântul Gheorghe

În fiecare an, la 6 mai, este sărbătorit Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință. Marele Mucenic Gheorghe s-a născut în Capadocia, din părinți creștini. A urmat cariera militară, ajungând comandant în armata împăratului Dioclețian. În anul 303, împăratul a dat un decret prin care toți creștinii erau obligați să se lepede de credința în Hristos și să se închine zeilor. Sfântul Gheorghe, pentru că nu a vrut să jertfească zeilor, a fost condamnat la moarte prin decapitare în anul 303, în ziua de 6 mai. În credința populară Sf. Gheorghe este asociat adesea cu omorârea balaurului.

Semnificație culturală

Obiceiurile calendaristice și religioase îmbină elemente precreștine și creștine.

Ele păstrează tradiții de muzică, dans, port popular, gastronomie.

Reprezintă o resursă etnografică și turistică importantă, promovată prin festivaluri folclorice și evenimente culturale.

Fig.62.Sursa: Google.com. Sărbători naționale specifice

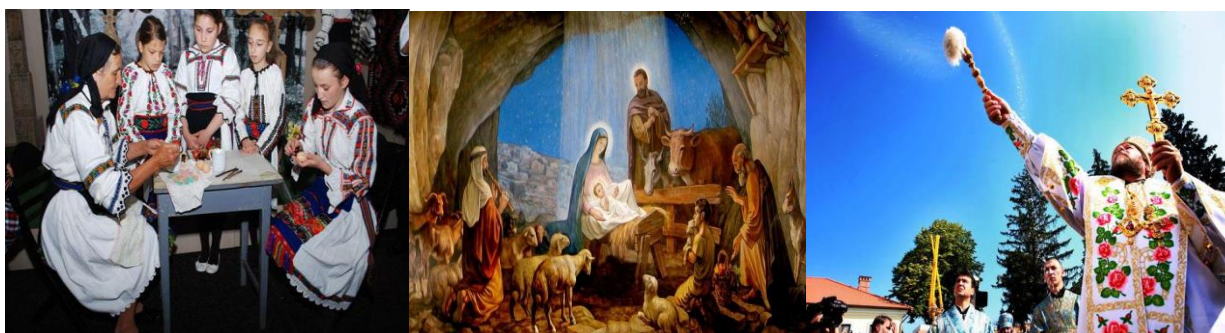

Fig.63.Sursa: Google.com. Sărbători pascale

Fig.64.Sursa: Google.com. Sărbătorile de iarnă.Anul Nou și Crăciunul

Alte sărbători calendaristice/ naționale semnificative:

1. Ziua comemorării lui Mihai Eminescu (15 ianuarie);
2. Ziua comemorării victimelor Holocaustului (27 ianuarie);
3. Ziua comemorării celor căzuți în războiul din Afghanistan (15 februarie);
4. Ziua Memoriei (2 martie) (ziua de comemorare a celor căzuți în conflictul armat din anul 1992 pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova și a victimelor acestui conflict);
5. Ziua Libertății (7 aprilie) (zi de comemorare a tinerilor care au manifestat pașnic în numele libertății și democrației);
6. Ziua comemorării victimelor catastrofei de la C.A.E. Cernobîl și ale altor avarii nucleare (26 aprilie);
7. Ziua Drapelului de Stat (27 aprilie);
8. Ziua securității și sănătății în muncă (28 aprilie);
9. Ziua Familiei (15 mai);
10. Ziua Nistrului (ultima zi de duminică a lunii mai);
11. Ziua comemorării victimelor fascismului (22 iunie);

12. Ziua Suveranității (23 iunie);
13. Ziua Portului Popular (ultima zi de duminică a lunii iunie);
14. Ziua comemorării lui Ștefan cel Mare (2 iulie);
15. Ziua comemorării victimelor stalinismului (6 iulie);
16. Ziua Constituției (29 iulie);
17. 1 august - Ziua Feroviarului din R. Moldova (sărbătorită în prima duminică din august).
18. 5 august - Ziua finanțatorului în R. Moldova.
19. 8 august - Ziua Constructorului în R. Moldova (sărbătorită în a doua duminică din august).
20. Ziua Independenței (27 august);
21. Sărbătoarea „Limba noastră” (31 august);
22. Festivalul Național al Mărului (ultima sîmbătă și duminică a lunii septembrie);
23. Ziua Națională a Vinului (prima sîmbătă și duminică a lunii octombrie);

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns scurt

1. Ce se înțelege prin noțiunea de **obiceiuri calendaristice**?
2. Care este semnificația sărbătorii **Mărțișorului**?
3. Ce obiceiuri sunt legate de **Ajunul Anului Nou**?
4. În ce constă tradiția **Plugușorului**?
5. Ce simbolizează **Sorcova**?

Întrebări de tip completare

6. Colindele de Crăciun sunt transmise din generație în generație prin ...
7. Obiceiul „Capra” este practicat în perioada ...
8. La Bobotează, credincioșii iau acasă ...
9. Paștele Blajinilor este dedicat ...

Întrebări de tip alegere multiplă

10. Care dintre următoarele obiceiuri se practică de Anul Nou?
 - a) Semănatul
 - b) Stropitul fetelor cu apă
 - c) Sorcova
 - d) Împodobirea pomului de Crăciun
11. Care sărbătoare marchează începutul primăverii?
 - a) Boboteaza
 - b) Mărțișorul
 - c) Paștele
 - d) Drăgaica

Întrebări de analiză și reflecție

12. Explică rolul obiceiurilor calendaristice în păstrarea tradițiilor populare.
13. De ce colindele și urăturile sunt considerate elemente de patrimoniu imaterial?
14. Cum se reflectă legătura dintre muncile agricole și obiceiurile calendaristice?
15. Argumentează importanța valorificării sărbătorilor tradiționale în turismul cultural din Republica Moldova.

Subiectul 21: Specificul gastronomiei tradiționale.

Pornind într-o călătorie culinară prin Moldova este ca și cum ai păși într-un tezaur ascuns de arome și tradiții. Gastronomía Moldovei a trecut prin numeroase schimbări de-a lungul timpului, iar istoria și modul de viață al locuitorilor locali au avut o contribuție semnificativă în formarea rețetelor și specialităților culinare ale regiunii.

Moldovenii au fost educați să muncească din greu. În trecut, țara avea o activitate agricolă intensă, cu pământuri lucrat de către săteni. Din acest motiv, oamenii pregăteau cel mai adesea ceea ce cultivau ei înșiși (grâu și porumb), împreună cu legume din propriile lor grădini. Mâncarea trebuia să fie nutritivă, sățioasă și bogată în calorii pentru a-i menține plini de energie pe dealuri, în timpul zilei de lucru.

Bucătăria moldovenească se bazează pe produse naturale, cultivate local, pregătite în moduri simple, dar gustoase. Are elemente preluate din gastronomia românească, ucraineană, rusă, turcească și balcanică. **Produse de bază** – Porumbul, grâul, cartofii, legumele de grădină, lactatele, carnea de porc, pasăre și pește.

Preparate tradiționale

- **Mămăliga** – aliment de bază, servită cu brânză, smântână, tocănițe sau pește.
- **Sarmalele** – în foi de viță sau varză, umplute cu carne, orez și mirodenii.
- **Zeama** – supă tradițională de pui cu tăiței de casă și borș acru.
- **Plăcintele** – coapte sau prăjite, cu umpluturi variate (brânză, cartofi, varză, dovleac, vișine).
- **Friptura la cuptor sau la grătar** – din porc, miel, pasăre.
- **Cozonac și colaci** – prezenți la sărbători religioase și obiceiuri tradiționale.

Produse și obiceiuri culinare specifice

- **Murături și conserve** – nelipsite din gospodăria tradițională.
- **Vinul moldovenesc** – parte integrantă a meselor festive, datorită tradiției viticole.
- **Obiceiuri culinare** – mesele de sărbătoare (Crăciun, Paște, hramul satului) sunt bogate, cu preparate rituale (cozonac, pască, miel).
- **Generozitatea ospitalității** – mesele sunt încărcate, reflectând respectul față de oaspeți.

Semnificație culturală și turistică

- Gastronomia tradițională moldovenească este un **simbol al identității naționale**.
- Este promovată prin **festivaluri gastronomice, pensiuni rurale și turism enogastronomic**.
- Mâncarea tradițională este asociată cu **ospitalitatea moldovenească** și transmiterea obiceiurilor de familie.

Gastronomia moldovenească tradițională se remarcă prin mămăliga (o terci de mălai) servită cu brânză și smântână, borș (ciorbă), diverse preparate din carne, colțunași (paste umplute) și dulciuri precum cozonacul și Cușma lui Guguță. Bucătăria este influențată de tradițiile locale și ale minorităților, incluzând sarmale, pilaf, și preparate specifice din regiuni precum borș ucrainean sau sharpa găgăuză.

Bucătăria moldovenească este compusă în principal din alimente tradiționale europene, cum ar fi carne de vită, carne de porc, cartofi, varză și diferite cereale.

Cel mai cunoscut fel de mâncare din bucătăria moldovenească, precum și cea românească per ansamblu, este mămăliga. Aceasta este o fiertură de făină de porumb, servită adesea ca un acompaniament pentru tocănițe și preparate din carne sau cu brânză de vaci, smântână și șorici de porc. Vinurile locale nu lipsesc de pe cele mai multe mese.

Tradițională pentru bucătăria basarabeană sunt feluri de mâncare care combină diverse legume, cum ar fi roșii, ardei gras, vinete, varză, fasole, ceapă, usturoi, praz și altele. Legumele sunt folosite în salate și sosuri, ele sunt coapte, aburite, murate, sărate sau marinate.

Produsele din carne dețin un loc special, mai ales ca primul curs și aperitivă. Supa din carne de pui, cunoscută sub numele de borș (ciorbă) este foarte populară. Friptura de porc la grătar și chiftelele din carne de vită și miel sunt comune. Carnea de pește este de multe ori marinată și apoi pusă la grătar.

Feluri de mâncare de sărbătoare tradiționale includ sarmale umplute cu carne tocată, pilaf (un fel de mâncare de orez), jeleu, fidea, carne de pui, altele. Masa de sărbătoare este, de obicei, decorată cu elemente de patiserie, cum ar fi produse de patiserie prăjituri, role, chifle și o varietate de umpluturi (brânză, fructe, legume, nuci, etc).

În anumite regiuni, bucătăria diferitelor minorități este predominantă. În zonele de est, ucrainenii mănâncă borș; în sud, bulgarii servesc *mangea* tradițională (sos cu carne de pui), în timp ce găgăuzii pregătesc *sharpa*, o supă de carne de oaie foarte condimentată; în comunitățile rusești se gătesc pelmeni. De asemenea, populari sunt colțunașii umpluți cu brânză proaspătă, carne, sau cartofi.

Gustări și mâncăruri reci

O selecție bogată de legume, carne, pește și produse lactate, duce la o gamă largă de gustări în bucătăria moldovenească. Cele mai populare sunt:

- fasole cu usturoi zdrobit (fasole făcăluită),
- gogoșari moldovenești,
- ardei prăjiți,
- vânăță umplută,

- salate din legume crude și conservate.

Gustările sunt umplute cu ulei vegetal, oțet, smântână, maioneză, sosuri de mușchi, skardol, marinare. Plantele condimentate - leuștean, tarhon, pătrunjel, mărar, țelină, mentă, precum și usturoiul - sunt folosite pentru a da gustării o aromă savuroasă.

Dintre aperitivele reci, ouăle umplute cu ciuperci și ficat de pui, piftie, carne și pește sunt de asemenea comune.

Plăcinte

Aventura culinară în Moldova începe adesea cu Plăcintele, prăjituri din aluat umplute cu diverse ingrediente: brânză, cartofi, varză, carne, cireșe, vișine sau dovleac. Acesta este felul de mâncare care simbolizează poporul și tradițiile moldovenești. Plăcintele se servesc cu smântână și se potrivește de minune cu vin roșu sau alb.

Mămăligă and Brânză

Mămăliga, o polenta pe bază de porumb, este de asemenea un fel de mâncare popular. Făina de porumb era ușor de produs în gospodăria folosind rășnițele de cereale manuale, deci, mămăliga era garnitura preferată pentru diverse feluri de mâncare, uneori venea chiar în loc de pâine! Mămăliga se servește cu brânză proaspătă sau sărată de vacă sau de oaie, smântână, friptură de porc (carne înăbușită în ulei de floarea-soarelui) și uneori i se adugă o porție de tocăniță de legume.

Zeama

Zeama (supă tradițională de pui de casă) este, de asemenea, o adevărată capodoperă culinară unică în regiunea românească. Supă se bazează pe un bulion de pui, la care se adaugă legume și tăieței, fiind servită cu smântână și ardei iuți pentru contrast. Zeama de pui de casă nu este doar o bucurie culinară apreciată de moldoveni, ci și un remediu natural pentru răceli, fiind foarte hrănitoare și sănătoasă.

Sarmale

Sarmalele sunt rulouri de varză (proaspătă sau murată) umplute cu un amestec din orez, legume și carne tocată de porc sau de vită. Sarmalele moldovenești diferă adesea de cele din țările vecine prin faptul că sunt mai mici și au arome mai delicate. Acest preparat culinar este cunoscut sub același nume în mai multe țări din zona bazinului estic al Mării Mediterane, cum ar fi România, Turcia, Bulgaria, Serbia și Macedonia. Sarmalele din Moldova se servesc cu o porție de smântână, care le îmbunătățește gustul și aroma.

Cărnuri la grătar

Deliciile din carne în Moldova sunt cunoscute prin fripturi la ceaun, frigărui și carne la grătar. În afară de tradiția pregătirii mielului de Paște și porcului de Crăciun, felurile de mâncare moldovenești care includ carne sunt numeroase din același motiv – moldovenii creșteau porci, bovine, pui, capre și oi acasă, iar consumul de carne era obișnuit în toate gospodăriile. Micii (carne tocată cu condimente) și cârnații (carne tocată în înveliș de maț) sunt cele mai comune feluri de mâncare consumate de localnici, servite cu mămăligă, formând o combinație clasică. Un alt tip preferat este carnea de frigărui pe ace, marinată în vin (la care fiecare gospodar își are propria rețetă) și acest fel de mâncare cu carne este adesea pregătit și savurat în aer liber alături de prietenii și familie.

Deserturi

Nicio experiență culinară nu este completă fără să degustați desertul tradițional moldovean numit „Cușma lui Guguță” – un desert făcut din clătite umplute cu vișine și stratificate cu smântână. În anumite regiuni din Moldova, „papanasi” sau „brânzoaice” (gogoși cu brânză prăjită) sunt, de asemenea, pregătite frecvent, fiind servite cu gem și smântână. „Cozonacul”

(pâine dulce cu nuci și stafide) este un alt desert foarte apreciat, fiind ca o pâine dulce și aromată, adesea coaptă în timpul sărbătorilor de Crăciun și de Paște.

Câteva detalii istorice... În cultura noastră, în special în rândul adulților și al bătrânilor, circulă și o glumă despre „pâinea cu zahăr”, care era singurul desert care putea fi preparat acasă. Moldova a trecut prin perioade dificile, iar locuitorii săi au trebuit să se descurce cu resurse și ingrediente limitate, iar pâinea cu un strop de apă și acoperită cu zahăr era desertul principal al copiilor din trecut! În plus, în familiile cu mulți copii, li se educa să își împartă strict hrana între frați și membrii familiei, pentru a se asigura că este suficientă pentru toată lumea, iar toți erau destul de economi cu produsele alimentare.

Vinurile

Istoria producției de vin în Moldova datează din cele mai vechi timpului. Domesticirea și cultivarea viței de vie sălbatică au avut loc, posibil, în timpul culturii Cucuteni-Tripolye, una dintre cele mai vechi civilizații din Europa (secolul al VI-lea î.Hr. până în secolul al IV-lea î.Hr.), care a inclus teritoriul actual al Republicii Moldova și care s-a menținut până în prezent. Terenul favorabil a permis cultivarea și producția viței-de-vie.

Dealurile mărețe ale Moldovei și solul fertil (cernoziomul) au creat condiții ideale pentru cultivarea viței de vie, dar și pentru dezvoltarea abilităților de producție a vinului de-a lungul timpului. Vinurile moldovenesti, în special soiurile autohtone precum Fetească Neagră, Rară Neagră, Feteasca Albă și Feteasca Regală, au obținut recunoaștere internațională și nenumărate premii pentru aromele lor distincte și calitatea lor excepțională. Aceste vinuri sunt căutate și apreciate de fiecare turist care vizitează Moldova, explorează cramele și se bucură de o experiență vinicolă unică.

Începând din februarie 2020, Moldova face parte din ruta culturală Iter Vitis și se ridică la rang de destinație de turism viticol alături de Franța, Italia, Grecia, Spania și alți titani din industria mondială a producției de vin.

Explorarea deliciilor gastronomice din Moldova nu este doar o plăcere – este o călătorie în trecutul istoric. Fiecare fel de mâncare reprezintă un capitol în povestea culinară a unei națiuni întregi și a gospodinelor care au păstrat cu drag tradițiile, gătind cu mare grijă și devotament pentru familiile lor. Bucătăria moldovenească abundă de ingrediente naturale și sănătoase, iar noi, ca și popor, ne străduim să menținem și să transmitem specialitățile viitoarelor generații, asigurându-ne că arta culinară va trăi pentru multe generații viitoare!

Mămăligă cu tocăniță

Mămăligă cu carne

Plăcinte

Fig.65.Sursa: Google.com. Gastronomia tradițională.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns scurt

1. Care sunt principalele produse de bază în gastronomia tradițională moldovenească?
2. Ce rol are mămăliga în alimentația tradițională?
3. Ce tipuri de umpluturi se folosesc la plăcintele tradiționale?
4. În ce ocazii se pregătește pasca?
5. De ce este vinul considerat parte a gastronomiei moldovenești?

Întrebări de tip completare

6. Preparatul tradițional „zeama” se pregătește din ...
7. La sărbătorile de Crăciun, pe masă nu lipsește ...
8. Conservele și murăturile au rolul de ...
9. Gastronomia tradițională reflectă ...

Întrebări de tip alegere multiplă

10. Care dintre următoarele preparate fac parte din gastronomia tradițională moldovenească?
 - a) Sarmale
 - b) Sushi
 - c) Plăcinte
 - d) Zeamă
11. Care elemente definesc specificul gastronomic moldovenesc?
 - a) Simplitatea și naturalitatea preparatelor

- b) Influențele externe (românești, ucrainene, balcanice)
- c) Folosirea produselor exotice aduse din import
- d) Legătura cu tradițiile și sărbătorile religioase

Întrebări de analiză și reflecție

12. Explică modul în care gastronomia tradițională reflectă viața rurală și ocupațiile de bază ale populației.
13. De ce putem spune că gastronomia moldovenească are un caracter de ospitalitate?
14. Cum contribuie festivalurile gastronomice la promovarea identității culturale?
15. Argumentează de ce gastronomia tradițională poate fi considerată o resursă turistică

Subiectul 22: Gradul de conservare al fondului turistic din Republicii Moldova.

Fondul turistic al Republicii Moldova-Include totalitatea resurselor turistice naturale și antropice:

- **Resurse naturale** – peisaje, rezervații naturale, lacuri, râuri, Codrii, ariile protejate.
- **Resurse antropice** – monumente istorice și arhitecturale, mănăstiri, cetăți medievale, muzee, sate tradiționale, resurse etnografice (port, tradiții, gastronomie).

Gradul de conservare – aspecte generale

1. **Resurse naturale**
 - Zonele protejate (ex.: Codrii, Rezervația „Plaiul Fagului”, Rezervația „Pădurea Domnească”) beneficiază de un regim legal de protecție, dar suferă din cauza tăierilor ilegale și a presiunii antropice.
 - Lacurile și râurile sunt afectate de poluare, diminuând atractivitatea turistică.
2. **Resurse istorico-culturale**
 - Unele monumente (ex. Cetatea Soroca, Orheiul Vechi, mănăstirile rupestre) au fost restaurate și valorificate turistic.
 - Altele (cetățile medievale, casele boierești, conacele) sunt într-un **stadiu avansat de degradare**, din lipsă de finanțare și întreținere.
3. **Resurse etnografice**
 - Tradițiile, portul popular și obiceiurile sunt în mare parte păstrate prin festivaluri și ansambluri folclorice.
 - Totuși, există un risc de **pierderea autenticității** prin comercializare excesivă sau modernizare forțată.

Gradul de conservare este **neuniform**: unele obiective sunt bine protejate și promovate (ex. Orheiul Vechi), iar altele sunt **în pericol** din cauza degradării naturale și a lipsei de fonduri.

- **Probleme majore:** insuficiența investițiilor, slaba promovare, lipsa programelor unitare de restaurare.
- **Posibilități de îmbunătățire:** parteneriate public-private, atragerea fondurilor europene, implicarea comunităților locale, educație pentru turism durabil.

Starea actuală a conservării

1. Patrimoniul natural

- Republica Moldova are peste **60 de arii naturale protejate** (Rezervația „Pădurea Domnească”, „Plaiul Fagului”, Codrii).
- Probleme: defrișări ilegale, poluarea apelor, insuficiența măsurilor de protecție.

2. Patrimoniul cultural și istoric

- Monumente restaurate și valorificate: **Orheiul Vechi (UNESCO tentative list), Cetatea Soroca, Mănăstirea Căpriană.**
- Monumente degradate sau în pericol: numeroase case boierești, clădiri de patrimoniu urban (în special în Chișinău).
- În ultimele două decenii, în Chișinău au fost **demolate circa 77 de clădiri istorice** (date oficiale).

3. Patrimoniul etnografic și imaterial

- Conservat prin festivaluri (ex. „Mărțișor”, „Ia Mania”, festivaluri folclorice).
- Obiceiuri calendaristice și religioase încă practicate, dar unele riscă să se piardă prin modernizare sau migrație.

Date statistice relevante

- În Republica Moldova sunt înregistrate **aprox. 5.700 de monumente istorice** ocrotite de stat, însă peste jumătate necesită reparații sau restaurări.
- În Chișinău, există **peste 400 monumente de for public**, dintre care multe sunt în stare precară.
- Turismul este în creștere: în 2024, **474.200 turiști** au fost cazați în structuri turistice (+14% față de anul precedent). Creșterea presiunii turistice poate accelera degradarea patrimoniului neconservat.

Direcții de îmbunătățire

- Crearea unor **programe naționale de restaurare** cu finanțare publică și privată.
- Atragerea de **fonduri europene și UNESCO** pentru protecția patrimoniului.
- Promovarea **turismului durabil și rural** ca modalitate de conservare a tradițiilor.
- Educația populației privind **valoarea patrimoniului cultural și natural**.
- Consolidarea cadrului legal și a controalelor împotriva demolărilor ilegale.

În ultimii 30 de ani turismul național a renăscut de la un domeniu subapreciat al economiei naționale până la instrument eficient pentru promovarea culturii și patrimoniului național. Dispariția de pe harta politică a lumii URSS a oferit șansă statelor nou formate, inclusiv Republicii Moldova, să devină

cunoscute pentru vizitatorii străini. Să le ofere oaspeților țării, dar, în primul rând, propriilor cetățeni, posibilitatea să viziteze cele mai interesante și frumoase locuri, să cunoască istoria locațiilor faimoase și a oamenilor, care au contribuit la dezvoltarea propriei țări.

Subiectul necesității dezvoltării turismului în țara noastră se bazează pe mai multe argumente, inclusiv:

1. Sunt identificate și luate sub protecția statului obiecte de interes turistic de proveniență naturală sau cultural-istorică atractive pentru vizite, care stimulează sosirea persoanelor din alte regiuni ale Republicii Moldova sau de peste hotarele ei. Aceste obiecte reprezintă o „carte de vizită” a localităților țării și constituie un patrimoniu important al comunității. Prin grija față de el localnicii câștigă respectul din partea turiștilor. La fel, prin turism este valorificat tezaurul cultural tradițional: folclorul, obiceiurile locale, evenimentele semnificative din viața comunității.
2. În ultimii 10–15 ani sunt puse în aplicare proiecte de conservare, restaurare, restabilirea monumentelor și a anumitor spații locale prin amenajarea acestora cu dotări specifice turistice pentru recreație, agrement, practicarea sporturilor, curelor terapeutice etc.
3. Sunt valorificate anumite calități omenești frumoase: ospitalitatea, bunăvoința, prietenia, stima față de persoană, respectul față de valori etc., care creează un climat psihologic benefic în comunitatea respectivă și determină o atitudine corectă între oameni.
4. Sunt create noi locuri de muncă prin comercializarea spațiilor de locuit pe lângă obiectele de patrimoniu cu valoare, produselor preparate din materie primă locală naturală, prestarea serviciilor de transport și de însoțire, producerea obiectelor tradiționale de artizanat și a altor bunuri specifice, necesare persoanelor aflate în călătorie.
5. Odată cu valorificarea patrimoniului turistic, au fost create în multe destinații trasee pentru excursii locale sau naționale, structuri de cazare temporară și de organizare a agrementului vizitatorilor.
6. Promovarea patrimoniului turistic național, bunele practici de reabilitare a acestora și adaptarea pentru vizite turistice le oferă cetățenilor țării cu venituri modeste posibilitatea să-și organizeze odihna și să călătorească la un standard mulțumitor.

Conservarea patrimoniului cultural:

Fig.66.Sursa: Proiect.PNUD. Conservarea și restaurarea obiectivelor culturale .

Valoarea investiției Uniunii Europene pentru cele două proiecte emblematic, mai exact Cetatea Tighina (Bender) și clădirea Cercului din Chișinău a constituit peste 3,6 milioane de euro. În urma restaurării Cetății Tighina (Bender), care datează din secolul al XV-lea, a crescut și mai mult potențialul turistic al acestui obiectiv istoric, ceea ce evident contribuie la dezvoltarea economiei locale. După prima etapă de restaurare și conservare, extinderea ofertei turistice a contribuit la aproape dublarea numărului total de turiști care vizitează malul stâng, de la aproximativ 26.000 în 2022 la peste 42.000 în 2024, în timp ce vizitatorii străini au crescut de cinci ori, de la 1002 la 5 532.

Doar restaurarea nu este suficientă pentru a atrage turiști - de aceea am susținut organizarea unor evenimente în incinta Cetății Tighina (Bender), care au devenit emblematic între timp, au crescut și mai mult potențialul turistic al Cetății. Astfel, aceasta a devenit pentru al 7-lea an deja, locul de întâlnire unde peste 2000 de spectatori de pe ambele maluri se bucură împreună de programul cultural Moldovan National Youth Orchestra.

Din dorința de a integra obiectivele din patrimoniul cultural într-un circuit sau traseu turistic și de a încuraja cooperarea dintre cele două maluri ale Nistrului, în anul 2022 a fost creată Platforma Turism. Platforma reunește peste 40 de specialiști și organizații din domeniul turismului de pe ambele maluri ale râului Nistru. Deoarece oamenii sunt cei care inspiră turiștii, dezvoltarea resurselor umane este un domeniu de bază pentru activitatea turistică, au fost instruiți și certificați 20 de ghizi pe ambele maluri ale râului Nistru. Aceasta îmbunătățește calitatea serviciilor turistice, precum și consolidează colaborarea transriverană și înțelegerea reciprocă . Platforma Turism a contribuit la dezvoltarea produselor turistice noi, cum ar fi trenul turistic de la Chișinău - Tighina (Bender) - Tiraspol. Aceasta aduce beneficii duble: vizitarea obiectivelor cultural-istorice și contribuția nemijlocită la dezvoltarea economică a afacerilor implicate pe traseu. În perioada 2023-2024, au avut loc 6 tururi de informare în interiorul țării pentru cca 150 ghizi naționali. Aceasta contribuie la informarea și atragerea turiștilor locali, care sunt o resursă nevalorificată pe deplin. La fel, și activitățile de cartografiere și marcare a

2 trasee turistice, de ciclism, hiking etc., contribuie la dezvoltarea turismului intern, în care turiștii pot descoperi zonele rurale și autenticitatea lor în mod individual și în siguranță.

Lansarea oficială a proiectului european RESPECTS

Pe 27 iunie 2025, la Chișinău, a avut loc lansarea oficială a proiectului european RESPECTS (Religious, Spiritual and Pilgrimage European Cultural Tourism with Sustainability), care promovează turismul religios ca formă de turism cultural sustenabil în regiunile mai puțin dezvoltate.

Republica Moldova participă în proiect prin Agenția de Inspectare a Monumentelor din Republica Moldova, în calitate de partener, propunând un traseu religios național de 4–5 zile ce include 10 mănăstiri ortodoxe din raioanele Călărași, Strășeni și Orhei. Traseul poate fi parcurs pe jos, cu bicicleta sau cu transport local și este conceput pentru a pune în valoare patrimoniul spiritual, natural și rural al regiunii.

Reprezentanții Ministerul Culturii al Republicii Moldova și ai Oficiul Național al Turismului al Republicii Moldova au subliniat că turismul religios este o direcție strategică pentru diversificarea produsului turistic moldovenesc. Integrarea traseului în campania națională NeamPornt, precum și în platforme digitale precum Village Travel Bot, va permite promovarea inteligentă și accesibilă a acestor destinații către publicul larg și către turiștii internaționali.

Proiectul urmărește conservarea patrimoniului sacru, digitalizarea ofertei turistice, promovarea produselor locale și implicarea activă a comunităților rurale. Prin RESPECTS, Republica Moldova face un pas important spre valorificarea sustenabilă a patrimoniului religios și conectarea acestuia la rețelele europene de turism spiritual.

Republica Moldova și oferta turistică din țara noastră va fi promovată pe plan internațional alături de destinațiile turistice consacrate ale statelor din bazinul Mării Negre.

Este posibil în cadrul proiectului internațional „HERIPRENEURSHIP – Stabilirea parteneriatelor de lungă durată pentru modernizare oferte bazate pe patrimoniu și crearea de noi oportunități de investiții în turism și industrii culturale și creative în zonele desemnate UNESCO în Bazinul Mării Negre.”

Țara noastră este reprezentantă de Asociația Națională pentru Turism Receptor și Intern din Moldova (ANTRIM), care gestionează și supraveghează activitatea Centrului Național de Informare Turistică din Moldova și care își desfășoară activitatea cu sprijinul Primăriei Municipiului Chișinău, în colaborare cu Proiectul de Competitivitate finanțat de USAID.

Inițiativa va avea un impact considerabil asupra culturii și patrimoniului național și va sensibiliza localnicii în ce privește conservarea elementelor de importanță locală și internațională a Republicii Moldova.

HERIPRENEURSHIP (o combinație dintre „heritage” (eng.) - moștenire și „entrepreneurship” (eng.) - antreprenoriat) conectează deja companiile din turism și părțile interesate din jurul siturilor UNESCO din zona bazinului Mării Negre- Moldova, Georgia, România, Bulgaria, Turcia, Grecia - pentru a crea și gestiona un produs turistic atractiv și inovator, bazat pe experiență și creativitate.

Cele 10 obiective turistice și culturale de pe teritoriul Moldovei care vor fi integrate în proiectul transfrontalier de business din sectorul turistic sunt:

1. „Arta Rustică” din satul Clișova Nouă:

2. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău;
3. Muzeul Național de Istorie a Moldovei din Chișinău;
4. Primăria Capitalei;
5. strada pietonală Eugen Doga din Chișinău,;
6. Vinăria Chateau Vartely, din orașul Orhei;
7. Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”;
8. Mănăstirea rupestră Peștera;
9. Casa Țărănească de la Muzeul Etnografic din Chișinău;
10. fructele și plantele uscate.

Uniunea Europeană investește în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural al Republicii Moldova, finanțând lucrări de restaurare la mai multe monumente istorice de importanță națională. Printre acestea se numără și **Mănăstirea rupestră de la Țipova**, una dintre cele mai vechi și impresionante așezări monahale din spațiul pruto-nistean.

Proiectele sunt derulate în parteneriat cu autoritățile locale și organizații specializate în conservarea patrimoniului, având ca obiectiv nu doar păstrarea valorilor arhitecturale și artistice, ci și revitalizarea turismului cultural. Restaurarea presupune lucrări de consolidare a construcțiilor, reabilitarea frescelor, îmbunătățirea infrastructurii de acces și crearea unor spații de vizitare adaptate standardelor internaționale.

Mănăstirea Țipova, amplasată pe malul stâncos al Nistrului, atrage anual mii de vizitatori prin frumusețea peisajului și unicitatea complexului rupestru, format din biserici și chilii săpate direct în stâncă. Prin intervențiile finanțate de UE, se urmărește atât protejarea acestui loc de o valoare istorică și spirituală deosebită, cât și creșterea atractivității sale turistice.

Inițiativa face parte dintr-un program mai amplu al Uniunii Europene, care vizează conservarea patrimoniului cultural în întreaga țară. Astfel, pe lângă Mănăstirea Țipova, sunt vizate și alte monumente de importanță istorică, biserici, conace și clădiri de patrimoniu, fiecare cu propria poveste și rol în identitatea culturală a Republicii Moldova.

Potrivit autorităților, investițiile în domeniul cultural nu reprezintă doar un gest de respect față de trecut, ci și o resursă strategică pentru dezvoltarea localităților, prin atragerea turiștilor și crearea de noi oportunități economice. Restaurarea monumentelor istorice contribuie astfel la transmiterea valorilor și tradițiilor către generațiile viitoare, consolidând totodată imaginea Republicii Moldova ca destinație turistică și culturală în regiune.

Complexul de monumente istorice din Orheiul Vechi:

Tabelul 29

Indicator	Valoare
Crestere turisti anual	+35%
Numar monumente restaurate	47
Investitie totala (EUR)	420,000
Perioada restaurare (luni)	24
Voluntari implicati	120
Evenimente culturale organizate anual	12

Feedback pozitiv turisti (%)	92%
Numar ghiduri specializati	15
Venituri obtinute din turism (EUR)	850,000
Atractii turistice noi dezvoltate	7

Cum influenteaza restaurarea patrimoniului cultural in turismul Moldovei?

Tabelul 30

Avantaje	Dezavantaje
Creste atractivitatea locului pentru turisti	Necesita resurse financiare importante
Ofera o imagine autentica si vie a istoriei	Executia neprofesionista poate afecta autenticitatea
Stimuleaza economia locala prin turism	Poate genera dependenta excesiva de turism
Promoveaza educatia si constientizarea patrimoniului	Procesul poate dura ani de zile
Contribuie la revitalizarea comunitatilor locale	Necesita implicare permanenta a expertilor

În Moldova sunt peste 15 mii de atracții turistice cultural-istorice și peste 300 de arii naturale importante, iar aceste atracții reprezintă motivațiile principale pentru călătorii pe teritoriul Moldovei. Dezvoltarea obiectivelor patrimoniului turistic se asigură prin amenajarea turistică teritorială în conformitate cu documentația de urbanism și amenajare a teritoriului (PATN, 2008 cu ajustările ulterioare).

Suprafețele împădurite reprezintă pentru Moldova un potențial important de atracție a turiștilor (circa 11,2% din teritoriul țării). Circa 45% din total sunt pădurile de recreere și cele destinate con servării naturii, care trebuie să servească pentru activități excursioniste, agrement organizat și tratament balnear ca alternative diverselor tipuri de turism neorganizat. Amenajările turistice pentru zonele naționale de agrement aferente bazinelor acvatice sunt reglementate clar în Moldova. În țară există un sistem complex de arii naturale sub protecție de stat: 12 categorii de zone natural protejate (peste 195 de mii ha), din care fac parte un parc național, 3 zone Ramsar, 178 de diverse tipuri de rezervații, 130 de monumente ale naturii și 446 de arbori seculari.

În Moldova au fost atestate câteva mii de stațiuni preistorice, circa 400 de seliști tripoliene (aprox. 5-6 mii de ani în urmă), circa 50 de grădiști fortificate antice, circa 500 de seliști medievale timpurii, numeroase cetăți medievale din pământ, 6 cetăți medievale din piatră (în diferite stadii de conservare), peste 1 000 de monumente de arhitectură protejate, circa 50 de mănăstiri ortodoxe.

În Moldova sunt activi circa 30 de ghizi profesioniști de turism, care cunosc traseele spre atracțiile naționale, angajați de peste 85 de agenții de turism din Chișinău și de instituțiile de învățământ. Sunt circa 340 de ghizi locali care, de regulă, sunt angajați ai muzeelor locale și practică la solicitare excursii extramuzeale spre unele atracții specifice locului. În raza de 30 km de la oricare obiectiv turistic din Moldova poate fi angajat un ghid local.

Evaluarea și monitoringul resurselor turistice presupune un complex de măsuri menite să efectueze un control periodic în spațiu și timp al unui grup bine delimitat de obiective de interes turistic. În linii mari, acest complex de măsuri presupune:

- delimitarea în spațiu a obiectivelor de interes turistic pentru monitorizare;
- gruparea acestor obiective după principiul geografic sau după caracteristici comune în anumite zone turistice clar delimitate de alte zone;
- aplicarea unui regim de conservare (stabilit prin lege sau hotărâri ale APL) cu măsuri de protecție specifice fiecărui tip de resurse turistice;
- sporirea valorii obiectivelor incluse în zonele turistice prin programe și studii științifice (istorice, artistice, estetice, ecologice, biologice etc.) și prin măsuri de promovare activă;
- sporirea funcționalității pentru activitățile de turism prin:
 - delimitarea în fiecare zonă turistică a suprafețelor interzise pentru vizite, suprafețelor pentru agrement, locurilor pentru construcții ușoare și capitale, traseelor locale, inclusiv a dotărilor pentru turismul neorganizat etc.;
 - certificarea obiectivelor din patrimoniul turistic și promovarea acestora în zonă și peste hotarele ei;
 - includerea zonelor turistice în circuite internaționale;
- crearea unei baze de date a patrimoniului turistic existent în Republica Moldova, care trebuie să se caracterizeze prin eficiență și accesibilitate;
- crearea centrelor de informare turistică în zonele turistice, prin care să se realizeze programele de selectare, analiză primară și transmitere spre stocare a informațiilor necesare monitorizării eficiente a resurselor turistice.

Țara noastră are un peisaj pitoresc reprezentativ pentru diferite regiuni, un sistem de rezervații naturale de diverse tipuri, o floră și faună specifică, care servesc pentru motivarea vizitatorilor pe traseele ecoturistice din Moldova. Sunt puse în valoare unele arii protejate scoase din circuitul agricol, unde sunt încurajate practicile nonpoluante și turismul. Iar de aceasta profită comunitățile locale în raza cărora se găsesc aceste resurse naturale. Astfel, se obține o utilizare durabilă a potențialului turistic natural, capabil să atragă noi turiști. Suprafețele împădurite, sectoarele de stepă și ariile naturale protejate de stat acoperă în Republica Moldova circa 13% din teritoriul țării, indice inferior mediei europene. Sunt câteva categorii de terenuri care au funcționalitate turistică prioritară în Moldova, inclusiv:

- fondul silvic (451 mii ha);
- fondul ariilor naturale protejate de stat (circa 195,15 mii ha);
- fondul apelor (4 712 bazine, suprafața 85,1 mii ha);
- zonele verzi în raza localităților urbane și rurale;
- fondul de vânătoare (234,2 mii ha).

Marea majoritate a zonelor protejate sunt situate în perimetrul localităților satești, fapt care creează premise pentru dezvoltarea turismului în mediul rural.

Potențialul natural național este unul din principalele elemente care atrag și orientează fluxul de turiști și alți vizitatori spre destinațiile din Republica Moldova. În ofertele comerciale ale agențiilor de turism naționale și locale, turismul ecologic în Republica Moldova se reduce la două forme de călătorii: excursii în zone naturale (nu neapărat în arii naturale protejate) și agrement cu sejur scurt în rezervații naturale, însă totodată aceste activități de drumeții, excursii în zonele naturale, au impact negative asupra ecosistemelor naturale. Este nevoie ca cât mai multe spații, zone să fie conservate, luate sub protecția statului.

Structura calitativă a vizitelor în zone naturale incluse în oferta agențiilor de turism naționale

Tabelul 31

Traseu	Localități incluse	Arii naturale	Mănăstiri, biserici	Muzee	Alte obiective	Total
Grădina Botanică Chișinău	1	1				1

Complexul Cultural-Natural „Orheiul Vechi”	6	2	2	2	10	16
Rezervația „Codrii”	5	2		1		2
Parcul „Țaul”	19	2	3	1		6
Rezervația „Pădurea Domnească”, „Suta de movile”	18	4	4	1	1	10
Total	27	9	6	5	11	31

O caracteristică a acestor oferte turistice este caracterul local și motivația de agrement activ, uneori cu elemente de activități sportive. De cele mai dese ori, acestea sunt procurate de turiști direct de la prestatori (unități de transport, agenți de închiriere a echipamentului turistic etc.) sau sunt pe cont propriu, fără intermedierea agențiilor de turism. În Republica Moldova, locurile amenajate pentru asemenea tip de agrement sunt:

- spațiile verzi din orașe și zone turistice (Chișinău, Bălți, Vadul lui Vodă, Vatra, centrele raionale);
- întinderi de ape în orașe și zone de odihnă (Chișinău, Soroca, Dubăsari, Holercani, Vadul lui Vodă, Vatra, Bender, Tiraspol), dotate cu echipamente pentru plimbări navale și pe ambarcațiuni ușoare, serviciu salvamar, program de deservire a turiștilor.

Zonele de agrement sunt create tradițional în spații înverzite, în locuri cu întinderi de apă. Începând cu anii 1960, asemenea zone de agrement erau constituite în majoritatea localităților de pe malul Nistrului și al afluenților săi, precum și pe lângă lacurile artificiale. Potrivit legislației naționale, în prezent, pe teritoriul Republicii Moldova este instituit un sistem de zone de recreere aferente bazinelor acvatice de importanță națională:

1. Zona de odihnă Vadul lui Vodă, mun. Chișinău.
2. Zona de odihnă Costești, or. Costești.
3. Zona de odihnă Holercani, raionul Criuleni.
4. Zona de odihnă Vatra, mun. Chișinău.
5. Zona de odihnă Soroca.
6. Zona de odihnă Dubăsari.
7. Zona de odihnă Tiraspol.
8. Zona de odihnă Bender.

Astfel, zonele de recreere aferente bazinelor acvatice sunt terenuri folosite pentru odihna popula-

ției, amplasate în preajma întinderilor de apă cu cele mai avantajoase elemente naturale – păduri,

relief favorabil, lipsa posibilității alunecărilor de teren și a torentelor mari de apă, viteza maximă a

cursului apei de 0,5 m/sec., relief inofensiv pe malul și la fundul bazinului, prezența căilor de acces.

Plajele reprezintă forma cel mai des utilizată a zonelor de recreere aferente bazinelor acvatice. Regulamentul prevede ca plajele să se conformeze următoarelor cerințe:

- Să fie clar delimitate în 5 zone:

- a) zona de odihnă (40-60% din suprafață);
- b) zona de deservire (vestiare, clădiri de locație, bufet, chioșcuri – circa 5-8% din suprafață);

c) zona sportivă (tenis, volei, stație de bărci etc. – circa 10% din suprafață);

d) zona verde (20-40% din suprafață);

e) sector pentru copii (5-7% din suprafață).

■ Să respecte standardele naționale în vigoare:

- 4 m² de plajă pentru o persoană;

- zona de scăldat trebuie să fie marcată corespunzător;

- în jurul plajei trebuie să fie cel puțin 50 m de zonă de protecție în toate direcțiile;

- adâncimea de până la 0,5-0,7 m a bazinelor de scăldat pentru copii;

- cel puțin de două ori pe an să fie colectate și analizate probe sanitaro-epidemiologice.

■ Să fie prezente următoarele dotări:

- 1 instalație de alimentare cu apă potabilă pentru 100 de locuri de odihnă;

- 1 instalație de duș pentru 50 de locuri de odihnă;

- 1 cabină de schimb (suprafața minimă de 1,5 m²

-) pentru 50 de locuri de odihnă;

- 1 WC public pentru 75 de locuri de odihnă;

- 1 pubelă pentru 250 m² de plajă;

- spațiu pentru cabinet medical;

- stație de salvare;

- post de poliție non-stop (pentru zonele de importanță națională);

- parcuri auto (25 m²/automobil) amplasate la cel puțin 25 m de la hotarul zonei de recreere.

Principalul element atractiv al unei țări este, fără echivoc, patrimoniul național cultural-istoric și

natural. Astfel, peisajul, ariile naturale protejate, formele neobișnuite de relief sunt dintre cele mai

căutate atracții în timpul vizitelor turistice, cu precădere celor în scopuri ecoturistice. Acestea, prin

representativitatea și atractivitatea lor, focalizează circulația turistică spre anumite destinații, care

prin combinarea cu atracțiile antropice dezvoltă un produs turistic specific pentru fiecare dintre localitățile moldave, în special localitățile rurale, unde se află marea majoritate a obiectivelor natu-

rale cu valoare turistică. La 1 679 de localități în țară sunt 1217 arii și obiective naturale protejate.

Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat instituie un sistem complex de arii naturale.

Astfel, în Republica Moldova sunt luate sub protecție de stat 12 categorii de zone naturale protejate

(suprafața totală: 195 154,1 ha), din care fac parte 1 parc național, 3 zone umede de importanță internațională, 178 de diverse tipuri de rezervații, 130 de monumente ale naturii și 446 de arbori seculari.

Opt tipuri dintre ariile protejate corespund clasificării Uniunii Internaționale de Conservare a Naturii, iar patru categorii sunt de interes național (grădina botanică, grădina dendrologică, monument de arhitectură peisajeră, grădina zoologică). Marea majoritate a zonelor protejate sunt situate în perimetrul localităților sătești, fapt care creează premise pentru dezvoltarea turismului în mediul rural.

O parte considerabilă a atracțiilor incluse în fondul ariilor naturale protejate fac obiectul traseelor

ecoturistice. Printre cele mai reprezentative sunt: rezervația științifică „Codrii” (5 172 ha), rezervația

științifică „Plaiul Fagului” (5 642 ha), rezervația științifică „Pădurea Domnească” (6 032 ha), rezervația științifică „Prutul de Jos” (1 609 ha), rezervația peisajeră „Trebujeni” (500 ha), rezervația peisajeră „Suta de movile” (1 072 ha), rezervația peisajeră „Codrii Tigheci” (2 519 ha), rezervația peisagistică „Pădurea Hârbovăț” (2218 ha), rezervația naturală silvică „Misilindra” (1,7 ha), rezervația peisajeră „Grădina Turcească” (224 ha), rezervația peisajeră „Căpriana-Scoreni” (1 762 ha) etc.

Toate ariile naturale trebuie, conform regulamentelor proprii, valorificate pentru turism organizat

conform anumitor subzone clar delimitate: trasee ecoturistice, locuri amenajate pentru observarea naturii, echiparea teritoriului pentru agrement, construcții ușoare/capitale pentru cazarea vizitatorilor. Totuși, trebuie să constatăm că fluxurile de vizitatori sunt sporadice, orientate pe trasee

nemarcate corespunzător, iar spațiile pentru agrement și alimentație sunt sumar amenajate.

Repartizarea Fondului ariilor naturale protejate de stat pe categorii

Tabelul 32

Clasificarea ariilor protejate de stat		Categorie UICN	Numărul	Suprafața (ha)	Pondere, %
Rezervații științifice		I	5	19 378,0	9,93%
Parcuri naționale		II	1	33 792,1	17,32%
Monumente ale naturi	Geologice și paleontologice	III	86	2 862,2	1,47%
	Hidrologice	III	31	99,8	0,05%
	Botanice	III	446	125,2	0,06%
	Specii floristice și faunistice rare	III	472	-	-
Rezervații naturale	Silvice	IV	51	5 001,0	2,56%
	De plante medicinale	IV	9	2 796,0	1,43%
	Mixte	IV	3	212,0	0,11%
Rezervații peisajere		V	41	34 200,0	17,52%
Rezervații de resurse		VI	13	523,0	0,27%
Arii cu management multifuncțional	Sectoare reprezentative cu vegetație de stepă	VII	5	148,0	0,08%
	Sectoare reprezentative cu vegetație de luncă	VII	25	674,7	0,35%
	Perdele forestiere de protecție	VII	2	207,7	0,11%
Grădini dendrologice			2	104,0	0,05%
Monumente de arhitectură peisajeră			21	304,9	0,16%
Grădini zoologice			1	20,0	0,01%
Zone umede de importanță națională			3	94 705,5	48,53%
Total			1 217	195 154,1	100,00%

Sursa: Raportul Ministerului Mediului, 2016.

Pe moment, în Republica Moldova a fost întemeiat un singur parc național, „Orhei”, pe o suprafață de circa 1% din teritoriul național în perimetrul a 4 raioane, 18 comune cu 36 de localități. Originalitatea zonei constă în diversitatea reliefului din centrul Moldovei, începând de la stâncile din

preajma Răutului până la codrii seculari, unde există mai multe mănăstiri medievale importante, precum și, nu în ultimul rând, tradiționala arhitectură locală.

Aici sunt situate mai multe arii naturale protejate de diferite tipuri, dar și locuri pentru odihna și agrementul turistic. Fondul forestier în **Parcul Național „Orhei”** constituie circa 50% din suprafața totală. Acest fapt oferă destinației turistice Orhei o imagine de „zonă de codru”. Speciile de bază în cadrul pădurilor sunt: gorun, stejar, frasin, carpen, tei, salcâm. Altitudinea teritoriului variază între 50 și 350 de metri. Marea majoritate din acest teritoriu este gestionat de „Moldsilva”, celelalte suprafețe se află pe teritoriul primăriilor și sunt gestionate de acestea. Totodată, factorii naturali de tratament sunt valorificați prin cură balneară începând cu anii '70 ai secolului XX în pădurea de la Ivancea.

Structura Fondului ariilor naturale protejate de stat din Parcul Național „Orhei”

Tabelul 33

Locație	Zone naturale protejate de stat	Suprafață, ha
Pohorniceni, Piatra, raionul Orhei	Monument natural geologic: recif pe malul râului Răut	3
Piatra, raionul Orhei	Monument natural geologic: stânca Mâgla	3
Piatra, Jeloboc, raionul Orhei	Monument natural hidrologic: izvorul din satul Jeloboc	10
Între satele Săseni, Tabăra, Țigănești, Bravicea, ocolul silvic Bravicea, raionul Călărași	Rezervație peisajeră	680
Trebujeni, raionul Orhei	Rezervație peisajeră	64
Ivancea, raionul Orhei	Rezervație de resurse (sol de cernoziom levigat gras al zonei silvice centrale a Moldovei)	4
Isacova, raionul Orhei	Luncă cu dumbravnic (lunca inundabilă a râului Răut)	10
Ivancea, raionul Orhei	Parc vechi, monument de arhitectură peisajeră	3
Pocșești Donici, raionul Orhei	Monument natural geologic	2
Ocolul silvic Vatici, raionul Orhei	Stejari seculari (4 arbori)	
Ocolul silvic Bravicea, raionul Călărași	Gorun și fag seculari (3 arbori)	
Satul Curchi, pe teritoriul fostei moșii mănăstirești, raionul Orhei	Stejari seculari (3 arbori)	
Total		779

Sursa: Raportul Ministerului Mediului, 2016.

În Moldova la ora actuală sunt **5 rezervații științifice**, care cuprind suprafețe importante (între 1 000 și 6 000 ha) din lanșaturile reprezentative ale țării. Rezervațiile științifice reprezintă teritorii (suprafața de circa 19,4 mii ha, sau 9,93% din totalul ariilor protejate) pe care se efectuează prioritar protecția mediului, cercetări științifice, educarea și instruirea ecologică a populației, în același timp acestea sunt atracții motivatoare pentru vizite turistice de scurtă durată.

Prima rezervație protejată de stat a apărut în 1971 în preajma localității Lozova (raionul Strășeni), numită „Codrii” și cunoscută azi prin realizările sale de reaclimatizare a diferitor specii (cerbi nobili, cerbi pătați etc.), muzeul naturii și cercetările fenologice. Rezervația „Pădurea Domnească” (Cobani, raionul Glodeni) este cea mai mare din Moldova și se găsește în preajma celebrelor „Suta de Mo-

vile” și „Țara bătlanilor”. „Plaiul fagului” reprezintă o pădure specifică de fagi cu un microclimat deosebit, iar celelalte două sunt rezervații riverane: „Prutul de Jos” (Văleni, raionul Cahul) în sud și „Iagorlâc” (Goian, raionul Dubăsari) în zona Nistrului mediu. Toate rezervațiile științifice au propria administrație, care se subordonează direct autorității naționale de mediu.

Caracteristici ale rezervațiilor științifice

Tabelul 34

Denumirea rezervației	Raionul	Suprafața (ha)	Anul de înființare
Codrii	Strășeni	5 177	1971
Iagorlâc	Dubăsari	836	1988
Pădurea Domnească	Glodeni	6 032	1993
Plaiul Fagului	Ungheni	5 642	1992
Prutul de Jos	Cahul	1 691	1991

Rezervația științifică are statut de persoană juridică, este o instituție științifică și are gradul cel mai înalt de protecție, activează în baza unui regulament special. Astfel, teritoriul acesteia este împărțit în trei subzone, unde activitățile gospodărești sunt totalmente sau parțial interzise. Legislația în vigoare încurajează, cu acceptul administrației rezervației, crearea traseelor excursioniste locale, iar în anumite condiții, și camparea în structuri speciale a turiștilor. Sunt interzise orice forme de turism neorganizat.

Practicarea ecoturismului în rezervațiile științifice

Tabelul 35

Tip de arii naturale protejate	Activități de turism, agrement și recreație	Reglementări în zonele de protecție
Rezervații științifice	* Accesul persoanelor se face în baza unui permis. ■ Admise: activități ce nu contravin sarcinilor rezervației, aprobate de consiliul ei științific. ■ Interzis: orice formă de odihnă a populației, deplasarea prin locuri neamenajate, aprinderea de focuri.	Zona de protecție obligatorie de 1 000-1 500 m în jurul obiectivului. ■ Se admite organizarea unor zone de recreație reglementată.

Pe teritoriul Moldovei sunt dispersate **63 de rezervații naturale** (8 009 ha sau 4,10% din totalul ariilor protejate). Ele reprezintă suprafețe ocupate de anumite specii de floră și faună, care prin valoarea lor științifică și estetică necesită protecție. Rezervațiile naturale din Moldova se clasifică în trei categorii:

- 51 silvice (5 001 ha), de exemplu, la Rosoșeni, Molești-Rezeni, Sadova, Sărata Galbenă ș.a.;
- 9 de plante medicinale (2 796 ha), de exemplu, la Logănești, Sărata Galbenă, Cahul, Cernoleuca, Bugeac etc.;
- 3 mixte (212 ha), de exemplu, la Cantemir, Crocmaz ș.a.

Rezervațiile naturale sunt spații naturale valorificate intens în turismul internațional. Acestea constituie valoroase resurse naturale din punct de vedere științific și sunt destinate păstrării și restabilirii unui sau mai multor componente ale naturii pentru menținerea echilibrului ecologic. Se administrează în scopul conservării biodiversității prin ameliorarea condițiilor de habitat și asigurarea integrității și continuității speciilor floristice și faunistice.

Rezervațiile peisagistice -Reprezintă teritorii naturale delimitate cu scopul armonizării relațiilor dintre om și natură, conservării peisajelor geografice pentru generația actuală și generațiile viitoare. În Republica Moldova sunt 41 de rezervații peisagistice (34 200 ha sau 17,52% din totalul ariilor

protejate), cea mai mare fiind „Pădurea din Hâncești”, cu o suprafață comparabilă cu rezervația „Codrii”.

Peisaje reprezentative în Moldova sunt în „Pădurea Hârbovăț”, complexul geopaleontologic din bazinul râului Lopatnic, Valea Adâncă, Codrii Tigheci, Rudi-Arionești, Valea seacă „Tamașlâc”, „La castel”, Fetești, „Călărășăuca”, „La 33 de vaduri”, Trebujeni, Saharna, Țâpova, „Grădina Turcească”, Cosăuți, Căpriana ș.a.

Practicarea ecoturismului în rezervațiile peisagistice

Tabelul 36

Tip de arii naturale protejate	Activități de turism, agrement și recreație	Reglementări în zonele de protecție
Rezervații peisagistice	Asigurarea dezvoltării durabile în scopuri recreative, estetice și culturale. ■ Obligatorietatea angajaților și vizitatorilor de a reduce impactul antropic asupra mediului. ■ Instalarea la hotare a panourilor de avertisment, indicatoarelor. ■ Prevenirea efectelor negative ale activității economice. ■ Interzicerea activităților neautorizate: intrarea persoanelor, turism, agrement, construcții, amenajări, campare, fotografiere, filmare.	Zona de protecție obligatorie de 700-1 000 m în jurul obiectivului. ■ Terenurile din zona de protecție rămân la dispoziția deținătorilor pentru activități economice tradiționale nonpoluante. ■ Interzis: staționarea autovehiculelor în zone nepermise.

Rezervațiile de resurse-Reprezintă obiective specifice pentru ecoturism, deoarece se valorifică potențialul natural depozitat pe anumite teritorii, de exemplu, în cazul documentării privind colecțiile pedologice. Pe teritoriul Republicii Moldova este atestată o gamă foarte variată de soluri. Astfel, aici sunt circa 745 de tipuri de soluri diferite, principala bogăție pentru agricultură reprezentând cernoziomul (circa 80% din suprafața țării).

În Republica Moldova sunt protejate de stat 13 rezervații cu soluri reprezentative (523 ha sau 0,27% din totalul ariilor protejate), de exemplu, la Talmaza, în balta Nistrului Inferior.

Ariile cu management multifuncțional sunt suprafețe terestre și/sau acvatice în care, concomitent cu conservarea resurselor de apă și a pășunilor, se practică turismul reglementat. Sub această denumire se subînțeleg sectoare reprezentative cu diversă vegetație tipică anumitor zone geografice ale Moldovei. La noi sunt rezervate 32 asemenea arii (1 030,4 ha):

- a) 5 sectoare reprezentative cu vegetație de stepă (148 ha). În Republica Moldova sunt două zone mari cu stepă: Stepă Bălțiului (rezervată la Vrancești) și Stepă Bugeacului (rezervată la Dezghinea, Vinogradovca ș.a.), ambele întinzându-se practic de la Prut la Nistru;
- b) 25 de sectoare reprezentative cu vegetație de luncă (674,7 ha) – în preajma râurilor și râulețelor din Moldova (exemplu: în perimetrul rezervației „Codrii”);
- c) 2 sisteme de perdele forestiere (207,7 ha), care se găsesc sub protecție, în special în zonele din sudul Moldovei.

Monumentele naturii. Sub aspect turistic, interesează monumentele care prin valoarea lor pot atrage turiștii ca fiind reprezentative pentru anumite localități sau zone turistice.

- a) 86 de monumente naturale geologice și paleontologice (2 862,2 ha), de obicei, ocupă suprafețe mari cu hotare bine delimitate, de exemplu, peștera de ghips „Emil Racoviță” (circa 89 km), Stânca Japca, Grotele și recifele Brânzeni, Defileul Trinca, Râpa lui Vișan, Rașcov, Defileul Fetești, Cheile Butești, Naslavcea, Defileele Duruitoarei și Văratice cu peșterile preistorice de aici, Pragurile Nistrului și cascadele de pe râulețe, Argilele de la Etulia ș.a.

b) 31 de monumente naturale hidrologice (99,8 ha), care includ marea majoritate a izvoarelor cu apă minerală („Izvorul Tinereții” la Hârjauca, „Izvorul Putna” la Onițcani etc.) sau cu debit mare (Cotova, Jeloboc, Bursuc ș.a.).

c) 446 de monumente naturale botanice de sectoare reprezentative cu vegetație silvică (125,2 ha), de exemplu, Pădurea de plop de la Dubăsarii Vechi, arbori seculari protejați de lege, cum ar fi Stejarul lui Ștefan cel Mare de circa șase secole de la Cobâlnea.

Monumentele de arhitectură peisajeră au valoare istorică, culturală, științifică, estetică, economică și recreativă, reprezintă mărturii ale evoluției peisajere și dezvoltării spirituale și sociale, fac parte din patrimoniul cultural și natural și sunt înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Monumentele de arhitectură peisajeră reprezintă suprafețe terestre și/sau acvatice în limitele cărora au fost create, în mod artificial, colecții de arbori și arbuști, specii de plante autohtone și exotice; prezintă interes științific aplicativ, semnificativ din punct de vedere național prin valoarea lor, combinate în diverse modele scenice, care conferă teritoriului respectiv un aspect deosebit de atractiv. Categoria monumentelor de arhitectură peisajeră include următoarele obiective și ansambluri de obiective:

- parcuri vechi;
- parcuri silvice;
- alei;
- grădini.

Din cele peste 50 de parcuri și alei vechi, sub protecție sunt luate 21 în componența monumentelor de arhitectură peisajeră (304,9 ha sau 0,16% din totalul ariilor protejate). De regulă, parcurile erau amenajate pe domeniile nobililor locali în preajma conacelor boierești sau a reședințelor de vară.

Grădinile botanice, dendrologice și zoologice

Aceste atracții sunt obiective specifice de un interes turistic aparte, concentrând colecții reprezentative din flora și fauna locală, dar și din cea exotică, în mare parte pentru scopuri educative, științifice și pentru agrement. Sunt atracții dintre cele mai preferate în timpul vizitelor ecoturistice, deoarece prezintă într-o manieră concisă și bine structurată mai multe ecosisteme. Ghizii sau sistemul de panotaj informativ comunică detalii despre valoarea acestor colecții reprezentative. La nivelul anului 2024, asemenea colecții vii (de plante sau animale) sunt deschise pentru publicul larg doar în perimetrul orașelor Chișinău și Tiraspol. Acestea sunt gestionate de autoritățile locale.

Raportul grădinilor botanice, dendrologice, zoologice față de totalul ariilor naturale protejate în Republica Moldova

Tabelul 37

Categoria	Număr	Suprafața, ha
Grădini protejate:		
■ botanice	1	105
■ dendrologice	2	104
■ zoologice	1	20

Repartizarea ariilor protejate de stat, pe regiunile de dezvoltare a Republicii Moldova

Tabelul 37

Regiunea de dezvoltare	Arii protejate de stat, număr	Suprafața, ha	Alte obiective turistice de importanță națională
Regiunea de Nord	102	16,6 mii ha	20-muzee, 178-edificii eclesiastice
Regiunea Centru	114 (60% din natura protejată)	38,5 mii ha	20-muzee, 256 –edificii de cult

Mun.Chișinău	4	208,0 ha	9-muzee naționale, 19 –biserici reprezentative, 2-zone de odihnă, 236 –monumente de importanță națională, 23 –monumente de arhitectură,
Regiunea Sud	43	5874 ha	10 –muzee, 63- edificii eclesiastice de importanță națională și locală,
UTA Găgăuzia	9	108,6 ha	4 –muzee, 3 - edificii eclesiastice de importanță națională,

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns deschis

1. Ce înțelegi prin „fond turistic” al Republicii Moldova?
2. Care sunt principalele componente ale patrimoniului turistic: natural, cultural și etnografic? Dă câte un exemplu pentru fiecare.
3. În ce stare de conservare se află monumentele istorice și arhitecturale din Republica Moldova?
4. Ce rol joacă ariile naturale protejate în păstrarea patrimoniului turistic natural?
5. Cum influențează urbanizarea și dezvoltarea economică gradul de conservare al fondului turistic?
6. Ce monumente sau obiective turistice consideri că sunt cel mai bine conservate? Dar cel mai puțin conservate?
7. Cum pot fi valorificate tradițiile și obiceiurile populare fără a le pierde autenticitatea?
8. Care este rolul instituțiilor statului și al organizațiilor internaționale (UNESCO, ICOMOS) în protejarea patrimoniului?

Întrebări de tip alegere multiplă

9. Care dintre următoarele reprezintă probleme majore în conservarea patrimoniului turistic al Republicii Moldova?
 - a) Lipsa fondurilor pentru restaurare
 - b) Poluarea și exploatarea excesivă a resurselor naturale
 - c) Migrația populației și pierderea tradițiilor
 - d) Supraprotejarea excesivă a monumentelor
10. Ce măsuri sunt eficiente pentru conservarea patrimoniului turistic?
 - a) Promovarea turismului durabil
 - b) Restaurarea și întreținerea monumentelor istorice
 - c) Demolarea clădirilor vechi pentru construcții moderne
 - d) Organizarea festivalurilor de tradiții și cultură populară

Întrebări de analiză și reflecție

11. Analizează impactul demolării clădirilor istorice din Chișinău asupra patrimoniului turistic.
12. Ce efecte are lipsa întreținerii asupra atractivității turistice a Republicii Moldova?
13. Propune trei soluții pentru îmbunătățirea gradului de conservare a patrimoniului turistic.

Subiectul 23: Măsuri de păstrare, renovare și reconstituire a monumentelor.

Patrimoniul cultural urban al Chișinăului reprezintă o moștenire a tuturor locuitorilor orașului. Asigurarea protejării și buneii sale gestiuni va face posibilă transmiterea acestuia către generațiile

viitoare. Această publicație, ce se adresează în special proprietarilor de clădiri istorice, specialiștilor și factorilor de decizie, este un instrument primar de informare, ce are drept scop ghidarea deciziilor și modalităților de conservare corectă, prin păstrarea semnificației culturale a clădirilor istorice.

Practica de conservare internațională operează în cadrul așa-numitului "context bazat pe valori" – un sistem de identificare și gestiune a clădirilor și siturilor istorice în baza valorilor deținute, cum ar fi valoarea estetică, istorică, științifică, culturală, socială și spirituală. O clădire istorică poate deține una dintre aceste valori sau, concomitent, câteva dintre ele. În Republica Moldova, reglementărilor și restricțiilor sunt supuse doar clădirile și siturile ce au statut de monument. Nu toate clădirile și siturile istorice au statut de monument.

Atestarea toponimului Chișinău în valea râului Bâc datează din anul 1436. Prima atestare în conexiune cu acest toponim a unei localități rurale datează din 1466. Atestarea localității rurale cu denumirea de Chișinău datează din 1576. Orașul Chișinău a fost construit la mijl. sec. XVII. În teren au fost delimitate două piețe poligonale – comercială și administrativă, trasate străzi paralele, loturi pentru case, aici stabilindu-se comercianți și meșteșugari, cărora li s-au asigurat drepturi specifice urbane. În sec. XVIII, odată cu extinderea și înglobarea satelor adiacente, orașul dezvoltă o structură urbană neregulată. El devine cea mai mare localitate urbană a Țării Moldovei de la est de râul Prut, centru administrativ al ținutului Lăpușna- Orhei.

Monumentele istorice sunt definite ca bunuri imobile, mărturii din punct de vedere istoric și cultural a epocilor trecute, exprimând identitatea locului și a comunităților, înscrise în registre specializate de protecție. Monumentele istorice se împart în trei categorii:

monument - construcție singulară, împreună cu terenul istoric aferent, structurile auxiliare, elementele de tâmplărie, feronerie și decorative, care fac parte integrantă din aceasta, inclusive monumente de for public și funerare;

ansamblu - grup de construcții, împreună cu terenul istoric aferent, caracterizat prin unitate morfologică și funcțională, inclusiv, opere ale arhitecturii peisajere, artei grădinii, necropole;

sit - teritoriu ce cuprinde creații umane sau creații comune ale omului și naturii, inclusiv centre istorice ale localităților, fragmente de structură urbană istorică, locuri ale memoriei: peisaje culturale și naturale legate de evenimente istorice sau culturale semnificative, de viața unor personalități remarcabile.

Termenul general folosit pentru protejarea clădirilor istorice este **conservare**, acesta însemnând toate activitățile și procesele menite să salvgardeze elementele ce determină caracterul, să mențină semnificația culturală și să prelungească existența fizică a clădirii.

Procesul de conservare constă din câteva etape și acțiuni specifice:

1. Documentarea minuțioasă și evaluarea condiției clădirii istorice. Documentarea include informații grafice și sub formă de text referitoare la istoricul clădirii, inclusiv aspectul, tehnologia de

construcție, materiale, modul de folosință, intervenții anterioare. Aceste informații sunt esențiale pentru aprecierea semnificației culturale a clădirii.

Evaluarea condiției (expertiza tehnică) se referă la starea tehnică actuală a clădirii și determină eventuale măsuri tehnice pentru consolidare, dacă este cazul.

2. Planificarea se realizează în baza concluziilor etapei anterioare și de obicei constă într-un proiect de restaurare sau reabilitare, menit să asigure funcționalitatea clădirii prin păstrarea semnificației sale culturale. Pentru clădirile istorice cu o semnificație culturală deosebită, se elaborează planuri de conservare desfășurate – documente reglementatoare cuprinzătoare ce determină politicile de exploatare, intervenție și management a acestor clădiri.

3. Intervenția este o acțiune sau un proces prin care se aduc modificări clădirii istorice sau unor elementele ale sale și care constă, în cazul conservării, în întreținere, reabilitare sau restaurare sau combinații ale acestora.

Întreținerea implică protecție, menținere și stabilizare a structurii existente, a integrității materialelor din care este executată clădirea sau elemente ale sale, păstrând în același timp semnificația sa culturală. Ea poate consta în acțiuni pe termen scurt menite să stabilizeze structura,

precum și în acțiuni pe termen lung ce previn deteriorarea. Acest tip de intervenție este indicat atunci când materialele și elementele originale ale clădirii sunt într-o stare fizică foarte bună, iar noile funcțiuni, dacă e cazul, nu necesită modificări și adaosuri.

Reabilitarea presupune adaptarea subtilă a unei clădiri istorice unei utilizări compatibile moderne,

păstrând în același timp semnificația sa culturală. Ea poate include înlocuirea unor elemente istorice

distruse cu replici fidele sau cu altele de design modern, compatibil cu stilul istoric original. Reabilitarea este indicată atunci când sunt necesare reparații sau înlocuiri ale unor elemente deteriorate și/sau sunt necesare modificări ale clădirii în scopul bunei funcționări sau adaptării funcționale.

Restaurarea implică descoperirea sau recuperarea stării unei clădiri istorice sau ale elementelor acesteia așa cum au existat la o anumită perioadă în istorie, cu protejarea semnificației culturale. Ea

poate include înlăturarea elementelor adăugate în alte perioade, care nu sunt conforme cu caracterul

original al clădirii și se bazează pe studii detaliate ale elementelor și materialelor care urmează a fi restaurate. Restaurarea este indicată atunci când valoarea istorică a unei construcții depășește posibilele pierderi ale elementelor străine din alte perioade, ce afectează caracterul și autenticitatea clădirii.

Reconstrucția implică re-crearea unei clădiri distruse, în scopul replicării aspectului acesteia la o

anumită perioadă în timp. Aceasta se aplică atât la clădiri istorice, cât și la cele moderne. Reconstrucția prevede păstrarea oricăror rămășițe istorice și se bazează pe duplicarea atentă a elementelor istorice, în baza mostrelor existente sau a dovezilor documentare despre aspectul original al clădirii. Reconstrucția presupune afectarea autenticității clădirii și se recomandă doar în cazurile în care aceasta este total sau parțial distrusă.

Parlamentul a adoptat LEGEA Nr. LP1530/1993 din 22.06.1993 privind ocrotirea monumentelor, modificată pe data de 21.01.2022, MO nr.53-59/25.02.2022, intrată în vigoare 25.02.2022. În legea respective sunt stabilite:

- Monumentele ce fac parte din patrimonial cultural;
- Siturile;
- Monumentele singular;
- Ansambluri arhitecturale;
- Componentele monumentelor, statutul;
- Registrul monumentelor;
- Ocrotirea, reabilitarea, regenerare, restaurare.
- Competențele Parlamentului, Guvernului, Consiliilor raionale, municipale, orașenești, comunale.
- Delimitarea zonelor și hotarelor de protecție a monumentelor.
- Măsuri de protecție și intervenție;
- Evidența și punerea în valoare a monumentelor;
- Conservarea și restaurarea monumentelor;
- Finanțarea activității de ocrotire a monumentelor;
- Repararea prejudiciului adus monumentelor;
- Activitatea asociațiilor obștești;

16 aprilie 2025, Chișinău – Lucrările de restaurare a monumentelor din Republica Moldova vor putea fi realizate cu sprijin financiar din Fondul național al Culturii.

Din Fondul Național al Culturii vor putea fi finanțate: elaborarea studiilor de fezabilitate și proiectarea intervențiilor asupra monumentelor; lucrările directe de intervenție - restaurare, conservare sau consolidare; activități precum identificarea, cercetarea, inventarierea, digitalizarea și promovarea monumentelor, dar și stabilirea zonelor de protecție și prevenirea degradării lor.

Pentru prima dată, vor avea acces la fonduri și persoanele fizice sau entitățile din sectorul privat care vor iniția proiecte de valorificare a monumentelor. Contribuția statului va fi stabilită prin hotărâre de Guvern, în funcție de importanța lucrărilor și valoarea proiectelor.

Astfel, noile prevederi vor permite sprijinirea mai eficientă a intervențiilor asupra monumentelor și vor încuraja implicarea comunității și a sectorului privat.

În Republica Moldova există aproximativ **1800 de monumente istorice** (de tip arhitectural), **112 monumente de for public** și peste **11 mii de monumente arheologice** de importanță națională. Totodată, există și monumente de categorie locală.

Crizele din ultimele decenii de ordin politic, economic și, drept consecință, de natură demografică nu permit soluționarea problemei conservării patrimoniului istoric. În ciuda semnificației și importanței sociale a conservării patrimoniului cultural, realitatea demonstrează fapte dezamăgitoare. Timp de 17 ani, până în 2010, Registrul de Stat al Monumentelor, aprobat de Parlament în 1993, nu a fost publicat oficial. Registrul conține 300 biserici, inclusiv 77 din lemn, aflate sub protecția statului din 1993, însă în aceeași perioadă

multe au fost demolate într-o manieră barbară, altele sunt la un pas de degradare completă, iar zidurile de beton cu geamuri termopan cresc în locul celor puține monumente restaurate, având un aspect departe de cel original. În 1812, marea majoritate din cele 775 biserici amplasate pe teritoriul R.Moldova erau confecționate din lemn, 40 - din piatră și una din cărămidă . Multe dintre bisericile din lemn aveau o stare proastă. Materialul de bază al acoperișurilor îl constituia stuful, pe alocuri puteau fi întâlnite acoperișuri din șindrilă. Pereții, de regulă, erau din bârne din lemn dur, ramuri mari de copaci decojite, stuf bătut cu lut și tapițat cu scândură. Fundațiile erau din chirpici sau piatră umplute cu lut. Anume acest fapt a determinat construcția în masă a bisericilor mici din lemn și un grad înalt de uzură a acestor construcții. Practic, fiecare așezare moldovenească avea propria biserică.

Una dintre modalitățile de păstrare a patrimoniului arhitectural din lemn în R.Moldova a devenit Muzeul Satului, care a fost înființat în 1991. Muzeul este amplasat la una din intrările capitalei („Porțile Orașului”), în perimetrul format de intersecția străzilor Valea Crucii și Aeroportului. Primul monument amplasat la muzeu, în 1995, l-a constituit moara de vânt din s.Opaci, r.Căușeni (distrusă într-un incendiu din 2001). Actualmente, complexul muzeal include bisericile de lemn din satele Hirișeni și Gârbova, replica clopotniței din Vorniceni, o răstignire de lemn, câteva cruci vechi (din piatră și metal), o fântână cu cumpănă, câteva jgheaburi pentru adăparea vitelor. Pe teritoriul muzeului este amplasată cea mai veche biserică din lemn din Republica Moldova - biserica „Adormirea Maicii Domnului”. Locașul sfânt a fost construit în 1642 din stejarii din codrii Călărașilor, de către călugării mănăstirii Hârjauca, unde a și fost ridicată. Până în 1821, creștinii s-au rugat în acea biserică, după care călugării au cerut binecuvântarea mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni ca să demonteze această biserică și pe locul ei să fie construită o biserică de piatră, lucru care s-a și întâmplat. Legenda spune că biserica ar fi fost cumpărată (dezasamblată și mutată - n.n.) de creștinii din Hirișeni. Astfel, biserica le-a servit localnicilor din 1821 până în 1928, până când în sat s-a construit o nouă biserică, iar din cauză că în localitate au fost mai multe alunecări de teren, biserica de lemn a fost abandonată și uitată. După ce a fost dată uitării, acoperișul de șindrilă și vechea clopotniță s-au prăbușit. În 2010, biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului” a fost adusă bârnă cu bârnă la Chișinău. Restaurarea bisericii a avut loc într-un an și jumătate.

Biserica a fost ridicată și restaurată pentru a treia oară. Restauratorii au tins să păstreze cât mai multe elemente originale, de aceea au folosit elemente din lemn originale și le-au tratat cu materiale

speciale pentru a le spori durata de viață. Acoperișul a fost reconstruit integral. Au fost folosite 400 bârne vechi care au fost numerotate și aranjate fiecare la locul său, exact cum era pe vremuri. Capetele bânelor sunt făcute după metoda „Coadă de rândunică”, o tehnică foarte veche, care protejează biserica în timpul cutremurelor. Este cel mai vechi monument religios din Republica Moldova, precum și cea mai mare biserică de lemn din țară - înaltă de 27 de metri. „Stilul” nordic moldovenesc al acestei biserici îl face similar cu bisericile din Bucovina. În prezent, nu avem nicio altă biserică de acest tip care să aibă această înălțime și proporții la fel de bune.

Studiul efectuat permite a puncta elementele necesare salvagădării patrimoniului arhitectural din R.Moldova, identificarea domeniilor prioritare privind asigurarea protecției patrimoniului cultural, cum ar fi:

- Elaborarea unei strategii naționale în domeniul protecției, restaurării și conservării patrimoniului cultural.
- Asigurarea gestionării profesionale a monumentelor patrimoniului cultural.
- Elaborarea unei politici eficiente în domeniul conservării patrimoniului cultural și istoric pe baza unei platforme științifice.

- Crearea unui sistem de instituții științifice, practice și educaționale specializate în instruirea specialiștilor pentru restaurarea și conservarea patrimoniului cultural / arhitectural, care ar cuprinde atât arhitecți, maeștri în artă, cât și reprezentanți ai clerului, studenți din instituții pe profil.
- Asigurarea coerenței și coordonării acțiunilor dintre autoritățile centrale, municipale și locale în materie de conservare a patrimoniului cultural.
- Asigurarea surselor de finanțare pentru conservarea patrimoniului cultural și arhitectural.

Sistematizând cele expuse, putem trage concluzia că salvagardarea patrimoniului cultural necesită o politică care nu va ezita a merge împotriva intereselor de natură politică sau financiar-comerciale și, în același timp, va contribui la asigurarea drepturilor cetățenilor la patrimoniul cultural național.

1. Păstrarea monumentelor

Scopul: menținerea în stare bună a patrimoniului existent.

Măsuri:

- Inventarierea și clasificarea monumentelor istorice și arhitecturale.
- Înscrierea monumentelor valoroase în registre naționale și internaționale (UNESCO, ICOMOS).
- Asigurarea pazei și protecției împotriva vandalismului, incendiilor și factorilor naturali.
- Control urbanistic strict pentru a preveni demolările sau construcțiile haotice în zone protejate.
- Promovarea turismului responsabil, care nu degradează patrimoniul.

2. Renovarea monumentelor

Scopul: readucerea clădirilor și obiectivelor la o stare funcțională și estetică mai bună, păstrând autenticitatea.

Măsuri:

- Restaurarea elementelor deteriorate (fațade, acoperișuri, picturi murale, sculpturi).
- Consolidarea structurală pentru a preveni prăbușirea.
- Folosirea materialelor tradiționale și a tehnicilor originale (piatră, lemn, ceramică locală).
- Adaptarea monumentelor pentru funcții culturale sau turistice (muzee, centre culturale).
- Asigurarea finanțării prin fonduri publice, sponsorizări și proiecte internaționale.

3. Reconstituirea monumentelor

Scopul: reconstruirea totală sau parțială a monumentelor dispărute ori grav avariate.

Măsuri:

- Reconstituirea pe baza documentelor istorice, planurilor originale și fotografiilor de epocă.
- Folosirea tehnologiilor moderne (scanare 3D, realitate virtuală, modelare digitală) pentru reproducerea fidelă.
- Ridicarea replicilor pentru scopuri educaționale și turistice (ex. cetăți, case tradiționale).
- Integrarea monumentelor reconstituite în circuite culturale și turistice.
- Organizarea de expoziții și activități educative pentru a transmite istoria monumentului.

Exemple:

Cetatea Soroca – restaurată și pusă în valoare turistică.

Mănăstirea Căpriana – renovată, fiind un centru religios și cultural important.

Orheiul Vechi – conservat și protejat ca sit arheologic și cultural.

Clădiri istorice din Chișinău – unele renovate (Teatrul Național „Mihai Eminescu”), altele în pericol de demolare.

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns deschis

1. Ce diferență există între păstrarea, renovarea și reconstituirea monumentelor?
2. De ce este importantă folosirea materialelor și tehnicilor tradiționale la renovarea monumentelor?
3. Cum contribuie reconstituirea digitală (scanare 3D, realitate virtuală) la protejarea patrimoniului cultural?
4. Dă exemple de monumente din Republica Moldova care au fost renovate sau reconstituite.
5. Care sunt riscurile atunci când un monument este lăsat fără lucrări de conservare?

Întrebări tip alegere multiplă

6. Care dintre următoarele reprezintă **măsuri de păstrare** a monumentelor?
 - a) Inventarierea și clasificarea monumentelor
 - b) Restaurarea picturilor murale
 - c) Prevenirea demolărilor ilegale
 - d) Reconstrucția unei cetăți distruse
7. Care dintre următoarele măsuri sunt specifice **renovării monumentelor**?
 - a) Consolidarea structurală
 - b) Înscrierea în lista UNESCO
 - c) Restaurarea fațadelor și acoperișurilor
 - d) Adaptarea clădirilor pentru funcții turistice și culturale

Întrebări de analiză și reflecție

8. Analizează avantajele și dezavantajele reconstituirii unui monument distrus.
9. De ce este necesar să existe un echilibru între modernizare și conservarea patrimoniului arhitectural?
10. Propune trei măsuri concrete care ar putea fi aplicate în Republica Moldova pentru protejarea monumentelor istorice urbane (ex. Chișinău).

Subiectul 24: Impactul turismului asupra mediului înconjurător, acțiuni de protejare și conservare a mediului geografic și a potențialului turistic.

Turismul are un impact dublu asupra mediului: pe de o parte, provoacă degradare prin poluare, consum excesiv de resurse și distrugerea habitatelor, iar pe de altă parte, poate contribui la conservarea peisajului, biodiversității și culturii prin **ecoturism și turism sustenabil**. Acțiunile de protejare includ ecoturismul, managementul responsabil al deșeurilor și a apei, conservarea biodiversității prin crearea de arii protejate, turismul comunitar și implicarea comunităților locale, precum și educarea turiștilor pentru a promova practici prietenoase cu mediul.

Tipuri de impact al turismului asupra mediului

Printre diferitele tipuri de impact produse de activitățile turistice asupra mediului se numără:

- Schimbări în compoziția faunei și florei. Practic, este distrus habitatul animalelor sau vietățile sunt ucise la vânătoare, pentru curiozitate gastronomică sau pentru realizarea de suveniruri pentru turiști și se defrișează vegetația naturală pentru a crea spațiul activităților turistice;
- Este poluată natura (apă, aer) prin răspândirea substanțelor toxice sau prin activitățile și transporturile turistice;
- Se declanșează eroziunea solului, apar alunecări de teren, pagube aduse unor forme de relief naturale;
- Impactul vizual poate să fie transformat în sens negativ, din cauza gunoaielor și deșeurilor rezultate în urma realizării diferitelor construcții necesare activității turistice;
- Scad resursele de apă prin solicitări repetate de exploatare;
- Riscurile de incendiu în natură sunt tot mai mari;
- Se supraîncarcă natura cu elemente de infrastructură, ca de exemplu drumuri, căi ferate, parcări, grilaje electrice, alimentare cu apă etc.);
- Posibilitatea de a dispărea atracțiile turistice din zonă din cauza apariției altora noi etc.

Turismul de sport și de sănătate este cel cu impact masiv asupra mediului. Activitățile turistice legate de acest tip sunt: scăldatul, folosirea navelor cu motoare plutitoare, cu vele și vâsle, pescuitul de agrement, vânătoarea de păsări de apă, windsurfing-ul. Fiecare dintre ele au un impact negativ asupra mediului. De exemplu, vânătoarea favorizează scurgerea de plumb în natură. O altă activitate turistică apreciată este alpinismul ce presupune distrugerea suprafeței stâncilor, contaminarea cu diverse obiecte și materiale utilizate în acest sport, abandonarea unora dintre ele la locul efectuării cățărărilor etc.

Resursele turistice nu pot fi exploatate fără a se înregistra anumite degradări ale zonei, uneori, înregistrându-se chiar distrugerea acesteia. Ele fac parte din patrimoniul unei țări și locuitorii trebuie neapărat să vegheze permanent la protejarea lor.

Efectele negative ale impactului turismului asupra mediului

Turismul presupune, din păcate, și anumite efecte negative asupra mediului înconjurător.

- Pentru a se mișca de la domiciliu, în zona turistică, mulți oameni folosesc diferite mijloace de transport (autoturism, tren, avion), iar acestea poluează aerul și solul din cauza emisiilor de carbon sau de alte substanțe toxice;
- Unele specii din flora și fauna locală s-ar putea să nu supraviețuiască din cauza turismului, calitatea apei s-ar putea deteriora iremediabil, cantitatea ei la fel pentru că ar fi folosită intensiv pentru necesitățile activităților turistice etc.;
- Se înmulțește foarte mult cantitatea de deșeuri din zonele în care își petrec timpul liber turiștii. Se pare că un turist generează de două ori mai multe deșeuri decât un localnic;
- Apa poate fi contaminată și se poate revărsa în mări și oceane, ceea ce duce la probleme ale ecosistemelor marine și terestre. În urma schimbărilor de mediu, animalele și vegetația sunt în pericol extrem de mare;

- Calitatea solului are și ea de suferit. Turiștii lasă pe loc diferite deșeuri: mături de țigări, ambalaje, lichide toxice și multe alte obiecte pe care le consideră nefolositoare. Degradarea terenului este tot un efect negativ al impactului turismului asupra mediului, observându-se cum, pentru a face loc diferitelor cărări pe apă sau pe uscat, se taie vegetația, ceea ce contribuie la eroziunea solului.
- Poluarea fonică a mediului se amplifică pe măsură ce turiștii devin tot mai gălăgioși, folosind boxe sau mașini cu motoare puternice. Acest lucru perturbă efectiv viața animalelor.
- Schimbările climatice au loc și din cauza gazelor cu efect de seră generate de activitățile turistice, oamenii mutându-se din casele lor în noi locații. Dacă numărul de vizitatori crește, cresc și emisiile.
- Numeroase atracții turistice sunt situate în apropierea anumitor ecosisteme fragile, deoarece vizitatorii vor să se bucure de frumusețile naturii.

- **Poluare:**

Generarea de deșeuri (plastice, organice), poluarea apei și a aerului din cauza transportului și a activităților turistice.

- **Consum excesiv de resurse:**

Utilizarea intensă a apei și a energiei, în special în zonele cu resurse limitate, cum ar fi insulele.

- **Degradarea peisajelor și a ecosistemelor:**

Construcția de infrastructuri turistice (hoteluri, drumuri) poate distruge habitatele naturale, iar accesul turiștilor în ariile naturale poate provoca eroziune și degradarea solului.

- **Pierderea biodiversității:**

Turismul necontrolat poate perturba habitatele faunei sălbatice, putând duce la reducerea populațiilor de animale.

- **Presiune asupra resurselor naturale** – consum excesiv de apă, defrișări pentru infrastructură, distrugerea habitatelor naturale.
- **Pierderea autenticității culturale** – comercializarea excesivă a tradițiilor și obiceiurilor.
- **Eroziunea solului și distrugerea ecosistemelor fragile** – trasee montane suprautilizate, zone de litoral.

Efecte pozitive

- Creșterea conștientizării privind valoarea patrimoniului natural și cultural.
- Finanțare pentru conservare prin taxele și veniturile generate de turism.
- Dezvoltarea comunităților locale prin turism rural și ecoturism.

Efecte pozitive ale impactului turismului asupra mediului

Activitățile turistice au numeroase efecte pozitive asupra economiei statului. Printre aceste efecte pot fi enumerate:

- Unul dintre câștigurile din activitatea turistică este cel financiar. Uneori, se poate întâmpla ca, în afară de aceste profituri care intră în buzunarele antreprenorilor sau ale statului, să apară și alte tipuri de câștiguri, mulți turiști oferind bani pentru a conserva flora și fauna unei anumite zone. Unele regiuni turistice au diferite taxe de conservare, ce sunt plătite atunci când turiștii fac rezervări sau la plecare, fie impuse de stat, fie de ghizi sau de cei care au în grijă spațiul cu pricina;
- Foarte interesant este că ecoturismul generează și perspective de angajare, creând locuri de muncă în zona pentru locuitori sau pentru cei care doresc să lucreze în natură. De asemenea, banii obținuți pot fi utilizați pentru instruirea celor care se ocupă cu protecția mediului înconjurător, oferă o viață frumoasă locuitorilor sau sprijină excelent economia locală;
- Un alt efect pozitiv este acela că firmele turistice devin mai responsabile față de mediu, adoptând diverse metode ecologice necesare, cum ar fi utilizarea surselor de energie regenerabilă, băi automate, sprijinirea agriculturii ecologice etc.;
- Crește gradul de conștientizare legată de necesitatea de a păstra, proteja, menține flora și fauna sălbatice. Numeroase organizații de profil au apărut și luptă permanent pentru a atrage atenția și pentru a determina oamenii să-și schimbe comportamentul într-unul pozitiv, când petrec timpul în natură sau atunci când lucrează sau participă la diverse acțiuni ce implică mediul înconjurător. Guvernele statelor lumii au luat măsuri importante în această direcție, introducând diferite reglementări utile, cum ar fi, de exemplu, schemele de compensare a emisiilor de carbon;
- Politica de conservare a speciilor pe caz de dispariție reușește cu succes să ofere urmașilor posibilitatea de a vedea cu propriii lor ochi diferite animale, de a se bucura de prezența lor.

Acțiuni de protejare și conservare a mediului geografic și a potențialului turistic:

- **Promovarea ecoturismului:**

Dezvoltarea de forme de turism care pun accent pe conservarea peisajelor naturale, a biodiversității și a culturilor locale.

- **Managementul resurselor:**

Implementarea unor politici de reducere a consumului de apă și energie, precum și reciclarea și gestionarea responsabilă a deșeurilor.

- **Conservarea biodiversității:**

Crearea și extinderea ariilor naturale protejate (parcuri naționale, rezervații) și monitorizarea ecosistemelor fragile.

- **Dezvoltarea turismului comunitar:**

Implicarea comunităților locale în activitățile turistice, asigurându-le beneficii economice și un rol activ în conservarea patrimoniului lor.

- **Educația turiștilor:**

Campanii de informare și conștientizare a turiștilor cu privire la importanța protejării mediului, a respectării obiceiurilor locale și a practicilor turistice sustenabile.

- **Planificare și reglementare:**

Elaborarea unor planuri de dezvoltare turistică care să ia în considerare impactul asupra mediului și implementarea unor reglementări stricte pentru a limita efectele negative.

Acțiuni de protejare și conservare a mediului geografic

- Crearea și extinderea **rezervațiilor naturale și parcurilor naționale**.
- Aplicarea legislației de mediu și controlul construcțiilor în zone protejate.
- Limitarea numărului de turiști în zone fragile prin **turism controlat**.
- Dezvoltarea infrastructurii ecologice (piste de biciclete, trasee marcate, centre de vizitare).
- Amenajarea de spații speciale pentru colectarea și reciclarea deșeurilor.
- Promovarea transportului ecologic (autobuze electrice, trasee pietonale).

Acțiuni pentru conservarea potențialului turistic

- Restaurarea și întreținerea obiectivelor turistice istorice și culturale.
- Dezvoltarea turismului durabil și a ecoturismului.
- Promovarea tradițiilor, gastronomiei și meșteșugurilor locale fără a le altera autenticitatea.
- Educarea turiștilor și a comunităților locale privind comportamentul responsabil în natură.
- Crearea de programe educaționale și campanii de informare privind protecția mediului.
- Implicarea comunităților locale în gestionarea resurselor turistice.

Exemple:

Orheiul Vechi – zonă protejată unde s-au introdus trasee turistice controlate.

Rezervația „Pădurea Domnească” și Codrii – zone de biodiversitate cu acces turistic limitat pentru protecție.

Festivaluri ecoturistice și rurale – încurajează turismul prietenos cu natura și tradițiile

Prevenirea degradării mediului a devenit o prioritate pentru țara noastră și regiunile unde se practică turismul excesiv. Astfel, au început să apară tot mai multe reglementări și măsuri pentru a preveni sau a diminua efectele negative. Turismul durabil este una dintre soluțiile găsite și puse în practică. Printre formele sale pot fi amintite:

- ecoturismul;
- turismul rural și agroturismul;
- turismul cultural;
- turismul în arii protejate;
- geoturismul;
- trekking;
- hiking;
- biking;
- rafting;
- vânătoare și pescuit;

Dezvoltarea ecoturismului trebuie să se facă logic, omogen, fără oscilații. Răspândirea sa a fost treptată, de la nivelul academic, până la afaceri, de la ONG-uri de profil și până la dezvoltatorii de turism. Pentru reducerea efectelor negative ale turismului asupra naturii este nevoie de o analiză aprofundată asupra componentelor de mediu, acest lucru trebuind să fie realizat la scară națională, dar și internațională. Păstrarea calității mediului este de datoria tuturor, în special a organismelor guvernamentale, fiind imperios necesar să aibă în vedere următoarele priorități: potențialul turistic, în funcție de resursele existente, stabilirea tipului de imagine turistică, analiza pe piață a cererii pentru un anumit produs turistic, evaluarea fondului material existent pentru o primire adecvată, volumul investițiilor, impactul social, cultural, economic, ecologic. Protecția mediului este mult mai ușor de realizat decât îndepărtarea efectelor negative. Din păcate, țara noastră aflată în curs de dezvoltare, preferă beneficii comerciale și financiare imediate și nu iau în considerare impactul turismului asupra

mediului. În unele locuri turistice actele de reglementare cu privire la acest impact sunt foarte slabe, serviciile de mediu fiind aproape inexistente. Organizația Mondială a Turismului oferă numeroase programe de protecție a mediului, deoarece protejarea zonei turistice trebuie începută mai devreme de începerea activității de agrement (încă din faza de proiectare).

ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE

Întrebări cu răspuns deschis

1. Care sunt principalele efecte negative ale turismului asupra mediului înconjurător?
2. Dă două exemple de efecte pozitive ale turismului asupra conservării mediului.
3. Explică de ce zonele fragile (munți, litoral, arii protejate) sunt mai vulnerabile la presiunea turistică.
4. Ce rol au comunitățile locale în conservarea resurselor turistice?
5. Cum poate fi promovat un turism durabil în Republica Moldova?

Întrebări de tip alegere multiplă

6. Care dintre următoarele reprezintă **acțiuni de protejare a mediului geografic**?
 - a) Construirea haotică în zone turistice
 - b) Crearea parcurilor naturale și a rezervațiilor
 - c) Limitarea numărului de turiști în zone sensibile
 - d) Defrișările pentru infrastructură
7. Care dintre următoarele contribuie la **conservarea potențialului turistic**?
 - a) Restaurarea monumentelor istorice
 - b) Promovarea tradițiilor autentice
 - c) Poluarea apelor și a solului
 - d) Ecoturismul și turismul rural

Întrebări de analiză și reflecție

8. Analizează impactul turismului de masă asupra unei zone montane. Care sunt consecințele asupra solului, apei și biodiversității?
9. Compară turismul de masă cu ecoturismul din perspectiva efectelor asupra mediului.
10. Propune trei măsuri concrete pe care Republica Moldova le-ar putea implementa pentru a proteja resursele naturale și culturale de presiunea turistică.

2.2. Conținutul practic

Lucrarea practică nr.1

Tema: Elaborarea schemei clasificării potențialului turistic.

Obiectivele lucrării:

1. înțelegerea noțiunii de potențial turistic;

2. identificarea și clasificarea resurselor turistice;
3. elaborarea unei scheme logice (ierarhice) a potențialului turistic;
4. dezvoltarea capacităților de analiză și sinteză în domeniul turismului.

Materiale grafice propuse pentru realizarea lucrării:

Diagramă tip arbore (tree diagram)

- Reprezintă vizual ierarhia: Potențial turistic → Natural / Antropic / Tehnico-material → Subcategorii → Exemple.
- Poți folosi: **PowerPoint, Canva, Lucidchart, SmartArt din Word/Excel.**

Planul lucrării:

1. Se recitește materialul teoretic despre **potențial turistic**.
2. Se identifică principalele **categorii** și **subcategorii** ale potențialului turistic.
3. Se elaborează o **schemă grafică** (arbore/schemă ierarhică) care să reflecte clasificarea.
4. Se argumentează alegerea criteriilor de clasificare.

Mersul lucrării:

Schema clasificării potențialului turistic (exemplu orientativ):

Potențial turistic

1. Potențial natural

- Relieful (munți, podișuri, câmpii, defilee, canioane)
- Climatic (climat favorabil, resurse helioterme, aeroterme)
- Hidrografic (râuri, lacuri, cascade, izvoare minerale)
- Biogeografic (codri, rezervații, faună, floră)
- Peisagistic (frumusețea naturală a locurilor)

2. Potențial antropic

- Istorico-arheologic (cetăți, ruine, situri arheologice)
- Cultural-artistic (muzee, teatre, galerii de artă)
- Religios (mănăstiri, biserici, lăcașe de cult)
- Etnografic și folcloric (port popular, tradiții, sărbători)
- Evenimente și manifestări (festivaluri, târguri, spectacole)
- Tehnico-economic (vinării, crame, podgorii, arhitectură urbană)

3. Potențial turistic tehnico-material

- Infrastructura de transport (drumuri, căi ferate, aeroporturi)
- Infrastructura de cazare și alimentație publică
- Baze de agrement și sport (pârtii de schi, baze nautice, trasee de drumeție)
- Centre de informare turistică și facilități pentru vizitatori

Sarcini de lucru:

- Elaborați propria schemă grafică a clasificării potențialului turistic (folosind PowerPoint, Canva, Word sau desen pe hârtie).

- Evidențiați, prin culori sau simboluri, diferența dintre **resursele naturale** și **resursele antropice**.
- Alegeți o regiune/zonă din Republica Moldova și completați schema cu exemple concrete din teren.
- Prezentați schema și explicați modul de clasificare ales.

Concluzie.

Lucrarea practică nr.2

Tema: Descrierea principalelor caracteristici a componentelor potențialului turistic natural. Identificarea celor mai importante elemente a componentelor potențialului natural.

Obiectivele lucrării:

- Înțelegerea noțiunii de potențial turistic natural.
- Descrierea caracteristicilor principale ale componentelor naturale (relief, climă, ape, vegetație, faună, peisaje).
- Identificarea celor mai reprezentative elemente din Republica Moldova.
- Formarea deprinderilor de analiză și clasificare a resurselor naturale.

Materiale grafice, informative, propuse pentru realizarea lucrării:

Tabel comparativ, hărți tematice: Harta Republicii Moldova cu simboluri pentru principalele componente naturale:

- păduri (verde),
- râuri și lacuri (albastru),
- zone de relief pitorești (maro/gri),
- situri cu faună protejată (simboluri speciale).

Componenta naturală	Caracteristici	Exemple	Valoare turistică
Relief	Dealuri, podișuri, defilee	Orheiul Vechi, Defileul Răutului	Drumeții, trekking
Clima	Temperată continentală	Stațiunea Vadul lui Vodă	Agrement estival
Apele	Râuri, lacuri, izvoare	Nistru, Prut, Lacul Beleu	Agrement, pescuit
Vegetația	Păduri de foioase	Codrii Moldovei	Ecoturism
Fauna	Zimbri, mistreți, păsări rare	Pădurea Domnească	Observație, ecoturism
Peisajele	Combinație relief + ape + vegetație	Orheiul Vechi, Saharna	Fotografie, recreere

Planul lucrării:

1. Revedeți materialul teoretic despre resursele turistice naturale.
2. Completați tabele și fișe de lucru pentru fiecare componentă.

3. Exemplificați cu elemente concrete din Republica Moldova.
4. Elaborați un scurt text de sinteză și o schemă grafică.

Mersul și structura lucrării:

Relieful

- Caracteristici generale: predomină dealurile, colinele, podișurile și văile; lipsa munților înalți; fragmentarea mare a reliefului.
- Importanță turistică: favorizează drumeții, trekking, peisaje pitorești, vizite la defilee și canioane.
- Exemple reprezentative: Defileul Răutului (Orheiul Vechi), Codrii Moldovei, Canionul de la Saharna, Stânca Măgarului (Soroca).

2. Clima

- Caracteristici generale: temperată continentală, cu veri calde și ierni relativ blânde; număr mare de zile însorite.
- Importanță turistică: favorizează turismul de vară (drumeții, agrement), turismul vitivinicol, dar și activități de iarnă în zonele cu zăpadă.
- Exemple: Stațiunea Vadul lui Vodă (pe malul Nistrului), activități de agrement pe lacuri vara.

3. Apele (hidrografia)

- Caracteristici generale: rețeaua hidrografică este dominată de râurile Nistru și Prut; numeroase râuri mici, lacuri și iazuri.
- Importanță turistică: potențial pentru agrement nautic, pescuit, sporturi pe apă, turism balnear (izvoare minerale).
- Exemple: Râul Nistru (Vadul lui Vodă, Soroca), Lacul Beleu (Rezervația „Prutul de Jos”), izvoarele minerale de la Hâncești.

4. Vegetația

- Caracteristici generale: domină pădurile de foioase (fag, stejar, carpen), stepă și pajiști.
- Importanță turistică: turism ecologic, drumeții, observarea biodiversității.
- Exemple: Codrii Moldovei (Rezervația Naturală „Codrii”), Pădurea Domnească, Stepă Bălțului.

5. Fauna

- Caracteristici generale: mamifere (cerb, mistreț, căprioară), păsări (stârci, pelicani, cormorani), specii rare ocrotite.
- Importanță turistică: ecoturism, birdwatching, turism de observație.
- Exemple: Rezervația „Prutul de Jos”, Rezervația „Pădurea Domnească” (zimbri, colonii de stârci), Saharna (faună diversă).

6. Peisajele

- Caracteristici generale: combinație armonioasă de relief, ape și vegetație.
- Importanță turistică: atractivitate estetică și recreativă.
- Exemple: Orheiul Vechi, defileele râurilor, canioanele, lacurile și pădurile.

Sarcini de lucru:

- Completați un tabel cu principalele componente și exemple din Republica Moldova.
- Realizați o schemă grafică (diagramă tip arbore) cu componentele potențialului natural.
- Selectați cel puțin 3 fotografii sau hărți reprezentative și comentați importanța lor turistică.

Tabel pentru completare:

Componenta potențialului natural	Caracteristici	Exemple din R. Moldova	Valoare turistică
Relieful			
Clima			
Apele			
Vegetația			
Fauna			
Peisajele			

Concluzie.

Lucrarea practică nr.3

Tema: Reprezentarea pe harta contur a Republicii Moldova cele mai reprezentative elemente a potențialului natural.

Obiectivele lucrării:

- Identificarea principalelor componente ale potențialului turistic natural în Republica Moldova.
- Localizarea acestora pe harta contur a țării.
- Dezvoltarea abilităților de analiză geografică și cartografică.
- Formarea capacității de prezentare vizuală a informațiilor geografice

Materiale grafice, informative, propuse pentru realizarea lucrării: Harta contur a Republicii Moldova (tip A4 sau A3). Creioane colorate sau markere. Riglă, pix, radieră. Surse de informare: atlas geografic, materiale de specialitate, internet.

Planul lucrării/Instrucțiuni de lucru:

1. Identificarea componentelor potențialului natural

Pe baza studiului teoretic, identificați următoarele componente:

1. **Relieful** – dealuri, podișuri, canioane, defilee.
2. **Apele** – râuri, lacuri, izvoare minerale, cascade.
3. **Clima** – zone favorabile turismului de vară sau iarnă.

4. **Vegetatia** – păduri, codri, stepă.
5. **Fauna** – rezervații, specii protejate.
6. **Peisaje** – zone pitorești combinate (relief + apă + vegetație).

Alegerea elementelor reprezentative

Pentru fiecare componentă a potențialului natural alegeți cel puțin **un exemplu emblematic**:

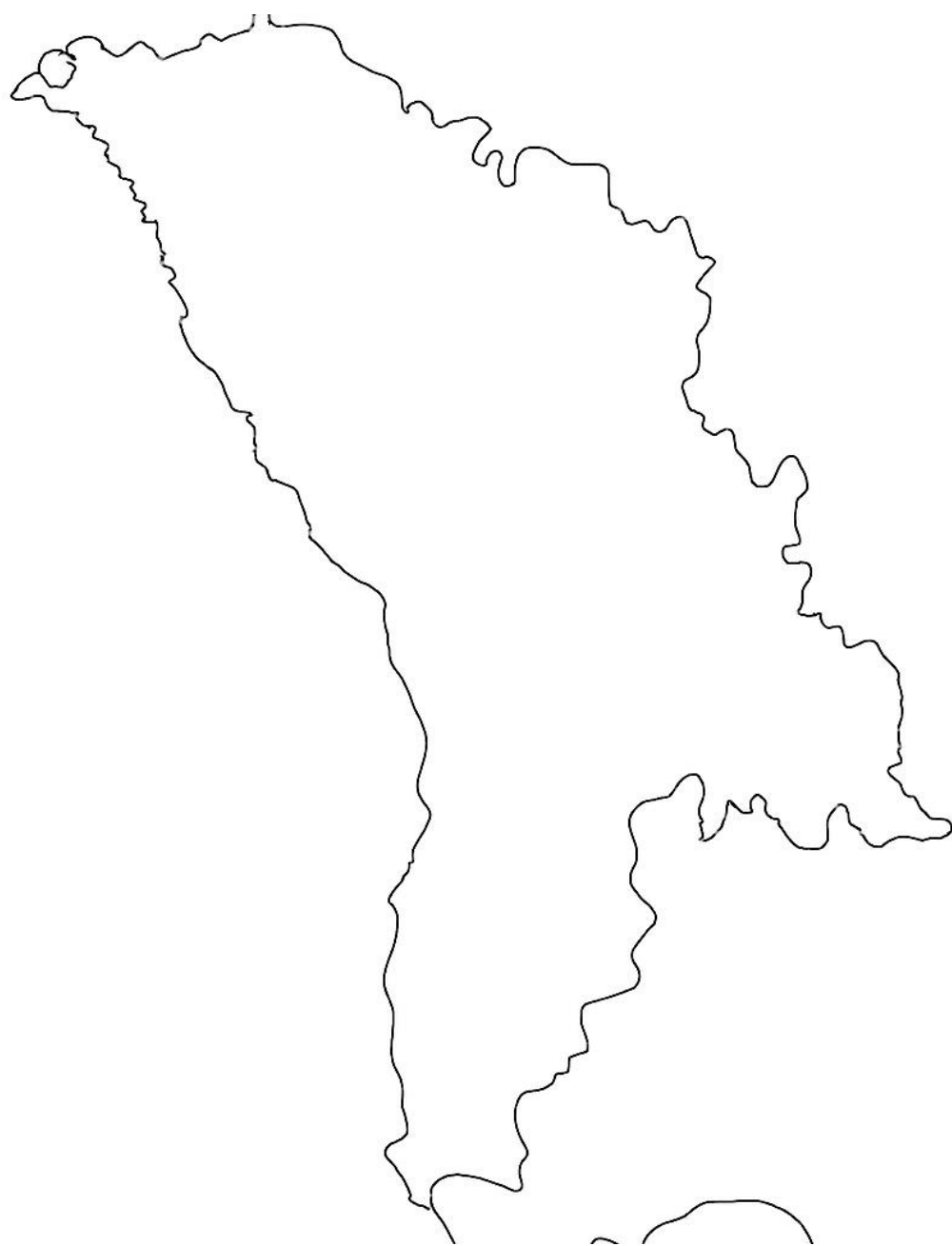
Componenta	Exemple
Relief	Defileul Răutului, Orheiul Vechi, Canionul de la Saharna
Apele	Râul Nistru, Râul Prut, Lacul Beleu, izvoarele minerale Hâncești
Vegetația	Codrii Moldovei, Pădurea Domnească
Fauna	Rezervația „Prutul de Jos”, Rezervația „Pădurea Domnească”
Peisaje	Orheiul Vechi, Saharna, Colinele Nistrului

Sarcini de lucru:

1. Marcați fiecare element cu **simboluri distincte**:
 - Dealuri/podișuri – maro,
 - Lacuri/râuri – albastru,
 - Păduri – verde,
 - Rezervații/faună protejată – simbol de copac sau animal,
 - Peisaje pitorești – stea sau simbol turistic.
2. Notați numele obiectivelor pe hartă.
3. Puteți folosi **legendă** în partea laterală pentru a explica simbolurile.
4. Menționați care sunt zonele cu cel mai mare potențial turistic natural și de ce.
5. Subliniați importanța protejării acestor resurse pentru turismul durabil.

Concluzie

Harta de contur a Republicii Moldova

Lucrarea practică nr.4

Tema: Identificarea principalelor elemente a fiecărei componente a potențialului antropic.

Scopul lucrării: Identificarea și descrierea principalelor elemente ale potențialului antropic din Republica Moldova.

Obiectivele lucrării:

1. Identificarea și clasificarea resurselor antropice

- Recunoașterea principalelor componente ale potențialului antropic: cultural, istoric-arheologic, socio-economic și tehnologic.
- Enumerarea elementelor specifice fiecărei componente în contextul Republicii Moldova.

2. Analiza importanței turistice a resurselor antropice

- Evaluarea valorii turistice a fiecărui element identificat.
- Determinarea modului în care resursele create de om contribuie la atragerea turiștilor.

3. Realizarea unei reprezentări schematice sau tabelare

- Crearea unui tabel cu componentele, elementele și localizarea acestora.
- Evidențierea legăturii dintre resursele antropice și potențialul turistic al regiunii.

4. Dezvoltarea abilităților de observare și documentare

- Exersarea identificării obiectivelor antropice pe teren sau pe hărți turistice.
- Înțelegerea modului de prezentare a informațiilor turistice într-un mod structurat și logic.

5. Formularea concluziilor privind valorificarea durabilă a resurselor antropice

- Propunerea de recomandări pentru protejarea și promovarea resurselor turistice create de om.
- Sublinierea rolului acestor resurse în dezvoltarea turismului regional și național.

Planul și sarcinile de lucru:

- Definierea noțiunilor: potențial antropic, obiective create de om, agrement, infrastructură, servicii,
- Descrierea componentelor principale: Resurse culturale și religioase, Resurse istorice și arheologice, Resurse socio-economice și recreative, Resurse tehnologice și infrastructură turistică, completați tabelul. (câte 2 exemple pentru fiecare component).
- Elaborati sugestii de valorificare durabilă a resurselor antropice.
- Propune măsuri de protejare și promovare a resurselor antropice la nivel național și local.
- Depune pe harta de contur câte 2 obiective turistice pentru fiecare component, utilizând semne convenționale și legenda hărții.

Materiale grafice, informative, propuse pentru realizarea lucrării:

Componente și elemente principale:

Resurse culturale și religioase

- **Definiție:** obiective create de om, reflectând tradițiile, credințele și expresiile culturale ale comunităților.
- **Exemple de elemente:**
 - Mănăstiri și biserici istorice: *Mănăstirea Căpriana, Mănăstirea Hâncu*

- Monumente de artă populară: *motivele tradiționale de pe costume, ceramică, sculpturi în lemn*
- Festivaluri și evenimente culturale: *Festivalul Vinului, sărbători locale*

Resurse istorice și arheologice

- **Definiție:** obiective sau situri legate de istorie și patrimoniul arheologic al regiunii.
- **Exemple de elemente:**
 - Cetăți și fortificații: *Cetatea Soroca, Cetatea Tighina*
 - Situri arheologice: *Orheiul Vechi, Valea Morilor*
 - Monumente și clădiri cu valoare istorică: *Palatul Culturii din Chișinău, conace boierești*

Resurse socio-economice și recreative

- **Definiție:** elemente create pentru activități de agrement, turism și servicii.
- **Exemple de elemente:**
 - Stațiuni turistice și baze de odihnă: *Nistru, Saharna*
 - Vinării și turism enogastronomic: *Cricova, Milestii Mici*
 - Parcuri și zone recreative urbane și rurale: *Parcul „Valea Morilor”, Parcul Dendrariu*

Resurse tehnologice și infrastructură turistică

- **Definiție:** infrastructura creată de om, care facilitează accesul și experiența turistică.
- **Exemple de elemente:**
 - Transport și acces: drumuri turistice, poduri, trenuri turistice
 - Centre și agenții de informare turistică
 - Hoteluri, pensiuni, facilități de cazare și masă

Tabel pentru completare:

Componentă	Element	Localizare	Importanță turistică
Culturală			
Istorică			
Socio-economică			
Tehnologică			

Folosește **simboluri diferite pe harta de contur**, pentru fiecare componentă:

- Cetăți și monumente istorice
- Mănăstiri și biserici
- Vinării și baze turistice
- Hoteluri și pensiuni

Poți folosi **culori diferite** pentru a evidenția fiecare categorie:

- Cultural-religios – albastru

- Istoric-arheologic – maro
- Socio-economic – verde
- Tehnologic – portocaliu

Exemple de obiective antropice:

Componentă	Exemplu	Localizare
Cultural-religios	Mănăstirea Căpriană	Căpriană
Cultural-religios	Mănăstirea Hâncu	Hâncu
Istoric-arheologic	Cetatea Soroca	Soroca
Istoric-arheologic	Orheiul Vechi	Orhei
Socio-economic	Vinăria Cricova	Cricova
Socio-economic	Parcul „Valea Morilor”	Chișinău
Tehnologic / infrastructură	Pensiune rurală „La Nistru”	Soroca
Tehnologic / infrastructură	Centru de informare turistică	Chișinău

Concluzie.

Lucrarea practică nr.5

Tema: Reprezentarea schematică a resurselor turistice antropice-edificii și instituții cu atracție turistică și activități și evenimente cu atracție turistică.

Obiectivele lucrării:

1. Colectarea datelor despre resursele antropice (ghiduri turistice, site-uri oficiale, hărți).
2. Clasificarea obiectivelor în edificii/instituții și activități/evenimente.
3. Reprezentarea schematică sub formă de tabel sau hartă schematică.
4. Analiza importanței turistice a fiecărui element.

Componente principale analizate:

1. Edificii și instituții cu atracție turistică
2. Activități și evenimente cu atracție turistică

Planul lucrării și sarcini de lucru:

1. Selectați 8–10 obiective turistice din Republica Moldova și caracterizați-le.
2. Clasificați fiecare obiectiv în **edificiu/instituție** sau **activitate/eveniment**.
3. Notați tipul atracției: culturală, religioasă, istorică, recreativă, enogastronomică etc.
4. Realizați o hartă schematică a Moldovei, marcând:

Edificii și instituții cu simboluri: (mănăstiri), (cetăți), (muzee, palate), (vinării), (cazare). **Activități și evenimente** cu simboluri: (festivaluri), (tururi la crame), (târguri).

Fiecare simbol poate fi colorat diferit pentru claritate.

5. Identificați importanța turistică a obiectivelor turistice selectate.

6. Concluzie.

Materiale grafice, informative, propuse pentru realizarea lucrării:

1. Edificii și instituții cu atracție turistică:

Obiectiv / Instituție	Localizare	Tip de atracție
Mănăstirea Căpriană	Căpriană	Religioasă, culturală
Mănăstirea Hâncu	Hâncu	Religioasă, culturală
Cetatea Soroca	Soroca	Istorică, arheologică
Orheiul Vechi	Orhei	Istorică, arheologică
Palatul Culturii	Chișinău	Culturală, muzeală
Vinăria Cricova	Cricova	Enogastronomică, recreativă
Pensiune „La Nistru”	Soroca	Cazare și recreere
Centru de informare turistică	Chișinău	Informativ, servicii turistice

2. Activități și evenimente cu atracție turistică

Activitate / Eveniment	Localizare	Tip de atracție
<i>Festivalul Vinului</i>	<i>Chișinău</i>	<i>Cultural, enogastronomic</i>
<i>Sărbători religioase locale</i>	<i>Căpriană, Hâncu</i>	<i>Religioasă, culturală</i>
<i>Târguri tradiționale</i>	<i>Orhei, Soroca</i>	<i>Cultural, artizanal</i>
<i>Tururi ghidate la crame</i>	<i>Cricova, Milestii Mici</i>	<i>Enogastronomic, educativ</i>
<i>Parcuri și zone recreative</i>	<i>Chișinău, Soroca</i>	<i>Recreativ, educativ</i>

Lucrarea practică nr.6

Tema: Realizarea unui tabel cu principalele activități și evenimente cu atracție turistică din Republica Moldova.

Scopul lucrării

- Identificarea și organizarea principalelor activități și evenimente turistice din Republica Moldova.
- Dezvoltarea abilităților de colectare, clasificare și prezentare a datelor turistice într-un tabel structurat

Obiectivele lucrării:

1. Identificarea principalelor activități și evenimente turistice
 - Recunoașterea diverselor manifestări și activități cu valoare turistică din Republica Moldova.
 - Selectarea celor mai reprezentative evenimente și activități pentru diferite regiuni.
2. Clasificarea și organizarea datelor
 - Clasificarea activităților și evenimentelor în funcție de tipul atracției: culturală, religioasă, recreativă, enogastronomică etc.

- Crearea unui tabel clar și structurat care să includă denumirea, localizarea, tipul atracției și perioada de desfășurare.
3. Dezvoltarea abilităților de cercetare și documentare
 - Colectarea informațiilor din ghiduri turistice, surse online și recomandări locale.
 - Exersarea prezentării datelor turistice într-un mod organizat și ușor de înțeles.
 4. Analiza valorii turistice a activităților și evenimentelor
 - Evaluarea importanței acestora pentru atragerea turiștilor și promovarea turismului local.
 - Observarea impactului cultural, economic și social al activităților și evenimentelor turistice.
 5. Recomandarea valorificării durabile a resurselor turistice
 - Formularea unor sugestii pentru promovarea și protejarea evenimentelor și activităților cu atracție turistică.

Materiale necesare

- Harta Moldovei (opțional)
- Ghiduri turistice, site-uri oficiale sau resurse online
- Caiet, foaie de lucru sau document Word/Excel, tebele tematice.

Sarcini de lucru și Instrucțiuni pentru realizarea lucrării

1. Identificați **cel puțin 10 activități și evenimente turistice** din diferite regiuni ale Moldovei.
2. Completați tabelul cu următoarele informații:
 - Denumirea activității sau evenimentului
 - Localizarea (oraș, sat, regiune)
 - Tipul atracției (culturală, religioasă, recreativă, enogastronomică etc.)
 - Perioada de desfășurare sau disponibilitatea (ex: anual, sezonier, permanent)
3. Completați tabelul cu **alte 3–5 activități sau evenimente** din regiunea voastră.
4. Menționați impactul acestor activități asupra **dezvoltării turismului și valorificării culturii locale**.
5. Concluzie.

Model de Tabel pentru completare:

Activitate / Eveniment	Localizare	Tip de atracție	Perioada / Disponibilitate
Festivalul Vinului	Chișinău	Cultural, enogastronomic	Septembrie, anual

Activitate / Eveniment	Localizare	Tip de atracție	Perioada / Disponibilitate
---------------------------	------------	-----------------	----------------------------

Lucrarea practică nr.7

Tema: Reprezentarea pe harta contur a Republicii Moldova cele mai reprezentative elemente a potențialului antropoc.

Scopul lucrării

- Identificarea și localizarea pe hartă a principalelor elemente ale potențialului antropoc din Republica Moldova.
- Dezvoltarea abilităților de reprezentare grafică și schematizare a resurselor turistice create de om

Obiectivele lucrării:

1. Identificarea elementelor potențialului antropoc
 - Recunoașterea principalelor resurse turistice create de om: edificii, instituții, activități și evenimente turistice.
 - Selectarea celor mai reprezentative obiective din diferite regiuni ale Republicii Moldova.
2. Clasificarea resurselor antropice
 - Organizarea obiectivelor pe componente: cultural-religios, istoric-arheologic, socio-economic și tehnologic/infrastructură turistică.
3. Reprezentarea grafică pe hartă
 - Marcarea obiectivelor pe harta contur a Republicii Moldova cu simboluri și culori specifice fiecărei componente.
 - Crearea unei legende care să clarifice simbolurile și categoriile resurselor.
4. Analiza distribuției geografice a resurselor antropice
 - Observarea regiunilor cu cea mai mare diversitate de resurse antropice.
 - Evaluarea impactului acestor resurse asupra turismului local și național.
5. Dezvoltarea abilităților practice și de reprezentare schematică
 - Exersarea modului de prezentare vizuală a informațiilor turistice.
 - Înțelegerea legăturii dintre resursele create de om și valorificarea lor turistică.

Materiale necesare

- Harta contur a Republicii Moldova (format A4 sau A3)
- Culori și creioane pentru codarea diferitelor tipuri de resurse
- Lista obiectivelor antropice (edificii, instituții, activități, evenimente)

Sarcini de lucru:

1. Selectați principalele elemente ale potențialului antropoc din diferite regiuni ale Moldovei.
2. Clasificați-le pe componente:
 - **Cultural-religios:** mănăstiri, biserici, muzee
 - **Istoric-arheologic:** cetăți, fortificații, situri arheologice
 - **Socio-economic și recreativ:** vinării, pensiuni, parcuri
 - **Tehnologic / infrastructură turistică:** centre de informare, drumuri turistice
3. Marcați fiecare obiectiv pe harta contur, folosind **simboluri și culori diferite** pentru fiecare categorie.
4. Adăugați **legendă** și titlu pe hartă.
5. Concluzie.

Instrucțiuni pentru elevi

1. Colorați sau marcați pe hartă **fiecare tip de resursă cu o culoare distinctă**.
2. Folosiți simboluri:
 - Mănăstiri și biserici
 - Cetăți și fortificații
 - Vinării și crame
 - Pensiuni și hoteluri
 - Festivaluri și evenimente
3. Completați **legenda hărții** pentru a explica simbolurile și culorile.
4. Scrieți titlul hărții: *Principalele elemente ale potențialului antropoc în Republica Moldova.*

Exemple de obiective antropice pentru reprezentare

Componentă	Obiectiv / Instituție / Activitate	Localizare
Cultural-religios	Mănăstirea Căpriană	Căpriană
Cultural-religios	Mănăstirea Hâncu	Hâncu
Istoric-arheologic	Cetatea Soroca	Soroca
Istoric-arheologic	Orheiul Vechi	Orhei
Socio-economic	Vinăria Cricova	Cricova
Socio-economic	Parcul „Valea Morilor”	Chișinău
Tehnologic / infrastructură	Pensiune „La Nistru”	Soroca
Tehnologic / infrastructură	Centru de informare turistică	Chișinău
Activitate / Eveniment	Festivalul Vinului	Chișinău
Activitate / Eveniment	Târguri tradiționale	Orhei, Soroca

Lucrarea practică nr.8

Tema: Elaborarea schemei clasificării ocupațiilor tradiționale ale țăranilor. Identificarea specificului portului popular în zona de nord, centru și sud a Republicii Moldova.

Scopul lucrării:

- Identificarea și clasificarea ocupațiilor tradiționale ale țăranilor din Republica Moldova.
- Compararea și evidențierea specificului portului popular în regiunile nord, centru și sud ale țării.

Obiectivele lucrării:

1. **Identificarea ocupațiilor tradiționale ale țăranilor**
 - Recunoașterea principalelor activități economice și meșteșugărești tradiționale din Republica Moldova.
 - Colectarea de informații despre modul de viață al țăranilor și principalele ocupații în diferite regiuni.
2. **Clasificarea ocupațiilor tradiționale**
 - Organizarea ocupațiilor pe categorii: agricultură, creșterea animalelor, meșteșuguri, activități auxiliare.
 - Elaborarea unei scheme vizuale care să reflecte relațiile dintre diferitele ocupații.
3. **Analiza specificului portului popular pe zone geografice**
 - Identificarea trăsăturilor distinctive ale portului popular în nord, centru și sud.
 - Compararea culorilor, motivelor și elementelor vestimentare caracteristice fiecărei regiuni.
4. **Dezvoltarea abilităților de reprezentare grafică și schematizare**
 - Realizarea de scheme și tabele pentru organizarea informațiilor.
 - Exersarea prezentării vizuale a datelor culturale și tradiționale.
5. **Corelarea ocupațiilor tradiționale cu portul popular**
 - Observarea legăturii dintre ocupațiile meșteșugărești și elementele decorative ale portului popular.
 - Înțelegerea rolului patrimoniului cultural în viața comunităților rurale.

Materiale necesare:

- Atlas geografic sau hartă a Moldovei
- Surse bibliografice despre ocupațiile tradiționale și portul popular
- Caiet, foi de lucru, creioane colorate.

Planul și metodologia lucrării:

1. **Identificarea ocupațiilor tradiționale** ale țăranilor: agricultură, creșterea animalelor, olărit, țesătorie, tâmplărie, prelucrarea lemnului, albinărit, apicultură, etc.
2. **Clasificarea ocupațiilor** pe categorii:
 - Agricultură și creșterea animalelor
 - Meșteșuguri (olărit, țesătorie, prelucrare lemn)
 - Activități auxiliare (apicultură, pescuit, vânătoare)
3. **Realizarea unei scheme** a clasificării ocupațiilor tradiționale, sub formă de diagramă sau tabel.
4. **Analiza portului popular** în regiunile Moldovei:
 - **Nord:** culori mai închise, broderii geometrice, șorțuri și catrințe cu motive tradiționale.
 - **Centru:** culori intermediare, combinații de motive geometrice și florale, cămăși cu broderii elaborate.
 - **Sud:** culori mai vii, motive florale mai bogate, fuste și catrințe cu detalii decorative pronunțate.
5. **Compararea specificului** portului popular pe zone și evidențierea caracteristicilor distinctive.

Tabel: Specificul portului popular pe zone

Zonă	Culori predominante	Motive	Elemente caracteristice
Nord	Închise (brun, albastru închis)	Geometrice	Șorțuri, catrințe simple
Centru	Intermediare (albastru, roșu)	Geometrice și florale	Cămăși cu broderii elaborate
Sud	Vii (roșu, galben)	Florale bogate	Fuste și catrințe cu detalii decorative

Sarcini de lucru:

1. Completați **schema clasificării ocupațiilor tradiționale** cu exemple suplimentare din regiunea voastră.
2. Realizați **un tabel cu portul popular** specific zonei voastre, adăugând culori și motive caracteristice.
3. Marcați pe hartă regiunile nord, centru și sud și notați principalele trăsături ale portului popular.
4. Identificați legătura dintre ocupațiile tradiționale și portul popular (ex: meșteșugarii și tehnicile de broderie).
5. Concluzii.

Lucrarea practică nr.9

Tema: Realizarea unui tabel cu principalele sărbători calendaristice și religioase în Republica Moldova.

Scopul lucrării

- Identificarea și organizarea principalelor sărbători calendaristice și religioase din Republica Moldova.
- Dezvoltarea abilităților de colectare, clasificare și prezentare a informațiilor într-un tabel structurat.

Obiectivele lucrării:

1. **Identificarea principalelor sărbători calendaristice și religioase**
 - Recunoașterea sărbătorilor importante pentru cultura și tradițiile Republicii Moldova.
 - Colectarea de informații despre data și semnificația fiecărei sărbători.
2. **Clasificarea sărbătorilor**
 - Organizarea sărbătorilor în două categorii principale: calendaristice și religioase.
 - Observarea diferențelor și asemănărilor între sărbătorile naționale și cele religioase.
3. **Reprezentarea informațiilor într-un tabel**
 - Crearea unui tabel structurat, clar și ușor de citit, care să cuprindă denumirea sărbătorii, tipul, data și semnificația acesteia.
 - Dezvoltarea abilităților de organizare și prezentare a datelor.
4. **Analiza semnificației sărbătorilor**
 - Observarea rolului sărbătorilor în viața socială, culturală și turistică a comunităților.
 - Înțelegerea importanței tradițiilor și a patrimoniului cultural în păstrarea identității naționale.

Materiale necesare:

- Caiet sau document Word/Excel
- Surse bibliografice, ghiduri turistice sau resurse online despre sărbătorile tradiționale și religioase
- Harta Moldovei (opțional, pentru evidențierea zonelor cu sărbători locale).

Instrucțiuni pentru realizarea lucrării:

1. Identificați **cel puțin 10 sărbători calendaristice și religioase** importante în Republica Moldova.
2. Clasificați fiecare sărbătoare după tip:
 - Calendaristică (ex: 1 ianuarie – Anul Nou, 1 mai – Ziua Muncii)
 - Religioasă (ex: Paștele, Crăciunul, Sf. Andrei)
3. Completați tabelul cu următoarele informații:
 - Denumirea sărbătorii
 - Tipul sărbătorii (calendaristică / religioasă)
 - Data / perioada de desfășurare
 - Scopul sau semnificația sărbătorii

Sarcini de lucru:

1. Completați tabelul cu **alte 3–5 sărbători specifice regiunii voastre**.
2. Menționați **data și semnificația** fiecărei sărbători locale.
3. Opțional: evidențiați sărbătorile care sunt **cele mai vizitate de turiști** sau cele care au **evenimente specifice**.
4. Concluzie.

Model de tabel:

Sărbătoare	Tip	Data / Perioada	Semnificație
Anul Nou	Calendaristică	1 ianuarie	Începutul anului calendaristic
Crăciunul	Religioasă	25 decembrie (catolic) / 7 ianuarie (ortodox)	Nașterea lui Iisus Hristos
Paștele	Religioasă	Data variază (martie-aprilie)	Învierea lui Iisus Hristos
Ziua Muncii			
Sf. Andrei			
Martisor			
Ziua Independenței			
Sf. Nicolae			
Paștele Blajinilor			
Festivalul Vinului			

Sărbătoare	Tip	Data / Perioada	Semnificație
------------	-----	-----------------	--------------

Lucrarea practică nr.10

Tema: Studiarea stării fondului turistic al Republicii Moldova. Identificarea celor mai eficiente căi de îmbunătățire a stării fondului de monumente existente.

Scopul lucrării:

- Analiza fondului turistic al Republicii Moldova, cu accent pe monumente istorice, culturale și arhitecturale.
- Identificarea celor mai eficiente căi de conservare, restaurare și valorificare turistică a acestora.

Obiectivele lucrării:

1. **Identificarea fondului turistic al Republicii Moldova**
 - Recunoașterea principalelor monumente istorice, culturale și arhitecturale.
 - Colectarea de informații privind starea și localizarea acestora.
2. **Clasificarea monumentelor turistice**
 - Organizarea obiectivelor pe categorii: cultural-religioase, istorico-arheologice, socio-economice și recreative.
 - Observarea diversității și distribuției geografice a fondului turistic.
3. **Analiza stării de conservare a monumentelor**
 - Evaluarea stării actuale (bună, medie, deteriorată) și a accesibilității pentru turiști.
 - Identificarea monumentelor cu potențial turistic ridicat, dar cu probleme de întreținere.
4. **Propunerea modalităților de îmbunătățire a fondului turistic**
 - Elaborarea de recomandări pentru restaurare, conservare și promovare turistică.
 - Identificarea măsurilor pentru creșterea atractivității turistice și protejarea patrimoniului cultural.

Materiale necesare:

- Harta Moldovei și lista monumentelor turistice importante
- Surse bibliografice, ghiduri turistice, site-uri oficiale
- Caiet sau document Word/Excel pentru organizarea datelor.

Metodologia lucrării:

1. **Colectarea informațiilor despre monumente:**
 - Identificarea monumentelor istorice, culturale și arhitecturale din diferite regiuni.
 - Notarea stării actuale a fiecărui obiectiv (bună, medie, deteriorată).
2. **Clasificarea monumentelor:**
 - Cultural-religioase (mănăstiri, biserici)
 - Istorico-arheologice (cetăți, fortificații, situri arheologice)

- Socio-economice și recreative (clădiri istorice adaptate turismului)
- 3. **Analiza stării fondului turistic:**
 - Evaluarea stării de conservare și a accesibilității pentru turiști.
 - Identificarea monumentelor cu **potențial turistic ridicat**, dar cu **nevoi urgente de restaurare**.
- 4. **Identificarea căilor de îmbunătățire:**
 - Restaurare și conservare a monumentelor deteriorate.
 - Promovarea turistică prin ghidaje, pliante, tururi tematice.
 - Crearea de infrastructură de acces și facilități pentru vizitatori.
 - Colaborare cu autorități locale, organizații culturale și ONG-uri pentru finanțare și întreținere.

Sarcini practice pentru elevi:

1. Completați tabelul cu **alte 3–5 monumente** importante din regiunea voastră.
2. Evaluați starea lor actuală și identificați problemele principale.
3. Propuneți **modalități concrete de îmbunătățire și valorificare turistică**.
4. Realizați o **hartă schematică** cu localizarea monumentelor analizate.
5. Scrieți concluzii privind **impactul restaurării și promovării turismului asupra economiei locale și culturii**.
6. Concluzie.

Exemple de tabel pentru analiză:

Monument	Tip	Localizare	Starea actuală	Recomandări pentru îmbunătățire
Cetatea Soroca	Istoric-arheologic	Soroca	Medie	Restaurare ziduri, amenajare trasee turistice
Mănăstirea Căpriană	Cultural-religios	Căpriană	Bună	Promovare turistică, ghidaje
Orheiul Vechi	Istoric-arheologic	Orhei	Medie	Amenajare acces, facilități pentru vizitatori
Palatul Culturii Chișinău	Socio-economic / cultural	Chișinău	Bună	Organizare expoziții și evenimente turistice
Vinăria Cricova	Socio-economic / recreativ	Cricova	Bună	Tururi ghidate și promovare internațională

Exemple de tabel pentru completare:

Nr.	Monument / Obiectiv turistic	Tip (cultural- religios / istorico- arheologic / socio- economic / recreativ)	Localizare	Starea actuală (bună / medie / deteriorată)	Probleme identificate	Recomandări pentru îmbunătățire
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

III. SUGESTII METODOLOGICE ȘI DE EVALUARE

Pentru desfășurarea activității turistice în condițiile moderne, firmele de turism trebuie să asigure un grad sporit de competitivitate, care presupune nu doar resurse turistice valoroase dar și personal calificat în conformitate cu cerințele actuale referitor la organizarea deservirii clienților în mod operativ și calitativ.

Caracterul modular a unității de curs *Patrimoniul turistic național* asigură receptivitate la schimbările de pe piața muncii și flexibilitate în structurarea ofertelor de instruire pentru diverse categorii de beneficiari. La selectarea metodelor și tehnicilor de predare-învățare-evaluare se va promova o abordare specifică, bazată pe motivarea elevului și dezvoltarea încrederii în sine.

La alegerea strategiilor didactice se va ține cont de: scopurile și obiectivele propuse, conținuturile stabilite, resursele didactice, nivelul de pregătire inițială și capacitățile elevilor, competențele ce trebuie dezvoltate. Profesorul va utiliza următoarele metode, procedee și tehnici de predare-învățare: prelegerea, explicația, conversația euristică, dialogul, precum și formele de lucru: frontal, individual și în echipă.

Profesorul va stabili coerența între competențele specifice unității de curs, conținuturi, activități de învățare, resurse, mijloace și tehnici de evaluare. De asemenea, în cadrul lecțiilor, profesorul va utiliza mijloace instrucționale de tipul: Evocare, Realizarea sensului, Reflecție și Extindere. Predarea elementelor de conținut va fi axată pe rezolvarea unor sarcini concrete legate de următoarele activități precum:

- Studiarea principalelor categorii de resurse turistice;
- identificarea principalelor caracteristici specifice resurselor turistice;
- aprecierea importanței potențialului turistic pentru dezvoltarea turismului;
- evaluarea stării fondului turistic al Republicii Moldova;
- determinarea impactului turismului asupra mediului înconjurător;

Elevul va dobândi cunoștințe, pornind de la necesitatea realizării unei sarcini concrete și se vor îmbina armonios cunoștințele teoretice cu cele practice.

Studiul individual ghidat de profesor va fi realizat pentru fiecare unitate de conținut, propunându-le elevilor sarcini individualizate. Se recomandă aplicarea metodelor interactive de lucru cu elevii cum ar fi discuția, comunicarea reciprocă, prezentarea.

Evaluarea se face pe parcursul activităților de predare/învățare pentru a cunoaște care este stadiul formării profesionale și la ce nivel se situează ea, în raport cu competențele specifice unității de curs.

Produse recomandate pentru evaluarea nivelului de dezvoltare a competențelor cognitive

Nr.

ctr. Produse /sarcini

Criterii/descriptorii de evaluare a produselor/sarcinii

1.	Argumentarea orală	Corespunderea formulărilor temei
Selectarea și structurarea logică a argumentelor în corespundere cu ipotezele puse în discuție
Apelarea la studii de caz/propria experiență în argumentarea ipotezelor puse în discuție
Utilizarea unui limbaj adecvat și bogat, respectarea normelor literare
Utilizarea corectă și adecvată a mijloacelor orale de exprimare (intonația, gesturile, vocabularul etc.)
2.	Proiectul	Validitatea proiectului - gradul în care acesta acoperă unitar și coerent, logic și argumentat tema propusă
Elaborarea și structura proiectului - acuratețea, rigoarea și coerența demersului științific, logica și argumentarea ideilor, corectitudinea concluziilor.
Creativitatea – gradul de noutate pe care-l aduce proiectul în abordarea temei sau în soluționarea problemei
3.	Studiu de caz	Corectitudinea interpretării studiului de caz propus
Calitatea soluțiilor, ipotezelor propuse, argumentarea acestora
Punerea în evidență a subiectului, problematicii și formularea
Originalitatea studiului, a formulării și a realizării
Calitatea soluțiilor, ipotezelor propuse, argumentarea acestora
Rezolvarea corectă a problemei, asociate studiului analizat de caz
4.	Activitatea practică	Ansamblu de acțiuni cu caracter practic și aplicativ, conștient și sistematic executate de elevi în scopul adâncirii înțelegerii și consolidării cunoștințelor dobândite, verificării și corectării lor, precum și al însușirii unor priceperi și deprinderi practice, aplicative, al cultivării dragostei pentru muncă

Sugestii de evaluare a competențelor profesionale

Evaluarea pune în evidență măsura în care se formează competențele specifice unității de curs. Se va aplica evaluarea formativă, care se va desfășura pe tot parcursul studierii disciplinei. În scopul unei evaluări eficiente se vor utiliza metode tradiționale și de alternativă, prin probe orale și scrise, în funcție de cerințele unității de competență. Se vor utiliza următoarele metode: observarea sistematică a comportamentului elevilor, urmărind progresul personal; autoevaluarea; portofoliul elevului; realizarea proiectelor de grup. Metodele utilizate vor fi orientate spre valorificarea achizițiilor elevilor și stimularea lucrului în echipă. Pentru fiecare metodă, profesorul va elabora instrumentele de evaluare. De asemenea, lucrările practice ce dezvoltă capacități și aptitudini de analiză și evidență, vor servi și ca mod de evaluare curentă. Evaluarea sumativă va fi proiectată în așa mod, încât să asigure dovezi pentru elevi, cadrele didactice și angajatori, informații relevante despre achizițiile în termeni de cunoștințe și abilități în baza unor criteriilor definite explicit. La elaborarea sarcinilor/itemilor de evaluare formativă și sumativă, profesorul va ține cont de competențele specifice disciplinei. Produsele elaborate în cadrul studiului individual vor fi evaluate în bază de criterii și descriptorii de evaluare. Instrumentele de evaluare trebuie să fie adecvate scopului urmărit și să permită elevilor să demonstreze deținerea/ stăpânirea competențelor specifice disciplinei.

IV. CONCLUZIE

Suportul didactic reprezintă o interpretare a disciplinei "Patrimoniul turistic național". Patrimoniul turistic național reprezintă un element fundamental al identității culturale și istorice a Republicii Moldova. El include atât resursele naturale, cât și cele antropice, precum monumentele

istorice, mănăstirile, siturile arheologice, casele tradiționale, festivalurile și tradițiile populare. Studierea și valorificarea acestui patrimoniu contribuie la promovarea imaginii țării, la dezvoltarea turismului durabil și la păstrarea memoriei colective a comunităților.

Analiza fondului turistic evidențiază diversitatea și bogăția patrimoniului, dar și provocările legate de conservare și întreținere. Restaurarea monumentelor, modernizarea infrastructurii turistice și promovarea eficientă a obiectivelor reprezintă pași esențiali pentru creșterea atractivității turistice și pentru implicarea activă a comunităților locale.

În concluzie, patrimoniul turistic național nu doar că reflectă trecutul și tradițiile poporului, dar constituie și un factor activ în dezvoltarea economică, culturală și socială a țării. Protejarea și valorificarea durabilă a acestuia asigură transmiterea valorilor culturale generațiilor viitoare și consolidarea poziției Republicii Moldova pe harta turistică internațională.

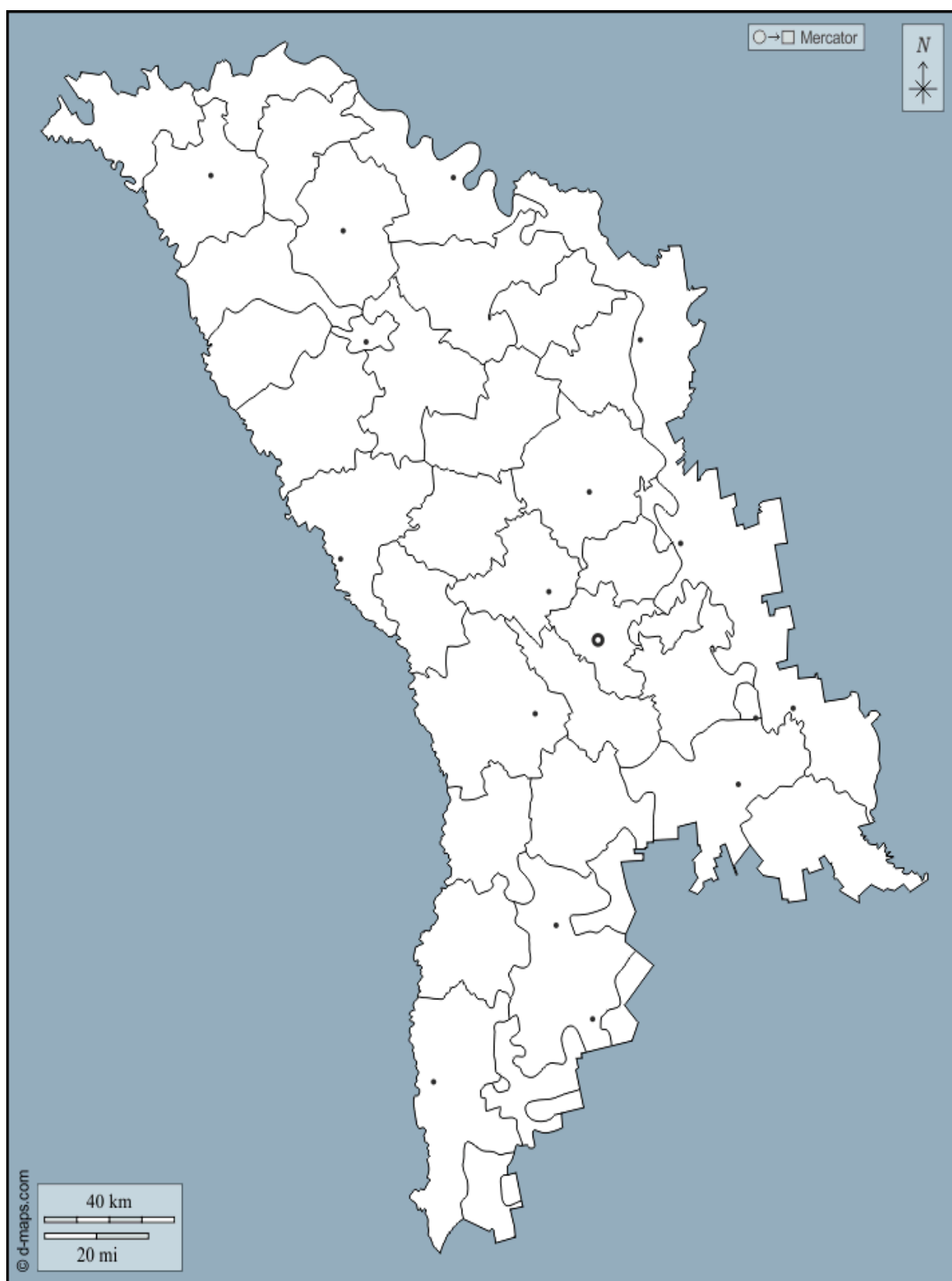
Anexe
Anexa 1

Harta Turistică a Republicii Moldova

Anexa 2

Harta de contur a Republicii Moldova.

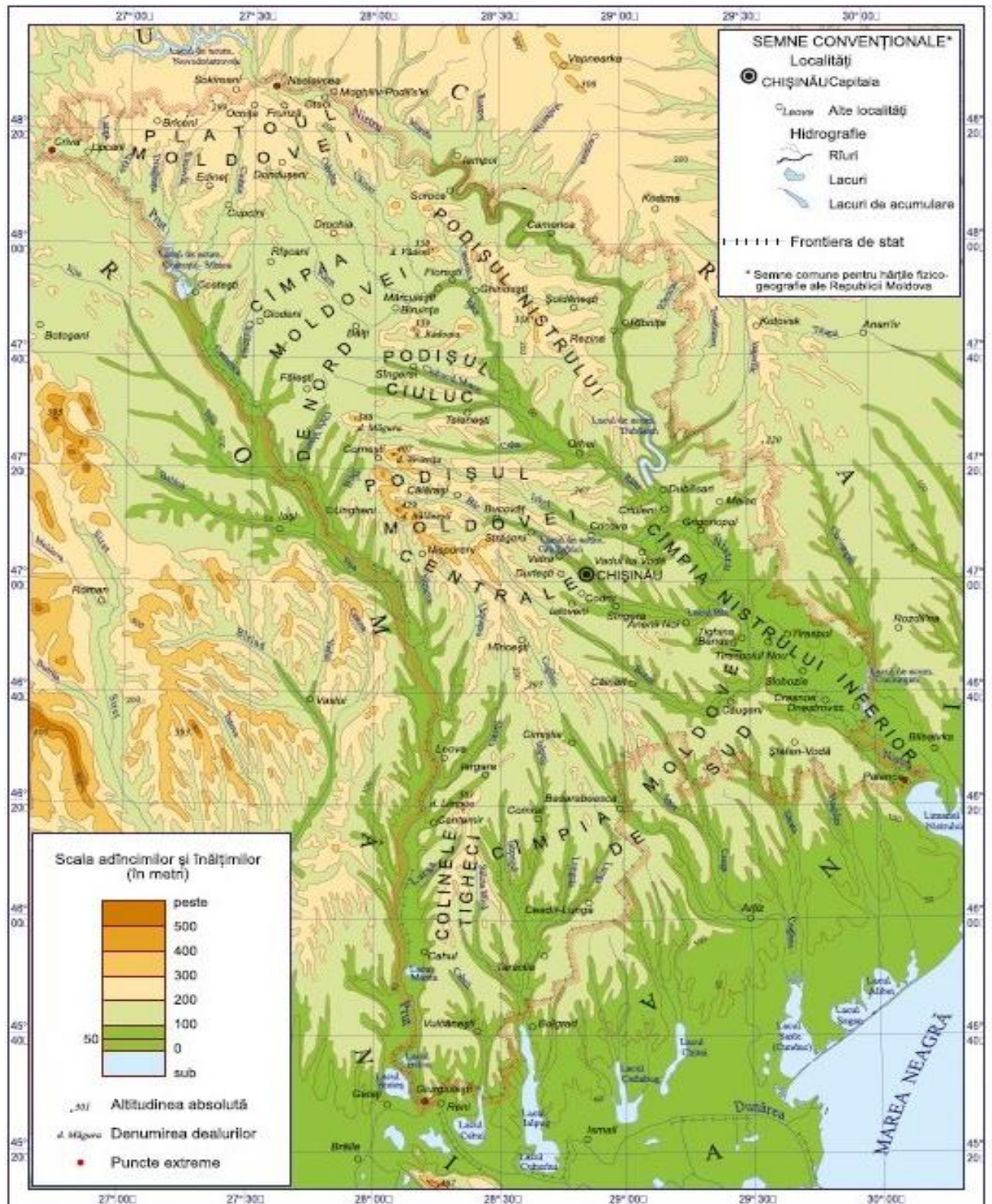
Harta orașelor Republicii Moldova Moldovei

Anexa 3

Anexa 4

HARTA FIZICĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Harta florei și faunei Republicii Moldova

Harta raioanelor Republicii Moldova

Harta administrativ-teritorială și regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova

Anexa 8

Caracteristica Zonelor turistice propuse pentru dezvoltare în Republica Moldova

A. Regiunea de dezvoltare Nord

A.1. Zona turistică Bălți include cel mai mare oraș din nordul țării supranumit neoficial capitala de nord a Republicii Moldova. Ofertă turistică potențială: (i) trasee intrazonale (“Bălți – tur de oraș”, “Personalități istorice”, “Bălți – oraș universitar”) și interzonale (întreaga gamă de trasee excursioniste spre Cobani, Criva, Țaul, Rudi, Soroca, Japca); (iii) restaurante, baruri, agrement, teatru, agenție de turism.

Tabel 1. Structura zonei turistice Bălți

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Bălți	1421	parc orășenesc	biserica “Sf. Împ.Constantin și Elena” (1924-1934), biserica “Sf.Paraschiva” (1924), biserica “Sfântul Nicolai” (înc. sec.XX), Biserica Armenească (sec.XIX), Muzeu de Istorie și Etnografie, Teatrul “V.Alecsandri”, Universitatea pedagogică “Al. Russo”	zonă de odihnă, trei hoteluri orășenești
s.Sofia	1831, Anfisovca		casa-muzeu a familiei Hășnaș	
s.Corlăteni			casa-muzeu “L.Damian”	

A.2. Zona turistică Cobani – Costești cuprinde un landsaft pitoresc în preajma Prutului de Mijloc și celui mai mare lac din țară cu vestigii preistorice vechi în peșterile din stânci. Oferta turistică potențială: (i) trasee – rută ecologică pentru copii „Cobani-Costești” elaborată de administrația rezervației științifice, trasee intrazonale - “Valea Prutului de Mijloc” (Braniște, Cobani, Balatina, Cuhnești), “Stațiuni paleolitice în peșterile de tolte” (Butești, Duruitoarea, Horodiște, Vărat, cu posibilitatea extinderii spre nord în zona turistică Edineț), “Marea de la Costești” (inclusiv zonă de agrement), trasee interzonale - “Toltele de la Prut” (spre nord în zona turistică Edineț), “Bălți- Marea de la Costești” ș.a.; (ii) zonă de agrement –plajă Costești; (iii) punct de trecere a frontierei la Costești (spre România).

Tabel 2. Structura Zonei turistice Cobani – Costești

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Cobani	3.06.1374, Zubreuți, Vasileuții-Mari	rezervația științifică “Pădurea Domnească”, rezervație peisagistică “Suta de movile”, zonă ocrotită “Țara bătlanilor”, tolte cu peșteri “Stânca Mare”	biserică din lemn (1838)	
s.Butești	12.12.1646	monument natural geopaleontologic “Cheile Butești”	peșteră cu vestigii ale culturii mustreană (≈70-40 mii de ani)	
or.Costești	15.08.1499	cel mai mare lac de acumulare din Moldova (92 km ²), monument geopaleontologic (tolte)		Plajă de imp. națională, neamenajată, tabără de copii în

				pădurea s.Șaptebani
s.Duruitoarea	1755	o suită de monumente geopaleontologice cu toltre, defilee și peșteri (≈ 50ha.)	vestigii în peșteri (500-70 mii ani)	
s.Văratice	27.04.1664	monument natural geopaleontologic, două peșteri	biserică din lemn (1825)	
s.Horodiște		peșteră cu vestigii preistorice	biserică din lemn (1797)	

A.3. Zona turistică Criva este caracterizată de relief carstic în nordul Moldovei și prezența unei dintre cele mai mari peșteri ale planetei. Oferta turistică potențială: (i) traseu speologic în peștera “E. Racoviță” (pentru speologii amatori), trasee intrazonale: “Călătorie în subteranele mari ale planetei”, “Două păduri neobișnuite din Moldova: de arin și de mestecă”, “Capodopera meșterilor locali – biserica din lemn de la Larga”, trasee interzonale: “Peșterile din nordul Moldovei - Criva, Brânzeni, Gordinești, Rudii”, “Bisericile din lemn din nordul Moldovei: Larga, Rotunda, Văratice, Horodiște, Cobani”, “Pădurile din lunca Prutului: Lipcani-Cobani”; (ii) punct de trecere a frontierei cu Ucraina (s.Criva).

Tabel 3. Structura zonei turistice Criva

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Criva	24.04.1520	monument natural “Peștera “Emil Racoviță” (80 ha., lungime totală ≈ 89 km. în gipsuri), relief carstic pe gipsuri		
or.Lipcani	17.06.1429, Medvedca pe Prut	pădure de luncă cu arin		hotel
s.Larga	19.06.1429	pădure de mestecă, parc verde, alee	biserică de lemn “Sf. Treime” (1897) bogat decorată	

A.4. Zona turistică Edineț., toltrele de la Prut - supranumite și “insulele mărilor străvechi”, sunt prezentate în cele mai diverse forme: țișlăie, chei, atoluri coraliere străvechi, stânci cu peșteri cândva populate ș.a. Oferta turistică: trasee intrazonale: “Toltrele de la Prut”, “Stațiuni în peșterile preistorice”, “Vasile Stroiescu – om de cultură și mare mecenat”, trasee interzonale: “Peșteri din nordul Moldovei”, “Biserici în lemn din nordul Moldovei”.

Tabel 4. Structura zonei turistice Edineț

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Edineț	15.06.1431		Muzeul Ținutului Natal (1982), Muzeul de Artă Populară (1993), sit arheologic cu vestigii de	2 hoteluri

			“cultură Edineț” (sec.XIX-VIII î.e.n.)	
s.Rotunda	09.1774	pădure	biserică din lemn (sf.sec XVIII, tip casă țărăneasă)	
s.Caracușenii Vechi	2.05.1585	rezervație peisagistică “Complexul geologic și paleontologic din bazinul r.Lopatnic”, “Peștera Ciuntului”, monument natural botanic	(stațiune neolitică ≈2900 î.e.n.)	
s.Corjeuți	26.03.1624	toltre “Țiglăul Mare”, poligon al alpiniștilor		
s.Trinca	09.1771	monument natural geopaleontologic “Toltrele r.Draghiște”	stațiuni în peșteri și grote din Epoca fierului (≈ sec.VIII î.e.n.), baștina lui Vasile Stroiescu – om de înaltă cultură și mare mecenat	
s.Fetești	3.07.1575, Hrițeni	rezervație peisajeră, monument natural geopaleontologic, atol coralier din toltre		
s.Gordinești	27.05.1429, Neagăuți	rezervație peisagistică “La Castel”, “Peștera Dediului”		
s.Brânzeni	1606	atol coralier din toltre, monument natural geopaleontologic – peșterile de la Brânzeni (cu vestigii de cca. 40-10 mii ani)	parcul și reședința mecenatului V. Stroiescu	
s.Tețcani	6.02.1577	toltre în cheile r.Vilia		
s.Zăbriceni		pădure		tabără pentru copii “Albinuța”

A.5. Zona turistică Japca-Camenca este cunoscută prin localități vechi, ascunse în defileele adânci ale Nistrului și afluenților săi. Oferta turistică: trasee – “Mănăstirea Japca-Camenca”, trasee intrazonale: “Peisaje de excepție din Valea Nistrului”, “Viața monahală în stânci”, “Fortificațiile vechilor străjeri”; trasee interzonale: “Bălți-Camenca. În stațiunea balneară”, “Popasuri în sihăstriile rupestre” etc.

Tabel 5. Structura zonei turistice Japca-Camenca

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Japca	26.02.1491	“Stânca Japca” – monument geopaleontologic, izvor cu apă bogată	complex rupestru, mănăstire de femei “În.Domnului” (sec.XVII), unica care a funcționat în perioada sovietică	Odăi pentru cazare în mănăstire

		în săruri de uraniu la Bursuc		
or.Camenca	1608	monument geologic și paleontologic, zonă balneoclimatică		hotel, sanatoriul “Nistru”, sanatoriul pentru copii
s.Valea Adâncă	1738	rezervație peisagistică “Valea Adâncă”	casă rupestră a haiducului Ustim Karmaliuc (sec.XIX), biserică în stil vechi moldovenesc (1831)	
s.Rașcov	1402, Calavur	rezervație peisagistică, monumentul geo-paleontologic “Complexul de la Rașcov”, izvorul “Panska krinița”	stațiune paleolitică (40-10 mii de ani), fortificație dreptunghiulară din pământ (sec. IV-III î.e.n.), oraș medieval (sec.XIV-XVI), biserică romano-catolică “Sf.Caetan”(sec. XVII),	
s.Temeleuți	3.06.1651	parc dendrologic	horodiște pe promotoriu	
s.Socola	11.03.1586	monument geo-paleontologic	peșteră (cu vestigii din sec X)	
s.Cuhurești	20.12.1437	parc dendrologic, monument natural botanic	complex religios cu biserică stilizată (1914, arh. A.V.Șciusev)	
s.Cobâlea	18.02.1456	monument al naturii – stejarul lui Ștefan cel Mare (≈ 6 secole)		
s.Cunicea	20.12.1437		ruinele a două cetăți antică (sec.IV-III î.e.n.) și medievală timpurie (sec. IX-XII)	

A.6. Zona turistică Rudi-Naslavcea se individualizează prin un brâu de fortificații antice și medievale timpurii din pământ, cele mai inaccesibile dealuri de pe malurile stâncoase ale Nistrului, biserici vechi moldovenești din lemn și piatră. Oferta include atracții turistice ce reprezintă adevărate obiecte de patrimoniu național și universal: trasee intrazonale tematice - “orașe fortificate pe stâncile Tirasului”, “2 mănăstiri vechi moldovenești pe Nistru: Rudi și Călărășeuca”, “Biserici din lemn în satele nistrene”, “Bătălia de la Lipnic din 1469”; trasee interzonale: “Bisericiile din lemn din nordul Moldovei”, “Cetățile din pământ și piatră de pe Nistru”, “Personalități de vază în Moldova”.

Tabel 6. Structura Zonei turistice Rudi-Naslavcea

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s. Rudi	1463	rezervația peisagistică “Rudi - Arionești”, peșteră naturală	horodiște de promotoriu (sec.IV- III î.e.n., ipotetic – orașul Metoniu, menționat de Ptolemeu), 2 cetăți inelare din pământ (sec. IX-XII) “Farfuria turcească” și “Germanariu”, mănăstirea	

			de bărbați cu biserica “Sf.Treime” (1777) în stil vechi moldovenesc. În vecinătate biserică din lemn (1737 la Sudarca, 1829 la Braicău, Tătărauca)	
s.Călărășeuca		rezervație peisagistică	mănăstirea de femei “Ad.Maicii Domnului” (1782), biserică de lemn (1801)	
or.Otaci	30.03.1585, Mohileni	monument al naturii “La izvoare”	biserica veche moldovenească (1793), Zona Economică Liberă “Otaci”	vamă
s.Mereșeuca	20.12.1437	monument al naturii “Partea Cneazului”	fortificații de pământ pe promotoriu “La Cetate” (sec.IX-XII), biserică în stil vechi moldovenesc (1819)	
s.Lencăuți	20.07.1628		cea mai veche școală sătască din Moldova (sec. XIX)	
s.Lipnic	20.12.1437	monument al naturii, pădure	horodiște inelară (IV-III î.e.n.), loc istoric (în timpul bătăliei de la Lipnic din 1469, Ștefan cel Mare zdrobește hordale tătare)	
or.Ocnița	15.06.1431, „satul lui Durnea Ceatariu”	rezervație naturală silvică	biserică din lemn (sec.XIX), casă-muzeu “Constantin Stamati” (1786-1869)	hotel
s.Naslavcea	20.12.1437	rezervație peisagistică “La 33 de valuri” cu o suită din 6 monumente geopaleontologice în defileul r.Chisărau	cetate geto-dacică (sec.IV-III î.e.n.)	

A.7. Zona turistică Soroca este marcată de prezența unei cetăți medievale plasată armonios într-un peisaj pitoresc nistrean cu păduri, stânci și plaje, în preajmă cu un vechi sat al pietrarilor. Oferta turistică potențială: (i) zona de odihnă – Trifăuți; (ii) trasee – “Soroca - tur de oraș”, trasee excursioniste tematice: “Soroca în sec.XIX”, “Dealul țiganilor sedentari”, “În lumea sihastrului medieval”, “La Nistru la mărgioară...”; trasee intrazonale: “În ospetie la meșterii pietrari din Cosăuți”, “Și piatra este o filă a istoriei”, “Rezervații de pe malul Nistrului: Cosăuți, “Bechir”, “Cobzanca”, “Sfârșitul de săptămână la odihnă în Trifăuți”; trasee interzonale: “Brăul de cetăți medievale din pământ și piatră”, “Mănăstirile din stâncile de la Nistru: Călărășeuca, Rudi, Cosăuți, Japca, Saharna, Țapova”, “Din Bălți la Nistru”.

Tabel 7. Structura Zonei turistice Soroca

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
------------	---------	-------------------	--------------------	------------------

or.Soroca		defileul Bechir cu sihăstria din sec.IX, defileul Cobzanca	cetatea medievală (1499), “Dealul țiganilor”, spitalul județean (sec.XIX), gimnaziul de fete (sec.XIX), muzeul ținutului Soroca, biserica “T.Stratulat” (Sec.XIX, arh. eclectică), biserica “Ad.Maicii Domnului” (1842, arh. A.Waisman)	hotelul “Victoria”, restaurante, baruri, agrement, plajă orășanească
s.Cosăuți	supranumit “satul pietrarilor”, 3.01.1509	rezervație peisagistică (585 ha), monumentele naturii “Pragurile Nistrului” (8 ha) și “Depozitul de gresii și granit” (2 ha), stațiunea paleolitică (≈ 22 mii ani), izvorul cu apă minerală “Prestol”	Mănăstirea “Acoperământul Maicii Domnului”, casa Societății de Credit (din perioada interbelică)	
s.Trifăuți	04.1620	pădure, plajă, “zonă de odihnă” a or. Soroca		construcții ușoare în zona de odihnă

A.8. *Zona turistică Țaul* este cunoscută prin cele mai mari parcuri amenajate în jurul reședințelor aristocraților locali (sec.XIX) din Moldova. Oferta turistică locală: trasee intrazonale- “Bălți-Sofia-Țaul”, “Soroca-Țaul”; trasee interzonale: “Parcurile reședințelor aristocratice sec.XIX”.

Tabel 8. Structura Zonei turistice Țaul

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Țaul	5.06.1570, Alboteni	parc (arh. Vladislavski-Padalco)	conacul familiei Pommer (1901), Muzeu de Istorie și Etnografie	
s.Redui Mare		parc (arh. I.Vladislavski-Padalco), izvorul r. Răut		
s.Cernoleuca	14.04.1546	rezervație naturală de plante medicinale	conacul familiei Cazimir, biserică din lemn (1801)	
or. Dondușeni				hotel

B. Regiunea de centru

B.1 *Zona turistică Codrii* reprezintă suprafețe acoperite de păduri seculare unde sunt amplasate câteva dintre cele mai vechi mănăstiri din Moldova. Oferta turistică potențială: trasee – “Chișinău - Mănăstirea Hâncu”, “Chișinău – Rezervația Codri”, “Chișinău – Dolna: Pe urmele lui Pușkin în Moldova”; trasee intrazonale: “Cele mai vechi mănăstiri în codrii Moldovei: Vărzărești și Căpriană”, “Păduri rezervate în centru Moldovei”; trasee interzonale: “Două mari rezervații în centrul Moldovei: Lăpușna - Lozova”, “Mănăstirile codrene”.

B.2 *Zona turistică Criuleni-Holercani* include peisaje pitorești în preajma celui mai mare lac de pe Nistru, unde este amplasată o stațiune de odihnă importantă. Oferta turistică potențială: trasee – “Chișinău-Holercani”, “Dubăsari - Vadul-lui-Vodă, pe Nistru cu bărcile”; trasee intrazonale: “Dubăsari – Holercani - Goian”; “Pe dealul mare de la Holercani la Molovata”; trasee interzonale:

“Dubăsari - Orheiul Vechi”; “Pe Nistru: Molovata - Țîpova și Saharna, prin mănăstirile rupestre nistrene”.

Tabel 9. Structura zonei turistice Criuleni-Holercani

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Criuleni	23.09.1607	rezervația naturală silvică “Zolonceni”, “Peștera Surprizelor”, insula pe Nistru		hotel
s.Onițcani	20.05.1604	monument natural hidrologic “Izvoarele Putna și din valea Rădi” (izvoare cu apă minerală)		
s.Holercani	26.01.1446	pădure, landșaft pitoresc, stațiune arheologică (vestigii din sec.VIII î.e.n.), zonă de odihnă	biserică (sec.XIX)	baze de odihnă
s.Malovata	10.09.1574	defileu stîncos	mănăstire rupestră, pod plutitor	
or.Dubăsari	1523	rezervație naturală silvică, lacul de acumulare și hidrocentrala de pe Nistru, monument natural hidrologic “Havuzul mare”; zona adiacentă - Golful Goian cu Rezervația științifică “Iagorlâc”		hotel

B.3 Zona turistică Hârjauca este cunoscută prin cele patru mănăstiri din codrii Moldovei și dezvoltarea unei stațiuni balneolimaterice. Oferta turistică potențială: trasee – “Chișinău-Călărași-Hârjauca”; trasee intrazonale “Patru mănăstiri din codrii Călărașilor”; “În satul ucrainenilor din codru - Palanca”; trasee interzonale: “Mănăstirile codrene”, “Codrii Moldovei Lozova - Hârjauca”.

Tabel 10. structura zonei turistice Hârjauca

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Hârjauca	28.06.1644	monument natural botanic “pădurea Hârjauca-Sipotenii”, monument natural hidrologic “Izvorul tinereții”	mănăstirea “Înălțarea Domnului” (1740), biserica “Sf. Spiridon” (1836), biserica “Înălțarea Domnului” (1848, stil neoclasic)	sanatoriu “Codru”
s.Palanca	1817		localitate de ucraineni, biserică de lemn (sec.XIX), Muzeul “Casei Părintești” (2000)	
s.Răciula	25.07.1599, supranumit “satul călugărițelor de mir”		mănăstirea “Nașterea Maicii Domnului” (1794), ruinele cetăți medievale de pământ (sec.VIII-XII), muzeul “Casa mierii”	

s.Frumoasa	10.05.1807		mănăstirea “Sf. Treime”(1805)	
s.Hârbovăț	1730		mănăstirea “Adormirea Maicii Domnului” (1730, cunoscută prin “Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului”)	

B.4 Zona turistică Hâncești-Lăpușna-Leușeni este amplasată pe locul unui popas la vama din codri de pe Drumul Mare Tătăresc, în preajma a două mari rezervații ale Republicii Moldova și la baștina domnitorului Alexandru Lăpușneanu. Oferta turistică potențială: trasee – “Chișinău-Lăpușna-Leușeni”, “Lăpușna-mănăstire Hâncu – Rezervația Codrii”; trasee intrazonale: “Hâncești - Lăpușna”, “La baștina lui Alexandru Lăpușneanu”, “Rezervația de plante medicinale Lăpușna – Sărata Galbenă”; trasee interzonale: “Pe moșiile de la Hâncești și Hâncu”, “Două mari rezervații Lăpușna-Lozova”.

Tabel 11. Structura Zona turistică Hâncești-Lăpușna-Leușeni

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Hâncești	22.03.1500, Dobreni	parc, rezervația peisajeră “Pădurea de la Hâncești”	Castel de Vânătoare și Palatul lui Manuc Bei (sf.sec.XIX, arh. A.Bernardazzi), Muzeu de Istorie (1979)	casa vânătorilor
s.Lăpușna	1430-1431	rezervație peisagistică “Pădurea de la Hâncești”, rezervație naturală de plante medicinale (Logănești),	ruinele orașului medieval (sec.XV)	tabăra de vară s. Rusca
s.Sărata Galbenă	16.09.1609, Răurești	rezervație naturală silvică, rezervație naturală de plante medicinale		
Leușeni			Locul bătăliei „Iași Chișinău”	Vamă
Localitățile de frontieră		Zonă umedă a Prutului		

B.5 Zona turistică Orhei este una dintre cele mai mediatizate destinații care oferă oportunități pentru diverse forme de turism. Oferta turistică este prezentată de: trasee- “Chișinău – Orhei Vechi”, “Chișinău – Orhei - Curchi”, “Chișinău – Orhei - Piatra”; trasee intrazonale: “Chișinău – Orhei Vechi – Ustia”, “Conacele personalităților istorice de la Orhei”.

Tabel 12. Structura zonei turistice Orhei

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Orhei	20.12.1437	cheile r.Răut, sector de codru	biserica “Sf. Dumitru” (1636), monumentul lui V. Lupu, (1938, arh. Oscar Han și Robert Curț), Muzeu de Istorie și Etnografie	hotel
s.Curchi	1770	pădure, lac	mănăstirea “Nașterea Maicii Domnului” (1765)	
s.Piatra	20.12.1437	monument natural “Stânca Măgla”	muzeul “Conacul familiei Lazo” (sec.XIX)	

s.Donici	4.05.1436, Bezinu		casa-muzeu “A. Donici” (sec.XIX)	
s.Ivancea	28.06.1576	pădure, parcul lui Karp Balioz (mijl.sec.XIX)	conacul lui Karp Balioz (mijl.sec.XIX)	baze de odihnă
s.Brănești	10.02.1429		case decorate cu flori de piatră tradiționale	
s.Trebujeni		rezervație peisagistică “Trebujeni”	Complexul “Orheiul Vechi”: grote cu vestigii (sec.V-III î.e.n.), sanctuar antic și calendar al geto-dacilor (sec.V-III î.e.n.), complex monahal rupestru (de până la sec. XII), ruinele “Orașului nou” al Hoardei de Aur Șeihir al Gedid (sec.XIII- XIV), ruinele cetății medievale a pârcălabului de Orhei, mănăstirea “Adormirea Maicii Domnului”, complex Muzeal “Orheiul Vechi” (1968), Muzeu- curte țărănească (sec.XIX)	Hotel, agropensiuni
Segmentul Mașcăuți – Ustia		defileul r.Răut până la vărsarea sa în r. Nistru, landșaft pitoresc cu stânci și păduri, monument natural geopaleontologic “La Humărie”	elemente de decor a caselor cu flori de piatră	

B.6 Zona turistică Plaiul Fagului este amplasată în valea Prutului unde sunt cele mai mari suprafețe din Moldova împădurite cu fag. Oferta turistică potențială: trasee: “Chișinău – Ungheni”, “Chișinău – Rădeni”; trasee intrazonale: “Cele mai mari culmi din Moldova”, “Rădeni – Bălănești – Milești: trei rezervații diferite”; trasee interzonale: “Rădeni – Lozova”, “Rădeni – Hârjeuca”, “Lozova – Hârjeuca – Rădeni”.

Tabel 13. Structura zonei turistice Plaiul Fagului

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Rădeni	20.12.1437	rezervație științifică “Plaiul Fagului”		vilă
s.Milești	1442	rezervație peisageră “Cazimir – Milești”, parcul cu arborii “Adam și Eva”		
s.Bălănești	22.11.1610, Popințeni	culmea maximă a Moldovei (429m)	baștina poetului Grigore Adam	
or.Ungheni	7.07.1430, Deleni	rezervație peisageră “Valea Mare”	biserica “Sf. Al.Nevschi” (1905, arh. A.Bernardazzi, stil	hotel

			electic), Muzeu de Istorie și Etnografie (1967)	
--	--	--	---	--

B.7 Zona turistică Saharna –Țipova este amplasată în jurul orașelor medievale monahale rupestre din stâncile de nepătruns ale Nistrului. Atracțiile turistice de aici sunt cunoscute departe de hotarele țării, iar oferta potențială este: trasee – “Chișinău - Saharna”, “Chișinău - Țipova”; trasee intrazonale: “Țipova - Saharna” (prin Echimăuți, horodiște inelară); trasee interzonale: “Saharna – Râbnița - Ofatinți”, “Țipova – Orhei Vechi, orașe monahale medievale timpurii”.

Tabel 14. Structura zonei turistice Saharna-Țipova

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Saharna	25.12.1495	rezervație peisagistică “Defileul Saharnei”	stațiune arheologică (epoca fierului, sec. X-VIII î.e.n.), cetate de promotoriu geto-dacică (sec.IV-III î.e.n), mănăstire rupestră (sec.XVI-XVII), mănăstirea (1777), biserica “Sf.Treime” (1821, stil moldovenesc)	
s.Țipova	1746	rezervație peisagistică	cetate geto-dacică de promotoriu (sec.IV-III î.e.n), mănăstirea rupestră “Adormirea Maicii Domnului” (potrivit unor date din sec. X-XII, partea veche a funcționat în sec.XVI-XVII, cu 19 caverne, iar partea nouă din 1756)	
or.Rezina				hotel
s.Lalova				agropensiune

C. Municipiul Chișinău

C.1 Zona turistică Vadul lui Vodă, cea mai mare zonă de odihnă din Moldova, se găsește într-o pădure pitorească de pe malul Nistrului. Dotările turistice însemnate, inclusiv în plan național sunt: (i) structuri de cazare (V.Vodă); (ii) trasee: Chișinău – V.Vodă; trasee *locale*: cu vaporul pe Nistru (cu programe excursioniste); trasee interzonale: “V. Vodă – Orheiul Vechi”, “V. Vodă – Tighina”, “V. Vodă - Codrii”.

Tabel 15. Structura zonei turistice Vadul lui Vodă

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or. Vadul-lui-Vodă	1.09.1466, Mihuceni	pădure în lunca Nistrului, plajă, monument natural “Solurile fosile pe terasele nistrene”, izvor cu apă termală, parcul din Bălăbănești		zonă de odihnă și agrement a municipiului, 2 sanatorii, cca. 90 baze de odihnă, agrement
s.Corjova	I localitate atestată documentar din Moldova - 1362	pădure de luncă		

s.Dubăsarii Vechi	1.10.1704	monument natural botanic “Pădurea de plop”	locul laboratorului de cercetări al astronomului N.Donici-Dobronravov de la începutul sec. XX	
s. Delacău	2.07.1455, Bilacău	landșaft pitoresc pe malul Nistrului – rezervația peisagistică “Valea seacă Tamașlâc”		

D. Regiunea de dezvoltare Sud

D.1 Zona turistică Cahul este parte din Euroregiunea “Dunărea de Jos” fiind amplasată în preajma locurilor istorice, rezervațiilor naturale și resurselor balneare recunoscute. Oferta turistică este determinată de: trasee – “Chișinău-Cantemir-Cahul-Giurgiulești”, “Coridorul verde în balta Prutului”, “Bătălia de la Cahul”, “Confluența culturilor diferitor popoare în sudul Moldovei”.

Tabel 16. Structura zonei turistice Cahul

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Cahul	10.09.1452	rezervație naturală de plante medicinale (343ha), apă minerală (termală) în zona balneoclimaterică “Nufărul Alb”	Muzeul Cahulului	Hotel, sanatoriu “Nufărul Alb”
s.Stoianovca	1902	rezervație naturală mixtă	“Pichetul celor 3 eroi”, localitate a foștilor coloniști bulgari, cimitirul ostașilor români	
s.Vadul lui Isac		rezervație naturală silvică	fragment din Valul lui Traian de Jos (sec. III-IV, înălțat de romani, avea 4 elemente de fortificare)	
s.Văleni	13.06.1436, Balintești	rezervație științifică “Prutul de Jos”, monument natural geopaleontologic		
s.Giurgiulești	1527, Țurțulești	monument natural geopaleontologic	vestigii medievale timpurii, terminal portuar la Dunăre	

D.2 Zona turistică Tighina – Căușeni – Talmaz este situată în vechea Raia Turcească (Bender), unde s-au păstrat până azi fortificațiile antice Valul lui Traian, o grădină turcească - una dintre primele arii naturale protejate din Europa, cetatea medievală moldovenească și biserica semiîngropată de la Căușeni. Oferta turistică: trasee - Chișinău - Mănăstirea “Noul Neamț”, “Chișinău – Căușeni - Zaim”; trasee interzonale: “Bătrânele sate nistrene”, “Cele mai vechi arii protejate în Moldova: “Grădina Turcească” și “Râpa lui Vișan”; trasee interzonale: “Pe calea tătarilor: Tighina-Comrat”, “Nistrul de jos”).

Tabel 17. Structura zonei turistice Tighina – Căușeni – Talmaz

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Tighina	6.10.1408	izvoare cu apă minerală la Varnița și Proteagailovca,	cetate medievală moldovenească (1408),	2 hoteluri

			biserica “Schimbarea la față” (1815), biserica “Adormirea Maicii Domnului” (1819), Muzeu de Istorie și Studiere a Ținutului (1914), Muzeu memorial “Carol XII” – Varnița	
s.Hîrbovăț	1764	rezervație peisajistică “Pădurea Hârbovăț”, parc dendrologic		
s.Chițcani, s.Copanca	31.09.1429, Zaharovca, 18.02.1456, Corabca	rezervații naturale silvice (197ha), izvor cu apă minerală	“Valul lui Traian de Sus” (sec IV), mănăstirea “Noul Neamț” (1859)	
s.Talmaz	1595	rezervație peisagistică “Grădina turcească”, rezervație de resurse, albia veche “Nistrul orb”	baștina lui Ștefan Ciobanu (24.XI.1883)	baza de odihnă
Ciobrucii, Râscăieți, Purcari, Olănești, Crocmaș, Tudora, Palanca Popeasca		5 monumente ale naturii de diferite categorii, “Înălțimea Lomakin”, “Grădinile” (Popeasca, sec.XIX) etc.	ruinele cetății turcești (sec. 17-18, Palanca)	hotel (Palanca)
or.Căușeni	6.06.1455, Chișinăul Roșu		centrul olatului tătarilor din Bugeac (sec. XVI-XVII), biserica semiîngropată “Adormirea Maicii Domnului” cu fresce în interior	hotel
s.Zaim	22.03.1535, Oale	monument geopaleontologic “La Carieră”, pădure	casă-muzeu “Alexei Mateevici”	
s.Sălcuța	22.03.1706	monument geopaleontologic	“Biserica Albă” din romanul lui I.Druță	
s.Cârnațeni				baza de odihnă
s.Taraclia	1773	rezervație geopaleontologică “Râpa lui Vișan” (sec. XIX)		

D.3 Zona turistică Taraclia este determinată de specificul localităților coloniștilor bulgari, unde se practică legumicultura și viticultura tradițională balcanicilor. Ofertele turistice sunt reprezentate prin: trasee – “Taraclia – Corten – Ciadâr-Lunga - Tvardița”; trasee intrazonale: “Satul bulgar. Tradiția conviețuirii”, “Stepa Bugeacului – patria nouă a coloniștilor bulgari”, “bulgăria –

îndeletnicirea țăranilor din sudul Basarabiei”; trasee interzonale: “Confluența popoarelor în sudul Moldovei”, “Coloniile din Stepa Bugeacului”.

Tabel 18. Structura zonei turistice Taraclia

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Taraclia	1811	monument natural geopaleontologic	Muzeu de Istorie și Etnografie	hotel
s.Corten	1830, Chiriutnea		Muzeu de Istorie și Etnografie	hotel rural
s.Tvardița	1829		Muzeul Ținutului Natal, biserica “Sf. Paraschiva” (secXIX)	hotel rural
s.Vinogradovca	11.06.1964	sector reprezentativ de Stepa Bugeacului (1962)		

E. UTA Gagăuzia

E.1 Zona turistică Gagăuzia este determinată de coloniile compacte ale unicului popor ortodox din numeroasa familie turcică. Oferta turistică este determinată de trasee – “Comrat-Beșalma”, “Comrat-Cazaclia”; trasee intrazonale: “Satul găgăuz. Tradiția conviețuirii”, “Stepa Bugeacului - noua patrie a găgăuzilor”, “Cultura orientală în clepsidra timpului”, “Vânărilor găgăuze”; trasee interzonale: “Confluența popoarelor în sudul Moldovei”, “Coloniile din stepa Bugeacului”.

Tabel 19. Structura zonei turistice UTAG

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
s.Bugeac	31.05.1978	rezervație naturală de plante medicinale, sector reprezentativ din stepa Bugeacului		
s.Desghinea	1811	sector reprezentativ din nordul stepei Bugeacului		
or.Comrat	27.05.1443, Cergâșă, Cercoza	monument geopaleontologic “Valea r.Ialpug”, izvor cu apă minerală	Muzeu de Istorie și Studiere a Ținutului (1969)	3 hoteluri
s.Beșalma	1811		Muzeu de Istorie și Etnografie “D.Cara-Ciobanu” (1969)	
s.Cazaclia	1807		vinăria “Cazaia-Vin”	

F. Regiunea transnistreană

F.1 Zona turistică Tiraspol - Dnestrovsc cuprinde un centru industrial pe locul fortăreței din valea Nistrului și cel mai mare lac natural din Republica Moldova - Cuciurgan. Oferta turistică potențială este alcătuită din trasee – “Tiraspol-Dnestrovsc”, “Bender -Tiraspol”, “Tiraspol-Odesa”, “Tiraspol-Chișinău”, “Tiraspol – tur de oraș”, “Două cetăți rivale”; (ii) agenții de turism – Tiraspol.

Tabel 20. Structura zonei turistice Tiraspol-Dnestrovsc

Localitate	Vechime	Atracții naturale	Atracții antropice	Dotări turistice
or.Tiraspol	21.11.1792	grădină dendrologică, monument	centru industrial, ruinele cetății distruse (1793), Muzeu de Istorie și	hotel

		paleontologic “Vâlceua Colcot”	Studiere a Ținutului (1958), teatru	
or.Dnestrovsc	4.01.1963	landșaft “Cremenciug”, limanul Cuciurgan		baze de odihnă

V. BIBLIOGRAFIE:

1. Bălănețchi, M. (2012). *Patrimoniul turistic al Republicii Moldova*. Chișinău: Tipografia Centrală.
2. Ungureanu, A. (2017). *Geografia turismului. Resurse și forme de turism în Republica Moldova*. Chișinău: CEP USM.
3. Brânză, V., & Cocean, P. (2005). *Turism și dezvoltare regională în Republica Moldova*. Chișinău: Editura Universitas.
4. Bărbăneagră, A. (2014). *Resursele turistice naturale și antropice ale Republicii Moldova*. Chișinău: Bons Offices.
5. Postolache, Gh. (coord.) (2006). *Patrimoniul cultural național al Republicii Moldova*. Chișinău: Știința.
6. Moraru, Gh. (2010). *Turismul rural și ecologic în Republica Moldova*. Chișinău: Editura Academiei de Științe a Moldovei.
7. Florea S. *Potențialul turistic al Republicii Moldova* (2005). Chișinău. Editura Labirint.
8. Miron V., Tomiță P. *Managementul resurselor turistice din Republica Moldova*. Chișinău 2007.
9. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Culegere statistică, ediția 2024 ”Resursele naturale și mediul în Republica Moldova”.
10. [wikipedia https://www.wikipedia.org](https://www.wikipedia.org).
11. Google.com.

Disclaimer

Acest material a fost elaborat în cadrul unui proiect ERASMUS+ de consolidare a capacității Invatamantului Profesional Tehnic, finanțat de Comisia Europeană, “Calea Moldovei spre competențe turistice avansate (MPATS)” prin intermediul consorțiului BK Plus – Cipru, Centrul de Inovare și Politici din Moldova, Școala Profesională 2, Chisinau, Colegiul de Ecologie Chisinau, iED – Grecia, APRO Formazione – Italia, 2025 – 2027.

Acest material a fost elaborat în cadrul unui proiect ERASMUS+ de consolidare a capacității Invatamantului Profesional Tehnic, finanțat de Comisia Europeană. Reprezintă o compilare și o sinteză a informațiilor provenite din multiple surse externe, toate făcând referință corespunzătoare la Bibliografie. Autorii nu revendică calitatea de autori originali pentru niciun conținut preluat din publicații externe și recunosc și respectă pe deplin drepturile de proprietate intelectuală ale autorilor, editorilor și instituțiilor originale, așa cum sunt citați în Bibliografie. Comisia Europeană nu este responsabilă pentru orice utilizare care ar putea fi făcută a informațiilor conținute aici.